

Lagrådsremiss

En ny mottagandelag

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 5 februari 2026

Johan Forssell

Thomas Åkerberg
(Justitiedepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

I lagrådsremissen föreslås en ny lag som ska ersätta lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Syftet med den nya mottagandelagen är att förbättra förutsättningarna för ett ordnat mottagande och en effektivare återvändandeprocess samt att minska utanförskapet.

Lagen ska gälla för asylsökande och utlänningar som omfattas av massflyktsdirektivet. Utlänningar som omfattas av lagen ska även fortsättningsvis ha rätt till bistånd i form av boende, dagersättning och särskilt bidrag. Villkoren för rätten till dagersättning skärps och dagersättningen ska kunna sättas ned för utlänningar som inte fullgör sina skyldigheter. Asylsökande ska bl.a. vara skyldiga att vistas inom ett begränsat geografiskt område och medverka i närvarokontroller på asylboendet. En anmälningsskyldighet införs för utlänningar som har meddelats ett avlägsnandebeslut.

Det föreslås även följdändringar i andra lagar. Den nya lagen och följdändringarna ska träda i kraft den 1 oktober 2026.

Innehållsförteckning

1	Beslut	5
2	Lagtext	6
2.1	Förslag till mottagandelag	6
2.2	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	18
2.3	Förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)	20
2.4	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	21
2.5	Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)	22
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten	24
2.7	Förslag till lag om ändring i utlänningslagen (2005:716)	25
2.8	Förslag till lag om ändring i lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap.....	26
2.9	Förslag till lag om ändring i lagen (2008:344) om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl.....	27
2.10	Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)	29
2.11	Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2025:400)	31
2.12	Förslag till lag om ändring i lagen (2026:000) om bistånd till vissa utlännningar vid inhibition av verkställigheten	32
3	Ärendet och dess beredning	34
4	En tydlig och ändamålsenlig reglering för mottagande av skyddsbehövande.....	34
5	Mottagandelagens tillämpningsområde	38
5.1	Lagen ska omfatta asylsökande och utlännningar med tillfälligt skydd	38
5.2	När utlännningar ska upphöra att omfattas av lagen	42
5.3	Situationer när utlännningar ska omfattas av lagen på nytt	50
5.4	Vissa utlännningar ska undantas från lagens tillämpningsområde	53
5.5	Asyl- och migrationshanteringsförordningen.....	58
6	Tydligare ansvarsfördelning mellan stat och kommun	59
6.1	Migrationsverkets huvudansvar.....	59
6.2	Kommunens initiala ansvar	64
6.3	Migrationsverkets ansvar att anvisa en kommun att ordna boende	65
6.4	Kommunens ansvar och befogenhet att ordna boende	68

7	En villkorad rätt till bistånd.....	71
7.1	Boende, dagersättning och särskilt bidrag	71
7.2	Egna inkomster och tillgångar.....	74
7.3	Familjer ska hållas samman.....	76
7.4	Grundläggande behov.....	77
7.5	Särskilda bestämmelser om bistånd.....	78
7.5.1	Asylsökande	78
7.5.2	Utlänningar med uppehållstillstånd	82
7.5.3	Utlänningar med avlägsnandebeslut	87
7.5.4	Utlänningar med tillfälligt skydd.....	90
7.5.5	Ensamkommande barn	91
8	Områdesbegränsning och kontrollåtgärder	93
8.1	Områdesbegränsning för asylsökande och utlänningar med avlägsnandebeslut.....	93
8.2	Asylsökande ska medverka i närvarokontroll.....	100
8.3	Utlänningar med avlägsnandebeslut ska anmäla sig på asylboende	106
8.4	Individuell boende- och anmälningsskyldighet för asylsökande	107
8.5	Tillstånd till undantag.....	111
8.6	Föreskrifter om undantag i särskilda situationer.....	116
8.7	Underrättelse om bostadsadress.....	117
9	Sysselsättning.....	118
9.1	Samhällsintroduktion och annan sysselsättning	118
9.2	Tillträde till arbetsmarknaden.....	118
10	Nedsättning av dagersättning	123
10.1	Vid överträdelse av områdesbegränsning eller åsidosättande av anmälningsskyldighet.....	123
10.2	Vid misskötsamhet	127
10.3	Vid försvårande av utredning	130
11	Återbetalningsskyldighet och återkrav	131
12	Ändring och överklagande	135
12.1	Migrationsverket ska kunna ändra beslut om ersättning	135
12.2	Bestämmelser om överklagande.....	136
13	Övriga bestämmelser.....	140
14	Personuppgiftsbehandling	142
14.1	Dataskyddsförordningen.....	142
14.2	Dataskyddslagen.....	143
14.3	Registerförfattningar som gäller för kommunerna och Migrationsverket.....	144
14.4	Migrationsverket och kommuner kan behandla personuppgifter med befintlig reglering	144
15	Ändringar i andra lagar	147
15.1	Insatser enligt socialtjänstlagen	147
15.2	Förmåner enligt socialförsäkringsbalken.....	152
15.3	Hälso- och sjukvård.....	155

15.4	Utbildning	159
15.5	Studiestöd	162
15.6	Följdändringar	164
16	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	165
16.1	Ikraftträdande	165
16.2	Övergångsbestämmelser	166
17	Konsekvenser	168
18	Författningskommentar	181
18.1	Förslaget till mottagandelag	181
18.2	Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken	218
18.3	Förslaget till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)	219
18.4	Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	220
18.5	Förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)	220
18.6	Förslaget till lag om ändring i lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten	221
18.7	Förslaget till lag om ändring i utlänningslagen (2005:716)	222
18.8	Förslaget till lag om ändring i lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap	222
18.9	Förslaget till lag om ändring i lagen (2008:344) om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl.	223
18.10	Förslaget till lag om ändring i skollagen (2010:800)	224
18.11	Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2025:400)	226
18.12	Förslaget till lag om ändring i lagen (2026:000) om bistånd till vissa utlänningar vid inhibition av verkställigheten	226
Bilaga 1	Sammanfattning av delbetänkandet En ny ordning för asylsökandes boende (SOU 2022:64) i här relevanta delar	228
Bilaga 2	Delbetänkandets lagförslag i relevanta delar (SOU 2022:64)	229
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna (SOU 2022:64)	231
Bilaga 4	Sammanfattning av betänkandet Mottagandelagen En ny lag för ordnat asylmottagande och effektivt återvändande (SOU 2024:68)	232
Bilaga 5	Betänkandets lagförslag (SOU 2024:68)	244
Bilaga 6	Förteckning över remissinstanserna	280

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. mottagandelag,
2. lag om ändring i socialförsäkringsbalken,
3. lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160),
4. lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229),
5. lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395),
6. lag om ändring i lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten,
7. lag om ändring i utlänningslagen (2005:716),
8. lag om ändring i lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap,
9. lag om ändring i lagen (2008:344) om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl.,
10. lag om ändring i skollagen (2010:800),
11. lag om ändring i socialtjänstlagen (2025:400),
12. lag om ändring i lagen (2026:000) om bistånd till vissa utlänningar vid inhibition av verkställigheten.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till mottagandelag

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Lagens innehåll och tillämpningsområde

Lagens innehåll

1 § Innehållet i denna lag är uppdelat enligt följande:

- lagens innehåll och tillämpningsområde (1 kap.),
- ansvariga myndigheter (2 kap.),
- boende (3 kap.),
- områdesbegränsning och kontrollåtgärder (4 kap.),
- sysselsättning (5 kap.),
- dagersättning och särskilt bidrag (6 kap.),
- återbetalningsskyldighet och återkrav (7 kap.),
- tvångsåtgärder (8 kap.),
- processuella frågor och tystnadsplikt (9 kap.),
- överklagande av beslut (10 kap.), och
- möjligheter att meddela föreskrifter om undantag från lagen (11 kap.).

Tillämpningsområde

Utlänningar som omfattas av lagen

2 § Lagen omfattar en utlänning som

1. har ansökt om uppehållstillstånd i Sverige som flykting eller alternativt skyddsbehövande enligt 4 kap. 1 eller 2 § utlänningslagen (2005:716), eller
2. har ansökt om uppehållstillstånd med tillfälligt skydd eller uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd enligt 21 kap. 2, 3, 4 eller 6 § utlänningslagen.

3 § En utlänning omfattas av lagen till dess att utlänningen

1. har uppehållstillstånd eller uppehållsrätt och Skatteverket har beslutat att utlänningen är folkbokförd i Sverige, eller
2. har lämnat Sverige, om han eller hon saknar uppehållstillstånd.

En utlänning som avses i första stycket 1 och som får omfattas av en anvisning till en kommun enligt lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, omfattas av denna lag till dess att utlänningen har tagits emot för bosättning i en kommun eller har avböjt att omfattas av en sådan anvisning.

4 § En utlänning som enligt 3 § första stycket 1 har upphört att omfattas av lagen och som har meddelats ett beslut om avvisning eller utvisning omfattas återigen av lagen när beslutet får verkställas.

5 § En utlänning som enligt 3 § första stycket 2 har upphört att omfattas av lagen och som har återvänt till Sverige omfattas återigen av lagen om

1. utlänningen har ansökt om uppehållstillstånd och ärendet ännu inte har avgjorts genom ett beslut som har fått laga kraft, eller

2. utlänningen har meddelats ett beslut om avvisning eller utvisning som har fått laga kraft och inte har upphört att gälla.

Vissa utläningar som inte omfattas av lagen

6 § Lagen omfattar inte en utlänning

1. som har ansökt om uppehållstillstånd om utlänningen vid tidpunkten för ansökan hade uppehållstillstånd eller uppehållsrätt och var folkbokförd i Sverige,

2. som är under 18 år och bor hos en vårdnadshavare som inte omfattas av lagen,

3. som är medborgare i någon av Europeiska unionens medlemsstater, om det inte finns synnerliga skäl för det,

4. som ansöker om eller har ett uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 eller 15 b § utlänningslagen (2005:716),

5. vars ansökan om uppehållstillstånd handläggs enligt lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utläningar, eller

6. som har meddelats ett beslut om inhibition av verkställigheten enligt 12 kap. 16 e § första stycket eller 17 a § första stycket utlänningslagen, om inte annat följer av 2 § lagen (2026:000) om bistånd till vissa utläningar vid inhibition av verkställigheten.

Definitioner vid tillämpningen av 2–6 kap.

7 § Med ett *ensamkommande barn* avses vid tillämpningen av 2–6 kap. en utlänning under 18 år som vid ankomsten till Sverige är skild från båda sina föräldrar eller från någon annan vuxen person som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe, eller som efter ankomsten står utan sådan ställföreträdare.

8 § Med en *utlänning med tillfälligt skydd* avses vid tillämpningen av 2–6 kap. en utlänning vars ansökan om ett uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd enligt 21 kap. 2, 3, 4 eller 6 § utlänningslagen (2005:716) är under prövning eller har beviljats.

Med en utlänning med tillfälligt skydd avses dock inte ett ensamkommande barn.

9 § Med en *asylsökande* avses vid tillämpningen av 2–6 kap. en utlänning vars ansökan om uppehållstillstånd som flykting eller alternativt skyddsbehövande enligt 4 kap. 1 eller 2 § utlänningslagen (2005:716) är under prövning.

Med en asylsökande avses dock inte ett ensamkommande barn, en utlänning med tillfälligt skydd eller en utlänning som har meddelats ett beslut om avvisning eller utvisning som får verkställas omedelbart.

10 § Med en *utlänning med uppehållstillstånd* avses vid tillämpningen av 2–6 kap. en utlänning som har ett uppehållstillstånd.

Med en utlänning med uppehållstillstånd avses även en utlänning, som inte är en asylsökande, vars ansökan om ett nytt eller fortsatt uppehållstillstånd är under prövning. Detta gäller inte om utlänningen har meddelats ett beslut om avvisning eller utvisning som får verkställas omedelbart.

Med en utlänning med uppehållstillstånd avses dock inte ett ensamkommande barn eller en utlänning med tillfälligt skydd.

11 § Med en *utlänning med avlägsnandebeslut* avses vid tillämpningen av 2–6 kap. en utlänning som har meddelats ett beslut om avvisning eller utvisning, som fått laga kraft eller som får verkställas omedelbart.

Med en utlänning med avlägsnandebeslut avses dock inte ett ensamkommande barn, en utlänning med tillfälligt skydd, en asylsökande eller en utlänning med uppehållstillstånd.

Asyl- och migrationshanteringsförordningen

12 § Ett beslut om överföring enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1351 av den 14 maj 2024 om asyl- och migrationshantering, om ändring av förordningarna (EU) 2021/1147 och (EU) 2021/1060 och om upphävande av förordning (EU) nr 604/2013 ska anses som ett beslut om avvisning eller utvisning vid tillämpningen av denna lag.

2 kap. Ansvariga myndigheter

Migrationsverkets ansvar

Migrationsverkets huvudansvar för mottagandet

1 § Migrationsverket har huvudansvaret för mottagandet av utlänningar som omfattas av denna lag.

Migrationsverket ansvarar för att bistånd i form av boende, dagersättning och särskilt bidrag lämnas enligt denna lag, om inte något annat är särskilt föreskrivet.

Migrationsverket ska registrera utlänningar som omfattas av denna lag.

Migrationsverkets ansvar för att driva asylboenden

2 § Migrationsverket ska driva asylboenden för utlänningar som omfattas av denna lag. Migrationsverket får uppdra åt andra att driva asylboenden.

Migrationsverkets ansvar för att anvisa en kommun att ordna boende

3 § Migrationsverket ska anvisa en kommun att ordna boende för ensamkommande barn.

4 § Migrationsverket får anvisa en kommun att ordna boende för
1. en utlänning med tillfälligt skydd, och

2. en asylsökande, om tillströmningen av asylsökande har varit eller kan väntas bli särskilt omfattande och det är nödvändigt för att behovet av platser på asylboenden ska kunna tillgodoses.

Fördelning av anvisningar mellan kommuner

5 § Vid fördelningen av anvisningar enligt 4 § mellan kommuner ska hänsyn tas till varje kommuns arbetsmarknadsförutsättningar, befolkningsstorlek, sammantagna mottagande av nyanlända och ensamkommande barn samt omfattningen av asylsökande som vistas i kommunen.

6 § Regeringen får i fråga om anvisningar enligt 4 § meddela föreskrifter om

1. det antal utlänningar för vilka det under en viss period finns ett behov av att anvisa en kommun att ordna boende för,
2. prioriteringen vid anvisningar,
3. fördelningen av anvisningar mellan kommuner,
4. kriterier, utöver de som anges i 5 §, som får beaktas vid fördelningen av anvisningar, och
5. inom vilken tid en kommun ska ordna boende.

Kommunens ansvar

Kommunens initiala ansvar för att bistånd lämnas

7 § En kommun ska lämna bistånd enligt denna lag till en utlänning med tillfälligt skydd och till ett ensamkommande barn, om utlänningen vistas i kommunen och biståndet behövs till dess att Migrationsverket tar ansvar för att bistånd lämnas.

Detsamma gäller i fråga om en asylsökande som vistas i kommunen om tillströmningen av asylsökande har varit eller kan väntas bli särskilt omfattande och Migrationsverket bedömer att bistånd bör lämnas.

Kommunens ansvar för att ordna boende

8 § En kommun ska efter anvisning av Migrationsverket ordna boende för ett ensamkommande barn.

Det som sägs om en utlännings rätt till boende och skyldighet att betala ersättning för boende i 3 kap. 1 § första stycket och 8 § gäller även när kommunen ordnar ett sådant boende som avses i första stycket.

9 § En kommun ska efter anvisning av Migrationsverket ordna boende för en asylsökande och en utlänning med tillfälligt skydd.

Av 5 § lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning framgår att en kommun är skyldig att efter anvisning ta emot en nyanländ för bosättning i kommunen.

Det som sägs om asylboende i denna lag gäller även när kommunen ordnar ett sådant boende som avses i första och andra styckena, så länge utlänningen omfattas av denna lag.

Den kommunala befogenheten att ordna boende

10 § En kommun får efter anvisning av Migrationsverket enligt 3 eller 4 § ordna boende för en utlänning.

Statlig ersättning till kommuner

11 § En kommun som har lämnat bistånd enligt denna lag har rätt till ersättning från staten för biståndet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om sådan ersättning som avses i första stycket.

3 kap. Boende

Villkor för rätt till asylboende

1 § En utlänning som omfattas av denna lag har rätt till en plats på ett asylboende.

En utlänning med uppehållstillstånd har dock endast rätt till en plats på ett asylboende om utlänningen fullgör sin anmälningsskyldighet enligt 26 § folkbokföringslagen (1991:481) och

1. får omfattas av en anvisning till en kommun enligt lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, eller

2. saknar inkomst eller egna tillgångar.

Tilldelning av och erbjudande om boende

2 § Migrationsverket ska tilldela en asylsökande och en utlänning med avlägsnandebeslut en plats på ett asylboende.

3 § Migrationsverket får besluta att en asylsökande som har fyllt 16 år ska bo enbart på en bestämd plats, om det är nödvändigt med hänsyn till allmän ordning eller om det finns en risk för att utlänningen avviker.

Vid bedömningen av om det finns en risk för att utlänningen avviker ska endast kriterierna i 1 kap. 15 § utlänningslagen (2005:716) beaktas.

4 § Migrationsverket ska erbjuda en utlänning med tillfälligt skydd en plats på ett asylboende eller anvisa en kommun att ordna boendet.

5 § Vid tilldelning av eller erbjudande om en plats på ett asylboende ska Migrationsverket, om familjemedlemmarna samtycker till det, se till att familjer hålls samman. Detta gäller inte om det finns särskilda skäl.

Boende för ensamkommande barn

6 § När Migrationsverket har anvisat en kommun att ordna boende för ett ensamkommande barn ska barnet anses vistas i den kommunen i den mening som avses i 29 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:400).

7 § En kommun som har anvisats att ordna boende för ett ensamkommande barn får placera barnet i ett boende i en annan kommun endast om

1. kommunerna har ingått en överenskommelse om placeringen,
2. placeringen sker med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller med stöd av socialtjänstlagen (2025:400) i fråga om barn med motsvarande vårdbehov, eller
3. det med hänsyn till barnets vårdbehov finns synnerliga skäl.

En utlännings skyldighet att betala ersättning för boende

8 § En utlänning som bor på ett asylboende och har inkomst eller egna tillgångar ska betala en skälig ersättning till Migrationsverket för boendet. När kost ingår i boendet ska utlännen betala en skälig ersättning även för den.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om grunderna för beräkningen av sådan ersättning som avses i första stycket.

Grundläggande behov ska tillgodoses

9 § När Migrationsverket ordnar boende för en utlänning ska verket se till att den som bor på boendet kan få sina grundläggande behov tillgodosedda. En kommun som ordnar boende för en utlänning efter anvisning har motsvarande ansvar.

Migrationsverkets ansvar enligt första stycket gäller även för den som har skäl att inte bo på det tilldelade asylboendet enligt 6 kap. 3 § andra stycket.

4 kap. Områdesbegränsning och kontrollåtgärder

Områdesbegränsning

1 § En asylsökande och en utlänning med avlägsnandebeslut ska vistas inom det län där det tilldelade asylboendet ligger.

Om utlännen har skäl att inte bo på det tilldelade asylboendet enligt 6 kap. 3 § andra stycket ska utlännen i stället vistas inom det län där dennes boende ligger.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att utöka områdena enligt första och andra styckena med en eller flera angränsande kommuner.

2 § Migrationsverket ska ge en utlänning tillstånd att tillfälligt vistas utanför ett område som avses i 1 §, om det finns särskilda skäl.

Närvarokontroll på asylboendet

3 § En asylsökande som har fyllt 16 år och bor på det tilldelade asylboendet ska medverka vid närvarokontroll på boendet. En asylsökande som har meddelats ett beslut om anmälningsskyldighet enligt 5 § behöver inte medverka vid närvarokontroll.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om omfattningen av närvarokontrollerna.

4 § Migrationsverket ska ge en asylsökande tillstånd att inte medverka vid närvarokontroll, om det finns särskilda skäl.

Anmälningsskyldighet

5 § Migrationsverket får besluta att en asylsökande som har fyllt 16 år ska anmäla sig till verket vid en viss angiven tidpunkt eller återkommande för att säkerställa att beslut enligt 3 kap. 3 § följs eller om det finns en risk för att den asylsökande avviker.

Vid bedömningen av om det finns en risk för att den asylsökande avviker ska endast kriterierna i 1 kap. 15 § utlänningslagen (2005:716) beaktas.

6 § En utlänning med avlägsnandebeslut som har fyllt 16 år ska anmäla sig till Migrationsverket tre dagar per vecka på det asylboende där utlänningen har tilldelats plats.

7 § Migrationsverket ska ge en utlänning med anmälningsskyldighet tillstånd att inte närvara vid ett anmälningstillfälle om det finns särskilda skäl.

Underrättelse om bostadsadress

8 § En asylsökande som ordnar boende på egen hand ska hålla Migrationsverket underrättat om sin bostadsadress.

5 kap. Sysselsättning

Samhällsintroduktion

1 § En utlänning som omfattas av denna lag ska delta i samhällsintroduktion, om han eller hon har fyllt 16 år. Det gäller dock inte om utlänningen med hänsyn till sina personliga förhållanden har synnerliga skäl att inte delta.

Migrationsverket ska anordna samhällsintroduktion för utlänningar som omfattas av denna lag.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om omfattningen av samhällsintroduktionen.

Svenskundervisning och annan sysselsättning

2 § En utlänning som omfattas av denna lag får ges tillfälle att delta i svenskundervisning, skötseln av ett asylboende och annan sysselsättning som bidrar till att göra vistelsen meningsfull.

3 § En utlänning som deltar i sysselsättning enligt 2 § ska inte anses som arbetstagare.

Utlänningen ska dock likställas med arbetstagare vid tillämpning av 2 kap. 1–9 §§, 3 kap. 1–4 och 6–13 §§, 4 kap. 1–4 och 8–10 §§, 5 kap. 1–3 §§ samt 7–9 kap. arbetsmiljölagen (1977:1160).

Det som sägs om arbetsgivare i arbetsmiljölagen ska gälla den som ansvarar för den verksamhet som utlänningen deltar i.

4 § Om en utlänning ska delta i sysselsättning som avses i 2 § och som tillhandahålls av någon annan än Migrationsverket ska ett skriftligt avtal om villkoren för sysselsättningen träffas mellan verket och den som tillhandahåller sysselsättningen. Migrationsverket får uppdra åt andra att träffa sådana avtal.

Strider en överenskommelse mellan den som tillhandahåller sysselsättningen och en utlänning mot ett avtal som avses i första stycket är överenskommelsen ogiltig.

Tillträde till arbetsmarknaden

5 § En asylsökande och ett ensamkommande barn får undantas från kravet på arbetstillstånd endast om utlänningens ärende om uppehållstillstånd enligt 5 kap. 1 § utlänningslagen (2005:716) inte har avgjorts inom sex månader från det att ansökan lämnades in och förutsatt att förseningen inte beror på utlänningen.

Migrationsverket beslutar i fråga om huruvida förutsättningarna enligt första stycket är uppfyllda.

6 kap. Dagersättning och särskilt bidrag

Allmänna villkor för rätt till dagersättning och särskilt bidrag

1 § En utlänning som omfattas av denna lag har rätt till bistånd i form av dagersättning och särskilt bidrag om utlänningen saknar inkomst eller egna tillgångar och, i tillämpliga fall, uppfyller villkoren i 3–6 §§.

Dagersättning lämnas för den dagliga livsföringen. Särskilt bidrag lämnas för annat angeläget behov.

2 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om

1. grunderna för beräkningen av sådan dagersättning och sådant särskilt bidrag som avses i 1 §, och
2. i vilka fall det särskilda bidraget får beviljas.

Särskilda villkor för asylsökande och utlänningar med avlägsnandebeslut

3 § En asylsökande och en utlänning med avlägsnandebeslut har rätt till dagersättning och särskilt bidrag endast om utlänningen bor enbart på det tilldelade asylboendet.

Första stycket gäller inte för en utlänning som

1. bor tillsammans med en medlem av den närmaste familjen som är bosatt i Sverige, eller
2. med hänsyn till sina personliga förhållanden har synnerliga skäl att inte bo på asylboende.

4 § En asylsökande som har fyllt 16 år har rätt till dagersättning endast om den asylsökande medverkar till att klarlägga sin identitet.

En utlänning med avlägsnandebeslut som har fyllt 16 år har rätt till dagersättning endast om utlänningen medverkar till åtgärder för att beslutet ska kunna verkställas.

Särskilda villkor för utlännningar med uppehållstillstånd och tillfälligt skydd

5 § En utlänning med uppehållstillstånd och en utlänning med tillfälligt skydd har rätt till dagersättning och särskilt bidrag endast om utlänningen befinner sig i landet och håller Migrationsverket underrättat om sin bostadsadress. Underrättelseskyldigheten gäller inte om utlänningen bor på ett asylboende.

6 § En utlänning med uppehållstillstånd har rätt till dagersättning och särskilt bidrag endast om utlänningen fullgör sin anmälningsskyldighet enligt 26 § folkbokföringslagen (1991:481).

Nedsättning av dagersättning

7 § Dagersättningen får sättas ned för en utlänning som har fyllt 18 år om utlänningen försvårar utredningen i ett pågående ärende om uppehållstillstånd genom att hålla sig undan. Ersättningen får inte sättas ned i den del som är avsedd att täcka utgifter för utlänningens egen mathållning.

Om utlänningen efter en nedsättning av dagersättningen på nytt försvårar utredningen i ärendet genom att hålla sig undan får ersättningen sättas ned helt om utlänningen erbjuder plats på ett asylboende där fri kost ingår.

8 § Dagersättningen får sättas ned helt för en utlänning under

1. två eller fyra veckor om utlänningen gör sig skyldig till allvarlig misskötsamhet på ett asylboende,
2. en vecka för varje dag som utlänningen inte följer skyldigheten att vistas inom ett begränsat område enligt 4 kap. 1 §,
3. två veckor för varje tillfälle som utlänningen inte följer sin anmälningsskyldighet enligt 4 kap. 5 §, eller
4. en vecka om utlänningen för andra gången inom en månads tid inte följer anmälningsskyldigheten enligt 4 kap. 6 §.

Dagersättningen får inte sättas ned till följd av omständigheter som utlänningen inte rått över.

Ändring av beslut om dagersättning och särskilt bidrag

9 § Migrationsverket får ändra ett beslut om dagersättning eller särskilt bidrag enligt denna lag när något förhållande som påverkar rätten till eller storleken på ersättningen har förändrats.

7 kap. Återbetalningsskyldighet och återkrav

Förutsättningar för återbetalningsskyldighet

1 § En mottagare av dagersättning eller särskilt bidrag enligt denna lag är återbetalningsskyldig om

1. mottagaren genom att lämna oriktiga uppgifter eller inte lämna de uppgifter som mottagaren är skyldig att lämna har orsakat att ersättning har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp, eller

2. ersättning i annat fall har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp och mottagaren har insett eller skäligen borde ha insett detta.

Återkrav

2 § Om en mottagare är återbetalningsskyldig ska Migrationsverket återkräva det felaktigt utbetalda beloppet. Ett beslut om återkrav ska innehålla uppgifter om det belopp som ska betalas tillbaka och när beloppet senast ska betalas.

Avbetalning och anstånd

3 § Migrationsverket får träffa avtal med den återbetalningsskyldige om avbetalning eller bevilja anstånd med betalningen.

Ränta ska tas ut på det obetalda beloppet från den dag då avtalet om avbetalningsplan träffades eller anståndet beviljades, dock inte för tid innan det återkrävda beloppet har förfallit till betalning. Ränta ska tas ut efter en räntesats som vid varje tidpunkt överstiger statens utlåningsränta med två procentenheter.

Dröjsmålsränta

4 § Om ett belopp som har återkrävts inte betalas i rätt tid, ska dröjsmålsränta enligt räntelagen (1975:635) tas ut på det obetalda beloppet. Detsamma gäller när ett avtal har träffats om en avbetalningsplan eller den återbetalningsskyldige har beviljats anstånd med betalningen och betalning inte sker inom den tid som följer av avtalet eller beslutet om anstånd.

Avstående från återkrav

5 § Migrationsverket får helt eller delvis avstå från ett krav på återbetalning eller ränta om det med hänsyn till den återbetalningsskyldiges personliga eller ekonomiska förhållanden eller andra omständigheter finns särskilda skäl för det.

Avdrag på ersättning

6 § Migrationsverket får, vid en utbetalning av ersättning enligt denna lag till den som är återbetalningsskyldig, dra av ett skäligt belopp i avräkning mot det återkrävda beloppet. Avdrag får även göras för ränta som den återbetalningsskyldige ska betala.

8 kap. Tvångsåtgärder

1 § Om Migrationsverket begär det ska Polismyndigheten lämna den hjälp som behövs för att verkställa ett beslut enligt denna lag som innebär att en utlänning ska lämna sin plats vid ett asylboende.

Hjälp enligt första stycket får begäras endast om

1. det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att en polismans särskilda befogenheter enligt 10 eller 10 a § polislagen (1984:387) behöver tillgripas, eller
2. det annars finns synnerliga skäl.

2 § Migrationsverket får undersöka det boendetrymme och de slutna förvaringsställen som en utlänning disponerar på ett asylboende, om

1. det kan misstänkas att utlänningen inte bor enbart på asylboendet, och
2. undersökningen behövs för att kunna bedöma om utlänningen uppfyller villkoret för dagersättning och särskilt bidrag i 6 kap. 3 § första stycket.

Undersökningen ska genomföras i närvaro av ett vittne. All den hänsyn som omständigheterna medger ska iakttas.

9 kap. Processuella frågor och tystnadsplikt

Rätt att föra talan

1 § En utlänning som har fyllt 16 år har rätt att själv föra sin talan i mål eller ärenden enligt denna lag.

När beslut gäller

2 § Beslut om bistånd enligt denna lag gäller omedelbart, förutom beslut om återkrav enligt 7 kap. 2 §. Även ett beslut om att genomföra en undersökning enligt 8 kap. 2 § gäller omedelbart.

Delgivning

3 § I mål eller ärenden enligt denna lag får delgivning inte ske enligt 34–38 och 47–51 §§ delgivningslagen (2010:1932). I mål vid allmän förvaltningsdomstol får dock delgivning ske enligt 48 § första stycket i samma lag, om utlänningen har lämnat landet.

Tystnadsplikt

4 § Den som är eller har varit verksam inom boendeverksamhet som drivs av enskild på uppdrag av Migrationsverket enligt 2 kap. 2 § får inte obehörigen röja vad den då har fått veta om enskildas personliga förhållanden.

10 kap. Överklagande av beslut

1 § Migrationsverkets beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Beslut om anvisning till en kommun att ordna boende och beslut om tilldelning av eller erbjudande om boendeplats får dock inte överklagas.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

2 § Migrationsverkets beslut får överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets utlänningen bodde när beslutet fattades.

11 kap. Möjligheter att meddela föreskrifter om undantag från lagen

1 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från skyldigheten för en utlänning att vistas inom ett län enligt 4 kap. 1 §, undantag från närvarokontrollen för en utlänning enligt 4 kap. 3 § och undantag från anmälningskyldigheten för en utlänning enligt 4 kap. 5 eller 6 §, om tillströmningen av utlännningar som omfattas av denna lag har varit eller kan väntas bli särskilt omfattande och det är nödvändigt för att behovet av platser på asylboenden ska kunna tillgodoses.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan under de förutsättningar som anges i första stycket med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om undantag från villkoret att bo på ett tilldelat boende för rätt till dagersättning och särskilt bidrag enligt 6 kap. 3 §.

2 § Regeringen får meddela föreskrifter som avviker från denna lag, om Sverige är i krig eller krigsfara eller det råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara.

1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026.

2. Genom lagen upphävs lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.

3. Den upphävda lagen gäller fortfarande för överklagande av beslut som har meddelats före ikraftträdandet.

4. Lagen tillämpas inte för en utlänning vars rätt till bistånd har upphört enligt 11 § första stycket 1 i den upphävda lagen så länge utlänningen har uppehållstillstånd.

5. Vid tillämpningen av 1 kap. 4 och 5 §§ ska med en sådan utlänning som avses i 3 § första stycket jämföras en utlänning vars rätt till bistånd enligt den upphävda lagen har upphört efter det att uppehållstillstånd har beviljats eller utlänningen lämnat Sverige.

6. Beslut enligt den upphävda lagen om anvisning till en kommun att ordna boende samt om tilldelning av eller erbjudande om boendeplats ska anses som beslut enligt den nya lagen.

2.2 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 12 § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

12 §¹

Till den som enligt utlänningslagen (2005:716) behöver ha uppehållstillstånd i Sverige får bosättningsbaserade förmåner lämnas tidigast från och med den dag då ett sådant tillstånd börjar gälla men inte för längre tid tillbaka än tre månader före det att tillståndet beviljades. Om det finns synnerliga skäl, får förmåner lämnas även om uppehållstillstånd inte har beviljats.

Till den som har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd får bosättningsbaserade förmåner lämnas utan hinder av att tillståndet har upphört att gälla, om en ansökan om fortsatt uppehållstillstånd har kommit in till Migrationsverket innan det tidigare tillståndet har upphört att gälla *och ansökan avser ett fortsatt tillstånd på samma grund eller på en sådan annan grund som enligt 5 kap. 18 § andra stycket 8 b, 5 b kap. 15 § andra stycket 3 eller 6 a kap. 4 § andra stycket 10 utlänningslagen kan beviljas efter inresan eller ett nytt tillstånd med stöd av någon bestämmelse i lagen (2017:353) om uppehållstillstånd för studerande på gymnasial nivå*. Om ansökan avslås får förmåner lämnas till dess att utlänningsens tidsfrist för frivillig avresa enligt 8 kap. 21 § första stycket utlänningslagen har löpt ut. Om avslagsbeslutet inte innehåller någon tidsfrist för frivillig avresa får förmåner lämnas till dess att beslutet har fått laga kraft.

Förmåner enligt första stycket lämnas inte för tid då *bistånd enligt lagen (1994:137) om mottagande*

Till den som har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd får bosättningsbaserade förmåner lämnas utan hinder av att tillståndet har upphört att gälla, om en ansökan om *nytt eller* fortsatt uppehållstillstånd har kommit in till Migrationsverket innan det tidigare tillståndet har upphört att gälla. Om ansökan avslås får förmåner lämnas till dess att utlänningsens tidsfrist för frivillig avresa enligt 8 kap. 21 § första stycket utlänningslagen har löpt ut. Om avslagsbeslutet inte innehåller någon tidsfrist för frivillig avresa får förmåner lämnas till dess att beslutet har fått laga kraft.

Förmåner enligt första stycket lämnas inte för tid då *den försäk-*

*av asylsökande m.fl. har lämnats rade omfattas av mottagandelagen
till den försäkrade, om förmåner (2026:000).
är av motsvarande karaktär.*

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026.

2.3 Förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 4 § arbetsmiljölagen (1977:1160)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

4 §²

För deltagare i arbetsmarknadspolitiska program är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 7 § lagen (2000:625) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.

För deltagare i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet som har anvisats av socialnämnd är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 12 kap. 6 § socialtjänstlagen (2025:400).

För dem som Migrationsverket ger sysselsättning enligt 4 § *lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.* är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 5 § *lagen om mottagande av asylsökande m.fl.*

För dem som Migrationsverket ger sysselsättning enligt 5 kap. 2 § *mottagandelagen (2026:000)* är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 5 kap. 3 § *mottagandelagen.*

Att denna lag i vissa fall, utöver vad som framgår av 2 § första stycket andra meningen, gäller även utomlands framgår av 5 § lagen (2010:449) om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026.

¹ Lagen omtryckt 1991:677.

² Senaste lydelse 2025:406.

2.4 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 12 § inkomstskattelagen (1999:1229)¹ ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagrådsremissen Föreslagen lydelse
Inhibition av verkställigheten – en
ny ordning för vissa utlänningar
vid tillfälliga verkställighetshinder

8 kap.

12 §²

Bistånd enligt <i>lagen (1994:137)</i> <i>om mottagande av asylsökande</i> <i>m.fl. och lagen (2026:000) om</i> bistånd till vissa utlänningar vid inhibition av verkställigheten är skattefria.	Bistånd enligt <i>mottagandelagen</i> <i>(2026:000)</i> och <i>lagen (2026:000)</i> om bistånd till vissa utlänningar vid inhibition av verkställigheten är skattefria.
---	---

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026.

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

² Senaste lydelse 2026:000.

2.5 Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 4 a § och 3 kap. 4 a § studiestödslagen (1999:1395) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

4 a §¹

Studiehjälp får lämnas till studerande som har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd även efter det att tillståndet har upphört att gälla om den studerande har ansökt om ett fortsatt tillstånd *på samma grund eller om ett nytt tillstånd med stöd av någon bestämmelse i lagen (2017:353) om uppehållstillstånd för studerande på gymnasial nivå* och ansökan har kommit in till Migrationsverket innan det tidigare tillståndet har upphört att gälla. Om ansökan avslås får studiehjälp lämnas till dess att utlänningsens tidsfrist för frivillig avresa enligt 8 kap. 21 § första stycket utlänningslagen (2005:716) har löpt ut. Om avslagsbeslutet inte innehåller någon tidsfrist för frivillig avresa får studiehjälp lämnas till dess att beslutet har fått laga kraft.

Studiehjälp får lämnas till studerande som har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd även efter det att tillståndet har upphört att gälla om den studerande har ansökt om ett fortsatt tillstånd *som avses i 4 § fjärde stycket eller i 4 b §* och ansökan har kommit in till Migrationsverket innan det tidigare tillståndet har upphört att gälla. Om ansökan avslås får studiehjälp lämnas till dess att utlänningsens tidsfrist för frivillig avresa enligt 8 kap. 21 § första stycket utlänningslagen (2005:716) har löpt ut. Om avslagsbeslutet inte innehåller någon tidsfrist för frivillig avresa får studiehjälp lämnas till dess att beslutet har fått laga kraft.

3 kap.

4 a §²

Studiemedel får lämnas till studerande som har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd även efter det att tillståndet har upphört att gälla om den studerande har ansökt om ett fortsatt tillstånd *på samma grund eller om ett nytt tillstånd med stöd av någon bestämmelse i lagen (2017:353) om uppehållstillstånd för studerande på gymnasial nivå* och ansökan har

Studiemedel får lämnas till studerande som har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd även efter det att tillståndet har upphört att gälla om den studerande har ansökt om ett fortsatt tillstånd *som avses i 4 § fjärde stycket eller i 4 b §* och ansökan har kommit in till Migrationsverket innan det tidigare tillståndet har upphört att gälla. Om ansökan avslås får

¹ Senaste lydelse 2021:770.

² Senaste lydelse 2021:770.

kommit in till Migrationsverket innan det tidigare tillståndet har upphört att gälla. Om ansökan avslås får studiemedel lämnas till dess att utlänningens tidsfrist för frivillig avresa enligt 8 kap. 21 § första stycket utlänningslagen (2005:716) har löpt ut. Om avslagsbeslutet inte innehåller någon tidsfrist för frivillig avresa får studiemedel lämnas till dess att beslutet har fått laga kraft.

studiemedel lämnas till dess att utlänningens tidsfrist för frivillig avresa enligt 8 kap. 21 § första stycket utlänningslagen (2005:716) har löpt ut. Om avslagsbeslutet inte innehåller någon tidsfrist för frivillig avresa får studiemedel lämnas till dess att beslutet har fått laga kraft.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2025:704

Föreslagen lydelse

5 §

Arbetsförmedlingen får behandla personuppgifter för tillhandahållande av information som behövs inom

1. Försäkringskassans, Centrala studiestödsnämndens eller arbetslöshetskassornas verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av förmåner, ersättningar och andra stöd,

2. Skatteverkets verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av skatt,

3. Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringens verksamhet som avser tillsyn och uppföljning samt utfärdande av sådana intyg som visar rätten att med bibehållen arbetslöshetsersättning söka arbete i något annat land,

4. Kronofogdemyndighetens verksamhet som underlag för bedömning enligt 4 kap. utsökningsbalken av i vilken utsträckning en gäldenär har utmätningsbar egendom,

5. socialnämndernas verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. socialtjänstlagen (2025:400),

6. Migrationsverkets verksamhet som underlag för beslut om bistånd enligt *lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.*,
6. Migrationsverkets verksamhet som underlag för beslut om bistånd enligt *mottagandelagen (2026:000)*,

7. leverantörers verksamhet att utföra arbetsmarknadspolitiska insatser på uppdrag av Arbetsförmedlingen,

8. Utbetalningsmyndighetens verksamhet, och

9. kommunernas verksamhet som avser kommunal vuxenutbildning.

Arbetsförmedlingen får även behandla personuppgifter för att tillhandahålla information till riksdagen eller regeringen eller till någon annan för att fullgöra uppgiftslämnande i enlighet med lag eller förordning.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026.

2.7 Förslag till lag om ändring i utlänningslagen (2005:716)

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 13 § och 13 kap. 19 § utlänningslagen (2005:716) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

13 §

En utlänning som hålls i förvar har rätt att få sådan dagersättning och sådant särskilt bidrag som avses i 17 och 18 §§ lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.

En utlänning som hålls i förvar har rätt att få sådan dagersättning och sådant särskilt bidrag som avses i 6 kap. 1 § mottagandelagen (2026:000).

13 kap.

19 §¹

Om den som ansöker om uppehållstillstånd som flykting enligt 4 kap. 1 § eller som alternativt skyddsbehövande enligt 4 kap. 2 § inte håller Migrationsverket underrättat om sin bostadsadress i enlighet med 19 a § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., får Migrationsverket betrakta ansökan som återkallad. Det gäller dock inte om utlänningen kan visa att underlåtenheten beror på omständigheter som han eller hon inte har kunnat råda över.

Om den som ansöker om uppehållstillstånd som flykting enligt 4 kap. 1 § eller som alternativt skyddsbehövande enligt 4 kap. 2 § ordnar boende på egen hand och inte håller Migrationsverket underrättat om sin bostadsadress, får Migrationsverket betrakta ansökan som återkallad. Det gäller dock inte om utlänningen kan visa att underlåtenheten beror på omständigheter som han eller hon inte har kunnat råda över.

Första stycket gäller inte om utlänningen är ett barn.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026.

¹ Senaste lydelse 2025:58.

2.8 Förslag till lag om ändring i lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 4 § lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

4 §¹

Kommuners och regioners skyldighet att ta hand om dem som omfattas av ett utrymningsbeslut och utlänningar som söker skydd i Sverige regleras i socialtjänstlagen (2025:400), hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och *lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.*

Kommuners och regioners skyldighet att ta hand om dem som omfattas av ett utrymningsbeslut och utlänningar som söker skydd i Sverige regleras i socialtjänstlagen (2025:400), hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och *mottagandelagen (2026:000).*

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026.

2.9 Förslag till lag om ändring i lagen (2008:344) om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2008:344) om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl.

dels att 4 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 6 a §, och närmast före 6 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Lydelse enligt lagrådsremissen Föreslagen lydelse

*Inhibition av verkställigheten – en
ny ordning för vissa utlänningar
vid tillfälliga verkställighetshinder*

4 §¹

Denna lag omfattar utlänningar som

1. har ansökt om uppehållstillstånd i Sverige som flykting enligt 4 kap. 1 § eller som alternativt skyddsbehövande enligt 4 kap. 2 § utlänningslagen (2005:716) *eller motsvarande äldre bestämmelser och som inte är folkbokförda här i landet,*

2. har ansökt om *eller beviljats* uppehållstillstånd med tillfälligt skydd eller uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd med stöd av bestämmelserna i 21 kap. 2, 3, 4 eller 6 § utlänningslagen *och som inte är folkbokförda här i landet,*

3. hålls i förvar enligt 10 kap. 1 eller 2 § utlänningslagen och som inte har placerats i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest,

4. vistas här med stöd av tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 eller 15 d § utlänningslagen, eller

5. har meddelats ett beslut om inhibition av verkställigheten enligt 12 kap. 16 e § första stycket eller 17 a § första stycket utlänningslagen.

Sådana utlänningar som avses i första stycket 1 eller 2 omfattas av lagen även om de har meddelats ett beslut om avvisning eller utvisning. Det gäller dock inte en utlänning som håller sig undan så att beslutet inte kan verkställas.

1. har ansökt om uppehållstillstånd i Sverige som flykting enligt 4 kap. 1 § eller som alternativt skyddsbehövande enligt 4 kap. 2 § utlänningslagen (2005:716), *även om de har meddelats ett beslut om avvisning eller utvisning,*

2. har ansökt om uppehållstillstånd med tillfälligt skydd eller uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd med stöd av bestämmelserna i 21 kap. 2, 3, 4 eller 6 § utlänningslagen, *även om de har meddelats ett beslut om avvisning eller utvisning,*

3. hålls i förvar enligt 10 kap. 1 eller 2 § utlänningslagen och som inte har placerats i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest,

4. vistas här med stöd av tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 eller 15 d § utlänningslagen, eller

5. har meddelats ett beslut om inhibition av verkställigheten enligt 12 kap. 16 e § första stycket eller 17 a § första stycket utlänningslagen.

En utlänning som avses i första stycket 1 eller 2 omfattas dock inte av lagen, om han eller hon

1. har uppehållstillstånd och är folkbokförd här i landet, eller

2. håller sig undan så att ett beslut om avvisning eller utvisning inte kan verkställas.

¹ Senaste lydelse 2026:000.

Läkemedel och andra varor

6 a §

En region ska erbjuda utlänningar som avses i 4 § sådana läkemedel som ingår i läkemedelsförmåner enligt lagen (2002:160) om läkemedelsförmåner m.m. En region ska även erbjuda utlänningar som inte har fyllt 18 år sådana varor som avses i 18 § lagen om läkemedelsförmåner m.m.

Första stycket gäller endast de läkemedel och andra varor som förskrivs i samband med vård som ges med stöd av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026.

2.10 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Härigenom föreskrivs att 29 kap. 2 § skollagen (2010:800) ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagrådsremissen Föreslagen lydelse
Inhibition av verkställigheten – en
ny ordning för vissa utlännningar
vid tillfälliga verkställighetshinder

29 kap.

2 §¹

Med bosatt i landet avses i denna lag den som ska vara folkbokförd här enligt folkbokföringslagen (1991:481).

Som bosatt i landet ska vid tillämpningen av denna lag anses även den som inte är folkbokförd här men som

1. omfattas av 1 § första stycket eller 1 a § första stycket lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.,

2. vistas här med stöd av tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 § utlänningslagen (2005:716),

3. har rätt till utbildning eller annan verksamhet enligt denna lag till följd av EU-rätten, avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller avtalet mellan Europeiska unionen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Schweiz, å andra sidan, om fri rörlighet för personer,

4. är familjemedlem till en person som tillhör en främmande makts beskickning eller lönade konsulat eller dess betjäning eller som avses i 4 § lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall och som inte omfattas av 3,

5. vistas här utan stöd av myndighetsbeslut eller författning, eller

6. har meddelats ett beslut om inhibition av verkställigheten enligt 12 kap. 16 e § första stycket eller 17 a § första stycket utlänningslagen.

Har ett beslut om avvisning eller utvisning meddelats mot någon som avses i andra stycket 1 ska denne fortfarande anses vara bosatt i Sverige på den grunden till dess att han eller hon lämnar landet. Om den som avvisats eller utvisats håller sig undan så att beslutet inte kan verkställas ska personen dock anses som bosatt i Sverige på den grund som anges i andra stycket 5.

Begränsningar i rätten till utbildning för dem som avses i andra stycket följer av 3 §.

Första stycket gäller inte för en utlänning som omfattas av mottagandelagen, eller som avses i 1 kap. 6 § 2 i den lagen, och inte har uppehållstillstånd. En sådan utlänning ska vid tillämpningen av

¹ Senaste lydelse 2026:000.

*lagen anses som bosatt i landet på
den grund som anges i andra
stycket 1.*

Första stycket gäller inte för en utlänning som har meddelats ett beslut om inhibition av verkställigheten enligt 12 kap. 16 e § första stycket eller 17 a § första stycket utlänningslagen. En sådan utlänning ska vid tillämpningen av lagen anses som bosatt i landet endast på den grund som anges i andra stycket 6.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026.

2.11 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2025:400)

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 2 § socialtjänstlagen (2025:400) ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagrådsremissen Föreslagen lydelse

*Inhibition av verkställigheten – en
ny ordning för vissa utlännningar
vid tillfälliga verkställighetshinder*

10 kap.

2 §¹

Den som omfattas av lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. har inte rätt till sådana insatser enligt 11 kap. 1 § eller sådant ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. 1 § som motsvarar förmåner enligt lagen om mottagande av asylsökande m.fl. Han eller hon har inte heller rätt till ekonomiskt bistånd för bostadskostnader.

Den som omfattas av lagen (2026:000) om bistånd till vissa utlännningar vid inhibition av verkställigheten har inte rätt till ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. 1 §.

Den som omfattas av mottagandelagen (2026:000) eller lagen (2026:000) om bistånd till vissa utlännningar vid inhibition av verkställigheten har inte rätt till ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. 1 §.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026.

¹ Senaste lydelse 2026:000.

2.12 Förslag till lag om ändring i lagen (2026:000) om bistånd till vissa utlänningar vid inhibition av verkställigheten

Härigenom föreskrivs att 2 och 12 §§ lagen (2026:000) om bistånd till vissa utlänningar vid inhibition av verkställigheten ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagrådsremissen Föreslagen lydelse
Inhibition vid verkställigheten – en
ny ordning för vissa utlänningar
vid tillfälliga verkställighetshinder

2 §

Vid tillämpningen av denna lag gäller följande bestämmelser i *lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.*

1. 2 § första stycket om Migrationsverkets ansvar,

2. 2 § andra stycket och 3 § andra och tredje styckena om ensamkommande barn,

3. 4–7 §§ om sysselsättning,

4. 15 § om betalning av skäligt belopp till Migrationsverket i vissa fall,

5. 20 § om rätt att föra talan,

6. 21 § om delgivning, och

7. 24 § om tystnadsplikt.

Vid tillämpningen av denna lag gäller följande bestämmelser i *mottagandelagen (2026:000)*.

1. 2 kap. 1 § första stycket och 2 § första stycket om Migrationsverkets ansvar,

2. 2 kap. 3, 8 och 10 §§ och 3 kap. 6 och 7 §§ om ensamkommande barn,

3. 3 kap. 8 § om betalning av skäligt belopp till Migrationsverket i vissa fall,

4. 5 kap. 2–4 §§ om sysselsättning,

5. 9 kap. 1 § om rätt att föra talan,

6. 9 kap. 3 § om delgivning, och

7. 9 kap. 4 § om tystnadsplikt.

12 §

Migrationsverkets beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Migrationsverkets beslut att anvisa en kommun att ordna boendet för ensamkommande barn enligt 3 § andra stycket *lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.* och om tilldelning av boendeplats enligt 5 § första stycket denna lag får dock inte överklagas.

Migrationsverkets beslut får överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets utlänningen vistades när beslutet fattades.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Migrationsverkets beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Migrationsverkets beslut att anvisa en kommun att ordna boendet för ensamkommande barn enligt 2 kap. 3 § *mottagandelagen (2026:000)* och om tilldelning av boendeplats enligt 5 § första stycket denna lag får dock inte överklagas.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen gav i september 2021 en särskild utredare i uppdrag att föreslå bl.a. en ny ordning för det initiala mottagandet av asylsökande (dir. 2021:71). Den 17 mars 2022 beslutade regeringen att delvis ändra uppdraget och att förlänga utredningstiden (dir. 2022:16). Utredningen lämnade i november 2022 delbetänkandet En ny ordning för asylsökandes boende (SOU 2022:64). Vissa av förslagen i delbetänkandet har redan lett till lagstiftning (se prop. 2024/25:49). En sammanfattning av betänkandet i nu relevant del finns i *bilaga 1*. Betänkandets lagförslag i nu relevanta delar finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga på regeringens webbplats (regeringen.se) och i Justitiedepartementet (Ju2022/03315). Den 22 juni 2023 förlängdes utredningstiden återigen samtidigt som uppdraget utvidgades till att omfatta bl.a. hur en anmälningsplikt kan utformas och hur områdesbegränsningar kan införas samt att se över det svenska regelverket i fråga om mottagningsvillkor så att det inte är mer förmånligt än miniminivåerna enligt EU-rätten (dir. 2023:93). Den 23 maj 2024 beslutade regeringen att förlänga utredningstiden ytterligare (dir. 2024:47).

I oktober 2024 överlämnade utredaren slutbetänkandet Mottagandelagen – En ny lag för ordnat asylmottagande och effektivt återvändande (SOU 2024:68). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 4*. Betänkandets lagförslag finns i *bilaga 5*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 6*. Remissyttrandena finns tillgängliga på regeringens webbplats (regeringen.se) och i Justitiedepartementet (Ju2024/02070).

I denna lagrådsremiss behandlar regeringen de återstående lagförslagen i delbetänkandet, som handlar om skötsamhet som villkor för dagersättning, samt lagförslagen i slutbetänkandet.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om ett sammanhållet och effektivt återvändande (bet. 2020/21:SfU28 punkt 14, rskr. 2020/21:412).

Riksdagen har även tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om åtgärder mot skuggsamhället (bet. 2021/22:SfU16 punkt 1, rskr. 2021/22:196).

4 En tydlig och ändamålsenlig reglering för mottagande av skyddsbehövande

Regeringens förslag

En ny mottagandelag ska ersätta den nuvarande lagen om mottagande av asylsökande m.fl.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Ett stort antal remissinstanser, däribland *Jämställdhetsmyndigheten*, *Migrationsverket* samt *Bodens* och *Burlövs kommuner*, tillstyrker förslaget eller har inga invändningar mot det. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* och *Mölnåls kommun* avstyrker förslaget tills en översyn av hela regelverket för statlig ersättning till kommuner har gjorts. Den nuvarande lagen lämnar enligt *Delegationen för migrationsstudier* utrymme för godtycklighet, där personer riskerar att lämnas utanför lagens skydd. *Förvaltningsrätten i Göteborg* välkomnar förslag som syftar till att göra regelverket tydligare. *UNICEF Sverige* framför att vid framtagande av nationell lagstiftning ska internationella konventioner alltid följas. Bland annat *Barnombudsmannen* lyfter vikten av att göra barnrättsliga analyser av förslagen. *Flens kommun* välkomnar ambitionen att genom mottagandelagen öka förutsägbarheten på det migrationspolitiska området gällande asylmottagande och återvändande men anser att utredningen inte lyckas helt. Migrationsverket anser att ytterligare ändringar kan behövas för att fullt ut säkerställa de svenska reglernas överensstämmelse med EU:s migrations- och asylpakt.

Skälen för regeringens förslag

Behovet av en översyn av mottagandet av utlänningar

Lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., förkortad LMA, har varit i kraft i mer än 30 år. Sedan dess har stora samhällsförändringar skett. Sveriges medlemskap i EU har haft stor påverkan på migrationsområdet. Den nuvarande lagen tillkom före den nuvarande utlänningslagen (2005:716). Det har försvårat tillämpningen av LMA. I rättstillämpningen har det gällt bl.a. när en utlänning över huvud taget omfattas av lagen och i så fall vilken av personkategorierna i lagens bestämmelser som utlänningen tillhör. Det är också oklart hur länge en utlänning omfattas av lagen. Oklarheterna har lett till att det i vissa fall är osäkert om en person har rätt till bistånd, och i så fall enligt vilket regelverk, samt om det är Migrationsverket eller en kommun som har ansvar för biståndet. Det kan även uppkomma situationer då en person omfattas av flera regelverk samtidigt, eller inte av något alls. Det kan, som *Delegationen för migrationsstudier* lyfter fram, leda till godtycke i beslutsfattandet. Det finns därför ett behov av att se över vilka förmåner och insatser som ska erbjudas av Migrationsverket inom ramen för det bistånd som lämnas enligt lagen och att tydliggöra hur dessa förhåller sig till och kan samordnas med bl.a. kommunernas insatser enligt socialtjänstlagen (2025:400).

Även ändringar och omvärldshändelser på senare år har fört med sig behov av en översyn av lagen. Sedan 2021 är ordningen med tidsbegränsade uppehållstillstånd huvudregel enligt utlänningslagen, vilket gör asylsystemet komplext genom att det därefter finns flera tänkbara möjligheter att beviljas uppehållstillstånd efter det att en person har ansökt om asyl. I samband med den ryska invasionen av Ukraina i

februari 2022 aktiverade Europeiska unionens råd (rådet) för första gången rådets direktiv 2001/55/EG av den 20 juli 2001 om miniminormer för att ge tillfälligt skydd vid massiv tillströmning av fördrivna personer och om åtgärder för att främja en balans mellan medlemsstaternas insatser för att ta emot dessa personer och bära följderna av detta, förkortat massflyktsdirektivet. Personer från krigsdrabbade Ukraina ges därigenom tillfälligt skydd i EU. I Sverige omfattas personerna av LMA och har samma rätt till bistånd som asylsökande så länge de inte är folkbokförda.

Vidare antogs i maj 2024 EU:s migrations- och asylpakt som omfattar flera nya rättsakter på migrationsområdet, bl.a. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1346 av den 14 maj 2024 om normer för mottagande av personer som ansöker om internationellt skydd, förkortat mottagandedirektivet, och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1348 av den 14 maj 2024 om upprättande av ett gemensamt förfarande för internationellt skydd i unionen och om upphävande av direktiv 2013/32/EU, förkortad asylprocedurförordningen. Mottagandedirektivet fastställer normer för mottagande av asylsökande och syftar bl.a. till att ge sökande en värdig levnadsstandard och jämförbara levnadsvillkor i alla medlemsstater (skäl 11). Mottagandedirektivet är tillämpligt på alla tredjelandsmedborgare och statslösa personer som ansöker om internationellt skydd så länge de får uppehålla sig på en medlemsstats territorium i egenskap av sökande. Direktivet trädde i kraft i juni 2024 och ska genomföras i svensk rätt senast i juni 2026. Det innehåller artiklar om bl.a. utbildning, sysselsättning samt materiella mottagningsvillkor som mat, logi, kläder och hygienprodukter. Asylprocedurförordningen ersätter Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/32/EU av den 26 juni 2013 om gemensamma förfaranden för att bevilja och återkalla internationellt skydd som till delar genomförs i LMA.

Som ett försteg till de förslag som nu lämnas ändrades LMA den 1 mars 2025 så att utgångspunkten är att asylsökande ska bo på Migrationsverkets boenden i stället för att ordna boende på egen hand (prop. 2024/25:49). Det finns till följd av det behov av ytterligare åtgärder och sanktioner för att asylboendesystemet ska efterlevas.

Sammantaget finns det ett stort behov av att se över regelverket för mottagandet och återvändandet för utlänningar, inte minst i syfte att säkerställa att regleringen, som *Migrationsverket* och *UNICEF Sverige* är inne på, stämmer överens med de internationella rättsakter som Sverige är bundet av.

Det behövs en ny lag för ett ordnat mottagande och effektivt återvändande

För att åtgärda de brister som finns redan i dag och för att ytterligare kunna effektivisera regleringen för mottagandet av utlänningar bedömer regeringen att det är nödvändigt att ersätta LMA med en ny lag. För att göra den nya lagen lättillgänglig bör den vara indelad i kapitel och förses med en samlad innehållsförteckning. Lagregler som förs över till den nya lagen från LMA bör moderniseras språkligt. Lagens namn bör vara mottagandelagen.

En utgångspunkt för de nya bestämmelser som föreslås i mottagandelagen är att de ska vara förenliga med de nya EU-reglerna utan

att mottagningsvillkoren blir mer förmånliga i Sverige än i andra EU-länder. Det ska påpekas att mottagandelagens syfte inte är att genomföra alla regler i mottagandedirektivet. I promemorian Migrations- och asylpakten (Ds 2025:30) föreslås vissa ytterligare ändringar för att genomföra mottagandedirektivet. Förslagen i promemorian har remitterats och bereds nu inom Regeringskansliet. En annan utgångspunkt är att bestämmelserna ska bidra till att mottagandet och vistelsen i Sverige ska ske under mer ordnade förhållanden samt vara ett stöd för ett effektivt återvändande för de som ska lämna landet.

En given utgångspunkt i den nya lagen är att enskilda inte ska ha rätt till bistånd eller insatser av samma slag enligt flera olika regelverk samtidigt eller under en längre tid än de olika regelverken medger. Ytterligare en utgångspunkt är att minska risken för felaktiga utbetalningar genom möjligheter till återkrav och ändring av beslut.

Även om bristerna i LMA och ändringsbehoven innebär helt nya bestämmelser, finns det fortfarande behov av att ha kvar ett antal bestämmelser som bedöms kunna flyttas över till en ny mottagandelag. Det gäller särskilt de bestämmelser om asylboende som infördes i LMA den 1 mars 2025 (se prop. 2024/25:49).

Den nya mottagandelagen behöver kompletteras med förordningsbestämmelser på motsvarande sätt som LMA kompletteras.

Andra pågående reformer som har betydelse för mottagandet

Även andra lagstiftningsarbeten har betydelse för en ny mottagandelag. I delbetänkandet Utmönstring av permanent uppehållstillstånd och vissa anpassningar till miniminivån enligt EU:s migrations- och asylpakt (SOU 2025:31) lämnas förslag om vissa anpassningar av svensk rätt i förhållande till migrations- och asylpakten som avser bl.a. rättsligt bistånd och biträde. I betänkandet Ändring av permanent uppehållstillstånd för vissa utlänningar (SOU 2025:99) föreslås att permanenta uppehållstillstånd som har beviljats vissa utlänningar ska kunna ändras till tillfälliga. Betänkandet har remitterats och bereds inom Regeringskansliet. I den ovan nämnda promemorian Migrations- och asylpakten föreslås, utöver vissa ändringar för att genomföra mottagandedirektivet, också ytterligare anpassningar av svensk rätt till EU:s migrations- och asylpakt.

Betänkandet Ett nytt regelverk för uppsikt och förvar (SOU 2025:16) har remitterats och bereds inom Regeringskansliet. Betänkandet innehåller förslag av betydelse för boendeskyldigheten för utlänningar med avvisnings- och utvisningsbeslut. I lagrådsremissen Inhibition av verkställigheten – en ny ordning för vissa utlänningar vid tillfälliga verkställighetshinder lämnas bl.a. förslag till en ny lag om bistånd till vissa utlänningar vid inhibition av verkställigheten som bygger på LMA och de förslag som lämnas i SOU 2024:68. I betänkandet Etableringsboendelagen – Ett nytt system för bosättning för vissa nyanlända (SOU 2025:35) finns förslag med särskild betydelse för utlänningar som anvisas till kommunerna för bosättning. Betänkandet har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

5 Mottagandelagens tillämpningsområde

5.1 Lagen ska omfatta asylsökande och utlänningar med tillfälligt skydd

Regeringens förslag

Lagen ska omfatta en utlänning som har ansökt om uppehållstillstånd i Sverige som flykting eller som alternativt skyddsbehövande och en utlänning som har ansökt om uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanserna, bl.a. *Delegationen för migrationsstudier, Förvaltningsrätten i Göteborg, länsstyrelserna i Dalarnas, Uppsalas och Västerbottens län, Migrationsverket, Mölndals kommun och Svenska kyrkan*, tillstyrker förslaget eller har inget att invända mot det. *Asylrättscentrum* är positiv till förslaget men anser att det bör finnas utrymme att göra undantag från lagens tillämpningsområde så att orimliga konsekvenser för enskilda kan undvikas. *Rädda Barnen, Svenska Röda Korset och Sveriges Stadsmissioner* framhåller vikten av att säkerställa att utlänningar inte hamnar mellan olika system och att alla utlänningar tillförsäkras grundläggande rättigheter. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* och *Region Stockholm* anser att det behöver förtydligas hur s.k. tillståndssökandes behov av bistånd respektive hälso- och sjukvård ska tillgodoses.

Skälen för regeringens förslag

Det behöver vara tydligt vem som omfattas av mottagandelagen

Lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., förkortad LMA, omfattar utlänningar som har ansökt om uppehållstillstånd i Sverige som flykting eller som alternativt skyddsbehövande enligt 4 kap. 1 respektive 2 § utlänningslagen (2005:716) eller motsvarande äldre bestämmelser. Vidare omfattar LMA utlänningar som har ansökt om eller beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd eller uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd enligt 21 kap. 2, 3, 4 eller 6 § utlänningslagen, dvs. utlänningar som omfattas av massflyktsdirektivet, och inte är folkbokförda här i landet. Slutligen omfattar LMA utlänningar som har ansökt om uppehållstillstånd i Sverige och av särskilda skäl medgetts rätt att visas här medan ansökan prövas, s.k. tillståndssökande. Lagen innehåller även bestämmelser om att vissa utlänningar undantas från lagens tillämpningsområde. I promemorian Migrations- och asylpakten (Ds 2025:30) föreslås ändringar i bl.a. utlänningslagen i syfte att anpassa lagen till rättsakterna i EU:s migrations- och asylpakt. Förslagen innebär bl.a. att

begreppen asyl och asylsökande utmönstras och ersätts av de EU-rättsliga begreppen internationellt skydd respektive sökande av internationellt skydd samt vidare att begreppet alternativt skyddsbehövande utmönstras och ersätts av subsidiärt skyddsbehövande. Det föreslås även att de nuvarande bestämmelserna i bl.a. 4 kap. 1 och 2 §§ utlänningslagen ska upphöra att gälla. Förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet och regeringen återkommer till hur de förslagen påverkar förslagen i denna lagrådsremiss.

I rättstillämpningen har det i flera situationer visat sig vara svårt att avgöra om en utlänningslag omfattas av LMA eller inte och vilken personkategori utlänningslagen i så fall tillhör. Bedömningen har betydelse för att avgöra om personen har rätt till bistånd och i så fall enligt vilket regelverk. Oklarheten har bidragit till gränsdragningsproblem om vem som ansvarar för biståndet.

Det är också oklart vid vilken tidpunkt en person upphör att omfattas av LMA. Lagen innehåller bestämmelser om när rätten till bistånd upphör, men saknar bestämmelser om när en person upphör att omfattas av lagen. Det innebär att en person kan omfattas av flera regelverk samtidigt. Det kan också uppkomma situationer där en person omfattas av LMA men varken har rätt till bistånd enligt den lagen eller andra regelverk. Vidare har regelverket medfört att det uppstått ett glapp i ersättningen för personer som har fått uppehållstillstånd och som har tagits emot i en kommun innan de hunnit bli folkbokförda, vilket har fått till följd att många personer behövt vända sig till kommunen för ekonomiskt bistånd under den första perioden i kommunen. Denna ordning är otillfredsställande och behöver ses över och förtydligas.

Det finns även anledning att se över vilka som omfattas av lagen mot bakgrund av att uppehållstillstånd som huvudregel numera är tidsbegränsade. Det innebär att fler personer kommer att vara i Sverige utan ett gällande uppehållstillstånd under tiden Migrationsverket handlägger en ansökan om nytt eller fortsatt uppehållstillstånd. Det behöver vara tydligt för både den enskilde och för myndigheterna vad som gäller efter det att ett uppehållstillstånd har löpt ut, under ansökningstiden för ett förnyat uppehållstillstånd och när en ansökan har avslagits.

Mot bakgrund av rättsutvecklingen på migrationsområdet och de problem som har uppstått vid rättstillämpningen behöver den nya lagen utformas så att tillämpningsområdet blir tydligt. Liksom *Rädda Barnen*, *Svenska Röda Korset* och *Sveriges Stadsmissioner* anser regeringen att det är viktigt att säkerställa att ingen faller mellan olika författnings tillämpningsområden och ersättningssystem, men inte heller omfattas av flera regelverk samtidigt.

Lagen bör gälla för utlänningslag som har ansökt om uppehållstillstånd på grund av skyddsbehov

Utlänningslag som har ansökt om uppehållstillstånd på grund av skyddsbehov, dvs. som flykting eller som alternativt skyddsbehövande enligt 4 kap. 1 respektive 2 § utlänningslagen, omfattas i dag av LMA (1 § första stycket 1 LMA). Dessa utlänningslag bör omfattas av den nya mottagandelagen.

Lagen bör som huvudregel omfatta alla som har sökt asyl, med undantag för vissa situationer och grupper. Det bör inte ha någon betydelse om ansökan avser ett första uppehållstillstånd i Sverige eller om den avser ett nytt eller fortsatt uppehållstillstånd för utlänningar som har eller har haft uppehållstillstånd i Sverige. Det innebär att lagen bl.a. kommer att omfatta utlänningar som får en asylansökan prövad efter det att ha meddelats ett beslut om avvisning eller utvisning. Det innebär vidare att lagen även kommer att omfatta utlänningar som ansöker om asyl efter det att giltighetstiden av ett befintligt uppehållstillstånd har löpt ut och därutöver utlänningar som ansöker om asyl igen sedan ett avlägsnandebeslut har slutat att gälla.

Lagen bör gälla för utlänningar som har ansökt om tillfälligt skydd

Utlänningar som har ansökt om eller beviljats uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd omfattas i dag av LMA (1 § första stycket 2). Även dessa utlänningar bör omfattas av den nya mottagandelagen. När lagen blir tillämplig för en utlänning föreslås utlänningen omfattas av den till och med det att en upphörandesituation inträffar (se avsnitt 5.2). Det behöver därför inte anges att lagen omfattar en utlänning som har beviljats tillfälligt skydd.

Enligt LMA är ytterligare ett kriterium för denna personkrets att utlänningen inte är folkbokförd. Regeringen föreslår nedan att folkbokföringen ska få betydelse för bedömningen av när en utlänning upphör att omfattas av lagen. Det bör därför inte vara ett kriterium för fastställande av vilken personkrets som omfattas av mottagandelagen.

På samma sätt som för den som har ansökt om asyl bör det inte ha någon betydelse om ansökan avser ett första uppehållstillstånd i Sverige eller om den avser ett nytt eller fortsatt uppehållstillstånd, så länge utlänningen inte omfattas av något i lagen uttryckligt angivet undantag. Det innebär bl.a. att en utlänning som ansöker om tillfälligt skydd efter det att giltighetstiden av ett befintligt uppehållstillstånd har löpt ut kommer att omfattas av lagen.

Utlänningar med uppehållsrätt som ansöker om asyl eller tillfälligt skydd

Upphållsrätt är ett EU-rättsligt begrepp som innebär en rätt för EES-medborgare och deras familjemedlemmar att vistas i Sverige i mer än tre månader utan krav på uppehållstillstånd om vissa förutsättningar är uppfyllda. Familjemedlemmar till en EES-medborgare som har uppehållsrätt men som själva inte är EES-medborgare kan ha en härledd uppehållsrätt. Upphållsrätt utgör som huvudregel hinder mot utvisning. Av propositionen Genomförande av EG-direktiven om unionsmedborgares rörlighet inom EU och om varaktigt bosatta tredjelandsmedborgares ställning (prop. 2005/06:77 s. 58) framgår att en person med uppehållsrätt har möjlighet att ansöka om uppehållstillstånd. För EU-medborgare finns dock en presumtion om att de inte ska beviljas asyl. EU-medborgare omfattas därför som huvudregel inte av LMA. Regeringen anser inte att det finns något skäl att frångå hittillsvarande ordning. En sådan presumtion finns emellertid inte för tredjelandsmedborgare med uppehållsrätt. En ansökan om asyl eller tillfälligt skydd från en person som inte är unionsmedborgare prövas alltså i vanlig ordning, oavsett om

personen också har uppehållsrätt. Personen omfattas då även av LMA. Denna personkrets omfattas också av det nya mottagandedirektivet, Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1346 av den 14 maj 2024 om normer för mottagande av personer som ansöker om internationellt skydd, och dess krav på att materiella mottagningsvillkor tillgodoses. Till skillnad från *Asylrättscentrum* ser regeringen därför inte anledning att undanta tredjelandsmedborgare med härledd uppehållsrätt från den nya mottagandelagens tillämpningsområde. Det innebär att tredjelandsmedborgare med uppehållsrätt bör omfattas av den nya mottagandelagen om de har ansökt om asyl eller uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd.

Lagen bör inte gälla för tillståndssökande

Enligt 1 § första stycket 3 LMA omfattas även en tredje kategori av lagen. Det är personer som har ansökt om uppehållstillstånd i Sverige och av särskilda skäl medgetts rätt att vistas här medan ansökan prövas, s.k. tillståndssökande. Enligt utredningen är det oklart om det finns några utlännningar som omfattas av denna bestämmelse i LMA i dag och vilka de i så fall är. Migrationsverket gör enligt utredningen bedömningen att kategorin tillståndssökande i LMA inte längre omfattar de utlännningar som kan ansöka om uppehållstillstånd när de befinner sig i Sverige. Anledningen är att de inte anses av särskilda skäl ha medgetts rätt att vistas här medan ansökan prövas på det sätt som var fallet när bestämmelsen i LMA tillkom. De situationer som *SKR* och *Region Stockholm* nämner, t.ex. att en person får ansöka om tillstånd inifrån landet på grund av anknytning, anses alltså inte omfattas av LMA i dag. Tidigare har bl.a. utlännningar som ansökt om uppehållstillstånd enligt vissa bestämmelser i den numera upphävida lagen om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige ansetts omfattas av LMA som tillståndssökande.

En tydlig huvudregel i utlänningslagen är att uppehållstillstånd ska ha sökts och beviljats före inresa i landet och att en ansökan inte får beviljas efter inresan. Det bistånd som den nya mottagandelagen föreslås ge rätt till har sin grund i Sveriges förpliktelser enligt mottagandedirektivet att tillgodose asylsökandes materiella mottagningsvillkor. Det bedöms inte finnas någon generell skyldighet för staten enligt internationell rätt att i andra situationer ge bistånd när en ansökan om uppehållstillstånd kan prövas inifrån landet. Eftersom Migrationsverket bedömer att det inte finns några grupper som omfattas av kategorin tillståndssökande i LMA:s mening borde det inte medföra någon ändring av det som i praktiken gäller i dag om den kategorin utgår. Regeringen anser därför inte att mottagandelagen ska omfatta tillståndssökande i nu aktuella fall. Vilken rätt till annat bistånd och hälso- och sjukvård som utlännningar som inte omfattas av mottagandelagen kommer att ha när de ansöker om uppehållstillstånd inifrån landet får även fortsättningsvis bedömas enligt annan lagstiftning efter omständigheterna i det enskilda fallet.

5.2 När utlännningar ska upphöra att omfattas av lagen

Regeringens förslag

En utlänning ska omfattas av lagen tills utlänningen har uppehållstillstånd eller uppehållsrätt och Skatteverket har beslutat att utlänningen är folkbokförd i Sverige. En utlänning som får omfattas av en anvisning enligt bosättningsregelverket ska dock fortsätta att omfattas av lagen tills utlänningen har tagits emot för bosättning i en kommun eller har avböjt att omfattas av en sådan anvisning.

En utlänning som saknar uppehållstillstånd ska omfattas av lagen tills utlänningen har lämnat landet.

Utredningens förslag

Förslagen från utredningen stämmer i sak överens med regeringens. Utredningens förslag har en annan lagteknisk lösning i fråga om tidpunkten för beslutet om folkbokföring och hänvisningen till bosättningsregelverket.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanserna, bl.a. *Länsstyrelsen i Västerbottens län*, *Rädda Barnen* och *Svenska Röda Korset*, tillstyrker eller har inga invändningar mot förslagen. *Region Stockholm* framför att regleringen om när en utlänning upphör att omfattas av lagen är nödvändig för att åtgärda luckor i det nuvarande regelverket och anser att det leder till ökad tydlighet avseende rätten till hälso- och sjukvård. *Asylrättscentrum*, *Burlövs kommun*, *Delegationen för migrationsstudier*, *Svenska kyrkan*, *Sveriges kristna råd* och *Sveriges Stadsmissioner* välkomnar särskilt att det blir tydligt att utlännningar med avlägsnandebeslut omfattas av lagen och att Migrationsverkets ansvar för dessa utlännningar förtydligas. Enligt Svenska Röda Korset ger det utlännningar med särskilda behov möjlighet att erhålla omsorg på ett värdigt sätt och är ett viktigt steg mot att säkerställa grundläggande rättigheter för alla individer oavsett deras juridiska status. Delegationen för migrationsstudier understryker vikten av att undvika att personer med avlägsnandebeslut där det råder verkställighetshinder hamnar i en limbosituation utan något skydd. *Institutet för mänskliga rättigheter* och *IMER-förbundet* framför att utlännningar med uppehållstillstånd på grund av tillfälligt verkställighetshinder och som inte kan folkbokföras riskerar att omfattas av lagen under en väldigt lång tid. Mot bakgrund av de villkor som följer av att omfattas av lagen ser remissinstanserna en risk för att konsekvenserna av förslaget för den gruppen kan bli allvarliga och oproportionerliga. Länsstyrelsen i Västerbottens län och *Migrationsverket* stödjer att folkbokföringen ska utgöra en slutpunkt för lagens tillämpning. *Skatteverket* har inga invändningar mot att folkbokföring används som en brytpunkt i sig, men likt Migrationsverket förordar myndigheten att man utgår från datum för folkbokföring i folkbokföringsverksamheten.

Skälen för regeringens förslag

Det behöver vara tydligt när en utlänning inte längre omfattas av mottagandelagen

Det finns inga särskilda bestämmelser i LMA som reglerar när någon upphör att omfattas av lagen. Däremot finns det regler om när rätten till bistånd upphör. Det är alltså, som utredningen konstaterar, oklart när någon som omfattas av LMA inte längre gör det. Det gäller både när uppehållstillstånd beviljas och när en ansökan avslås.

En person som har ansökt om asyl och beviljats uppehållstillstånd betraktas inte längre som asylsökande i utlänningslagens mening och omfattas inte heller av mottagandedirektivet. I vissa fall omfattas utlänningen dock av LMA även efter det att uppehållstillstånd har beviljats och kan även ha rätt till bistånd enligt lagen en viss tid efter beslutet. Hur länge det finns en rätt till bistånd beror på om personen bor på asylboende eller i eget boende när uppehållstillståndet ges (8 och 11 §§ LMA). Det har också betydelse om personen omfattas av systemet med anvisning enligt bosättningsregelverket. Lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning, förkortad bosättningslagen, gäller dock endast för personer som har beviljats uppehållstillstånd på vissa grunder. Sammantaget kan rätten till bistånd upphöra vid skilda tidpunkter för olika grupper som beviljas uppehållstillstånd, vilket skapar en otydlighet om när rätten till bistånd enligt LMA upphör för en viss utlänning.

Vid avslag på en asylansökan upphör rätten till bistånd för en vuxen utlänning som inte bor tillsammans med eget barn eller ett barn för vilket han eller hon har trätt i föräldrarnas ställe normalt när en eventuell tidsfrist för frivillig avresa löper ut eller annars när beslutet får laga kraft. För övriga upphör rätten till bistånd i stället när de lämnar landet (11 § LMA). Under vissa förutsättningar kan en utlänning vars rätt till bistånd har upphört åter ha rätt till bistånd enligt lagen (11 a § LMA). En utlänning som håller sig undan så att ett beslut om avvisning eller utvisning inte kan verkställas har inte rätt till bistånd (12 § LMA). Även vid avslag upphör alltså rätten till bistånd vid olika tidpunkter, vilket riskerar att leda till tillämpningsproblem och osäkerhet vid bedömningen av vilket regelverk som är tillämpligt.

Det är även oklart hur länge en utlänning omfattas av LMA när rätten till bistånd har upphört efter ett avslagsbeslut. Av rättspraxis framgår att en utlänning i vissa situationer fortsätter att omfattas av lagen trots att rätten till bistånd har upphört. Det finns flera domar från Högsta förvaltningsdomstolen som rör denna gränsdragningsproblematik, bl.a. i förhållande till rätten till försörjningsstöd från kommunen (se HFD 2013 ref. 83 och HFD 2017 ref. 33). Enligt en dom står det klart att en person som har fått ett avslagsbeslut i vart fall upphör att omfattas av LMA om beslutet om avvisning eller utvisning upphör att gälla (se HFD 2020 ref. 60).

Det är, som bl.a. *Region Stockholm* lyfter fram, av stor vikt för både den enskilde och myndigheterna att det inte råder några oklarheter om vid vilken tidpunkt en person upphör att omfattas av mottagandelagen. Bedömningen är avgörande för att kunna fastställa om det föreligger en rätt till bistånd enligt mottagandelagen eller förmåner enligt något annat

regelverk liksom för att bedöma vilket regelverk som gäller för t.ex. hälso- och sjukvård och utbildning. Som Riksdagens ombudsmän (JO) i ett beslut den 6 mars 2025 (dnr 6859-2023) framför är det orimligt att vårdpersonal ställs inför svåra juridiska tolkningar och avvägningar som riskerar att leda till att enskilda nekas vård i den omfattning och på de villkor som de har rätt till. Att det är tydligt vilket regelverk som ska tillämpas är också viktigt för att motverka felaktiga utbetalningar av bidrag och välfärdsförmåner.

Mot denna bakgrund bör det framgå uttryckligen av mottagandelagen i vilka situationer en utlänning inte längre omfattas av lagen. Dessa tidpunkter bör vara tydliga och lätta att förhålla sig till för både den enskilde, kommuner, regioner och myndigheter.

Behovet av ekonomiskt bistånd från kommunen behöver minska

I dag hänvisas många personer som beviljas uppehållstillstånd direkt till kommunerna för att ansöka om ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen (2025:400). Anledningen till det är att rätten till bistånd enligt LMA ofta upphör innan det är praktiskt möjligt att ta del av de ersättningar som kan bli aktuella för nyanlända och bosatta. De ersättningar som i första hand är aktuella för den som beviljats uppehållstillstånd är etableringsersättning och bosättningsbaserade förmåner enligt socialförsäkringsbalken. Även om folkbokföring inte är ett villkor för att ha rätt till dessa ersättningar krävs det i praktiken ett personnummer eller ett samordningsnummer för att Försäkringskassan ska handlägga ett ärende och betala ut ersättning. När rätten till bistånd enligt LMA upphör har många nyanlända emellertid inte blivit folkbokförda än. Det innebär att de inte har något personnummer, och som utgångspunkt har de inte heller ett samordningsnummer. Trots att personen kan ha rätt till en ersättning betalas den därför inte ut innan beslutet om folkbokföring är fattat. I väntan på att ersättningarna betalas ut är personer utan egen inkomst därför hänvisade till att söka ekonomiskt bistånd hos kommunerna för sin försörjning.

Problemet med ersättningsglappet är inte nytt. Etableringsersättning är en ersättning som utgår för deltagande i det arbetsmarknadspolitiska programmet etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare, förkortat etableringsprogrammet. Av propositionen Nyanlända invandrades arbetsmarknadsanpassning – egenansvar med professionellt stöd (prop. 2009/10:60 s. 105 och 106) framgår att etableringsersättningen som utgångspunkt skulle vara konstruerad så att det endast i undantagsfall bör kunna bli aktuellt med kompletterande försörjningsstöd. Redan 2014 konstaterade emellertid Riksrevisionen att ersättningsglappet mellan de statliga ersättningssystemen har varit ett känt problem sedan etableringsreformen genomfördes och rekommenderade regeringen att säkerställa att det får en lösning (RiR 2014:15 Nyanländ i Sverige – Effektiva insatser för ett snabbt mottagande?). Att problemet kvarstår och att kommuner i stor utsträckning kompenserar för glappet med försörjningsstöd har även belysts av Riksrevisionen i senare rapporter (RiR 2015:17 och 2021:29). För att främja en snabb etablering är det viktigt att den som får uppehållstillstånd och kvalificerar sig för att delta i etableringsprogrammet får en anvisning så fort som möjligt. För det krävs att uppehållstillståndet är beviljat på vissa grunder som kan ligga till grund för folkbokföring och att

personen inte längre bor på ett asylboende. Det krävs alltså inte att personen är folkbokförd för att få anvisas till programmet, men möjligheten att ta del av andra insatser än kartläggningsåtgärder är begränsad fram till dess. Ersättningen under den inledande kartläggningen är också lägre. Enligt nuvarande regelverk finns alltså starka incitament för den enskilde att anmäla sin flytt till Skatteverket så fort som möjligt. Problemet med ersättningsglappet kvarstår dock under handläggnings-tiden av folkbokföringsärendet. En viktig utgångspunkt för förslaget är därför att behovet av ekonomiskt bistånd från kommunerna ska minska.

När det gäller bosättningsbaserade socialförsäkringsförmåner är det en förutsättning för att ha rätt till dem att personen anses vara bosatt i Sverige. Den som behöver uppehållstillstånd behöver ha ett sådant tillstånd för att få del av förmånerna (5 kap. 12 § socialförsäkringsbalken). För utlänningar som har beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd gäller särskilda bestämmelser. De anses inte bosatta i Sverige, vilket innebär att de inte har rätt till bosättningsbaserade socialförsäkringsförmåner (5 kap. 3 § andra stycket socialförsäkringsbalken). Den bosättningsbedömning som görs enligt socialförsäkringsbalken skiljer sig i vissa delar från den som görs enligt folkbokföringslagen (1991:481). Det är inte nödvändigt att en utlänning har blivit folkbokförd för att han eller hon ska ha rätt till bosättningsbaserade förmåner. Försäkringskassan påbörjar dock regelmässigt inte en bosättningsutredning innan dess den enskilde har ett personnummer eller ett samordningsnummer. När en utlänning varken har personnummer eller samordningsnummer, men har anmält inflyttning till Skatteverket enligt 26 § folkbokföringslagen, väntar Försäkringskassan med att göra bosättningsbedömningen till dess att Skatteverket har fattat beslut om huruvida personen ska folkbokföras. I praktiken kan alltså en utlänning som beviljats uppehållstillstånd och inte har samordningsnummer inte heller få bosättningsbaserade förmåner enligt socialförsäkringsbalken utbetalade förrän han eller hon har blivit folkbokförd. Även om en utlänning har ett samordningsnummer kan Försäkringskassan invänta Skatteverkets beslut i folkbokföringsärendet, om det behövs för bedömningen. I praktiken har därför folkbokföringen kommit att bli en förutsättning för när bosättningsbaserade förmåner kan börja betalas ut.

I sammanhanget kan det nämnas att betänkandet Kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för vissa grupper (SOU 2025:53) överlämnades till regeringen den 29 april 2025. I betänkandet föreslås bl.a. en modell för kvalificering till vissa av de bosättningsbaserade förmånerna. Betänkandet har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

Folkbokföringens betydelse för tillgång till vissa välfärdsförmåner

Enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) ska hälso- och sjukvård erbjudas personer som är bosatta inom regionen. Med bosatt avses samma personkrets som i folkbokföringslagen och i praktiken har kravet på bosättning tillämpats så att personen behöver vara folkbokförd för att vård ska erbjudas (se prop. 2016/17:43 s. 137 och prop. 1981/82:97 s. 115). Motsvarande gäller för tandvård enligt tandvårdslagen (1985:125). Enligt utredningen finns det också oklarheter vad som gäller för en utlänning som

beviljas uppehållstillstånd men inte uppfyller förutsättningarna för att bli folkbokförd eller som får ett tillstånd som inte kan ligga till grund för folkbokföring. Denna oklarhet har sin grund i att det inte är tydligt hur länge en utlänning omfattas av LMA. Så länge utlänningen omfattas av LMA regleras rätten till hälso- och sjukvård i lagen (2008:344) om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. Det innebär att vuxnas rätt till vård och tandvård är begränsad till vård som inte kan anstå, mödrahälsovård, vård vid abort, förlossningsvård och preventivmedelsrådgivning.

När det kommer till utbildning är det en förutsättning för att erbjudas utbildning enligt skollagen (2010:80) att personen är bosatt i landet. Med bosatt i landet avses som huvudregel den som ska vara folkbokförd här. Det finns dock flera angivna situationer där en person ska anses bosatt även utan att vara folkbokförd som innebär att barn och unga har rätt till utbildning utan begränsningar. Skolplikten och rätten för vuxna till utbildning i full omfattning inträder emellertid först när personen är folkbokförd. Vidare kan den som har beviljats ett uppehållstillstånd som inte kan ligga till grund för folkbokföring ha begränsad rätt till utbildning.

Utlänningar ska omfattas av mottagandelagen fram till folkbokföring

Regeringen konstaterar att det ofta uppstår glapp i utbetalning av ersättningar för den som inte är folkbokförd när uppehållstillstånd beviljas, vilket får som oönskad konsekvens att många i stället blir direkt beroende av ekonomiskt bistånd från kommunerna. Det är också oklart vad som gäller för vuxnas rätt till vissa välfärdsförmåner när en utlänning har beviljats uppehållstillstånd fram till och med folkbokföring, vilket leder till svåra gränsdragningar för de berörda verksamheterna. Den nuvarande ordningen är enligt regeringen inte ändamålsenlig och innebär en påfrestning för både utlänningar, kommuner och regioner.

Mot denna bakgrund anser regeringen att den som har beviljats uppehållstillstånd eller har uppehållsrätt ska omfattas av den nya mottagandelagen fram tills han eller hon folkbokförs. På så vis kvarstår rätten till bistånd enligt lagen under en övergångsperiod och till dess att utlänningen omfattas av andra regelverk för bistånd och förmåner. Behovet av ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen i avvaktan på att omfattas av andra ersättningssystem bör därmed minska väsentligt. Folkbokföringen är också en tydlig slutpunkt som både enskilda och andra aktörer enkelt kan förhålla sig till, vilket bl.a. *Migrationsverket* ser som positivt. En sådan ordning skapar dessutom starka incitament för enskilda att skyndsamt anmäla inflyttningen till Skatteverket i enlighet med folkbokföringslagens krav och bidrar därmed till att registret i folkbokföringsverksamheten är korrekt och tillförlitligt.

Enligt folkbokföringslagen ska den som efter inflyttning anses vara bosatt i Sverige folkbokföras. En person anses bosatt här i landet om han eller hon kan antas komma att regelmässigt tillbringa sin nattvila eller motsvarande vila (dygnsvilan) i landet under minst ett år. Även den som kan antas komma att regelmässigt tillbringa sin dygnsvila både inom och utom landet ska folkbokföras om han eller hon med hänsyn till samtliga omständigheter får anses ha sin egentliga hemvist här (3 § folkbokföringslagen). En utlänning som måste ha uppehållsrätt eller uppehållstillstånd för att få vistas i Sverige får endast folkbokföras om

detta villkor är uppfyllt eller om det finns synnerliga skäl för att han eller hon ändå ska folkbokföras (4 § folkbokföringslagen). För utlännningar med tillfälligt skydd gäller särskilda regler för folkbokföring. De som omfattas av rådets genomförandebeslut (EU) 2022/382 av den 4 mars 2022 om fastställande av att det föreligger massiv tillströmning av fördrivna personer från Ukraina i den mening som avses i artikel 5 i direktiv 2001/55/EG, med följden att tillfälligt skydd införs, får som huvudregel inte folkbokföras de första tolv månaderna. Därefter ska folkbokföring ske under förutsättning att personen också kan antas komma att regelmässigt tillbringa dygnsvilan i landet under ytterligare minst sex månader.

För att en utlännning inte längre ska omfattas av den nya lagen bör kriterierna om uppehållstillstånd eller uppehållsrätt och folkbokföring vara uppfyllda samtidigt. Det innebär att den som beviljas sitt första uppehållstillstånd i Sverige upphör att omfattas i och med folkbokföringen. En person som är folkbokförd men inte har något gällande uppehållstillstånd när en asylansökan görs upphör att omfattas av lagen när ett uppehållstillstånd beviljas.

Om det uppehållstillstånd som beviljas inte kan ligga till grund för folkbokföring föreslås alltså att utlännningen ska fortsätta att omfattas av mottagandelagen. Det kan t.ex. röra sig om personer som beviljas korta uppehållstillstånd på grund av tillfälliga verkställighetshinder. Utlännningen omfattas då varken av bosättnings- eller etableringsregelverket. Som *Delegationen för migrationsstudier* framför har oklarheten i LMA gällande utlännningar där det föreligger verkställighetshinder inneburit att många stått utan bistånd och i stället sökt inkomst via informella nätverk med risk att hamna i det s.k. skuggsamhället. Eftersom utgångspunkten när uppehållstillståndet inte kan ligga till grund för folkbokföring är att vistelsen i Sverige ska vara tillfällig är det lämpligast att staten vid behov fortsätter att ansvara för biståndet till dessa utlännningar.

I vissa fall kan förslaget, som *Institutet för mänskliga rättigheter* påtalar, medföra att vissa utlännningar omfattas av lagen under relativt lång tid. Regeringen anser dock inte att det i sig är ett skäl för att undanta dem från lagens tillämpningsområde. Uppehållstillstånd som beviljas på grund av verkställighetshinder kan dessutom i vissa fall ligga till grund för folkbokföring. Det bedöms därför inte finnas behov av några särskilda regler för denna situation.

En person som underlåter att anmäla sin flytt till Sverige, trots att förutsättningarna för folkbokföring är uppfyllda, föreslås också fortsätta att omfattas av lagen. Personen har en skyldighet enligt 26 § folkbokföringslagen att anmäla inflyttningen till Skatteverket. Det kan vara straffbart att inte fullgöra sin anmälningsskyldighet (jfr 42 § folkbokföringslagen). Att inte anmäla inflyttningen till Skatteverket föreslås även kunna påverka rätten till bistånd enligt mottagandelagen (se avsnitt 7.5.2) och utgör därutöver ett hinder för att ta del i etableringsprogrammets insatser fullt ut. Det finns också starka incitament för den som har beviljats uppehållstillstånd att anmäla inflyttningen till Skatteverket då nivåerna för etableringsersättning och bosättningsbaserade förmåner är högre än nivån på dagersättning och särskilt bidrag enligt mottagandelagen.

Skatteverkets beslut om folkbokföring bör vara avgörande

Det är först när ett beslut om folkbokföring är fattat som detta framgår av folkbokföringen, och det är då myndigheter och andra aktörer får möjlighet att ta del av uppgiften. I praktiken är denna tidpunkt alltså avgörande för när personen kan börja ta del av vissa välfärdsförmåner och få ekonomiska förmåner eller ersättningar utbetalade. Skatteverkets beslutsdatum är dessutom en tydlig tidpunkt för såväl enskilda som myndigheter, kommuner och regioner att förhålla sig till. Till skillnad från *Skatteverket* och *Migrationsverket* anser regeringen därför att det är lämpligt att en utlänning omfattas av lagen fram till dess att Skatteverket har fattat beslut om folkbokföring.

Förslaget innebär visserligen att tidpunkten för när en person upphör att omfattas av lagen inte kommer att överensstämma med den tidpunkt från vilken folkbokföringen gäller. Av 26 och 35 §§ folkbokföringslagen framgår att Skatteverkets beslut om folkbokföring normalt sett gäller från det datum då personen anses ha flyttat till Sverige eller anmält flytten. Både *Migrationsverket* och *Skatteverket* förordar att folkbokföringsdatum bör vara avgörande då det annars skulle medföra att begreppet får olika innebörd i olika regelverk och hos olika myndigheter. För att undvika olika definitioner av begreppet folkbokföring anser regeringen att lagtexten bör förtydligas i linje med det förslag som Skatteverket fört fram med innebörden att lagen gäller till dess att Skatteverket har beslutat att utlänningen är folkbokförd.

Förslaget i sig innebär ingen förändring av Skatteverkets uppdrag om folkbokföring. Genom att knyta tillämpningsområdet till folkbokföringen får Skatteverkets handläggningstid dock betydelse för hur länge en person med uppehållstillstånd eller uppehållsrätt omfattas av den föreslagna mottagandelagen. Enligt regeringen är det inte någon avgörande nackdel att Skatteverkets handläggningstider får viss betydelse för mottagandelagens tillämpningsområde. Sedan 2022 finns dessutom en bestämmelse i 7 kap. 15 b § utlänningsförordningen (2006:97) om uppgiftsskyldighet för Migrationsverket till Skatteverket.

Så länge personen omfattas av mottagandelagen kommer rätten till bistånd att regleras av den lagen, vilket innebär att rätten till vissa andra förmåner och insatser kommer att vara begränsad. För en del personer kommer därmed tillgången till sådana förmåner och insatser att förskjutas något. Tidpunkten sammanfaller emellertid med när de flesta utlänningar i praktiken får möjlighet att ta del av ordinarie välfärdsförmåner och insatser och med när ekonomiska förmåner kan börja betalas ut.

Tidpunkten bör också bero på om bosättningsregelverket aktualiseras

Den som har beviljats uppehållstillstånd bör alltså normalt sett upphöra att omfattas av den föreslagna mottagandelagen när Skatteverket har beslutat att folkbokföra utlänningen. Detta gäller även för den som omfattas av systemet för bosättning enligt bosättningslagen och de föreskrifter som är meddelade med stöd av lagen. I vissa situationer bör detta dock inte gälla. Enligt förordningen (2016:39) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning, förkortad bosättningsförordningen, får endast vissa utlänningar som omfattas av bosättningslagen omfattas av anvisning. Det rör sig bl.a. om personer som har beviljats uppehållstillstånd som kan

ligga till grund för folkbokföring på grund av asylskäl, synnerligen ömmande omständigheter eller verkställighetshinder, samt i regel anhöriga till sådana utlännningar. Även utlännningar med uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd omfattas i vissa situationer av bosättningsregelverket. Utgångspunkten är att dessa utlännningar ska omfattas av en anvisning till en kommun som då är skyldig att ta emot utlännningen för bosättning. Denna ordning syftar till att få till stånd ett ordnat mottagande. Det är därför mest ändamålsenligt att den som får omfattas av en anvisning fortsätter att omfattas av mottagandelagen och kan bo kvar på asylboendet till dess att utlännningen har tagits emot i en anvisad kommun för bosättning eller har avböjt att omfattas av en sådan. För det fall en utlännning som är folkbokförd omfattas av en anvisning men väljer att flytta till en annan kommun än den som är anvisad, bör utlännningen upphöra att omfattas av mottagandelagen i samband med att utlännningen flyttar från asylboendet. Förslaget motsvarar huvudsakligen 8 § andra stycket LMA som anger att en utlännning har rätt till bistånd även efter det att uppehållstillstånd beviljats, om denne inte har anvisats eller har kunnat utnyttja en anvisad plats i en kommun.

En utlännning som inte får omfattas av en anvisning enligt bosättningsregelverket bör upphöra att omfattas av den föreslagna mottagandelagen när Skatteverket har beslutat att folkbokföra utlännningen. Det bör gälla oavsett om utlännningen bor på ett asylboende eller har annat boende. Den som bor på ett asylboende ska då flytta därifrån.

För att avgöra vilka som får omfattas av anvisning behöver hela bosättningsregelverket beaktas. Vidare riktar sig en bosättningsanvisning till kommunen och inte till den enskilde. Det bör därför finnas en bestämmelse i den nya mottagandelagen som anger att en utlännning som får omfattas av en anvisning enligt bosättningsregelverket ska fortsätta att omfattas av lagen tills utlännningen har tagits emot för bosättning i en kommun eller har avböjt att omfattas av en sådan anvisning.

Utlännningen saknar uppehållstillstånd och lämnar landet

Det är angeläget att den föreslagna mottagandelagens tillämpningsområde utformas på ett sätt som främjar ett effektivt återvändande. Utlännningar som inte har beviljats uppehållstillstånd bör därför fortsätta att omfattas av lagen så länge de är kvar i Sverige. Det bör gälla både den som har fått avslag på sin ansökan och den vars ärende har avgjorts på annat sätt, t.ex. genom att ansökan avvisats. Det bör också gälla oavsett om utlännningen ansöker om uppehållstillstånd på annan grund eller om beslutet om avvisning eller utvisning preskriberas. Utlännningen har då aldrig börjat att omfattas av andra regelverk för bistånd och förmåner som gäller för bosatta i Sverige. På så vis får staten bättre möjligheter att upprätthålla kontrollen över var utlännarna befinner sig och kan arbeta aktivt för att ett beslut om avvisning eller utvisning ska kunna verkställas. Det blir också tydligt att den som har fått avslag på sin ansökan inte har rätt till ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen. Det bör därför finnas en bestämmelse i mottagandelagen om att en utlännning som saknar uppehållstillstånd ska omfattas av lagen tills utlännningen har lämnat landet.

Vid bedömningen av om en utlänning har lämnat landet bör, enligt regeringens uppfattning, utlänningslagens definition av utresa tillämpas. Enligt 1 kap. 6 § utlänningslagen anses en utlänning ha rest ut från landet när personen har passerat ut över gränsen för svenskt territorium. Det bör inte krävas någon ytterligare utredning om huruvida utlänningen har för avsikt att komma tillbaka till Sverige. Av 12 kap. 21 § utlänningslagen framgår att om det finns ett beslut om avvisning eller utvisning kommer det då också att anses verkställt. Om utlänningen därefter kommer tillbaka till Sverige kan beslutet enligt 12 kap. 23 § utlänningslagen normalt sett verkställas på nytt, så länge det har fått laga kraft och inte har upphört att gälla.

Förslaget motsvarar delvis 11 § första stycket 2 LMA, som anger att rätten till bistånd upphör när utlänningen lämnar landet. Bestämmelsen har bl.a. lett till att utlänningar med uppehållstillstånd med tillfälligt skydd har förlorat sin rätt till bistånd under en utlandsvistelse och att de kommuner som ordnat boende inte har haft rätt till statlig ersättning för det under denna tid. I vissa fall har de som rest utomlands därför förlorat sin boendeplats i kommunen och har vid återkomsten till Sverige behövt flytta till ett asylboende i Migrationsverkets regi. Den föreslagna bestämmelsen i mottagandelagen innebär att dessa personer – och andra personer med uppehållstillstånd – kan lämna landet tillfälligtvis utan att det får till följd att de upphör att omfattas av lagen.

5.3 Situationer när utlänningar ska omfattas av lagen på nytt

Regeringens förslag

En utlänning som har upphört att omfattas av lagen på grund av att han eller hon har uppehållstillstånd eller uppehållsrätt och är folkbokförd, och som har meddelats ett beslut om avvisning eller utvisning, ska återigen omfattas av lagen när beslutet får verkställas.

En utlänning som har upphört att omfattas av lagen på grund av att han eller hon har lämnat landet, men som har återvänt till Sverige, omfattas återigen av lagen om utlänningens ansökan om uppehållstillstånd ännu inte har avgjorts eller ett beslut om avvisning eller utvisning inte har upphört att gälla.

Utredningens förslag

Förslagen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanserna, bl.a. *länsstyrelserna i Blekinges och Västerbottens län*, tillstyrker eller har inga invändningar mot förslagen. *Asylrättscentrum* tillstyrker att personer med lagakraftvunna avlägsnandebeslut omfattas. *Svenska kyrkan* och *Sveriges kristna råd* välkomnar att personer som har lämnat Sverige under asylprocessen eller efter avslag

omfattas av lagen på nytt om de kommer tillbaka till Sverige. Att personer omfattas av lagen på nytt mildrar, enligt *Rädda Barnen*, en del nöd som individer har haft de senaste åren. *Svenska Röda Korset* framhåller vikten av att inga personer hamnar mellan regelverken. *Mölnbals kommun* och *SKR* är positiva till en både förtydligad och utvidgad personkrets för att åtgärda flera av de luckor som finns i LMA och att det därmed skapas en tydligare gränsdragning till andra regelverk. SKR anser att det är otydligt om den som har ansökt om förlängt uppehållstillstånd efter det att giltighetstiden för ett uppehållstillstånd har löpt ut omfattas av lagen.

Skälen för regeringens förslag

Det behövs förbättrad kontroll av utlänningar med avlägsnandebeslut

Enligt 11 § LMA upphör rätten till bistånd för en utlänning som inte beviljas uppehållstillstånd när utlänningen lämnar landet. För en vuxen person som inte bor tillsammans med ett eget barn eller ett barn för vilket han eller hon får anses ha trätt i föräldrarnas ställe, upphör rätten till bistånd också när tidsfristen för frivillig avresa löper ut. Detta gäller såvida det inte är uppenbart oskäligt. Om beslutet inte innehåller någon sådan tidsfrist upphör rätten till bistånd när beslutet om avvisning eller utvisning får laga kraft. Om Migrationsverket eller en domstol därefter beslutar om inhibition i verkställighetsärendet eller beviljar ny prövning enligt 12 kap. 19 § utlänningslagen har en utlänning efter anmälan till Migrationsverket rätt till bistånd igen (11 a § LMA). Som utgångspunkt är det alltså endast barn och barnfamiljer som har rätt till bistånd sedan en tidsfrist för frivillig avresa har löpt ut.

Ett effektivt återvändande förutsätter att staten kan upprätthålla kontrollen över var utlänningar som inte har rätt att vistas i Sverige befinner sig och kan vidta åtgärder för att de lämnar landet. Det är också viktigt att säkerställa att sådana utlänningar inte får rätt till bistånd och insatser som endast bör ges till utlänningar som har rätt att vistas här. Vidare bör det, som bl.a. *Svenska kyrkan*, *Sveriges kristna råd* och *Svenska Röda Korset* påtalar, eftersträvas att utlänningar som vistas i Sverige inte faller mellan olika regelverk och riskerar att hamna i skuggsamhället. Tillämpningsområdet för mottagandelagen föreslås därför utvidgas i förhållande till LMA så att den som får ett avlägsnandebeslut fortsätter att omfattas av lagen tills beslutet har verkställts (se avsnitt 5.2). Därutöver bör den som har upphört att omfattas av lagen under vissa förutsättningar omfattas av den på nytt. På så vis skapas, som *Rädda Barnen* lyfter fram, bättre förutsättningar för återvändandearbetet.

Förslaget innebär att mottagandelagen kommer ha ett bredare tillämpningsområde än mottagandedirektivet, som omfattar en utlänning som har sökt asyl så länge ansökan inte har avgjorts slutligt. När asylansökan avslås och det finns ett beslut om avvisning eller utvisning som fått laga kraft omfattas utlänningen i stället av återvändandedirektivet, Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/115/EG av den 16 december 2008 om gemensamma normer och förfaranden för återvändande av tredjelandsmedborgare som vistas olagligt i medlemsstaterna, som inte ger någon generell rätt till bistånd. Att utlänningar med avlägsnandebeslut ändå föreslås omfattas av mottagandelagen är motiverat för att ge staten goda förutsättningar att upprätthålla kontrollen genom att uppställa villkor

och vidta åtgärder för att den som inte har rätt att vistas här ska lämna landet. Genom att utlänningarna omfattas av lagen får staten också ett ansvar för att de tillgodoses grundläggande behov. Ytterst följer vissa miniminivåer av artikel 4 i EU:s rättighetsstadga som bl.a. föreskriver att ingen får utsättas för förnedrande behandling (se t.ex. Changu C-352/23, EU:C:2024:748, punkt 75). Rätten till en tillräcklig levnadsstandard föreskrivs också i FN:s konventioner om mänskliga rättigheter, såsom i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna (artikel 25.1) och i den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (artikel 11). Rätten för personer med funktionsnedsättning till en tillfredsställande levnadsstandard för sig och sin familj finns i FN:s internationella konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (artikel 28). För barn följer rätten till en tillfredsställande levnadsstandard dessutom av artikel 27 i barnkonventionen (1 § lagen om FN:s konvention om barnets rättigheter, förkortad barnkonventionen).

Folkbokförda med uppehållstillstånd eller uppehållsrätt som meddelas beslut om avvisning eller utvisning

En utlänning som har upphört att omfattas av lagen på grund av att han eller hon har haft uppehållstillstånd eller uppehållsrätt och blivit folkbokförd bör omfattas av lagen på nytt från och med den tidpunkt då ett beslut om avvisning eller utvisning får verkställas enligt utlänningslagen. Det är i regel när beslutet har fått laga kraft och när en eventuell tidsfrist för frivillig avresa har löpt ut (12 kap. utlänningslagen). En grundförutsättning för att omfattas av lagen bör vara att utlänningen befinner sig i landet.

När utlänningen återigen omfattas av mottagandelagen bör han eller hon omfattas av lagen fram till dess att en ny upphörandesituation uppstår. Bestämmelserna omfattar därmed bl.a. situationer när ett uppehållstillstånd har återkallats eller löper ut utan att en ansökan har gjorts om fortsatt tillstånd. Det kan också vara fråga om att en utlänning har fått avslag på en ansökan om fortsatt tillstånd. Att en utlänning håller sig undan verkställigheten av ett avlägsnandebeslut bör inte påverka bedömningen. Det bör inte heller få någon betydelse för tillämpningen om avlägsnandebeslutet inte skulle få verkställas sedan utlänningen har kommit att omfattas av mottagandelagen på nytt, t.ex. för att beslutet har inhiberats. Den som har meddelats ett beslut om inhibition enligt 12 kap. 16 e § första stycket eller 17 a § första stycket utlänningslagen föreslås dock endast omfattas av lagen i begränsad omfattning, se avsnitt 5.4.

En utlänning som inte längre omfattas av mottagandelagen och som ansöker om ett fortsatt uppehållstillstånd efter det att giltighetstiden för det befintliga tillståndet har löpt ut kommer, som SKR uppmärksammar, inte att omfattas av den föreslagna bestämmelsen. I en sådan situation bör utlänningen dock alltid omfattas av mottagandelagen om det gäller en ansökan om asyl eller uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd och personen inte omfattas av ett uttryckligt undantag (se avsnitt 5.1).

Utlänningar utan uppehållstillstånd som har lämnat landet och kommer tillbaka

Utlänningar utan uppehållstillstånd som har upphört att omfattas av lagen för att de har lämnat landet bör under vissa förutsättningar omfattas av lagen på nytt om de återvänder till landet. Så bör vara fallet om prövningen av ansökan om uppehållstillstånd fortfarande pågår, dvs. om en ansökan inte har avgjorts genom ett beslut som har fått laga kraft.

En utlänning som återvänder till Sverige bör även omfattas av mottagandelagen på nytt om det har meddelats ett beslut om avvisning eller utvisning som har fått laga kraft och som inte har upphört att gälla. Ett sådant beslut gäller som huvudregel i fem år räknat från den dag som utlänningen lämnar Sverige i enlighet med beslutet (12 kap. 22 § utlänningslagen). I ett sådant fall bör det inte ha någon betydelse om utlänningen återvänder under en tidsfrist för frivillig avresa eller därefter. Syftet med förslaget är att en utlänning inte ska kunna lämna landet kortvarigt i avsikt att på så vis upphöra att omfattas av mottagandelagen, för att därefter återvända till Sverige igen och då inte längre omfattas av lagen och dess skyldigheter. Det är angeläget att säkerställa att det inte är möjligt att kringgå mottagandelagen på detta sätt. Om en utlänning kommer tillbaka efter det att ett beslut om avvisning eller utvisning har upphört att gälla bör utlänningen däremot inte omfattas av lagen på nytt.

5.4 Vissa utlänningar ska undantas från lagens tillämpningsområde

Regeringens förslag

Lagen ska inte omfatta en utlänning

- som har ansökt om uppehållstillstånd om utlänningen vid tidpunkten för ansökan hade uppehållstillstånd eller uppehållsrätt och var folkbokförd i Sverige,
- som är under 18 år och bor hos en vårdnadshavare som inte omfattas av lagen,
- som är EU-medborgare, om det inte finns synnerliga skäl för det,
- som ansöker om eller har ett uppehållstillstånd som s.k. bevis- eller skyddsperson,
- vars ansökan om uppehållstillstånd handläggs enligt lagen om särskild kontroll av vissa utlänningar, eller
- som har meddelats ett beslut om inhibition av verkställigheten enligt 12 kap. 16 e § första stycket eller 17 a § första stycket utlänningslagen, om inte annat följer av lagen om bistånd till vissa utlänningar vid inhibition av verkställigheten.

Utredningens förslag

Förslagen från utredningen stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår att en förutsättning för att barn ska undantas är att barnet saknar uppehållstillstånd och att ingen av vårdnadshavarna omfattas av lagen. Utredningens förslag är inte anpassat till regeringens

förslag om en ny lag om bistånd vid inhibition av verkställigheten för vissa utlännningar.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanserna har inga synpunkter på förslagen. *Asylrättscentrum* är positiv till att lagen inte omfattar personer som har uppehållstillstånd och är folkbokförda men framhåller att det finns situationer när ansökan om ett nytt uppehållstillstånd kan göras för sent av skäl utanför den sökandes kontroll. Asylrättscentrum och *Sveriges Stadsmissioner* anser att det ska vara tillräckligt att barnet har en vårdnadshavare som inte omfattas av lagen för att barnet ska undantas. *Mölnads kommun* och *SKR* avstyrker förslaget om att bevispersoner ska undantas från lagens tillämpningsområde. *Länsstyrelserna i Västernorrlands och Västra Götalands län* samt *Polismyndigheten* framför att förslagen behöver samordnas med förslagen i promemorian *Inhibition av verkställigheten* – en ny ordning för vissa utlännningar vid tillfälliga verkställighetshinder (Ds 2024:23).

Skälen för regeringens förslag

Utlännningar som har ansökt om ett nytt eller fortsatt uppehållstillstånd

I och med att uppehållstillstånd numera som huvudregel är tidsbegränsade behöver det vara tydligt vad som gäller när ett sådant uppehållstillstånd löper ut. Enligt 1 a § tredje stycket LMA ska en asylsökande som har haft ett tidsbegränsat uppehållstillstånd och ansöker om fortsatt tillstånd undantas från lagens tillämpningsområde om vissa förutsättningar är uppfyllda. Det förutsätter att ansökan görs innan det tidigare tillståndet har upphört att gälla och att ansökan avser uppehållstillstånd på samma grund eller uppehållstillstånd enligt lagen (2017:353) om uppehållstillstånd för studerande på gymnasial nivå, förkortad gymnasielagen. Rätten till bistånd enligt LMA ska också ha upphört. Som huvudregel omfattas en utlänning alltså endast av LMA vid den första ansökan om uppehållstillstånd. Syftet är att de som har kommit att omfattas av de regelverk för bistånd och insatser som gäller för nyanlända och bosatta ska kunna fortsätta att göra det i stället för att återinträda i LMA under Migrationsverkets handläggningstid. På så vis undviks de negativa konsekvenser som kan uppkomma för den enskilde av att återgå till mottagandesystemet eller till följd av att det är oklart vilket regelverk som ska tillämpas. En annan ordning skulle även innebära att kommuner och myndigheter drabbas av en besvärlig och ofta onödig administration (se prop. 2016/17:172 s. 23).

Hittillsvarande regler om ansökningar om fortsatt tillstånd bör i huvudsak gälla i den nya mottagandelagen. Dock bör kravet att ansökan ska avse samma grund eller vissa särskilt angivna grunder tas bort. Det kravet har orsakat problem vid rättstillämpningen, då det bl.a. kan vara oklart vad som avses med samma grund. Vidare uppstår det så gott som alltid en situation där utlänningen under en tid inte har ett giltigt uppehållstillstånd, oavsett vilken tillståndsgrund en ansökan avser. Förlängningsansökningar kan bli aktuella för utlännningar som har vistats i Sverige under relativt lång tid och som är etablerade i samhället. Även i

dess fall är det rimligt att utlänningen inte drabbas negativt under handläggningstiden.

Som en konsekvens av förslaget föreslås ändringar i regelverken för andra välfärdsförmåner så att det ska vara tillräckligt att ansökan avser uppehållstillstånd på en sådan grund som kan ge rätt till den aktuella förmånen eller insatsen (avsnitt 15). Förslaget innebär i och för sig att fler utlännningar än i dag kan ha fortsatt rätt till välfärdsförmåner under tiden som en förlängningsansökan handläggs. Samtidigt innebär förslaget att gränsdragningen mellan olika välfärdsregelverk blir tydligare än vad som gällt i förhållande till LMA, vilket innebär att handläggningen förenklas väsentligt och att risken för felaktiga utbetalningar minskar. Det ska också noteras att befintliga bestämmelser om att rätten till dessa förmåner upphör vid avslagsbeslut inte föreslås ändras. Utlännningar som är folkbokförda i landet och som ansöker om uppehållstillstånd innan det tidigare tillståndet löper ut bör alltså inte omfattas av mottagandelagen, oavsett på vilken grund de ansöker om uppehållstillstånd. Det innebär att de som utgångspunkt kan fortsätta att försörja sig själva genom arbete och i förekommande fall ha insatser hos Arbetsförmedlingen och få bosättningsbaserade förmåner.

Undantaget bör endast vara tillämpligt om ansökan görs inom giltighetstiden för det befintliga uppehållstillståndet. Om ansökan görs vid en senare tidpunkt bör utlänningen alltså omfattas av mottagandelagen. Såvida det inte är fråga om en utlännings med tillfälligt skydd bör han eller hon då som utgångspunkt omfattas av villkoret att bo på asylboende. Förslaget kan enligt *Asylrättscentrum* få oproportionerliga konsekvenser för en individ som t.ex. inte tilldelas plats på ett asylboende i närheten av sitt hem och därför riskerar att förlora sitt arbete och att inte kunna bo tillsammans med sitt barn. Regeringen konstaterar att en utlännings i en sådan situation inte längre har rätt att arbeta i Sverige och omfattas som huvudregel inte heller av andra regelverk för välfärdsförmåner. Utlänningen bör därför omfattas av mottagandelagen för att inte hamna utanför systemen. Vid tilldelningen av en plats på asylboende föreslås dessutom att olika omständigheter ska beaktas, där familjesammanhållning och barnperspektivet är särskilt viktiga.

Barn som bor med vårdnadshavare som inte omfattas av lagen

Enligt 1 a § första stycket LMA är barn under 18 år som saknar uppehållstillstånd och som inte bor på ett asylboende undantagna från LMA om de bor hos en vårdnadshavare som har uppehållstillstånd. Undantaget infördes i LMA för att undvika att barn som föds i Sverige eller kommer hit och söker uppehållstillstånd blir berättigade till bistånd enligt LMA, oberoende av på vilken grund föräldrarna beviljats uppehållstillstånd och oavsett hur länge föräldrarna har varit bosatta här (prop. 1994/95:206 s. 14). Regeringen anser att detta skäl även gör sig gällande i dag. På så vis kan en familjs rätt till bistånd i möjligaste mån prövas enligt samma regelverk.

I situationer där barnet har en vårdnadshavare som omfattas av mottagandelagen och en som inte gör det föreslår utredningen att barnet ska omfattas av lagen. Så är t.ex. fallet om en vårdnadshavare är asylsökande medan den andra vårdnadshavaren har uppehållstillstånd eller

uppehållsrätt och är folkbokförd. Som *Asylrättscentrum* och *Sveriges Stadsmissioner* framför kan det vara förmånligare för barnet att inte omfattas av mottagandelagen. Genom att barnet inte omfattas av mottagandelagen regleras kommunens ansvar för barnet av socialtjänstlagen. Det är lämpligt att en biståndsbedömning enligt den lagen som utgångspunkt utgår från vilka som delar hushåll. Barnets rätt till utbildning och hälso- och sjukvård är densamma oavsett om de omfattas av lagen eller inte. Regeringen anser mot den bakgrunden att barnets bästa i denna situation är att inte omfattas av mottagandelagen. En förutsättning för att undantaget ska bli tillämpligt bör dock vara att den vårdnadshavare som barnet bor hos inte omfattas av lagen.

Eftersom vissa personer föreslås omfattas av mottagandelagen även när de har uppehållstillstånd bör undantaget formuleras så att det inte hänvisar till om personen har uppehållstillstånd. Undantaget bör i stället utformas på så vis att det gäller barn under 18 år som bor hos en vårdnadshavare, under förutsättning att den vårdnadshavaren inte omfattas av lagen.

EU-medborgare

Enligt 1 a § andra stycket LMA omfattas utlänningar som är medborgare i någon av Europeiska unionens medlemsstater av LMA endast om det finns synnerliga skäl för det. EU-medborgare som ansöker om asyl har enligt protokoll (nr 24) om asyl för medborgare i Europeiska unionens medlemsstater (1997), det s.k. asylprotokollet, som regel inte rätt att få sin ansökan prövad. Om ansökan trots det prövas är utgångspunkten att den är uppenbart ogrundad. De omfattas heller inte av mottagandedirektivet. Staten har alltså ingen skyldighet enligt direktivet att ge bistånd till EU-medborgare som söker asyl. Vidare har EU-medborgare inte per automatik rätt till sociala förmåner även om de har rätt att vistas i Sverige. Ett undantag för denna grupp motsvarande det som finns i LMA bör därför införas i mottagandelagen. Ett utrymme att ändå omfattas av lagen om det finns synnerliga skäl bör även gälla enligt den nya lagen. Av förarbetena till bestämmelsen i LMA framgår att synnerliga skäl föreligger om det är fråga om sådana exceptionella undantagssituationer då en asylansökan från en EU-medborgare får prövas enligt asylprotokollet. Det kan också handla om att en sådan undantagssituation kan antas vara nära förestående (prop. 2016/17:172 s. 42 och 43).

Bevispersoner och skyddspersoner

Enligt 1 a § fjärde stycket LMA omfattar lagen inte utlänningar som vistas här med stöd av ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 eller 15 b § utlänningslagen, s.k. bevis- respektive skyddspersoner. Detsamma gäller i fråga om en utlänning för vilken en ansökan om ett sådant tillstånd är under prövning. I båda fallen beviljas tidsbegränsade uppehållstillstånd. Upphållstillstånden hindrar dock inte att utlänningen ansöker om asyl.

Upphållstillstånd för bevispersoner avser situationer då utlänningen behöver vistas här för att medverka i brottsutredningar. Ansökan görs då inte av den enskilde utan av en förundersökningsledare eller en socialnämnd. Bestämmelsen i LMA om undantag för denna grupp infördes som ett led i genomförandet av rådets direktiv 2004/81/EG av den 29 april 2004 om uppehållstillstånd till tredjelandsmedborgare som har fallit offer

för människohandel eller som har fått hjälp till olaglig invandring och vilka samarbetar med de behöriga myndigheterna. Som skäl angavs att direktivet innehåller bestämmelser om sociala förmåner och att det är viktigt att tillförsäkra att en bevisperson alltid ges möjlighet till det särskilda mottagande och skydd som är avsett att kunna följa med det tidsbegränsade uppehållstillståndet. Vidare ansågs det vara angeläget att regelverket är sådant att utlänningen inte möts av praktiska svårigheter om personen söker asyl under denna tid (prop. 2006/07:53 s. 45).

Upphållstillstånd för skyddspersoner avser utlänningar som är föremål för särskilt personsäkerhetsarbete i fråga om vittnen och andra hotade personer. Det är Polismyndigheten som ansöker om ett sådant tillstånd. I samband med att uppehållstillstånd på denna grund infördes gjordes bedömningen att det skulle vara olämpligt att göra LMA tillämplig då lagen inte är anpassad efter de behov som dessa personer har samt att en skyddsperson har sin försörjning tryggad inom ramen för det särskilda personsäkerhetsarbetet (prop. 2009/10:190 s. 19 och 20).

Situationen för bevispersoner och skyddspersoner är alltså speciell i flera avseenden. Dessa personer har beviljats korta uppehållstillstånd för specifika syften och deras rätt till bistånd tillgodoses redan på annat sätt. De skäl som legat till grund för att undanta dem från LMA gör sig fortfarande gällande. Till skillnad från det som *Mölnåls kommun* och *SKR* anför anser regeringen att ett undantag bör införas i mottagandelagen på motsvarande sätt som hittills gällt enligt LMA. Om uppehållstillståndet löper ut och en asylansökan fortfarande är under prövning bör personen emellertid på samma sätt som andra asylsökande omfattas av mottagandelagen.

Utlänningar vars ansökan om uppehållstillstånd handläggs enligt lagen om särskild kontroll av vissa utlänningar

Utredningen föreslår att en ny grupp ska undantas från lagens tillämpningsområde i jämförelse med vad som gäller enligt LMA. Det är personer som omfattas av lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utlänningar. Lagen tillämpas när Säkerhetspolisen har ansökt om att en utlänning ska utvisas på grund av att utlänningen kan antas begå eller medverka till brott enligt terroristbrottslagen (2022:666) eller kan utgöra ett allvarligt hot mot Sveriges säkerhet. Om en sådan utlänning har ansökt eller ansöker om uppehållstillstånd handläggs ansökan enligt den lagen. Lagen innehåller särskilda bestämmelser bl.a. om handläggningen och tvångsmedel som kan användas gentemot utlänningen. Det riskerar att försvåra Säkerhetspolisens åtgärder om en utlänning i denna situation omfattas av mottagandelagen. Det är inte heller lämpligt att personer som omfattas av lagen om särskild kontroll av vissa utlänningar bor tillsammans med andra på asylboenden. Regeringen anser därför att denna grupp bör undantas från lagens tillämpningsområde. I den mån dessa utlänningar har rätt till materiella mottagningsvillkor enligt mottagandedirektivet får det tillgodoses på annat sätt.

Vissa utlänningar med beslut om inhibition av verkställigheten

Regeringen har i lagrådsremissen *Inhibition av verkställigheten* – en ny ordning för vissa utlänningar vid tillfälliga verkställighetshinder bl.a.

föreslagit en ny bestämmelse i 1 a § LMA. Förslaget innebär att rätten till bistånd för utlännningar som har meddelats ett beslut om inhibition av verkställigheten enligt de föreslagna bestämmelserna 12 kap. 16 e § första stycket eller 17 a § första stycket utlänningslagen regleras i lagen (2026:000) om bistånd till vissa utlännningar vid inhibition av verkställigheten. LMA föreslås därför endast vara tillämplig i den utsträckning som framgår av 2 § i den föreslagna lagen om bistånd till vissa utlännningar vid inhibition av verkställigheten. Regeringen föreslår att motsvarande även ska gälla i förhållande till mottagandelagens tillämpningsområde.

5.5 Asyl- och migrationshanteringsförordningen

Regeringens förslag

Ett överföringsbeslut enligt asyl- och migrationshanteringsförordningen ska anses som ett beslut om avvísning eller utvisning vid tillämpningen av lagen.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer i sak överens med regeringens. Utredningens förslag utgår från Dublinförordningen i stället för asyl- och migrationshanteringsförordningen.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans har haft synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Från och med den 12 juni 2026 ska Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1351 av den 14 maj 2024 om asyl- och migrationshantering, om ändring av förordningarna (EU) 2021/1147 och (EU) 2021/1060 och om upphävande av förordning (EU) nr 604/2013, förkortad asyl- och migrationshanteringsförordningen, tillämpas. Den ersätter Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 604/2013 av den 26 juni 2013 om kriterier och mekanismer för att avgöra vilken medlemsstat som är ansvarig för att pröva en ansökan om internationellt skydd som en tredjelandsmedborgare eller en statslös har lämnat in i någon medlemsstat, förkortad Dublinförordningen. Vid tillämpningen av lagen bör, på motsvarande sätt som gäller enligt 1 c § LMA för Dublinförordningen, ett beslut om överföring enligt asyl- och migrationshanteringsförordningen anses som ett beslut om avvísning eller utvisning. Hänvisningen till EU-förordningen bör avse den vid varje tidpunkt gällande lydelsen, en s.k. dynamisk hänvisning.

6 Tydligare ansvarsfördelning mellan stat och kommun

6.1 Migrationsverkets huvudansvar

Regeringens förslag

Migrationsverket ska ha huvudansvaret för mottagandet av utlänningar som omfattas av mottagandelagen. Migrationsverket ska registrera utlänningar som omfattas av mottagandelagen.

Huvudregeln ska även fortsättningsvis vara att Migrationsverket har ansvar för att bistånd lämnas enligt lagen.

Migrationsverket ska även i fortsättningen driva asylboenden eller få uppdra åt andra att göra det.

Utredningens förslag

Förslagen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanserna är positiva eller har inga synpunkter på förslagen. *Migrationsverket* tillstyrker förslaget som gäller registrering och betonar att det avser ett register över de som omfattas av lagen, inte att de ska vara registrerade vid en viss mottagningsenhet. Flera remissinstanser, däribland *Asylrättscentrum*, *Migrationsverket*, *SKR*, *Socialstyrelsen*, *Svenska kyrkan* samt *Bodens*, *Burlövs* och *Vänersborgs kommuner*, välkomnar tydliggörandet av ansvarsfördelningen mellan stat och kommun. *Jämställdhetsmyndigheten* anser att tydliga ansvarsförhållanden skapar förutsättningar för de jämställdhetspolitiska delmålen i ett tidigt skede. *Länsstyrelsen i Blekinge län* och *Region Skåne m.fl.* välkomnar särskilt att Migrationsverkets ansvar för boende ska innefatta tillgänglighetsanpassningar av boendemiljön. Några remissinstanser, t.ex. *Institutet för mänskliga rättigheter*, *Myndigheten för delaktighet*, *Rädda Barnen*, *Rädda Barnens ungdomsförbund* och *Svenska Röda Korset*, framför synpunkter på vad som bör ingå i ansvaret för boende och betonar bl.a. vikten av barnperspektivet och en bred syn på vad som utgör funktionsnedsättning. *Asylrättscentrum* och *SKR* anser att skyldigheten att ta hänsyn till särskilda mottagandebehov vid tilldelningen av boendeplatser bör regleras uttryckligen. *SKR* anser även att det bör övervägas en reglering för Migrationsverkets ansvar att tillgänglighetsanpassa boenden för att utesluta gränsdragningsproblematik i förhållande till kommunens ansvar. Några remissinstanser, t.ex. *Civil Rights Defenders*, *Länsstyrelsen i Uppsala län* och *RFSL Ungdom*, är kritiska till att utformningen och placeringen av asylboenden inte har behandlats. *Länsstyrelsen i Uppsala län* anser att ytterligare lagstiftning behövs för att säkerställa en ändamålsenlig boendemiljö med fokus på barnperspektivet för att asylsökande inte ska fortsätta att välja eget boende. *Asylrättscentrum*, *Rädda Barnen* och *UNHCR* anser att barnfamiljer i möjligaste mån inte bör bo i kollektiva boenden.

Skälen för regeringens förslag

Migrationsverkets huvudansvar för mottagandet

Enligt 2 § första stycket lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., förkortad LMA, har Migrationsverket huvudansvaret enligt lagen för mottagandet av asylsökande och utlänningar som har ansökt om eller beviljats uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd, dvs. utlänningar som omfattas av massflyktsdirektivet. Regeringen ser inte några skäl till att frånga den nuvarande ordningen. En mer effektiv asyprocess förutsätter ett helhetsperspektiv i alla faser och en förutsägbarhet för individen. Detta ställer krav på en nära samverkan och kommunikation mellan företrädare för mottagandeverksamheten och asylprövningen under alla skeden i asylärendet, från ankomstfasen till under rättelsen om beslutet och verkställigheten av det. Processen underlättas väsentligt om det är samma aktör som är ansvarig för hela mottagandet. Ett system med en enda huvudman ger också bättre planeringsförutsättningar för att kunna möta variationer i antalet asylsökande. Staten bör därför även i fortsättningen ensam ha huvudansvaret för mottagandet.

Det grundläggande huvudansvaret för Migrationsverket bör framgå uttryckligen även av den nya mottagandelagen. Kommunerna och andra aktörer behöver i vissa delar också ha ett ansvar vid mottagandet och vidta vissa åtgärder. Sådant särskilt utpekade ansvar bör framgå av lagen eller av annan författning.

Registrering hos Migrationsverket

Enligt 3 a § första stycket LMA ska utlänningar som sökt asyl och personer som har sökt eller beviljats uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd registreras vid ett asylboende. Utlänningen ska vara registrerad så länge som utlänningen har rätt till bistånd enligt LMA eller fram till dess han eller hon inte längre anses tillhöra lagens personkrets. Det innebär bl.a. att vuxna utan barn normalt avregistreras sedan de har meddelats ett avslagsbeslut och en eventuell tidsfrist för frivillig avresa har löpt ut.

Alla som omfattas av mottagandelagen bör vara registrerade hos Migrationsverket, på motsvarande sätt som i dag. På så sätt kan det säkerställas att Migrationsverket har samlad information om alla utlänningar som har sökt asyl eller uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd och som befinner sig i Sverige utan att vara folkbokförda, eller som är folkbokförda men har meddelats ett avvisnings- eller utvisningsbeslut. Det kan då säkerställas att sådana utlänningar inte får del av bidrag och förmåner i större eller mindre omfattning än vad som följer av de tillämpliga regelverken. Regeringen delar *Migrationsverkets* bedömning att registreringen inte behöver knytas till en viss mottagningsenhet.

Migrationsverket har ansvar för att bistånd lämnas

Enligt 3 a § första stycket LMA har Migrationsverket ansvar för att bistånd lämnas till utlänningar som är registrerade vid ett asylboende. Migrationsverket bör även fortsättningsvis ha ansvar för att bistånd i form

av boende, dagersättning och särskilt bidrag lämnas. I vissa fall bör dock kommunen ha ansvar för att lämna bistånd (se avsnitt 6.2 och 6.4).

Av 2 § första stycket LMA framgår att Migrationsverket ska driva asylboenden och att verket även får uppdra åt andra aktörer att göra det. Regeringen ser inte något skäl till att frångå den nuvarande ordningen. Det innebär att Migrationsverket – nu enligt mottagandelagen – även fortsättningsvis har det huvudsakliga ansvaret för att driva asylboenden och för att de som har rätt till det får en plats på ett boende

I vissa fall bör Migrationsverket kunna anvisa en kommun att anordna boendet (se avsnitt 6.3). Ett sådant boende påverkar dock inte ansvarsfrågan för att ordna boende enligt mottagandelagen.

Ansvar för boendet

I samband med att asylboenden infördes anförde regeringen i propositionen En ny ordning för asylsökandes boende (prop. 2024/25:49 s. 20 och 21) att det är en självklar utgångspunkt att Migrationsverkets boenden ska ge en trygg boendemiljö för alla asylsökande under asyltiden, att de asylsökande får sina grundläggande behov tillgodosedda på boendena i enlighet med EU-rätten och att t.ex. barnets rättigheter i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter, förkortad barnkonventionen, beaktas. Vidare anförde regeringen att boendena bör utformas för att understödja målet att mottagandet ska vara ordnat och ge goda förutsättningar för en lyckad integration för de personer som får bifall på sin ansökan samt främja en effektivare asylprocess och ett effektivare återvändandearbete. Den 7 mars 2024 gav regeringen Migrationsverket i uppdrag att vidta åtgärder för att anpassa verksamheten till ett reformerat mottagningssystem, bl.a. genom att göra anpassningar i myndighetens boendebestand (Ju2024/00608). Uppdraget redovisades den 31 januari 2025. Enligt redovisningen bedömer myndigheten att särskilda delar inom boendena ska kunna avdelas till specifika grupper med olika behov, exempelvis ensamstående kvinnor, och myndigheten ser över en utökad bemanning på boendena. Förslagen i denna lagrådsremiss medför att arbetet med säkerhet och trygghet på Migrationsverkets boenden behöver förstärkas ytterligare. Det gäller särskilt i förhållande till barn, eftersom asylsökande barn befinner sig i en särskilt sårbar situation. Regeringen har därför i budgetpropositionen för 2026 tillfört Migrationsverket medel för bl.a. dessa kostnader från och med 2026 (prop. 2025/26:1 utg.omr. 8, bet. 2025/26:SfU4, rskr. 2025/26:103).

I Migrationsverkets regleringsbrev för 2026 framgår även att myndigheten fått i uppdrag att redovisa vilka åtgärder som genomförts inom ramen för uppbyggnaden av mottagande- och återvändandecenter för att sektionera boendet i syfte att skapa en lämplig boendemiljö för barn och familjer fritt från otrygga miljöer och olämpliga personer.

Det bör även fortsättningsvis vara Migrationsverkets ansvar att tilldela eller erbjuda ett lämpligt asylboende. Utlänningen bör alltså inte heller enligt den nya mottagandelagen kunna välja själv var han eller hon vill bli placerad. Som flera remissinstanser påtalar, och som regeringen redogjort för i samband med införandet av ett boendevillkor för rätt till dagersättning och särskilt bidrag, ska Migrationsverket dock under hela asylförfarandet ta hänsyn till vissa omständigheter i det enskilda fallet (prop. 2024/25:49

s. 24). Att Migrationsverket ska ta hänsyn till om personen är i behov av särskilt stöd och beakta den speciella situationen för sökanden med särskilda mottagandebehov, vilket bl.a. *Institutet för mänskliga rättigheter* framför vikten av, framgår av artiklarna 20, 24 och 25 i det nya mottagandedirektivet, Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1346 av den 14 maj 2024 om normer för mottagande av personer som ansöker om internationellt skydd. Underåriga, ensamkommande barn, personer med funktionsnedsättning, äldre och personer som utsatts för våld är exempel på utlänningar som mer sannolikt har särskilda mottagandebehov. Detsamma gäller, som bl.a. *Rädda Barnen* och *Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter (RFSL)* framför, hbtqi-personer (jfr artikel 24). Vid bedömningen av vilket boende en familj ska tilldelas eller erbjudas plats på ska Migrationsverket även ta hänsyn till principen om barnets bästa, vilket bl.a. *UNHCR* betonar vikten av. Något generellt undantag för barnfamiljer att bo på asylboende, som *Asylrättscentrum* och *Rädda Barnen* m.fl. efterfrågar, föreslås däremot inte. I stället får Migrationsverket anpassa boendena så att de är lämpliga och ändamålsenliga för barn och barnfamiljer. Regeringen anser inte att det finns något behov av att reglera boendemiljön eller placeringen av asylboenden i lag, som bl.a. *Länsstyrelsen i Uppsala län* efterfrågar.

Särskilt om ansvar för tillgänglighetsanpassningar

När asylboende infördes framhöll regeringen att det är angeläget att asylsökande med funktionsnedsättning eller andra typer av särskilda behov får det stöd och den hjälp som de har rätt till (prop. 2024/35:49 s. 30). Vidare konstaterades att i ansvaret för logi i dag ingår bl.a. att göra nödvändiga anpassningar av boendemiljön på asylboenden för personer med funktionsnedsättning. Någon ändring är inte avsedd i och med införandet av mottagandelagen. Migrationsverket bör alltså även fortsättningsvis tilldela eller erbjuda den som omfattas av lagen en boendeplats med nödvändiga tillgänglighetsanpassningar av boendemiljön, vilket bl.a. *Länsstyrelsen i Blekinge län* och *Region Skåne* välkomnar. Exempel på sådana anpassningar är att ta bort trösklar och se till att det finns stödhandtag eller räcken, tillräckligt stora dörröppningar, ramp eller hiss och dörröppnare. Som bl.a. *Myndigheten för delaktighet* påpekar kan behovet av tillgänglighetsanpassningar variera beroende på vilken typ av funktionsnedsättning som en person har. Det handlar inte enbart om fysiska anpassningar, utan kan till exempel också handla om tillgänglighet till information, att det finns hörteknik i lokalerna och att lokalerna är lugna. Det ställer krav på att Migrationsverket utreder behoven och gör nödvändiga anpassningar och att personalen har den kompetens och utbildning som krävs för det. Bedömningen behöver göras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Till skillnad från *SKR* anser regeringen inte att det skulle vara ändamålsenligt att reglera detta närmare.

Institutet för mänskliga rättigheter framför att det, på grund av bristande rutiner och kunskap om olika former av funktionsnedsättning, finns en risk att personer inte upptäcks och därmed inte får det stöd de har rätt till. Regeringen konstaterar att Migrationsverket i dag vid behov gör en social utredning i samband med att en asylansökan lämnas in och att verket då

bedömer om det finns särskilda behov som behöver beaktas eller tillgodoses vid val av boendeplats. Det framstår som ett ändamålsenligt arbetssätt för att tidigt upptäcka behov och utsatthet som kan föranleda åtgärder kopplade till boendet. Under vistelsen på asylboende finns det dessutom personal som behöver vara tillgänglig och uppmärksam på om nya eller förändrade behov skulle uppstå. Migrationsverket har haft i uppdrag att förbereda för ett reformerat mottagningssystem, bl.a. att analysera behov och rättigheter i det reformerade mottagningssystemet för exempelvis personer med funktionsnedsättning (Ju2024/00608). Enligt Migrationsverkets redovisning av uppdraget har myndigheten metodstöd för att upptäcka särskilda behov och tillgodose likvärdig behandling. Myndigheten arbetar kontinuerligt med trygghetsskapande åtgärder. Det framgår också av redovisningen att utgångspunkten även fortsättningsvis kommer vara att en individuell bedömning av en persons behov alltid ska ske inför en boendeplacering. Eftersom förslagen i denna lagrådsremiss medför att arbetet med säkerhet och trygghet på Migrationsverkets boenden behöver förstärkas ytterligare har regeringen i budgetpropositionen för 2026 tillfört Migrationsverket medel för bl.a. dessa kostnader från och med 2026 (prop. 2025/26:1 utg.omr. 8, bet. 2025/26:SfU4, rskr. 2025/26:103). Regeringen delar därför inte *Myndigheten för delaktighet*s oro att personer med funktionsnedsättning skulle behöva acceptera en boendeplats som inte tar hänsyn till deras behov för att kunna få dagersättning. Som Institutet för mänskliga rättigheter betonar är det av stor vikt att Migrationsverkets personal har den kompetens och erfarenhet som krävs för dessa uppgifter. Migrationsverket ansvar bör dock begränsas till att avse nödvändiga tillgänglighetsanpassningar av asylboenden. Verket bör inte ansvara för sådana särskilda boendeinsatser som kan beviljas med stöd av socialtjänstlagen. Det föreslås i stället vara kommunens ansvar (se avsnitt 15.1). Som bl.a. Myndigheten för delaktighet påpekar kan den enskilde behöva stöd i att ansöka om sådana insatser. En god samverkan mellan Migrationsverket och kommunerna är central för att undvika gränsdragningsproblematik mellan deras ansvarsområden.

I undantagsfall kan det t.ex. mot bakgrund av ett omfattande behov av tillgänglighetsanpassningar framstå som orimligt att utlänningen bor på ett asylboende om utlänningen själv kan ordna ett boende som tillgodoser behoven. Som *Myndigheten för delaktighet* uppmärksammar föreslås den som omfattas av lagen även fortsättningsvis ha rätt till dagersättning och särskilt bidrag utan att bo på asylboende, om personen med hänsyn till sina personliga förhållande har synnerliga skäl för det (se avsnitt 7.5.1 och 7.5.3). Ett sådant skäl kan t.ex. vara att utlänningen har en svår sjukdom eller en funktionsnedsättning (prop. 2024/25:29 s. 10 och 11). Bedömningen av de synnerliga skälen ska göras i förhållande till den asylsökandes behov av att bo någon annanstans än på asylboende och inte i förhållande till hur stort behov den asylsökande har av dagersättning och särskilt bidrag om han eller hon bosätter sig någon annanstans än på asylboende. Den närmare gränsdragningen måste emellertid bli en tillämpningsfråga.

När en kommun ordnar boende för personer med tillfälligt skydd har kommunen i dag samma ansvar för boendet som Migrationsverket har i de fall verket har ansvar för att ordna boende (prop. 2021/22:250 s. 21). Det

bör även gälla fortsättningsvis i dessa fall och i övriga situationer där kommunen anordnar boende efter anvisning.

6.2 Kommunens initiala ansvar

Regeringens förslag

Kommunerna ska även i fortsättningen ansvara för att lämna bistånd till utlänningar med tillfälligt skydd till dess att Migrationsverket tar över ansvaret. Kommunerna ska även ha ett sådant ansvar för ensamkommande barn samt för asylsökande om tillströmningen av asylsökande har varit eller kan väntas bli särskilt omfattande och Migrationsverket bedömer att bistånd bör lämnas.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår inte att det ska framgå av lagen att kommunens initiala ansvar omfattar ensamkommande barn.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanserna är positiva eller har inga synpunkter på förslaget. Enligt SKR bör det framgå att kommuner även har möjlighet att lämna bistånd till ensamkommande barn i avvaktan på att Migrationsverket tar över ansvaret.

Skälen för regeringens förslag

Av 3 a § tredje stycket LMA framgår att en kommun ska lämna bistånd enligt den lagen till utlänningar med tillfälligt skydd om de vistas i kommunen och om biståndet behövs till dess att Migrationsverket tar över ansvaret för att bistånd lämnas. Det finns alltså samma behov för att en kommun tillfälligt lämnar bistånd till utlänningar som omfattas av mottagandelagen och vistas i kommunen, dvs. till dess att Migrationsverket tar över ansvaret.

SKR påtalar att det är otydligt vilket ansvar kommunen ska ha att lämna bistånd till ensamkommande barn i motsvarande situation. När ensamkommande barn anländer till Sverige erbjuds barnet ett tillfälligt boende i den kommun där barnet först kommer i kontakt med en svensk myndighet. Denna kommun ansvarar då för att ordna boende för barnet i avvaktan på att Migrationsverket ska anvisa en kommun som ska ta över ansvaret. Regeringen anser att ankomstkommuner även i fortsättningen bör ha en skyldighet att lämna bistånd till ensamkommande barn i denna situation.

Det kan under extraordinära situationer hända att tillströmningen av asylsökande blir så omfattande att det blir svårt för Migrationsverket att hantera mottagandet, t.ex. när det gäller asylsökandes boende. Mot den bakgrunden bör det införas en motsvarande skyldighet för kommunerna som redan gäller i fråga om utlänningar med tillfälligt skydd och för

ensamkommande barn. Det innebär att kommunen ska lämna bistånd enligt mottagandelagen till asylsökande som har behov av det till dess att Migrationsverket tar över ansvaret för det, om tillströmningen av asylsökande har varit eller kan väntas bli särskilt omfattande och Migrationsverket bedömer att det finns skäl för det. För att ansvarsfrågan ska vara tydlig bör kommunens ansvar i samtliga dessa situationer framgå uttryckligen av lagen.

6.3 Migrationsverkets ansvar att anvisa en kommun att ordna boende

Regeringens förslag

Migrationsverket ska anvisa en kommun att ordna boende för ensamkommande barn.

Verket ska få anvisa en kommun att ordna boende för en utlänning med tillfälligt skydd samt för en asylsökande om tillströmningen av asylsökande har varit eller kan väntas bli särskilt omfattande och det bedöms vara nödvändigt för att tillgodose behovet av platser på asylboenden.

Vid fördelningen av anvisningar som avser asylsökande och utlänningar med tillfälligt skydd ska hänsyn tas till kommunens arbetsmarknadsförutsättningar, befolkningsstorlek, sammantagna mottagande av nyanlända och ensamkommande barn samt omfattningen av asylsökande som vistas i kommunen.

Regeringen ska få meddela föreskrifter om det antal asylsökande och utlänningar med tillfälligt skydd för vilka det under en viss period finns ett behov av att anvisa en kommun att ordna boende för, prioriteringen vid anvisningar, fördelningen av anvisningar mellan kommuner, kriterier som får beaktas vid fördelningen av anvisningar och inom vilken tid en kommun ska ordna boende.

Utredningens förslag

Förslagen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanserna har inte lämnat synpunkter på förslagen annat än i fråga om anvisningar vid extraordinära situationer, som bl.a. *Malmö kommun*, *Statskontoret* och *SKR* är positiva till. *Stockholms kommun* anser att tydligheten i lagstiftningen ger en större förutsägbarhet. *SKR* framhåller vikten av dialog med kommunsektorn. *Burlövs kommun* är kritisk och framför att kommuner vanligtvis inte har överskott på bostäder och saknar förutsättningar att lagerhålla det som behövs för att utrusta bostäderna. *Härnösands kommun* ser risker med möjligheten att öppna upp för eget boende, särskilt i tider av högt mottagande som medför stort behov av samordning och ytterligare belastning på kommunernas verksamhet.

Skolverket ser fördelar med att även möjligheter till utbildning skulle vägas in i beslutet av anvisningskommun.

Skälen för regeringens förslag

Ensamkommande barn

Enligt hittillsvarande ordning tillgodoses ensamkommande barns behov av boende genom att Migrationsverket anvisar en kommun att anordna boendet (3 § andra stycket LMA). Ensamkommande barn tilldelas eller erbjuds alltså inte en plats på asylboende. I samband med att ett boendevillkor infördes för rätt till dagsättning och särskilt bidrag gjorde regeringen bedömningen att ordningen för ensamkommande barn bör kvarstå (prop. 2024/25:49 s. 30). Det finns inte nu skäl att frånga denna ordning. Det innebär att Migrationsverket även fortsättningsvis ska anvisa en kommun att ordna boende för ensamkommande barn.

Utlänningar med tillfälligt skydd

Enligt LMA får Migrationsverket anvisa en kommun som ska ordna boende för personer som har sökt eller beviljats uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd (3 § första stycket). Det som sägs om asylboenden i lagen gäller då även för sådana boenden (2 § tredje stycket). Denna ordning föreslås gälla även enligt mottagandelagen.

Vid fördelningen av anvisningar mellan kommuner för utlänningar med tillfälligt skydd föreslås att Migrationsverket ska ta hänsyn till samma kriterier som i dag, dvs. kommunens arbetsmarknadsförutsättningar, befolkningsstorlek, sammantagna mottagande av nyanlända och ensamkommande barn samt omfattningen av asylsökande som bor i kommunen (3 b § LMA). Det finns inte skäl att ändra dessa kriterier. Regeringen bör även i fortsättningen ha föreskriftsrätt i fråga om anvisningar till kommuner i motsvarande omfattning som anges i 23 a § LMA.

Asylsökande vid extraordinära situationer

För utlänningar med tillfälligt skydd får Migrationsverket anvisa en kommun att ordna boende. För att skapa större förutsägbarhet för kommunerna och en jämnare fördelning av ansvaret även för asylsökande i liknande extraordinära situationer bör det införas en ny möjlighet för Migrationsverket att anvisa en kommun att ordna boende för asylsökande. I extraordinära situationer är det, som bl.a. *Statskontoret* framför, angeläget att regelverket möjliggör att fler boendelösningar kan användas och att kommunernas boendekapacitet kan nyttjas. Statskontoret bedömer att förslaget kan innebära mindre kostsamma boendelösningar än om Migrationsverket skulle behöva ha en stor överkapacitet för eller upphandla tillfälliga boendelösningar i dessa situationer. Även *SKR* pekar på att erfarenheterna från flyktingsituationen 2015 och mottagandet av personer från Ukraina visar att ett tillfälligt kommunalt boendeuppdrag kan bidra till en jämnare fördelning av mottagandet och avlasta enskilda kommuner som annars riskerar att ta ett oproportionerligt stort ansvar beroende på var Migrationsverket etablerar tillfälliga asylboenden.

Förfarandet föreslås bli tillämpligt i samma extraordinära situation som regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, enligt 23 d § LMA får meddela föreskrifter om undantag från boendevillkoret för rätt till dagersättning och särskilt bidrag. En sådan föreskriftsrätt föreslås även finnas i mottagandelagen (se avsnitt 8.6). En förutsättning för anvisning bör alltså vara att tillströmningen av asylsökande har varit eller kan förväntas bli särskilt omfattande och att det är nödvändigt för att tillgodose behovet av platser på asylboenden. Förslaget innebär att möjligheten att vid extraordinära situationer meddela undantagsföreskrifter från boendevillkoret endast behöver användas när andra alternativ är uttömda. Detta är något som bl.a. *Härnösands kommun* lyfter fram som positivt.

För att uppnå en jämn fördelning bland kommunerna bör fördelningen av anvisningar ske på motsvarande sätt och utifrån samma kriterier som vid det etablerade förfarandet vid en massflyktssituation. Det innebär att Migrationsverket ska ta hänsyn till kommunens arbetsmarknadsförutsättningar, befolkningsstorlek, sammantagna mottagande av nyanlända och ensamkommande barn samt omfattningen av asylsökande som bor i kommunen (jfr 3 b § LMA). Omständigheter som är relaterade till utbildning, som *Skolverket* lyfter fram, får i den mån det är möjligt beaktas vid beslut om anvisning i det enskilda fallet.

Regeringen bör få motsvarande föreskriftsrätt om vissa frågor kopplade till anvisningar som den har när det gäller anvisningar som avser utlännningar med tillfälligt skydd, dvs. det antal utlännningar det finns behov av att anvisa, prioriteringen vid anvisningar, fördelningen av anvisningar mellan kommuner, vilka ytterligare kriterier som får beaktas vid fördelningen och inom vilken tid en kommun ska ordna boende.

I praktiken innebär förslaget att Migrationsverket inte kommer att kunna anvisa kommuner att ordna boende vid extraordinära situationer innan det finns föreskrifter om detta. En sådan ordning ökar förutsägbarheten för kommunerna och ger bättre förutsättningar för arbetet med beredskap, vilket bl.a. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* och *Skolverket* betonar vikten av. Att fördelningen ska ske efter i förväg fastställda kriterier bidrar vidare till en jämnare fördelning av ansvaret mellan kommunerna och minskar risken för att vissa kommuner belastas orimligt hårt.

Förfarandet för anvisningar i extraordinära situationer bör endast avse asylsökande som har ett pågående ansökningsförfarande. Det bör alltså inte omfatta utlännningar som har beviljats uppehållstillstånd eller som har meddelats ett avlägsnandebeslut.

Sammanfattningsvis innebär förslaget att möjligheten att anvisa kommuner att ordna boende för asylsökanden vid extraordinära situationer bör gälla under samma förutsättningar som regeringen i en sådan situation bör ha möjlighet att meddela föreskrifter om undantag från boendevillkoret för rätt till dagersättning och särskilt bidrag. Åtgärderna bör kunna tillämpas var för sig eller tillsammans. Vilken eller vilka åtgärder som är lämpliga att vidta i en viss situation får avgöras av regeringen utifrån de omständigheter som då råder. Om kommunen ordnar boende efter anvisning och inga undantag meddelas i övrigt innebär det t.ex. att boendevillkoret för rätt till dagersättning gäller.

6.4 Kommunens ansvar och befogenhet att ordna boende

Regeringens förslag

En kommun som anvisas att ordna boende för ett ensamkommande barn, en utlänning med tillfälligt skydd eller en asylsökande ska vara skyldig att ordna boende för utlänningen och ha befogenhet att göra det.

Det ska i mottagandelagen upplysas om att en kommun har en skyldighet enligt lagen om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning att efter anvisning ta emot en nyanländ för bosättning i kommunen.

Det som gäller i fråga om asylboenden ska även gälla då kommunen ordnar boende efter anvisning. När det gäller boenden för ensamkommande barn ska reglerna om asylboende endast gälla i viss utsträckning.

Utredningens förslag

Förslagen från utredningen stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår en uppgiftsskyldighet för kommuner till Migrationsverket.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanserna yttrar sig inte särskilt över förslagen. *SKR* anser att det är oklart vad det innebär att det som sägs om asylboenden ska gälla boende som ordnas av kommunen efter anvisning.

Skälen för regeringens förslag

Kommunen ska vara skyldig att ordna boende

Av 3 § LMA följer att kommuner som anvisas att ta emot ensamkommande barn och utlänningar med tillfälligt skydd är skyldiga att ordna boende för dem. Detta föreslås gälla även enligt mottagandelagen. Någon ändring i sak vad gäller kommunens skyldigheter i förhållande till boende för ensamkommande barn, som *SKR* efterfrågar ett förtydligande om, bör därför inte göras i den föreslagna mottagandelagen i förhållande till vad som gäller i dag. Därutöver föreslås att kommunerna ska vara skyldiga att efter anvisning enligt mottagandelagen ta emot asylsökande i extraordinära situationer. Vidare framgår det av 5 § lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning, förkortad bosättningslagen, att kommuner är skyldiga att efter anvisning ta emot nyanlända för bosättning. En sådan anvisning kan ske innan personen är folkbokförd, så länge det uppehållstillstånd som beviljats kan ligga till grund för folkbokföring. Eftersom mottagandelagen föreslås gälla till och med att folkbokföring är beslutad innebär det att en utlänning, till skillnad mot vad som gäller enligt LMA, kan tas emot i en kommun efter anvisning och samtidigt fortsätta att omfattas av lagen. Lagen bör därför innehålla en upplysning om kommunens ansvar att ta emot en nyanländ för bosättning

enligt bosättningslagen. Sammanfattningsvis föreslås kommunerna vara skyldiga att anordna boende i flera olika situationer.

För bedömningen av hur förslagen förhåller sig till den kommunala självstyrelsen, se avsnitt 17.

Boende som anordnas av kommuner ska anses som asylboende

Vid tillämpningen av mottagandelagen och de villkor som uppställs för rätt till bistånd bör det inte spela någon roll om boendet anordnas av Migrationsverket eller en kommun. När kommunen anordnar boende efter anvisning bör boendet därför betraktas som ett asylboende. Utredningen föreslår att det regleras genom att det anges i lagen att vissa bestämmelser, närmare de om tilldelning och erbjudande av asylboende samt om skyldigheten att betala ersättning för logi och kost, ska gälla även för de boenden som kommunen anordnar efter anvisning. Dessa boenden föreslås alltså i vissa avseenden jämföras med asylboenden.

Enligt LMA ska det som sägs om asylboenden i lagen även gälla när kommuner ordnar boende för utlänningar med tillfälligt skydd (2 § tredje stycket). För ensamkommande barn gäller att endast det som sägs om asylboenden i de bestämmelser som avser rätt till logi och skyldigheten att betala ersättning för kost och logi ska tillämpas på de boenden som kommunen anordnar (2 § andra stycket). Det framgår inte att utredningen avsett att införa någon ändring i sak för dessa boenden, vilket regeringen instämmer i. Det bör därför framgå av mottagandelagen att det som sägs om asylboenden i lagen även ska gälla då kommunen ordnar boende efter anvisning, förutom när det är fråga om boenden för ensamkommande barn. Rätten till boende och skyldigheten att i vissa fall betala en ersättning för boende och kost bör dock även fortsättningsvis gälla för dessa boenden. Förslaget innebär alltså att skyldigheten för den som har egna medel att betala en ersättning för boende och eventuell kost gäller för samtliga boenden som kommuner anordnar efter anvisning. Det innebär också att när rätten till dagersättning och särskilt bidrag är villkorat av att utlänningen bor på ett asylboende, är det villkoret uppfyllt om utlänningen bor endast på det boende som kommunen har ordnat.

I och med att ett boende är att betrakta som ett asylboende ställs särskilda krav under tiden utlänningen omfattas av mottagandelagen. Det gäller även när boendet följer av en anvisning enligt bosättningsregelverket. Liksom Migrationsverkets asylboenden ska boendet vara kostnadsfritt, och kommunen har ansvar för nödvändiga tillgänglighetsanpassningar av boendemiljön. Kommunens ansvar för boendet bör kvarstå så länge utlänningen har rätt till boende enligt mottagandelagen och Migrationsverket inte tilldelar utlänningen en plats på myndighetens asylboende.

Migrationsverkets behov av uppgifter från kommuner som ordnar boende

Som framgår av avsnitt 7 föreslås att rätten till bistånd för den som omfattas av mottagandelagen ska vara villkorad. Vidare föreslås i avsnitt 10 att dagersättningen i vissa situationer ska kunna sättas ned. För asylsökande och utlänningar med avlägsnandebeslut är t.ex. rätten till dagersättning som huvudregel villkorad av att utlänningen bor på ett asylboende. Det är Migrationsverket som har ansvar för bistånd till

utlänningar som omfattas av mottagandelagen och bor på ett boende, även om det har ordnats av en kommun. För att reglerna om bistånd och villkor för bistånd ska kunna tillämpas, inbegripet regelverket om nedsättning, och för att utbetalningarna kunna genomföras korrekt även i förhållande till dessa personer behöver Migrationsverket få sådan information från kommunerna som kan ha betydelse för rätten till bistånd. Det kan t.ex. vara uppgifter om att en utlänning har flyttat från boendet eller att denne regelbundet inte vistas i sitt boende, att utlänningen har börjat arbeta eller har gjort sig skyldig till misskötsamhet på boendet. Sådana uppgifter kan ha betydelse för bedömningen av om utlänningen uppfyller samtliga villkor eller har agerat på ett sätt som aktualiserar nedsättning av dagersättningen. Migrationsverket kan även behöva uppgifter om att kommunen har beviljat en utlänning som omfattas av lagen en boendeinsats enligt socialtjänstlagen (2025:400), t.ex. skyddat boende eller placering i ett tillfälligt boende på hemlig ort. Information om en sådan ändring av en utlännings boendeförhållanden behövs dels för att Migrationsverket ska kunna nå personen, dels för att undvika att myndigheten felaktigt bestämmer vilket geografiskt område utlänningen får vistas inom eller bedömer personen som avviken. Uppgiften kan också behövas för att bedöma om dagersättningen påverkas, t.ex. om det ingår mat på boendet.

De uppgifter om enskilda hos kommunen som Migrationsverket behöver kommer i många fall att omfattas av sekretess. Enligt 26 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, gäller sekretess inom socialtjänsten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men. Enligt 10 kap. 15 a § OSL hindrar emellertid inte sekretess enligt 21–40 kap. att en uppgift lämnas till en annan myndighet, om det behövs för att bl.a. förebygga eller förhindra att en ekonomisk förmån, ett ekonomiskt stöd, en skatt eller en avgift beslutas, betalas ut eller tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt eller ett för lågt belopp (första stycket 3). Av förarbetena (prop. 2024/25:180 s. 89 och 90) framgår att det inte är nödvändigt att det finns en indikation på att en kommande utbetalning eller ett tillgodoräkande som ska göras är felaktigt eller att det betalas ut med ett för högt eller ett för lågt belopp. Bestämmelsen möjliggör ett utlämnande även utan sådana indikationer, om det behövs för att säkerställa ett komplett beslutsunderlag i syfte att t.ex. förebygga att en förmån betalas ut felaktigt. Vidare finns enligt 10 kap. 15 a § första stycket 5 OSL en möjlighet till utlämnande utan hinder av sekretess om det behövs för att förebygga, förhindra, upptäcka eller utreda fusk och överträdelse av regler, villkor i beslut eller avtal. Av tredje stycket följer att viss sekretess undantas från bestämmelsens tillämpningsområde. Sekretess enligt 26 kap. 1 § OSL omfattas dock inte av detta undantag. Enligt regeringen bör därför 10 kap. 15 a § OSL som utgångspunkt vara tillämplig.

En uppgift får enligt paragrafens andra stycke inte lämnas ut om övervägande skäl talar för att det intresse som sekretessen ska skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas ut. En intresseavvägning behöver ske i det enskilda fallet. Av förarbetena (prop. 2024/25:180 s. 90 och 91) framgår att det råder en presumtion för att en uppgift får lämnas ut om det behövs för något av de syften som anges

i första stycket. För att avstå från att lämna ut en uppgift på begäran av en annan myndighet krävs att det framstår som mycket olämpligt eller att resultatet av ett utlämnande skulle framstå som stötande. Vid bedömningen ska det beaktas vilket sekretesskydd en uppgift får hos den mottagande myndigheten. Enligt regeringen bör bl.a. intresset av att kunna fatta korrekta beslut och att kunna delge enskilda information som påverkar deras rätt till ersättning beaktas vid denna intresseavvägning. Mot denna bakgrund bedömer regeringen, till skillnad mot utredningen, att en särskild bestämmelse om uppgiftsskyldighet i mottagandelagen inte behövs.

Regeringen delar *Civil Rights Defenders* uppfattning att det är av vikt att vistelseorten för personer som lever skyddat inte röjs. För att minimera denna risk är det avgörande att berörda aktörer har kunskap om hur asylsökandes personuppgifter skyddas genom 26 kap. 1 § och 37 kap. 1 § OSL. Regeringen konstaterar att det kommer krävas rutiner och åtgärder vid ett informationsutbyte för att inte fler personer inom organisationerna än nödvändigt hanterar känsliga och sekretessbelagda uppgifter. Hur det säkerställs att uppgifter som omfattas av sekretess skyddas i praktiken är ytterst en fråga för respektive myndighet.

Den kommunala befogenheten att ordna boende

Förslagen innebär att vissa nya skyldigheter för kommunerna införs. Kommuner har bl.a. mot bakgrund av kommunernas befogenheter enligt kommunallagen (2017:725) och andra befogenhetsutvidgande lagar begränsade möjligheter att bistå med boendeinsatser inom området på frivillig väg. Vid införandet av kommunernas skyldighet att ordna boende för ensamkommande barn och utlänningar med tillfälligt skydd bedömde regeringen att kommunernas befogenhet bör regleras uttryckligen i LMA (prop. 2021/22:250 s. 13, 14 och 18). Det motiverades med att staten, genom Migrationsverket, enligt LMA har huvudansvaret för mottagande och boende för de personer som omfattas av lagen samt att dessa personer har en svag anknytning till kommunens område, en anknytning som uppkommer först efter det att personen anvisats till kommunen. Regeringen ser inte något skäl att nu göra en annan bedömning.

7 En villkorad rätt till bistånd

7.1 Boende, dagersättning och särskilt bidrag

Regeringens förslag

Utlänningar som omfattas av mottagandelagen och uppfyller villkoren i den ska även i fortsättningen ha rätt till bistånd i form av boende, dagersättning och särskilt bidrag.

Utredningens förslag

Förslagen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanserna är positiva eller har inga synpunkter på förslagen. *Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter (RFSL)*, *Socialstyrelsen*, *Svenska kyrkan*, *Sveriges Stadsmissioner*, *UNHCR*, *Södertälje* och *Vänersborgs kommuner* är några av de som är positiva till att det förtydligas vilket stöd den som omfattas av mottagandelagen har rätt till. Några remissinstanser, bl.a. *Institutet för mänskliga rättigheter* och *länsstyrelserna i Uppsala* och *Västra Götalands län*, har synpunkter på nivån på dagersättningen.

Skälen för regeringens förslag

De materiella mottagningsvillkoren enligt det nya mottagandedirektivet

Det nya mottagandedirektivet, Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1346 av den 14 maj 2024 om normer för mottagande av personer som ansöker om internationellt skydd, fastställer miniminormer för medlemsstaternas mottagande av personer som ansöker om internationellt skydd (artiklarna 1 och 3). Medlemsstaterna ska se till att de materiella mottagningsvillkoren som följer av direktivet är tillgängliga för asylsökande från och med tidpunkten för ansökan om skydd (artikel 19.1). De materiella mottagningsvillkoren omfattar inkvartering, mat, kläder och hygienprodukter som tillhandahålls in natura, i form av ekonomiskt bidrag, i form av kuponger eller som en kombination av dessa, liksom dagersättning (artikel 2.7). Med dagersättning avses en ersättning som regelbundet tillhandahålls sökande för att de ska kunna åtnjuta ett minimum av självständighet i sina dagliga liv i form av ett penningbelopp, kuponger, in natura eller som en kombination av dessa, förutsatt att sådan ersättning inbegriper ett penningbelopp (artikel 2.8).

Enligt artikel 19.2 ska medlemsstaterna se till att de materiella mottagningsvillkoren samt den hälso- och sjukvård som ges i enlighet med direktivet ger asylsökande en tillräcklig levnadsstandard som säkerställer deras uppehälle och skyddar deras fysiska och psykiska hälsa samt respekterar deras rättigheter enligt den Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, förkortad EU:s rättighetsstadga. Medlemsstaterna ska se till att den tillräckliga levnadsstandarden även uppfylls för sökande med särskilda mottagandebehov och för personer som hålls i förvar.

Vad som utgör en tillräcklig levnadsstandard är inte närmare specificerat i direktivet. Av artikel 19.7 framgår däremot bl.a. att när materiella mottagningsvillkor tillhandahålls i form av ekonomiska bidrag ska beloppen bestämmas utifrån de nivåer som medlemsstaten fastställt antingen genom lag eller praxis i syfte att säkerställa en tillräcklig levnadsstandard för de egna medborgarna. Asylsökande får behandlas mindre gynnsamt än de egna medborgarna, särskilt om det materiella stödet delvis tillhandahålls in natura eller om syftet med dessa nivåer, när

de tillämpas för de egna medborgarna, är att säkerställa en levnadsstandard som är högre än den som krävs för asylsökande enligt direktivet.

EU-domstolen har bl.a. uttalat att mottagandedirektivet måste genomföras i enlighet med principen om mänsklig värdighet i artikel 1 i EU:s rättighetsstadga (jfr EU-domstolens domar Haqbin, C-233/18, EU:C:2019:956 och TO, C-422/21, EU:C:2022:616). När en medlemsstat väljer att tillhandahålla de materiella mottagningsvillkoren i form av ekonomiskt bidrag har EU-domstolen uttalat att bidraget ska vara tillräckligt för att ge en värdig levnadsstandard som täcker de asylsökandes behov av hälsa och uppehälle och ge dem möjlighet att disponera över en bostad. Medlemsstaten ska se till att tillvarata intressen för personer med särskilda behov enligt direktivet, vilket bl.a. innebär att bidraget ska vara tillräckligt för att hålla samman familjen och ta hänsyn till barnets bästa (Saciri m.fl., C-79/13, ECLI:EU:C:2014:103).

De materiella mottagningsvillkoren får under vissa förutsättningar villkoras, inskränkas eller dras in (artiklarna 7, 19 och 23). Ett beslut om att inskränka eller dra in de materiella mottagningsvillkoren ska fattas på objektiv och opartisk grund efter prövning av omständigheterna i det enskilda ärendet och med beaktande av proportionalitetsprincipen. Medlemsstaten ska säkerställa den asylsökandes tillträde till hälso- och sjukvård i enlighet med direktivet samt en levnadsstandard i enlighet med unionsrätten, inbegripet EU:s rättighetsstadga, och internationella skyldigheter.

Rättigheter enligt barnkonventionen

Inkorporeringen av FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen, i svensk lag innebar ett förtydligande av att domstolar och rättstillämpare på alla nivåer i första hand ska beakta vad som bedöms vara barnets bästa samt beakta de rättigheter som följer av barnkonventionen vid avvägningar och bedömningar som görs i beslutsprocesser i mål och ärenden som rör barn. Barnkonventionen ska ses som en helhet och rättigheterna är ömsesidigt förstärkande och ska tolkas i relation till varandra (prop. 2017/18:186 s. 77 och 96). Enligt konventionen har barn bl.a. rätt till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling (artikel 27). Konventionsstaterna ska i enlighet med nationella förhållanden och inom ramen för sina resurser vidta lämpliga åtgärder för att bistå föräldrar och andra som är ansvariga för barnet att genomföra denna rätt och ska vid behov tillhandahålla materiellt bistånd (artikel 27). Konventionsstaterna ska också erkänna varje barns rätt att åtnjuta social trygghet, inklusive socialförsäkring, och ska vidta nödvändiga åtgärder för att till fullo förverkliga denna rätt i enlighet med nationell lagstiftning (artikel 26).

Fortsatt bistånd i form av boende, dagersättning och särskilt bidrag

Utlänningar som omfattas av mottagandelagen och som uppfyller de villkor som uppställs bör även fortsättningsvis ha rätt till de former av bistånd som framgår av lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., förkortad LMA. Av 8–9 §§ LMA framgår att utlänningar som omfattas av lagen under vissa förutsättningar har rätt till bistånd i form av

logi, dagersättning och särskild ersättning. Rätten till logi tillgodoses genom att utlänningen tilldelas eller erbjuds plats på ett asylboende eller att Migrationsverket i vissa fall anvisar en kommun som ska ordna boendet. Av lagen framgår vidare att dagersättning utgör bistånd för den dagliga livsföringen och att särskilt bidrag utgår för annat angeläget behov. Dagersättningen ska täcka kostnader för livsmedel, kläder och skor, fritidsaktiviteter, hygienartiklar och andra förbrukningsvaror samt vissa utgifter för hälso- och sjukvård, tandvård och läkemedel. Det särskilda bidraget får avse kostnader som är nödvändiga för en dräglig livsföring, t.ex. kostnader för vinterkläder, glasögon, kosttillskott, hjälpmedel för personer med funktionsnedsättning och spädbarnsutrustning. De kostnader som i dag är avsedda att täckas av dagersättning och särskilt bidrag, tillsammans med tillhandahållandet av asylboende, motsvarar enligt regeringen statens skyldighet att tillförsäkra asylsökande de materiella mottagningsvillkor som anges i mottagandedirektivet. Biståndet enligt mottagandelagen föreslås därför även fortsättningsvis lämnas i de former och för de syften som hittills framgår av LMA.

Det ekonomiska biståndet ska enligt direktivet bestämmas utifrån de nivåer som fastställts i syfte att säkerställa en tillräcklig levnadsstandard för de egna medborgarna. Flera remissinstanser, bl.a. *Institutet för mänskliga rättigheter*, *länsstyrelserna i Uppsala och Västra Götalands län*, har synpunkter på den nivå på ersättningen som utredningen föreslår. Regeringen anser att närmare bestämmelserna om dagersättningen och det särskilda bidraget, liksom i dag, inte bör regleras i lag utan i förordning eller myndighetsföreskrifter. Mot den bakgrunden kommer regeringen att hantera bl.a. ersättningsnivåerna i det kommande förordningsarbetet.

7.2 Egna inkomster och tillgångar

Regeringens förslag

Dagersättning och särskilt bidrag ska även fortsättningsvis endast få lämnas till utlänningar som saknar inkomst eller egna tillgångar.

Den som har inkomst eller egna tillgångar och bor på ett asylboende, eller är ett ensamkommande barn, ska betala en skäligen ersättning för boendet samt för kost om det ingår.

Utredningens förslag

Förslagen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Flertalet av remissinstanserna har inte yttrat sig särskilt om förslagen. *Civil Rights Defenders*, *Institutet för mänskliga rättigheter*, *Länsstyrelsen i Västernorrlands län*, *Svenska Röda Korset*, *Svenska kyrkan* och *Sveriges kristna råd* instämmer i bedömningen att skyldigheten för asylsökande att bekosta materiella mottagningsvillkor enligt den hittillsvarande ordningen inte är mer förmånlig än vad EU-rätten kräver. *SKR* anser att ensamkommande barn med egna medel inte ska vara skyldiga att betala

för kost och boende och att det behöver klargöras hur bestämmelser om egna medel förhåller sig till placerade barn.

Skälen för regeringens förslag

Ekonomiskt bistånd är enligt LMA behovsprövat, vilket innebär att den som har egna tillgångar eller inkomster inte har rätt till sådant bistånd (17 och 18 §§ LMA). Enligt Migrationsverkets föreskrifter ska hänsyn tas till utlänningens inkomst samt till alla kontanter, banktillgodohavanden och andra tillgångar som han eller hon faktiskt kan förfoga över eller få tillgång till (16 § MIGRFS 2025:4). För barn är utgångspunkten vid bedömningen av rätt till dagersättning föräldrarnas inkomstförhållanden och tillgångar. I fråga om logi ska den som bor på ett asylboende och har inkomst av arbete eller annan inkomst eller egna tillgångar betala en skälig ersättning för det. Om kost ingår ska skälig ersättning betalas även för den (15 § LMA). Av 2 § andra stycket LMA framgår att det även gäller för boenden som en kommun efter anvisning ordnar för ensamkommande barn. Migrationsverket har tagit fram rutiner för hur ersättningen för logi och kost ska beräknas. Av dessa framgår att storleken på ersättning för logi ska bestämmas bl.a. med hänsyn till vad som kan anses skäligt i förhållande till inkvarteringsstandard och utifrån individens totala inkomst per månad. Vidare framgår det att ersättning inte bör tas ut när behållningen efter det att ersättningen är betald understiger riksnormen för försörjningsstöd.

Enligt mottagandedirektivet får medlemsstaterna fastställa som villkor för att bevilja de materiella mottagningsvillkoren att sökanden inte har tillräckliga medel för att säkerställa en tillräcklig levnadsstandard (artikel 19.3). Vidare har medlemsstaterna rätt att kräva att asylsökande med tillräckliga tillgångar ska täcka, bidra till eller återbetala kostnaderna för de materiella mottagningsvillkoren (artikel 19.4). En asylsökande bör dock inte vara skyldig att ta lån för att betala för mottagningsvillkor (skäl 61). Prövningen av en asylsökandes tillgångar ska ske utifrån förhållandena när de materiella mottagningsvillkoren beviljas (artikel 19.5). Vid bedömningen ska medlemsstaterna respektera proportionalitetsprincipen. Medlemsstaterna ska även ta hänsyn till sökandens individuella förhållanden och behovet av att respektera hans eller hennes värdighet och personliga integritet, inbegripet sökandens särskilda mottagningsbehov (artikel 19.6). Regeringen anser att dagens reglering av skyldigheten för asylsökande att bekosta de materiella mottagningsvillkor som ges i form av logi, dagersättning och särskilt bidrag är förenlig med mottagandedirektivet och att regleringen inte är mer förmånlig än vad EU-rätten kräver. Regeringen delar *Civil Rights Defenders* och *Institutet för mänskliga rättigheters* uppfattning om att det inte finns utrymme för en striktare tillämpning av skyldigheten för asylsökande att bekosta materiella mottagningsvillkor. Mot den bakgrunden anser regeringen att bestämmelserna i LMA om skyldigheten för den som har egna medel att stå för de materiella mottagningsvillkoren bör föras över till mottagandelagen för alla som omfattas av den lagen. Det innebär, trots SKR:s invändning, att bestämmelserna även fortsättningsvis bör gälla för ensamkommande barn.

Det sagda innebär att rätten till dagersättning och särskilt bidrag ska fortsätta att vara behovsprövad, samt att utlänningar som har inkomst eller egna tillgångar och som bor på ett asylboende ska fortsätta att betala ett skäligt belopp som ersättning till Migrationsverket. När kost ingår i boendet ska skälig ersättning betalas även för det. Detsamma bör gälla om det är en kommun som har anordnat boendet efter anvisning (avsnitt 6.4). Förslaget innebär alltså inte någon ändring i förhållande till LMA. De frågor som *SKR* reser bl.a. i förhållande till boenden för barn får även fortsättningsvis hanteras i tillämpningen och genom den möjlighet som regeringen, även enligt den nya lagen, bör ha att meddela föreskrifter enligt 8 kap. 7 § regeringsformen.

7.3 Familjer ska hållas samman

Regeringens förslag

Vid tilldelning av eller erbjudande om en plats på ett asylboende ska Migrationsverket, om familjemedlemmarna samtycker till det, se till att familjer hållas samman. Detta gäller inte om det finns särskilda skäl.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanserna är positiva till eller har inga synpunkter på förslaget. *UNHCR* välkomnar att familjer i största möjliga utsträckning ska hållas samman och rekommenderar en flexibel och inkluderande definition av familj.

Skälen för regeringens förslag

Enligt 2 c § förordningen (1994:361) om mottagande av asylsökande m.fl. ska Migrationsverket när verket tilldelar eller erbjuder utlänningar plats på ett asylboende se till att familjer i största möjliga utsträckning hålls samman, om utlänningarna samtycker till det. Det saknas skäl att frånga den nuvarande ordningen. Däremot bör detta regleras i lag. Det bör därför införas en bestämmelse med sådant innehåll i den nya mottagandelagen.

UNHCR förespråkar en flexibel och inkluderande definition av familj. Regeringen konstaterar att det i artikel 2.3 i mottagandedirektivet anges vilka som avses med familjemedlemmar i direktivet. Förutsatt att familjen har bildats innan den asylsökande anlänt till medlemsstatens territorium omfattas den asylsökandes make eller maka, sambo, underåriga barn eller vuxna beroende barn som är ogifta samt föräldrar eller annan vuxen som ansvarar för sökanden om den är underårig och ogift.

Regeringen noterar att när det är fråga om barn och barnfamiljer ska i första hand barnets bästa beaktas vid bedömningen av om familjen ska hållas samman, i enlighet med barnkonventionen (artikel 3). Barnens

uppfattning bör inhämtas och ges betydelse, i förhållande till barnets ålder och mognad, i enlighet med artikel 12 i barnkonventionen.

7.4 Grundläggande behov

Regeringens förslag

Migrationsverket och kommuner som ordnar boende efter anvisning ska se till att utlänningar som bor på boendet kan få sina grundläggande behov tillgodosedda. Detsamma ska gälla för utlänningar som kan få dagersättning och särskilt bidrag utan att bo på asylboende.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanserna är positiva eller har inga synpunkter på förslaget. *Förvaltningsrätten i Göteborg* anser att det bör förtydligas i lagen vad som menas med grundläggande behov för att särskilja det från motsvarande begrepp i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. *Civil Rights Defenders* anser att den enskilde själv bör få välja kläder och hygienartiklar när de grundläggande behoven tillgodoses in natura.

Skälen för regeringens förslag

Av mottagandedirektivet följer att staten har ett ansvar för att asylsökanden tillgodoses grundläggande behov. I avsnitt 7.1 föreslås det att utlänningar som har behov av det och som uppfyller villkoren i lagen ska ha rätt till dagersättning och särskilt bidrag. Ersättningarna är tänkta att täcka kostnader för bl.a. livsmedel, kläder och skor, fritidsaktiviteter, hygienartiklar och andra förbrukningsvaror. Tillsammans med rätten till boende tillgodoses därigenom, enligt regeringens uppfattning, utlänningars grundläggande behov. I denna lagrådsremiss föreslås att ersättningarna kan sättas ned, återkrävas och ändras (se avsnitten 10, 11 och 12). Detta kan leda till att utlänningens grundläggande behov inte längre tillgodoses. I dessa situationer behöver det därför finnas en möjlighet för utlänningar att få sina grundläggande behov tillgodosedda på annat sätt. Den som omfattas av mottagandelagen kommer inte ha rätt till ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen (2025:400), se avsnitt 15.1. Mot den bakgrunden anser regeringen att det bör införas en uttrycklig skyldighet i mottagandelagen för Migrationsverket och kommunerna att se till att de som bor på ett asylboende eller ett boende som kommunen ordnar efter anvisning kan få sina grundläggande behov tillgodosedda.

Det bör vara upp till Migrationsverket eller i förekommande fall kommunen att avgöra hur behoven lämpligast tillgodoses i det enskilda fallet. I många fall kan det ske t.ex. genom att mat serveras på boendet och att personen får kläder och basala hygienprodukter. Ibland kan behoven

behöva tillgodoses genom att personen ges möjlighet att själv införskaffa matvaror och vissa andra produkter. Det kan finnas ett värde i att, som *Civil Rights Defenders* framför, utlänningen själv i vissa fall kan påverka detta.

I vissa situationer föreslås en utlänning ha rätt till dagersättning trots att personen inte bor på ett asylboende (se avsnitt 7.5). Det kan t.ex. handla om asylsökande som bor hos familjemedlemmar som redan är bosatta i Sverige och utlänningar som har beviljats en särskild boendeinsats av kommunen. Dagersättningen kan även i dessa fall under vissa förutsättningar sättas ner eller upphöra. De grundläggande behoven behöver även för dessa utlänningar tillgodoses på annat sätt. Även i dessa situationer bör Migrationsverket eller den kommun som anordnar boendet ha ansvar för att se till att utlänningens grundläggande behov kan tillgodoses.

Förslaget innebär att de personer som saknar rätt till dagersättning och särskilt bidrag för att de inte bor på ett asylboende inte omfattas av Migrationsverkets och kommunernas skyldighet. Deras grundläggande behov kan tillgodoses genom att de flyttar till ett asylboende.

Som *Förvaltningsrätten i Göteborg* uppmärksammar förekommer begreppet grundläggande behov i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Regeringen konstaterar att dessa lagar har olika syften och ser därför inte någon risk för att begreppen sammanblandas.

7.5 Särskilda bestämmelser om bistånd

7.5.1 Asylsökande

Regeringens förslag

En asylsökande ska tilldelas en plats på ett asylboende.

För att en asylsökande ska ha rätt till dagersättning och särskilt bidrag ska utlänningen bo enbart på det asylboende där han eller hon har tilldelats plats. Detta ska dock inte gälla för en utlänning som bor tillsammans med en medlem av den närmaste familjen som är bosatt i Sverige, eller med hänsyn till sina personliga förhållanden har synnerliga skäl att inte bo på asylboende.

För rätt till dagersättning ska den som fyllt 16 år även medverka till att klarlägga sin identitet.

Utredningens förslag

Förslagen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanserna har inga invändningar mot förslagen. *Härnösands kommun* är positiv till att den som ordnar eget boende inte ska ha rätt till dagersättning. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* och *Stockholms kommun* lyfter fram risker med att det vistas personer i kommunen utan rätt till dagersättning. *Södertälje kommun* anser att möjligheten till eget

boende ska avskaffas helt för att personer utan rätt till ersättning inte ska riskera att leva i utsatthet.

Några remissinstanser är kritiska till att bistånd till asylsökande är villkorat, däribland *Civil Rights Defenders*, *Delegationen för migrationsstudier*, *Refugees Welcome Stockholm* och *RFSL. Svenska Röda Korset* framför att det riskerar att medföra betydande humanitära konsekvenser för individer som inte uppfyller villkoren. *Barnombudsmannen* och *UNHCR* är kritiska till att boendevillkoret omfattar barnfamiljer. *Asylrättscentrum* ifrågasätter om villkoret att bo på asylboende är förenligt med EU-rätten när det gäller personer med härledd uppehållsrätt.

Civil Rights Defenders, *RFSL*, *Rädda Barnens ungdomsförbund*, *IMER-förbundet* och *Svenska Röda Korset* avstyrker att skyldigheten att medverka till att klarlägga sin identitet införs som ett villkor för dagersättning. *Civil Rights Defenders* och *Svenska Röda Korset* anser att det i praktiken är svårt för den enskilde att förstå innebörden av och leva upp till detta krav. *Svenska Röda Korset* noterar att motsvarande villkor inte gäller för utlännningar med tillfälligt skydd och anser att det kan uppfattas som orättvist. *Civil Rights Defenders*, *Länsstyrelserna i Dalarnas* och *Västra Götalands län* och *Rädda Barnen* avstyrker eller är kritiska till att villkoret gäller barn från och med att de fyllt 16 år. Enligt *Rädda Barnen* strider det mot barnkonventionen och principen om barnets bästa att begränsa barnens ekonomi liksom att använda ungdomar som en påtryckningsfaktor mot sina föräldrar. *Migrationsverket* anser att det bör övervägas om de olika åldersgränserna avseende förutsättningar för rätt till dagersättning jämfört med åldersgränserna för beslut att sätta ned dagersättningen är motiverade.

Skälen för regeringens förslag

Villkorat bistånd till asylsökande

Enligt det nya mottagandedirektivet ska medlemsstaterna tillhandahålla asylsökande materiella mottagningsvillkor i form av inkvartering, mat, kläder och hygienprodukter samt en dagersättning (artikel 2.7). Rätten till de materiella mottagningsvillkoren får dock villkoras (artiklarna 7, 19 och 23). I Sverige tillhandahålls de materiella mottagningsvillkoren för asylsökande genom logi på ett asylboende samt rätt till dagersättning och särskilt bidrag, under förutsättning att vissa villkor är uppfyllda. Till skillnad från bl.a. *Civil Rights Defenders* och *Delegationen för migrationsstudier* anser regeringen att det är viktigt att biståndet som huvudregel är villkorat och att det ska gälla även enligt mottagandelagen. Som bl.a. *Svenska Röda Korset* betonar är det en självklar utgångspunkt att alla asylsökande ska få tydlig och lättillgänglig information från Migrationsverket om sina rättigheter och skyldigheter och om vilka konsekvenser det kan få att inte uppfylla de villkor som ställs upp. Det framgår även av mottagandedirektivet att medlemsstaterna ska tillhandahålla sökande information om mottagningsvillkoren, så att sökandena i praktiken kan tillvarata sina rättigheter och fullgöra de skyldigheter som föreskrivs i direktivet (artikel 5.1).

Boendevillkor för rätt till dagersättning och särskilt bidrag

Genom lagändringarna i LMA som trädde i kraft i mars 2025 är utgångspunkten att asylsökande ska bo på asylboende i stället för att ordna boende på egen hand. Enligt 3 § första stycket LMA ska Migrationsverket tilldela asylsökande en plats på asylboende. För att ha rätt till dagersättning och särskilt bidrag ska den asylsökande som huvudregel enbart bo på det asylboende som han eller hon har tilldelats (8 a §). Boendevillkoret gäller dock inte när en asylsökande bor tillsammans med en medlem av den närmaste familjen som är bosatt i Sverige eller när asylsökande med hänsyn till sina personliga förhållanden har synnerliga skäl för att inte bo på asylboende. Dessa bestämmelser har nyligen införts och det finns inte skäl att föreslå någon ändring i sak av dem. Boendevillkoret bör liksom i dag gälla både för barn och vuxna. Något generellt undantag för barnfamiljer, som *UNHCR* och *Barnombudsmannen* efterfrågar, bör därför inte införas. En asylsökande som omfattas av mottagandelagen bör alltid ha möjlighet att vända sig till Migrationsverket för att bli tilldelad en plats på asylboende.

Asylrättscentrum ifrågasätter om det är förenligt med EU-rätten att en person med härledd uppehållsrätt omfattas av skyldigheten att bo på asylboende, om det innebär att en asylsökande förälder inte kan bo tillsammans med det barn från vilken uppehållsrätten kan härledas. Regeringen delar *Asylrättscentrums* uppfattning att det ska eftersträvas att barn och föräldrar inte separeras under asylprocessen. Boendevillkoret för rätt till dagersättning och särskilt bidrag gäller emellertid inte för asylsökande som bor tillsammans med en medlem i den närmaste familjen som är bosatt i Sverige eller som med hänsyn till sina personliga förhållanden har synnerliga skäl att inte bo på asylboende. Att familjesammanhållningen ska eftersträvas vid tilldelning och erbjudande av asylboende föreslås dessutom framgå uttryckligen av lagen (avsnitt 7.3). Vidare följer det av artikel 3 i barnkonventionen att barnets bästa i första hand alltid ska beaktas vid åtgärder som rör barn. Regeringen bedömer mot denna bakgrund att det är förenligt med EU-rätten att även utlännningar med härledd uppehållsrätt omfattas av villkoret.

Krav att medverka till att klarlägga sin identitet

Enligt LMA får dagersättningen sättas ned för en utlännning som har fyllt 18 år om han eller hon försvårar utredningen i ärendet om uppehållstillstånd genom att inte medverka till att klarlägga sin identitet (10 § första stycket 2 och tredje stycket 2 LMA). Eftersom det rör sig om något som den asylsökande ska göra löpande under tiden som prövningen av asylansökan pågår bedömer utredningen att kravet i stället bör formuleras som en förutsättning för dagersättning.

Enligt mottagandedirektivet får en medlemsstat i vissa fall inskränka eller dra in dagersättningen, bl.a. om en sökande underlåter att samarbeta med de behöriga myndigheterna (artikel 23.2 b). Ett sådant beslut ska fattas på objektiv och opartisk grund efter prövning i det enskilda fallet och grundas på sökandens speciella situation med beaktande av proportionalitetsprincipen (artikel 23.4). I ingressen till direktivet anges som ett tydligt exempel att den asylsökande ignorerar en begäran om information som kan underlätta processen för identifiering (skäl 62).

Enligt regeringen är möjligheterna enligt direktivet att inskränka rätten till dagersättning inte begränsade till denna situation. Att en asylsökande medverkar till att klarlägga sin identitet är centralt för att en asylansökan ska kunna handläggas snabbt och effektivt och får anses vara ett så grundläggande krav att det bör utgöra ett villkor för rätten till dagersättning. Om villkoret inte är uppfyllt, bör det därför inte finnas någon rätt till dagersättning. Den asylsökande kan därtill alltid ansöka om dagersättning igen. Regeringen bedömer att ett sådant villkor är både motiverat och proportionerligt och därmed förenligt med mottagandedirektivet. Ett sådant villkor medför också att det blir tydligare för den asylsökande att det finns en skyldighet under hela asylprocessen att aktivt medverka till att identiteten klargörs.

Någon ändring i sak vad gäller innebörden av kravet på medverkande är inte avsedd. Det är den asylsökandes medverkan som även i fortsättningen ska bedömas. Att ursprungslandets myndigheter inte samarbetar, som *Delegationen för migrationsstudier* lyfter fram som ett problem, bör inte påverka rätten till dagersättning så länge den enskilde gör vad den kan för att påskynda ärendet. Till skillnad från *Civil Rights Defenders* och *Svenska Röda Korset* bedömer regeringen att utredningens utformning av villkoret inte behöver ändras eller att det behöver preciseras ytterligare i lagen. Vad som närmare avses med att medverka till att klarlägga sin identitet bör även fortsättningsvis klargöras genom praxis. Regeringen instämmer däremot i att det är viktigt att den asylsökande är väl införstådd med de villkor som gäller för bistånd och dess närmare innebörd samt med vilka konsekvenser det kan få om villkoren inte är uppfyllda. Det ingår redan i Migrationsverkets uppdrag att informera asylsökande om detta på ett målgruppsanpassat sätt och med hänsyn till deras särskilda situation.

Svenska Röda Korset noterar att motsvarande krav inte ställs på utlännningar med tillfälligt skydd och anser att det kan uppfattas som orättvist. Dessa personer har dock som huvudregel ett uppehållstillstånd, och något sådant villkor bör inte heller gälla för asylsökande som får uppehållstillstånd.

Kravet ska gälla för den som fyllt 16 år

Civil Rights Defenders, *Länsstyrelsen i Dalarnas* och *Västra Götalands län* samt *Rädda Barnen* har synpunkter på utredningens förslag att villkoret att medverka till att klarlägga sin identitet ska gälla för asylsökande som fyllt 16 år. Regeringen konstaterar att barn över 16 år har rätt att föra sin talan enligt LMA och själv kan ta emot sin dagersättning. Det föreslås att den ordningen ska gälla även enligt den nya mottagandelagen (se avsnitt 13). Även om man anses vara barn tills man är 18 år förväntas barn med stigande ålder ta ett allt större ansvar. En sextonåring kan generellt anses ha uppnått en sådan mognad att det kan förväntas att han eller hon förstår innebörden av asylprocessen och efter förmåga kan bidra till att den blir effektiv. Den närmare innebörden av villkoret får bedömas utifrån vad som är rimligt i det enskilda fallet, där individens förutsättningar behöver beaktas. Att den asylsökande är ett barn är en omständighet som i enlighet med principen om barnets bästa ska tillmätas särskild betydelse, t.ex. ska hänsyn tas till om barnet anses kunna bedöma konsekvenser av sitt handlande. Vidare föreslås det att

Migrationsverket eller den kommun som ordnar boende efter anvisning ska ha ett ansvar för att grundläggande behov kan tillgodoses för de som bor på asylboende eller omfattas av undantaget från boendevillkoret (avsnitt 7.4). Mot denna bakgrund bör villkoret att medverka till att klarlägga sin identitet gälla från 16 år. Som *Migrationsverket* noterar innebär det att åldersgränserna för villkor för bistånd och när en nedsättning kan bli aktuell inte helt överensstämmer. Regeringen anser inte att det i sig utgör ett skäl mot att genomföra förslaget.

7.5.2 Utlänningar med uppehållstillstånd

Regeringens förslag

En utlänning med uppehållstillstånd ska ha rätt till bistånd endast om utlänningen fullgör sin skyldighet att anmäla inflyttningen till Skatteverket.

En utlänning med uppehållstillstånd ska ha rätt till boende endast om utlänningen får omfattas av en anvisning till en kommun enligt bosättningsregelverket eller saknar inkomst eller egna tillgångar.

En utlänning med uppehållstillstånd ska ha rätt till dagersättning och särskilt bidrag endast om utlänningen befinner sig i landet och, i fråga om den som inte bor på ett asylboende, håller Migrationsverket underrättat om sin bostadsadress.

Utredningens förslag

Förslagen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanserna har inga invändningar mot förslagen. Flera remissinstanser välkomnar att bistånd kan lämnas till dess att utlänningen omfattas av andra regelverk. *SKR* framför att det är angeläget att övergången från asylmottagandet till bosättning, mottagandet i kommun och etablering blir tydlig för såväl enskilda som kommuner och andra aktörer. Både *SKR* och *Södertälje kommun* lyfter fram vikten av att utformningen främjar att nyanlända bosätter sig i en anvisningskommun.

Migrationsverket framför att det kan vara svårt att avgöra om en person har fullgjort sin anmälningsskyldighet enligt folkbokföringslagen då verket varken får någon underrättelse om att en anmälan om inflyttning kommit in till Skatteverket eller om att en sådan anmälan nekats. Vidare anser verket att det är oklart hur situationen ska hanteras om en person inte anmäler inflyttning eller inte blir folkbokförd. *Mölnåls kommun* är positiv till att personer som själva ordnat boende under asylprocessen kan få plats på asylboende och anvisas för bosättning så länge de omfattas av lagen, men anser att det finns brister i förslaget kring hantering av personer innan de blir folkbokförda då personer kan behöva bistånd olika lång tid beroende på Skatteverkets handläggningstider. *SKR* anser att förslaget om att kommunen ska ordna boende riskerar att leda till onödiga tillfälliga administrativa och resurskrävande insatser och förordar i stället åtgärder

för en snabbare handläggning av folkbokföringsärenden. SKR bedömer att det kommer att krävas tillfälliga avtal om hur bostaden inledningsvis ska upplåtas och särskilda krav på hur boendet utrustas, något som medfört utmaningar vid mottagandet av utlänningar med tillfälligt skydd.

Skälen för regeringens förslag

Fortsatt bistånd till utlänningar som har beviljats uppehållstillstånd

Utlänningar som har beviljats uppehållstillstånd föreslås fortsätta att omfattas av lagen till dess att de folkbokförs eller, för den som är folkbokförd och får omfattas av en anvisning enligt bosättningsregelverket, tas emot av en anvisad kommun, alternativt avböjer att omfattas av en sådan anvisning. Den som omfattas av lagen kommer i princip inte ha rätt till bistånd eller förmåner enligt andra regelverk. Personer som har beviljats uppehållstillstånd föreslås därför som utgångspunkt ha fortsatt rätt till boende, dagersättning och särskilt bidrag så länge de omfattas av lagen. Allmänt bör gälla att dagersättning och särskilt bidrag enligt mottagandelagen endast får lämnas till personer som saknar inkomst eller egna tillgångar.

Boende för utlänningar som omfattas av bosättningsregelverket

En central utgångspunkt för utformningen av lagen är att den ska främja ett ordnat mottagande, något som bl.a. *Södertälje kommun* lyfter fram som positivt. Asylsökande som beviljas uppehållstillstånd bör därför även fortsättningsvis omfattas av en anvisning till en kommun enligt bosättningsregelverket. I väntan på Migrationsverkets beslut om anvisning och den faktiska flytten till kommunen bör den som beviljas uppehållstillstånd kunna bo kvar på asylboendet. Det är möjligt enligt nuvarande regelverk (8 § andra stycket LMA) och föreslås också gälla enligt den nya mottagandelagen. Den som är folkbokförd och inte får omfattas av en anvisning eller avböjer att omfattas av en sådan föreslås däremot upphöra att omfattas av mottagandelagen och får ordna boende själv.

Av lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning, förkortad bosättningslagen, och tillhörande förordning följer att Migrationsverket får anvisa en kommun att ta emot vissa nyanlända för bosättning och att kommunen då är skyldig att ta emot dem. En förutsättning är att det uppehållstillstånd som har beviljats kan ligga till grund för folkbokföring. Det innebär att en anvisning kan ske innan personen är folkbokförd. Denna rådande ordning är motiverad för att påskynda etableringen av nyanlända och bör även gälla fortsättningsvis. Regeringen delar alltså inte *SKR:s* uppfattning att en anvisning bör ske först efter folkbokföring. I samband med att utlänningen faktiskt tas emot i kommunen upphör personen att omfattas av LMA och har inte längre rätt till bistånd enligt den lagen. Därmed går ansvaret för mottagandet över till kommunen och den enskilde betalar själv för sitt boende.

Enligt mottagandelagen kommer utlänningen i stället att fortsätta att omfattas av lagen till dess att utlänningen folkbokförs. För personer som redan är folkbokförda när de tas emot i en kommun innebär förslaget därmed ingen skillnad mot vad som gäller enligt LMA. I dessa fall

kommer ansvaret att gå över till kommunen i samband med att personen flyttar dit. För de som ännu inte är folkbokförda vid denna tidpunkt innebär förslaget att Migrationsverket behåller huvudansvaret för mottagandet ytterligare en tid. Utlänningens rätt till bistånd, inkluderat rätt till boende, följer under denna tid av mottagandelagen. I och med att kommunen anvisas att ta emot utlänningen är det emellertid kommunens ansvar att ordna boende. Det som sägs om asylboenden i mottagandelagen ska även gälla för det boendet. Liksom övriga asylboenden ska det vara möblerat och kostnadsfritt så länge personen omfattas av lagen. Det innebär också att kommunen har ansvar för nödvändiga tillgänglighetsanpassningar av boendemiljön. Den som har egna medel kan dock behöva betala en ersättning till Migrationsverket för boendet.

Den föreslagna ordningen motsvarar vad som redan i dag gäller när kommunen efter anvisning tar emot utlännningar med tillfälligt skydd. *SKR* är kritisk till förslaget och anser att det innebär onödigt extraarbete och administration för kommunerna. Regeringen har viss förståelse för detta men bedömer att intresset av att påskynda etableringen samtidigt som det säkerställs att personen har rätt till bistånd enligt mottagandelagen fram till dess personen blir folkbokförd överväger.

Mölnbalds kommun påpekar att ett beslut om folkbokföring i vissa fall kan dra ut på tiden. Så länge utlänningen omfattas av mottagandelagen fortsätter personen att ha rätt till dagersättning och särskilt bidrag enligt mottagandelagen om förutsättningarna är uppfyllda. Det innebär att kommunerna inte kommer att behöva lämna ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen under denna tid. Genom ett snabbt mottagande i kommunerna kommer även fortsättningsvis vissa etableringsåtgärder att kunna påbörjas innan folkbokföring sker. Det är t.ex. möjligt att delta i etableringsprogrammet och påbörja vissa kartläggningsåtgärder i avvaktan på ett beslut om folkbokföring.

Migrationsverket är tveksam till om mottagande för bosättning i bosättningslagens mening kan ske när personen alltför omfattas av mottagandelagen och om den föreslagna lagtexten motsvarar beskrivningen av det tänkta rättsläget. Befogenheten för Migrationsverket att anvisa en kommun att ta emot en nyanländ för bosättning och skyldigheten för kommunen att ta emot nyanlända för bosättning följer av bosättningsregelverket. Denna skyldighet anses bl.a. omfatta att ordna boende. Vidare föreslås att boendet är att betrakta som ett asylboende så länge personen omfattas av mottagandelagen och att Migrationsverket då har huvudansvaret för bistånd. Att det statliga ansvaret för bistånd kvarstår under viss tid bedöms inte påverka kommunens möjligheter att ta emot nyanlända för bosättning. Regeringen ser mot denna bakgrund inte behov av någon ytterligare reglering. Då begreppet anvisning används för flera olika situationer, och inte enbart vid anvisning enligt bosättningsregelverket, bör dock förslaget utformas så att det är tydligt att det är en anvisning enligt det regelverket som avses.

Den 2 april 2025 överlämnades betänkandet Etableringsboendelagen – ett nytt system för bosättning för vissa nyanlända (SOU 2025:35) med förslag om en ny lag som ska ersätta bosättningslagen till regeringen. Betänkandet har remitterats. Förslagen i betänkandet bereds inom Regeringskansliet.

Boende för övriga utlänningar som inte har egna medel

För den som inte får omfattas av en anvisning enligt bosättningsregelverket, eller avböjer att omfattas av en sådan anvisning, föreslås mottagandelagen gälla till och med dess att personen blir folkbokförd. Så länge personen omfattas av lagen bör även rätten till bistånd kvarstå. Ett villkor för bistånd i denna fas bör dock vara att personen saknar inkomst eller egna tillgångar. Ett sådant villkor är en grundförutsättning för dagersättning och särskilt bidrag och bör även gälla för rätten till boende när uppehållstillstånd beviljas. Som utredningen konstaterar bör personer med uppehållstillstånd i vissa fall förväntas kunna försörja sig själva. Det gäller t.ex. om tillståndet har sin grund i arbete eller en anknytning, då ett uppehållstillstånd på dessa grunder förutsätter att försörjningskravet är uppfyllt. För den som inte får omfattas av en anvisning, eller avböjer att omfattas av en sådan anvisning, och saknar egna medel kvarstår därmed rätten till boende till och med att personen är folkbokförd. Förslaget innebär att Migrationsverket behöver ta ställning till om rätten till boende ska upphöra i samband med att en person som bor på asylboende beviljas uppehållstillstånd.

Enligt *Mölnåls kommun* är det inte ovanligt att personer med eget boende behöver stöd att hitta nytt boende i samband med att uppehållstillstånd beviljas. Så länge personen omfattas av mottagandelagen bör det alltid vara möjligt att vända sig till Migrationsverket för en bedömning av rätten till boendeplats.

Dagersättning och särskilt bidrag om utlänningen befinner sig i landet

Utlänningar som har beviljats uppehållstillstånd föreslås kunna resa utomlands utan att det påverkar bedömningen av om de omfattas av lagen. Det är dock rimligt att dagersättning och särskilt bidrag endast lämnas under förutsättning att personen befinner sig i landet. Utlänningar med uppehållstillstånd föreslås därför endast ha rätt till dagersättning och särskilt bidrag om det villkoret är uppfyllt. Bedömningen av om en utlänning har lämnat landet bör göras utifrån utlänningslagens (2005:716) definition av utresa, vilket innebär att personen ska ha passerat gränsen för svenskt territorium (1 kap. 6 § utlänningslagen). Förslaget innebär att rätten till dagersättning och särskilt bidrag upphör under tiden som personen befinner sig utomlands. Om personen återvänder till Sverige efter en utlandsvistelse bör det vara möjligt att ansöka om sådant bistånd igen.

Villkoret att befinna sig i landet föreslås inte gälla för boende. Rätten till boende innebär emellertid inte att en specifik plats behöver stå till förfogande om personen inte har behov av den.

Skyldighet att underrätta Migrationsverket om sin adress

En person med uppehållstillstånd är inte skyldig att bo på ett asylboende. Något boendevillkor för rätt till dagersättning och särskilt bidrag bör därför inte införas för personer som har beviljats uppehållstillstånd. Ett grundläggande krav för en utlänning som uppbär bistånd bör dock vara att Migrationsverket har möjligheter att komma i kontakt med honom eller henne. Utlänningar som har beviljats uppehållstillstånd och själva ordnar boende bör endast omfattas av mottagandelagen under förutsättning att de

inte är folkbokförda, vilket innebär att den enskilde behöver ta ett större ansvar för att myndigheten har korrekta kontaktuppgifter till personen i fråga. En förutsättning för dagersättning och särskilt bidrag för den som ordnar eget boende bör därför vara att hålla Migrationsverket underrättat om sin bostadsadress.

Villkor om att anmäla inflyttningen till Skatteverket

Enligt 26 § folkbokföringslagen (1991:481) ska den som har flyttat in från utlandet och ska folkbokföras anmäla inflyttningen till Skatteverket inom en vecka efter det att han eller hon har vistats i landet i tre månader. Om den som måste ha uppehållstillstånd för att få vistas i Sverige har vistats i landet i mer än tre månader utan att varken ha uppehållstillstånd eller uppehållsrätt, ska dock anmälan göras inom fyra veckor efter den dag förutsättningarna för folkbokföring har uppfyllts. Det kan vara straffbart att inte fullgöra sin anmälningsskyldighet enligt bestämmelsen (42 § folkbokföringslagen).

Det är inte rimligt att en utlänning som underlåter att anmäla sin flytt till Sverige fortsätter att ha rätt till bistånd enligt den föreslagna mottagandelagen. Rätten till bistånd bör därför villkoras av att personen fullgör sina skyldigheter enligt folkbokföringslagen att anmäla inflyttningen till Skatteverket. Förslaget innebär att Migrationsverket kan fatta beslut om att rätten till bistånd ska upphöra om en person som omfattas av skyldigheten att anmäla inflyttningen till Skatteverket inte gör en sådan anmälan inom den föreskrivna tiden. *Migrationsverket* framför att verket inte får denna information automatiskt och inte heller meddelas om ett beslut har fattats att inte folkbokföra personen. Det får emellertid förutsättas att information som visar att en anmälan har gjorts går att få från Skatteverket på begäran. Om förutsättningarna för bistånd inte är uppfyllda har personen inte längre rätt att bo kvar på Migrationsverkets boende och inte heller rätt till dagersättning och särskilt bidrag.

Enligt utredningen ska en person som anmäler flytt till Sverige för sent förlora sin rätt till bistånd helt, även om anmälan görs vid en senare tidpunkt. Migrationsverket har framfört att detta behöver analyseras vidare. Regeringen konstaterar att utredningens förslag medför att en person som inte gör anmälan i rätt tid därefter står helt utan rätt till bistånd. Hur lång tid det skulle kunna handla om beror på när en anmälan slutligen görs och Skatteverkets handläggningstid. Så länge personen omfattas av mottagandelagen har denne inte rätt till ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen. Det skulle kunna få allvarliga konsekvenser, inte minst för barn och barnfamiljer, i synnerhet om Skatteverket beslutar att personen av någon anledning inte ska vara folkbokförd. Om rätten till bistånd upphör på grund av att något annat villkor i lagen inte är uppfyllt är utgångspunkten att det ska vara möjligt att ansöka om bistånd igen, så länge personen omfattas av lagen. Detsamma bör gälla för villkoret att anmäla inflyttningen till Skatteverket. Om personen kan visa att en anmälan om inflyttning är gjord ska det alltså vara möjligt att få bistånd igen.

Migrationsverket efterfrågar även ett förtydligande av vad som gäller om en person inte blir folkbokförd. Regeringen konstaterar att utlänningen då fortsätter att omfattas av mottagandelagen. En sådan situation skulle

kunna uppstå om uppehållstillståndet återkallas. När uppehållstillståndet upphör att gälla är inte längre de särskilda villkoren för bistånd för personer med uppehållstillstånd tillämpliga. Om utlänningen är asylsökande igen eller har meddelats ett avlägsnandebeslut som fått laga kraft ska de villkoren gälla. Kommunens boende är då inte längre att jämställa med ett asylboende, vilket innebär att Migrationsverket behöver tilldela utlänningen en plats på ett av myndighetens asylboenden (se nedan).

7.5.3 Utlänningar med avlägsnandebeslut

Regeringens förslag

En utlänning med ett avlägsnandebeslut ska tilldelas en plats på ett asylboende.

En utlänning med avlägsnandebeslut ska ha rätt till dagersättning och särskilt bidrag endast om utlänningen bor enbart på det asylboende där den har tilldelats plats. Det ska dock inte gälla om utlänningen bor tillsammans med en medlem av den närmaste familjen som är bosatt i Sverige, eller med hänsyn till sina personliga förhållanden har synnerliga skäl att inte bo på ett asylboende.

För rätt till dagersättning ska en utlänning som har fyllt 16 år även medverka till åtgärder för att avlägsnandebeslutet ska kunna verkställas.

Utredningens förslag

Förslagen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanserna har inga invändningar mot förslagen. *Delegationen för migrationsstudier*, *Forum – idéburna organisationer med social inriktning*, *RFSL*, *Svenska kyrkan* och *Sveriges kristna råd* tillstyrker att personer med avlägsnandebeslut omfattas av rätten till bistånd. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* är positiv till att vuxna utan barn får rätt till boende när tidsfristen för frivillig avresa löpt ut. *Delegationen för migrationsstudier* och *Härnösands kommun* anser att förslagen är bra, inte minst för personer vars beslut inte är verkställbara på kort sikt. *Delegationen* och *RFSL* är dock kritiska till att dagersättningen villkoras och menar att det ska tillgodose basala behov och inte ses som en belöning för att man följer lagen. *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* tillstyrker villkoret om att medverka till åtgärder för att beslut ska kunna verkställas men anser i likhet med *Länsstyrelsen i Dalarnas län*, *RFSL* och *Rädda Barnen* att det bör gälla från 18 års ålder.

Skälen för regeringens förslag

Villkorat bistånd till utlänningar med avlägsnandebeslut

Enligt LMA är utgångspunkten att endast barn och barnfamiljer har rätt till bistånd till dess att de lämnar landet. Vuxna med avlägsnandebeslut har

som huvudregel rätt till bistånd fram till dess att tidsfristen för frivillig avresa har löpt ut alternativt när beslutet får laga kraft. Om det föreligger verkställighetshinder upphör rätten till bistånd, om det inte är uppenbart oskäligt, i stället en vecka efter det att beslutet blir verkställbart (11 § LMA). Om rätten till bistånd har upphört och Migrationsverket eller en domstol därefter beslutar om inhibition i ett verkställighetsärende, eller beviljar ny prövning enligt 12 kap. 19 § utlänningslagen, har utlänningen efter anmälan till Migrationsverket åter rätt till bistånd (11 a § LMA). Den som håller sig undan så att ett beslut om avvisning eller utvisning inte kan verkställas har inte rätt till bistånd (12 § LMA).

För att effektivisera återvändandearbetet för personer som fått avslag på sin asylansökan och motverka framväxten av ett skuggsamhälle anser regeringen att samtliga utlännningar som får ett avlägsnandebeslut bör fortsätta att omfattas av lagen till dess att de lämnar landet. Det medför att rätten till boende, dagersättning och särskilt bidrag bör kvarstå lika länge för både barn och vuxna. Förslaget innebär alltså att fler personer med avlägsnandebeslut kommer att omfattas av en rätt till bistånd. Som *Delegationen för migrationsstudier* framhåller bidrar det till att färre personer riskerar att hamna i en utsatt situation och stå helt utan rätt till bistånd.

Boendevillkor för dagersättning och särskilt bidrag

Liksom under tiden en asylansökan prövas bör rätten till boende tillgodoses genom att Migrationsverket tilldelar utlännningar med avlägsnandebeslut en plats på ett asylboende. En utlännning som redan omfattas av lagen bör som huvudregel redan vara tilldelad en plats på ett sådant boende. I de fall kommunen har ordnat boende bör personen tilldelas en plats på Migrationsverkets asylboenden. För utlännningar som har upphört att omfattas av lagen och därefter meddelas ett avslagsbeslut behöver Migrationsverket tilldela en ny plats.

För att återvändandearbetet ska vara så effektivt som möjligt anser regeringen, till skillnad från *RFSL* och *Delegationen för migrationsstudier*, att det är viktigt att biståndet även under denna fas är villkorat. För att ha rätt till dagersättning och särskilt bidrag bör därför en förutsättning även i fortsättningen vara att utlänningen bor enbart på asylboendet. Boendevillkoret bör ha samma tillämpningsområde som för asylsökande. Det innebär att möjligheterna till undantag från villkoret bör gälla i samma omfattning (se avsnitt 7.5.1).

Krav att medverka till verkställighet av avlägsnandebeslutet

Enligt 12 § LMA har den som håller sig undan så att ett beslut om avvisning eller utvisning inte kan verkställas inte rätt till bistånd. Vidare kan dagersättningen sättas ned om en utlännning utan giltigt skäl vägrar att medverka till en åtgärd som är nödvändig för att ett beslut om avvisning eller utvisning ska kunna verkställas (10 § femte stycket).

Regeringen anser att rätten till dagersättning även fortsättningsvis bör villkoras av att personen medverkar i återvändandearbetet. Mot bakgrund av att personer med verkställbara avlägsnandebeslut som huvudregel ska bo på ett asylboende bör rätten emellertid inte knytas till huruvida personen håller sig undan. Dagersättningen bör i stället vara villkorad av

att personen medverkar till åtgärder för att avlägsnandebeslutet ska kunna verkställas. På så vis tydliggörs det att utlännningar med avlägsnandebeslut inte bara har en skyldighet att vara tillgängliga för Migrationsverket utan även att medverka för att kunna lämna Sverige i enlighet med det beslut som har fattats.

Det är Migrationsverket som ska bedöma om en person medverkar. Det avgörande vid bedömningen bör inte vara vilket resultat som har uppnåtts utan om utlänningen har gjort det som kan förväntas utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Som *Rädda Barnen* understryker behöver Migrationsverket i bedömningen ta hänsyn till vilka krav som är rimliga att ställa utifrån personens individuella förutsättningar, t.ex. individens behov av särskilt stöd. Utgångspunkten bör dock vara att en person efter bästa förmåga ska vara skyldig att medverka till att kunna lämna landet i enlighet med beslutet. Exempel på sådana åtgärder är att delta i Migrationsverkets möten, medverka till att klarlägga sin identitet, ansöka om pass eller andra resehandlingar, etablera kontakt med representanter från det land som utlänningen ska avvisas eller utvisas till, planera utresan och att inställa sig på flygplatsen när det blir aktuellt. Regeringen anser att det är av stor vikt att Migrationsverket ger tydlig och individanpassad information till den som berörs av villkoren om deras innebörd och konsekvenserna av att inte följa dem.

Om villkoret att medverka till verkställigheten inte är uppfyllt bör rätten till dagersättning upphöra. En utlännings som har förlorat sin rätt till dagersättning bör dock kunna få tillbaka den igen om personen åter medverkar till åtgärder.

Kravet ska gälla för den som fyllt 16 år

Utredningen föreslår att kravet att medverka till att beslutet verkställs ska gälla utlännningar som har fyllt 16 år. Barn över 16 år kan själva ta emot sin dagersättning och föra sin talan enligt LMA. Därutöver gäller bestämmelsen i 12 § LMA om att rätten till bistånd upphör för den som håller sig undan ett avlägsnandebeslut så det inte kan verkställas utan någon särskild hänvisning till ålder (jfr HFD 2013 ref. 83). Regeringen anser att samma överväganden gör sig gällande i denna situation som för villkoret för asylsökande att medverka till att klarlägga sin identitet. En sextonåring bedöms generellt ha uppnått en sådan mognad att den kan förväntas förstå innebörden av asylprocessen och bidra till att det beslut som fattas i ärendet följs. Den närmare innebörden av villkoret får bedömas utifrån vad som är rimligt i det enskilda fallet, där individens förutsättningar behöver beaktas och en bedömning av barnets bästa ska beaktas i första hand. Särskild vikt bör läggas vid barnets förmåga att förstå konsekvenserna av sitt handlande. Vidare föreslås ansvaret för Migrationsverket eller den kommun som anvisats att ordna boende att tillgodose grundläggande behov omfatta även denna situation (avsnitt 7.4). Regeringen anser därmed till skillnad från *Länsstyrelsen i Västra Götalands län*, *RFSL* och *Rädda Barnen* att villkoret bör gälla från 16 år.

7.5.4 Utlänningar med tillfälligt skydd

Regeringens förslag

En utlänning med tillfälligt skydd ska erbjudas boende i form av en plats på ett asylboende eller genom att en kommun anvisas att ordna boende.

En utlänning med tillfälligt skydd ska ha rätt till dagersättning och särskilt bidrag endast om utlänningen befinner sig i landet och, i fråga om den som inte bor på ett asylboende, håller Migrationsverket underrättat om sin bostadsadress.

Utredningens förslag

Förslagen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans har lämnat synpunkter på förslagen.

Skälen för regeringens förslag

Enligt rådets direktiv 2001/55/EG av den 20 juli 2001 om miniminormer för att ge tillfälligt skydd vid massiv tillströmning av fördrivna personer och om åtgärder för att främja en balans mellan medlemsstaternas insatser för att ta emot dessa personer och bära följderna av detta, förkortat massflyktsdirektivet, ska personer som åtnjuter tillfälligt skydd få lämplig inkvartering eller, om så krävs, medel till att skaffa sig bostad (artikel 13.1). Vidare ska medlemsstaten se till att de får sina behov tillgodosedda när det gäller social välfärd och uppehälle, om de saknar tillräckliga medel (artikel 13.2). Behoven tillgodoses enligt LMA genom att utlänningar med tillfälligt skydd har rätt till logi, dagersättning och särskilt bidrag till dess att de blir folkbokförda (1 § första stycket 2 LMA). I fråga om logi erbjuder Migrationsverket plats på asylboende eller anvisar en kommun att ordna boende (3 § första stycket LMA). Till skillnad från vad som gäller för asylsökande har dessa personer ingen skyldighet att bo på Migrationsverkets asylboende eller det boende som en kommun ordnar för att ha rätt till dagersättning och särskilt bidrag.

Utlänningar med tillfälligt skydd bör ha motsvarande rätt till bistånd som gäller enligt LMA, dvs. boende, dagersättning och särskilt bidrag. Enligt LMA får Migrationsverket anvisa en kommun som ska ordna boende för personer med tillfälligt skydd. Det som sägs om asylboenden i lagen gäller då även sådana boenden (2 § tredje stycket LMA). Denna ordning föreslås även gälla enligt mottagandelagen (avsnitt 6.4). Rätten till dagersättning och särskilt bidrag bör dock vara villkorad på samma sätt som föreslås gälla för asylsökande som beviljas uppehållstillstånd. Det innebär att rätten till dagersättning och särskilt bidrag villkoras av att utlänningen ska befinna sig i Sverige och att den som ordnar boende på egen hand ska hålla Migrationsverket informerat om sin bostadsadress. Villkoren bör ha samma innebörd som när uppehållstillstånd har beviljats på andra grunder (se avsnitt 7.5.2).

7.5.5 Ensamkommande barn

Regeringens förslag

Ett ensamkommande barn ska ha rätt till bistånd enligt lagen utan några särskilda villkor.

När en kommun ordnar boende för ett ensamkommande barn ska barnet även enligt den nya lagen anses vistas i den kommunen enligt socialtjänstlagen. Det som hittills gäller för att en kommun ska få placera barnet i en annan kommun än den anvisade ska gälla även fortsättningsvis.

Utredningens förslag

Förslagen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanserna, bl.a. *Barnombudsmannen, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Refugees Welcome Stockholm och Rädda Barnen*, tillstyrker eller har inga invändningar mot förslagen. *Sveriges Stadsmissioner* bedömer att förslaget är ett viktigt steg i att stödja och skydda barns rättigheter. *Länsstyrelserna i Västerbottens och Västernorrlands län* anser att det är oklart vad som sker med barn som får avslag på sin asylansökan. *SKR* anser att det behövs en djupare analys av konsekvenserna av att vissa bestämmelser i lagen inte ska gälla ensamkommande barn, bl.a. vad som ska gälla vid extraordinära situationer av hög tillströmning av asylsökande och vem som har ansvar för att ordna boende innan Migrationsverket har beslutat om anvisning till en kommun. Vidare anser *SKR* att det bör framgå av lagen att socialtjänstlagens regler gäller för boenden för ensamkommande barn som ordnas efter anvisning.

Flera remissinstanser, bl.a. *Härnösands kommun, Rädda Barnens ungdomsförbund* och länsstyrelserna i Västernorrlands och Västra Götalands län, har synpunkter på vad som ska gälla när ett ensamkommande barn fyller 18 år. *SKR* anser att förslaget kräver noggrannare analys av ansvarsfördelningen i den situationen. *Rädda Barnen* och *Sveriges Stadsmissioner* betonar vikten av att ungdomen ska kunna bo kvar i kommunen för att fullfölja en utbildning och delta i sociala nätverk och fritidsaktiviteter.

Skälen för regeringens förslag

Bistånd till ensamkommande barn

Liksom övriga utlännningar som omfattas av LMA har ensamkommande barn rätt till logi, dagersättning och särskilt bidrag. I fråga om logi tillgodoses det behovet inte genom tilldelning av eller erbjudande om en plats på asylboende utan genom att Migrationsverket anvisar en kommun att anordna boendet (3 § andra stycket LMA). När Migrationsverket har anvisat en kommun anses barnet vistas i den kommunen i den mening som avses i 29 kap. 4 § socialtjänstlagen. Detta syftar till att ange vilken

kommun som är ansvarig för insatser enligt socialtjänstlagen. Det innebär att anvisningskommunen, i egenskap av vistelsekommun, har ansvar för barnets behov av stöd och hjälp, inklusive placering i ett boende, i enlighet med de bestämmelser som finns i socialtjänstlagen (prop. 2017/18:119 s. 10 och 11). Vidare regleras uttryckligen i vilka situationer som en kommun som anvisats att ta emot ett ensamkommande barn får placera barnet i ett boende i en annan kommun (3 § tredje stycket LMA).

I samband med att ett boendevillkor infördes för rätt till dagersättning och särskilt bidrag gjorde regeringen bedömningen att ordningen för ensamkommande barn bör kvarstå (prop. 2024/25:49 s. 30). Det finns inte nu skäl att frånga den nuvarande ordningen. Någon ändring i sak vad gäller kommunens skyldigheter och befogenheter i förhållande till ensamkommande barn bör därför inte göras. Det innebär att Migrationsverket även fortsättningsvis ska anvisa en kommun att ordna boende för ensamkommande barn och att barnet har rätt till dagersättning och särskilt bidrag utan att några särskilda villkor behöver vara uppfyllda. Det allmänna villkoret för dagersättning och särskilt bistånd om att det endast lämnas till den som saknar inkomst eller egna tillgångar bör dock vara tillämpligt även för ensamkommande barn (avsnitt 7.2).

SKR efterfrågar ett förtydligande av vad som ska gälla i olika situationer för ensamkommande barn. Som nämns ovan ska barnet, liksom i dag, efter anvisningen anses vistas i kommunen i socialtjänstlagens mening. Regeringen föreslår även att kommunens skyldighet att lämna bistånd till ensamkommande barn som vistas i kommunen till dess att Migrationsverket har beslutat om en anvisning ska framgå uttryckligen av lagen (avsnitt 6.2). Däremot föreslås inte bestämmelserna om anvisning av asylsökande vid extraordinära situationer gälla ensamkommande barn. Eftersom det redan finns ett anvisningsförfarande för dem, liksom för utlännningar med tillfälligt skydd, saknas det behov av det.

Definitionen av vem som är ett ensamkommande barn påverkas inte av i vilken fas av tillståndprocessen barnet är. Barnet fortsätter alltså att betraktas som ett ensamkommande barn också när uppehållstillstånd har beviljats eller ett beslut om avvisning eller utvisning har meddelats. Det innebär, vilket några länsstyrelser önskar få förtydligat, att ett ensamkommande barn ska fortsätta att bo i den anvisade kommunen och ha rätt till dagersättning och särskilt bidrag även när ett avlägsnandebeslut har fattats och fått laga kraft.

När barnet fyller 18 år

Några remissinstanser, bl.a. *länsstyrelserna i Västernorrlands och Västra Götalands län* har synpunkter på vad som ska gälla när barnet fyller 18 år då andra villkor, däribland boendevillkoret, föreslås bli tillämpliga. Om barnet fyller 18 år under tiden som prövningen av en asylansökan pågår bör det som utgångspunkt flytta till Migrationsverkets asylboende. Det innebär att rätten till dagersättning kan upphöra om boendevillkoret inte är uppfyllt. Som länsstyrelserna i Västernorrlands och Västra Götalands län påtalar kan det i vissa fall röra sig om ungdomar som har bott en längre tid i den anvisade kommunen och önskar fortsätta skolgången där. Det kan också, som *Härnösands kommun* anger, vara fråga om ungdomar som är placerade i särskilt boende, t.ex. enligt lagen (1990:52) med särskilda

bestämmelser om vård av unga. Boendevillkoret föreslås dock inte gälla för asylsökande som med hänsyn till sina personliga förhållanden har synnerliga skäl att inte bo på ett asylboende (se avsnitt 7.5.1). I samband med införandet av den nuvarande bestämmelsen i LMA, med samma innebörd, angav regeringen att det t.ex. kan röra sig om ensamkommande barn som hinner fylla 18 år under asylprocessen och som bör få fortsätta skolgången i den kommun där han eller hon placerats (prop. 2024/25:49 s. 83). Vidare bedömde regeringen att asylsökande som inledningsvis uppgett att de är under 18 år men som Migrationsverket bedömer är vuxna som utgångspunkt ska behandlas på samma sätt som andra vuxna asylsökande och därmed omfattas av boendevillkoret. Om det gäller en utlänning med tillfälligt skydd ska de bestämmelserna tillämpas i stället, för den gruppen finns inte något boendevillkor. Regeringen ser inte skäl att nu göra någon annan bedömning och anser därför att detta fortsatt ska gälla även enligt mottagandelagen.

8 Områdesbegränsning och kontrollåtgärder

8.1 Områdesbegränsning för asylsökande och utlänningar med avlägsnandebeslut

Regeringens förslag

En asylsökande och en utlänning med avlägsnandebeslut ska vistas inom det län där det tilldelade asylboendet ligger, eller för den som har skäl att inte bo på det tilldelade asylboendet, det län där utlänningens boende ligger.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om att området ska kunna utökas med en eller flera angränsande kommuner.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår inte någon särskild reglering av området inom vilket utlänningar utan boendevillkor får vistas eller någon möjlighet att utöka området till angränsande kommuner.

Remissinstanserna

Flertalet av remissinstanserna har inte yttrat sig särskilt om förslaget eller har inget att invända mot det. *Polismyndigheten* välkomnar att personer som omfattas av lagen koncentreras till vissa områden i landet. *Statskontoret* tillstyrker förslaget i fråga om utlänningar med avlägsnandebeslut men avstyrker förslaget gällande asylsökande. Även andra remissinstanser avstyrker förslaget om områdesbegränsning för

asylsökande, bl.a. *Asylrättscentrum*, *Barnombudsmannen*, *länsstyrelserna i Blekinge*, *Uppsala*, *Västra Götalands*, *Västernorrlands* och *Västerbottens län*, *Svenska Röda Korset* och *Sveriges Stadsmissioner*. Några remissinstanser, bl.a. *Svenska kyrkan*, *Refugees Welcome Stockholm* och *Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoner, queeras och intersexpersoners rättigheter (RFSL)*, avstyrker förslaget gällande utlännningar med avlägsnandebeslut. Ett antal remissinstanser, bl.a. *Asylrättscentrum* och *Svenska Röda Korset* invänder mot att förslagen enligt dem innebär en oproportionerlig begränsning i asylsökandes rörelsefrihet. Några remissinstanser, bl.a. *RFSL* och *Institutet för mänskliga rättigheter*, anser att förslaget i förlängningen begränsar rätten till privat- och familjeliv. *RFSL* och *RFSL Ungdom* framhåller vidare att förslaget kan hindra hbtqi-personer från tillgång till viktiga och trygga mötesplatser. Bl.a. *Civil Rights Defenders* påpekar att även andra rättigheter kan begränsas, eftersom t.ex. inte alla religiösa samlingsplatser finns tillgängliga i alla län. *Sveriges advokatsamfund*, *Asylrättscentrum*, *RFSL* och *Rädda Barnen* framhåller även att områdesbegränsningen kan innebära hinder för att fritt välja offentligt biträde. Några remissinstanser, däribland *Civil Rights Defenders*, *Institutet för mänskliga rättigheter* och *Rädda Barnen*, anser att nyttan med förslaget inte har motiverats tillräckligt eller att det har visats att det är mest lämpligt och minst inskränkande för att uppnå syftet med förslaget. *Länsstyrelserna i Uppsala*, *Blekinge*, *Västra Götalands* och *Västernorrlands län* samt *Statskontoret* anser att förslagen om bl.a. närvarokontroll och anmälningsskyldighet bör ge tillräcklig kontroll över var asylsökande vistas. *Civil Rights Defenders* och *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* anser att befintliga tvångsmedel i form av uppsikt och förvar är tillräckliga för att uppnå syftet när det gäller utlännningar med avlägsnandebeslut. Bl.a. *Asylrättscentrum*, *Refugees Welcome Stockholm*, *Svenska kyrkan* och *Sveriges kristna råd* anser att en begränsning bör föregås av en individuell bedömning. *Förvaltningsrätten i Göteborg* framhåller att det är oklart vad som gäller för personer utan boendevillkor. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* förespråkar att begränsningen ska lättas upp om asylprövningen drar ut på tiden och att barn över huvud taget inte ska omfattas av begränsningen. *Asylrättscentrum* ifrågasätter om en generell områdesbegränsning under tiden för frivillig avresa är förenlig med Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/115/EG av den 16 december 2008 om gemensamma normer och förfaranden för återvändande av tredjelandsmedborgare som vistas olagligt i medlemsstaterna, förkortat återvändandedirektivet.

Skälen för regeringens förslag

EU-rätten möjliggör geografiska begränsningar i vissa fall

Regler om anvisningar av asylsökande till ett geografiskt område finns i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1346 av den 14 maj 2024 om normer för mottagande av personer som ansöker om internationellt skydd, förkortat mottagandedirektivet. Enligt direktivet får medlemsstater anvisa asylsökande till ett geografiskt område inom sitt territorium (artikel 8.1). Detta får endast göras i syfte att säkerställa en snabb, effektiv och ändamålsenlig behandling av asylansökningarna eller

för den geografiska fördelningen av dessa sökande med hänsyn till kapaciteten i de berörda geografiska områdena (artikel 8.2). Medlemsstaterna ska säkerställa att sökandena har faktisk tillgång till sina rättigheter i det geografiska område till vilket de anvisats. Området ska vara tillräckligt stort, medge tillräcklig tillgång till nödvändig offentlig infrastruktur och inte påverka sökandens omistliga privatlivssfär (artikel 8.3).

Enligt återvändandedirektivet ska en tredjelandsmedborgare som huvudregel ges en tidsfrist för frivillig avresa efter det att ett återvändandebeslut utfärdats. Under denna tidsfrist får gälla vissa förpliktelser som syftar till att förhindra att den berörda personen avviker, t.ex. en skyldighet att stanna på en viss plats (artikel 7.3). Därefter ska medlemsstaterna vidta alla nödvändiga åtgärder för att verkställa beslutet om återvändande (artikel 8.1).

Asylsökande ska vistas inom ett geografiskt begränsat område

Ett ordnat mottagande av asylsökande är en förutsättning för att kunna upprätthålla en väl fungerande reglerad invandring. Regeringens utgångspunkt är att mottagandet av asylsökande i Sverige ska ske under ordnade former och vara utformat på ett sådant sätt att det främjar en effektiv asylprocess. Om asylsökande endast får vistas inom ett begränsat område ökar statens kontroll över var de befinner sig och medför sannolikt också en lägre risk för att personer avviker. Det underlättar välfungerande kontakter mellan myndigheterna och asylsökande, vilket i sin tur kan motverka att asylprövningen drar ut på tiden. Omkring tre fjärdedelar av de som söker asyl i Sverige får avslag på sin ansökan. Dessa personer förutsätts lämna landet när ansökan har avgjorts genom ett slutligt beslut. Regeringen konstaterar att en tät kontakt mellan dessa personer och Migrationsverket har varit viktiga i arbetet med återvändande. Att asylsökandes rätt att vistas och röra sig i landet är begränsad innebär också att staten kan fördela asylsökande utifrån kapaciteten för mottagandet i de berörda geografiska områdena. Denna möjlighet blir än viktigare när staten tar en mer central roll i mottagandet i och med att asylsökande numera förväntas bo på asylboenden enligt förslaget i avsnitt 7.5.1. Att asylsökande endast får vistas inom begränsade områden är därmed motiverat utifrån båda de angivna syftena i mottagandedirektivet. Regeringen delar inte *Civil Rights Defenders* bedömning att uppsikt och förvar, som har delvis andra syften och sker efter en individuell bedömning, är tillräckliga åtgärder och att uppnå syftet.

För att områdesbegränsningen ska få avsedd effekt bör den omfatta samtliga asylsökande och gälla under hela asylprocessen. Till skillnad från *Länsstyrelsen i Västerbottens län* anser regeringen därför att områdesbegränsningen bör gälla även för barn. En ordning där barn har rätt att vistas i områden där vårdnadshavarna inte har rätt att vara är inte lämplig. Vid situationer där detta ändå skulle vara nödvändigt föreslås i avsnitt 8.5 att barnet kan få tillstånd att vistas utanför det begränsade området efter en individuell bedömning.

Områdesbegränsningen bör även gälla för utlänningar med avlägsnandebeslut

De skäl som motiverar en skyldighet att vistas inom ett begränsat geografiskt område för asylsökande gör sig enligt regeringen gällande även för utlänningar med avlägsnandebeslut. När det gäller dessa personer finns det dessutom än starkare skäl att markera att det inte finns någon rätt att röra sig fritt i Sverige och motarbeta ett återvändande. Det skulle därför vara kontraproduktivt och sända motstridiga signaler om en skyldighet att vistas inom ett begränsat område skulle upphöra i samband med ett beslut om avvísning eller utvisning. Regeringen anser därför, till skillnad från bl.a. *Civil Rights Defenders*, att en generell områdesbegränsning behöver utformas på samma sätt som för asylsökande. Regeringen anser dock att det i vissa situationer kan vara motiverat att en utlänning med avlägsnandebeslut vistas utanför området. I avsnitt 8.5 föreslås därför att tillstånd till undantag ska kunna ges efter en individuell bedömning.

Till skillnad från *Asylrättscentrum* bedömer regeringen att återvändandedirektivet inte hindrar generella åtgärder som syftar till att förhindra att personer avviker under tidsfristen för frivillig avresa, t.ex. genom en områdesbegränsning med möjlighet till undantag efter en individuell prövning. Av ordalydelsen i artikel 7.3 i återvändandedirektivet framgår inte att sådana åtgärder endast får gälla personer som utifrån individuella omständigheter bedöms ha en särskilt hög risk för att avvika. Regeringen bedömer under alla omständigheter att det regelmässigt kan anses finnas en risk för att personer med avlägsnandebeslut avviker under tidsfristen. En annan ordning än den föreslagna skulle även vara inkonsekvent i förhållande till det nya mottagandedirektivet som tillåter generella åtgärder och restriktioner i form av närvarokontroll vid asylboenden och områdesbegränsning för asylsökande, dvs. en grupp vars vistelse i landet är laglig. Ett regelverk som innebär att restriktionerna för utlänningar med avlägsnandebeslut temporärt lättas upp efter det att beslutet fått laga kraft är inte ändamålsenligt. Områdesbegränsningen bör gälla både under tidsfristen för frivillig avresa och därefter.

Området bör som utgångspunkt bestämmas av asylboendets placering

Om området som den asylsökande får vistas inom kopplas till vilket asylboende som han eller hon tilldelats underlättas Migrationsverkets fördelning av asylsökande. Genom en sådan koppling blir det även tydligt inom vilket område som de som av olika skäl bor någon annanstans än på det tilldelade asylboendet får vistas inom. Som *Förvaltningsrätten i Göteborg* framhåller är det inte tydligt hur utredningens förslag förhåller sig till de asylsökande som undantagits från boendevillkoret för att kunna få dagersättning och särskilt bidrag och som ordnar eller får boende på en annan plats än det tilldelade asylboendet. Ett undantag från regeln om att området knyts till det tilldelade asylboendet bör göras när Migrationsverket har bedömt att boendevillkoret inte gäller för utlänningen. En annan ordning skulle medföra att dessa personer, som kan ha begränsat inflytande över var ett sådant boende ligger, inte har rätt att vistas i det område där boendet finns. I vissa fall skulle en sådan problematik kunna lösas genom att Migrationsverket ändrar beslutet om

tilldelning, men det framstår inte som en lämplig lösning. För denna grupp är det i stället rimligt att områdesbegränsningen utgår från den plats där den asylsökandes faktiska boende ligger.

Områdesbegränsningen bör omfatta ett helt län

Som framgår ovan har en områdesbegränsning stora fördelar för ett effektivt mottagande och återvändande. Vid utformningen av områdesbegränsningen bör dock stor hänsyn tas till möjligheten för utlännningar att ta del av samhällsservice. En avgränsning för alla asylsökande till ett mindre utrymme i närheten av asylboendet, eller till hela eller delar av kommuner, riskerar att bli alltför snäv och medföra för stora begränsningar i de asylsökandes möjligheter att ta del av samhällsservice. Om området däremot utgår från ett län skulle samtliga asylsökande få tillgång till i vart fall någon större tätort och möjlighet att ta del av grundläggande samhällsservice. Asylsökande får på så sätt tillgång till vårdenheter med akutsjukvård och mödravård, förskola, förskoleklass, grundskola och gymnasieskola. Det skulle även innebära en möjlighet att besöka dagligvaruhandel, bibliotek, parker, idrottsanläggningar och lekplatser. En sådan utformning bör enligt regeringens mening vara förenlig med mottagandedirektivet.

När det gäller utlännningar med avlägsnandebeslut finns det omständigheter som talar för att området skulle kunna avgränsas till ett mindre område än ett län. Mottagandedirektivet gäller inte för denna grupp, vilket innebär att det inte finns någon motsvarande rätt till förmåner som ska garanteras inom området. Vidare har möjligheten att vistas i ett samhälle och ta del av aktiviteter inte samma betydelse för personer som ska återvända som för asylsökande. Utlänningar med avlägsnandebeslut har dock rätt till sjukvård i samma omfattning som asylsökande. De har även rätt till utbildning i bl.a. gymnasieskola. Det är inte heller rimligt att personer ska behöva söka tillfälliga tillstånd att vistas utanför ett mer begränsat område för att kunna ta del av den vård och utbildning som de generellt har rätt till. För att undvika den hantering och administration som det skulle innebära att göra individuella anpassningar bör området för utlännningar med avlägsnandebeslut därför avgränsas till ett län. Det bör också beaktas att vissa personer kan komma att vistas i Sverige under lång tid innan ett beslut om avvisning eller utvisning kan verkställas. Vidare behöver hänsyn tas till att en förhållandevis stor andel av de personer med avlägsnandebeslut som befinner sig i Sverige är barn och barnfamiljer. Så länge de befinner sig här ska barn ha möjlighet att ta del av vanliga aktiviteter, gå i skolan och besöka parker, lekplatser och idrottsanläggningar. Regeringen anser därför att även utlännningar med avlägsnandebeslut bör ha möjlighet att besöka en större tätort eller stad på motsvarande sätt som asylsökande.

Regeringen bedömer att de fördelar som en områdesbegränsning kan antas medföra för ett effektivt mottagande och återvändande bör kunna uppfyllas oavsett om området avgränsas till ett län eller till en eller flera kommuner. En avgränsning till län är tydlig både i förhållande till enskilda och myndigheter. Att gränserna kan bestämmas och kommuniceras på ett enkelt sätt är av särskild vikt i och med de konsekvenser som kan uppstå vid överträdelse, t.ex. att dagersättningen kan sättas ned (se avsnitt 10.1).

Som *UNHCR* redogör för finns det även regler som ansluter till områdesbegränsningar i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1348 av den 14 maj 2024 om upprättande av ett gemensamt förfarande för internationellt skydd i unionen och om upphävande av direktiv 2013/32/EU, förkortad asylprocedurförordningen. Enligt artikel 9.4 ska en sökande fullgöra skyldigheterna att anmäla sig till de behöriga myndigheterna vid en viss angiven tidpunkt eller med rimliga intervall eller stanna kvar inom ett anvisat geografiskt område på medlemsstatens territorium i enlighet med mottagandedirektivet. Av artikel 41.1 e framgår att en asylansökan från en sökande som upprepade gånger inte fullgjort sina anmälningsskyldigheter enligt artikel 9.4 eller inte förblir tillgänglig för de behöriga myndigheterna ska förklaras som implicit återkallad.

Mot denna bakgrund anser regeringen att det område inom vilket asylsökande och utlännningar med avlägsnandebeslut ska få vistas som huvudregel ska avgränsas till det län där deras asylboende är beläget.

En möjlighet att meddela föreskrifter om områdesbegränsningen

Som några remissinstanser framhåller, bl.a. *länsstyrelserna i Uppsala, Västerbottens och Västernorrlands län*, kan begränsningar till ett län i vissa fall vara olämpliga, t.ex. om ett asylboende placerats så att samhällsservice finns betydligt närmare till hands på andra sidan av en länsgräns. *Migrationsverket* föreslår att myndigheten i sådana fall ska kunna utsträcka området till en eller ett par angränsande kommuner. Regeringen instämmer i att det i vissa situationer kan vara olämpligt att begränsa området utifrån länsindelningen och att det då kan vara nödvändigt att utvidga områdesbegränsningen, t.ex. utifrån ett asylboendes placering. En sådan utvidgning lämpar sig dock inte att regleras direkt i den nya föreslagna lagen eftersom utvidgningen bör kunna anpassas utifrån lokala och regionala förutsättningar. Mot den bakgrunden bör det i stället införas ett bemyndigande i lagen som anger att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om utökning av områdesbegränsningen med en eller flera angränsande kommuner.

Områdesbegränsningen är förenlig med regeringsformen och internationella åtaganden

Enligt 2 kap. 8 § regeringsformen är var och en gentemot det allmänna skyddad mot frihetsberövanden. Vidare har var och en rätt till frihet och personlig säkerhet enligt artikel 5 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, förkortad Europakonventionen. Europakonventionen är inkorporerad i svensk rätt och gäller sedan 1995 som svensk lag, se lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Av 2 kap. 19 § regeringsformen följer att en lag eller annan föreskrift inte får meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av konventionen. Vid bedömningen av vad som utgör ett frihetsberövande ska en helhetsbedömning göras. Förslaget innebär inte att det finns något fysiskt hinder mot att lämna området, och områdesbegränsningen är i sig

förhållandevis stort. Regeringen instämmer i bl.a. *Sveriges advokatsamfunds* bedömning att områdesbegränsningen inte utgör ett frihetsberövande.

Den som är svensk medborgare är tillförsäkrad friheten att förflytta sig inom riket och att lämna det enligt 2 kap. 8 § regeringsformen. Även Europakonventionen innehåller bestämmelser om rörelsefrihet. Enligt artikel 2 i konventionens fjärde tilläggsprotokoll har den som lagligen befinner sig inom en stats territorium rätt att fritt röra sig där och välja sin boplatssort. Rättigheterna får inskränkas under förutsättning att inskränkningen anges i lag. Inskränkningen måste även vara nödvändig i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till statens säkerhet eller den allmänna säkerheten, för att upprätthålla den allmänna ordningen eller förhindra brott eller för att skydda hälsa eller moral eller annans fri- och rättigheter. Även i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, förkortad EU:s rättighetsstadga, finns ett skydd för rörelsefriheten. Det kan begränsas på i huvudsak motsvarande sätt som skyddet i Europakonventionen.

Europadomstolen har i målet Omweneke mot Tyskland (dom den 20 november 2007, nr 44294/04) framhållit att den nationella rätten kan föreskriva villkor för att en utlännings vistelse ska vara laglig, och att vistelsen i sådana fall bara kan betraktas som laglig så länge villkoren uppfylls. Europakonventionens artikel om rörelsefrihet ska enligt domstolen inte tolkas så att den ger en utlänning rätt att vistas i ett land och den berör inte heller under vilka villkor som en utlänning har rätt att stanna i landet. Utlänningar som tillåtits att vistas inom en viss del av landet i avvaktan på prövningen av ansökan om uppehållstillstånd kan därmed bara anses vistas lagligt i landet så länge de uppfyller villkoren. Mot denna bakgrund bedömde domstolen att den asylsökandes rätt till rörelsefrihet inte hade kränkts genom att han dömts för att ha vistats utanför den stad han var hänvisad till. Regeringen anser mot den bakgrunden, i likhet med *Sveriges advokatsamfund*, att områdesbegränsningen som sådan inte innebär en kränkning av asylsökandes rörelsefrihet. Personer med verkställbara beslut om avvisning eller utvisning har som utgångspunkt ingen rätt att vistas i landet.

Vid utformningen av förslaget behöver även andra rättigheter beaktas, såsom rätten till skydd för sitt privat- och familjeliv enligt artikel 8 i Europakonventionen och FN:s konvention om barnets rättigheter, förkortad barnkonventionen. Enligt artikel 8 i Europakonventionen har var och en rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Offentliga myndigheter får inte inskränka dessa rättigheter annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt bl.a. med hänsyn till statens säkerhet och den allmänna säkerheten, till förebyggande av oordning och brott eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter. Som några remissinstanser för fram, bl.a. *Svenska kyrkan* och *Rädda Barnen*, bör områdesbegränsningen inte hindra människor att nyttja sin rätt att utöva sin religion tillsammans med andra, särskilt vid religiösa högtider. Vidare anser bl.a. *RFSL* att hbtqi-personer ska kunna besöka mötesplatser och delta i viktiga sammankomster utanför länet. Regeringen bedömer att det, trots områdesbegränsningen, finns ett betydande utrymme för utlänningarna att ha ett privat- och familjeliv samt att utöva sina opinionsfriheter. Genom

att området bestäms till ett helt län bör vardagliga behov av att utöva sin religion med andra eller att i övrigt träffa likasinnade kunna tillgodoses på ett tillräckligt sätt. För det fall det utifrån individuella skäl finns ett särskilt stort behov av att lämna länet för att delta i en viss aktivitet bör det finnas en möjlighet att få ett tillfälligt tillstånd till det (avsnitt 8.5). Förslaget bedöms därmed vara förenligt med såväl regeringsformen, EU-rätten, Europakonventionen och barnkonventionen.

8.2 Asylsökande ska medverka i närvarokontroll

Regeringens förslag

En asylsökande som har fyllt 16 år och bor på det tilldelade asylboendet ska medverka i närvarokontroll på boendet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om omfattningen av närvarokontrollerna.

Utredningens förslag

Förslagen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Remissutfallet är blandat. *Statskontoret* tillstyrker förslagen och *Integritetsskyddsmyndigheten* har inga invändningar mot dem. *Barnombudsmannen* och *Institutet för mänskliga rättigheter* samt flera organisationer som *Asylrättscentrum*, *UNICEF Sverige*, *RFSL*, *Svenska kyrkan* och *Sveriges kristna råd* avstyrker förslagen. *Socialstyrelsen* tillstyrker förslagen med undantag för barn som fyllt 16 år. Även flera andra remissinstanser, däribland *Barnombudsmannen*, *länsstyrelserna i Blekinges, Uppsala, Västerbottens och Västernorrlands län*, *Rädda Barnens ungdomsförbund*, *Sveriges advokatsamfund* och *UNICEF Sverige*, framför att samtliga personer under 18 år borde undantas. *Civil Rights Defenders*, *Rädda barnen* och *Sveriges Stadsmissioner* ifrågasätter behovet av att införa närvarokontroller. Enligt bl.a. *Institutet för mänskliga rättigheter* och *Svenska Röda Korset* innebär förslaget en oproportionerlig begränsning av asylsökandes rörelsefrihet och rätten till privat- och familjeliv. *Asylrättscentrum* framhåller att generella närvarokontroller sannolikt upplevs som integritetskränkande och att åtgärdens proportionalitet beror på utformningen av kontrollen. Enligt *Sveriges advokatsamfund* saknas en tillräcklig motivering av hur åtgärderna står i proportion till syftet att upprätthålla kontroll över var den asylsökande befinner sig och att säkerställa att denne är tillgänglig för asylprövningen samt alternativa åtgärder som är mindre ingripande. *Civil Rights Defenders* lämnar liknande synpunkter. *Länsstyrelsen i Västerbottens län*, *Svenska kyrkan* och *Sveriges kristna råd* anser att närvarokontroll endast bör tillämpas efter en bedömning av behovet i det enskilda fallet. *Asylrättscentrum* och *Sveriges Stadsmissioner* ifrågasätter om den föreslagna utformningen av närvarokontroller är förenlig med mottagandedirektivets systematik. *Statskontoret* ifrågasätter om åtgärden

kommer att vara ett tillräckligt effektivt verktyg för att uppnå syftet. *Förvaltningsrätten i Göteborg* påpekar att utredningens förslag kan tolkas som att personer som inte måste bo på asylboende ändå förväntas delta i närvarokontroller där. Några remissinstanser, bl.a. *Länsstyrelsen i Västerbottens län*, efterfrågar ett förtydligande av konsekvenserna att missköta närvarokontrollen. Advokatsamfundet, Barnombudsmannen, länsstyrelserna i Uppsala och Västerbottens län samt Asylrättscentrum anser att utredningen saknar en analys av konsekvenserna för barns rättigheter. Rädda Barnen och Länsstyrelsen i Västernorrlands län anser att det är tillräckligt att ett barns vårdnadshavare omfattas av kravet på närvarokontroll. Socialstyrelsen, Svenska kyrkan, Sveriges Stadsmissioner och UNICEF Sverige ifrågasätter att åldern för ett barns talerätt eller rätt att ta emot dagersättning enligt mottagandelagen skulle ha betydelse för frågan om närvarokontrollens omfattning.

Skälen för regeringens förslag

Mottagandedirektivet

Medlemsstaters organisering av sitt mottagningssystem regleras i artikel 7 i det nya mottagandedirektivet. Där anges bl.a. att medlemsstaternas tillhandahållande av materiella mottagningsvillkor får villkoras med att sökandena faktiskt är bosatta på de förläggningar som de anvisats till (artikel 7.4). Vidare får mekanismer införas för att bedöma och tillgodose mottagningssystemets behov, inbegripet mekanismer för att verifiera att sökandena faktiskt är bosatta på de förläggningar som de anvisats (artikel 7.5). I direktivets skäl 17 anges att sådana mekanismer inte bör inskränka sökandenas rörelsefrihet inom den berörda medlemsstatens territorium.

Asylsökandes närvaro vid asylboenden behöver kontrolleras

Eftersom regeringen anser att den nya ordningen för asylsökandes boende som infördes i mars 2025 (prop. 2024/25:49) ska behållas i den föreslagna mottagandelagen och att de skäl för reformen som angavs i propositionen fortfarande är relevanta är utgångspunkten att asylsökande – i syfte att främja en effektiv asylprocess och ett välfungerande återvändande – ska tilldelas en plats på ett asylboende och förväntas bo där. Att den asylsökande bor enbart på det tilldelade asylboendet ska även fortsättningsvis som huvudregel vara en förutsättning för att han eller hon ska få dagersättning. *Asylrättscentrum* anser att det är tveksamt om det är förenligt med mottagandedirektivet att dra in dagersättningen om en asylsökande inte längre anses bo på sitt anvisade boende. Att biståndet kan dras in om den förutsättningen inte längre är uppfylld följer emellertid direkt av artikel 7.4 i mottagandedirektivet.

Det bör poängteras att asylsökandes närvaro redan behöver kontrolleras i någon omfattning för att avgöra rätten till bistånd. Denna kontroll är för närvarande mer informell. Genom att kombinera den kontrollen med en bredare formell närvarokontroll får Migrationsverket ett bättre underlag för sin bedömning samtidigt som det blir tydligare för de asylsökande vad som gäller. Om närvarokontroll förläggs till på förhand bestämda tider kan

myndigheter även använda tillfällena för att få kontakt med asylsökande, t.ex. för att överlämna handlingar eller information.

Regeringen anser mot denna bakgrund att det är nödvändigt att fortlopande kontrollera att asylsökande bor på det asylboende där de tilldelats plats och att det finns sanktioner om en asylsökande inte visar att han eller hon faktiskt bor på asylboendet. Av detta följer att kontrollerna behöver gälla generellt och inte, som bl.a. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* förespråkar, begränsas till fall där den asylsökande redan har handlat på ett sätt som i sig motiverar en mer strikt kontroll. Regeringen bedömer därför, till skillnad från bl.a. *Civil Rights Defenders*, att det finns ett tydligt och faktiskt behov av att kontrollera att asylsökande bor på det tilldelade boendet. Även om införandet av närvarokontroller, som *Statskontoret* påpekar, inte ensamt kan förväntas tillgodose detta behov i samtliga fall är åtgärden en central del för att åstadkomma den ökade kontroll som är nödvändig för att uppnå ett ordnat mottagande av asylsökande. För att uppnå detta syfte är inte heller några mindre ingripande åtgärder tillräckliga.

Regeringen anser, till skillnad från Asylrättscentrum och *Sveriges Stadsmissioner*, att den föreslagna närvarokontrollen inte kan jämföras med en sådan anmälningsskyldighet som endast i de fall som anges i mottagandedirektivets artikel 9 får användas för att begränsa asylsökandes rörelsefrihet. Konsekvenserna för de som inte uppfyller sin skyldighet att delta i närvarokontroll är ofta främst ekonomiska, den som inte längre bor på ett tilldelat asylboende föreslås förlora sin rätt till dagersättning. Till beslut om anmälningsskyldighet däremot kan mer ingripande sanktioner kopplas (se avsnitt 8.4). Bedömningen är att en närvarokontroll är förenlig med direktivets systematik.

Närvarokontrollen bör inte omfatta barn under 16 år

Enligt den nuvarande ordningen, som föreslås gälla i den nya mottagandelagen, förväntas även barnfamiljer bo på tilldelat asylboende. Det innebär att dagersättning som avser ett barn som inte längre anses bo på asylboendet ska dras in. Mot den bakgrunden finns det skäl att kontrollera även barns närvaro på asylboendet.

Det finns emellertid starka skäl till att yngre barn inte ska omfattas av närvarokontroll. En kontroll av barnets vårdshavare bör i flesta fallen vara tillräcklig för att uppnå syftet, eftersom yngre barn kan förväntas bo med sina vårdnadshavare. Det är även angeläget att skapa förutsättningar för att asylsökande barn ska kunna ha en så normal tillvaro som möjligt på asylboendet och kunna fokusera på skolarbete och fritid. En närvarokontroll skulle motverka det och riskera att påverka barn särskilt negativt, speciellt om barnet självt skulle behöva inställa sig för att registrera sin närvaro.

När det gäller äldre barn gör sig däremot andra överväganden gällande. Några remissinstanser, bl.a. *Barnombudsmannen*, lyfter fram att varje person under 18 år är ett barn och som utgångspunkt inte ska behandlas som vuxna. Detta utesluter enligt regeringen inte att det kan ställas rimliga krav utifrån ålder och mognad. De barn som fyllt 16 år har i det här sammanhanget rätt att föra sin egen talan och ta emot bistånd och denna ordning föreslås även gälla fortsättningsvis. Asylsökande barn som är

16 år eller äldre kan därmed själva ansöka om att få sådant ekonomiskt bistånd som regler om närvarokontroll har nära samband med. Regeringen anser att detta talar för att barn i den åldern kan förväntas vara mogna för att själva ta ansvar för att uppfylla förutsättningarna för de aktuella förmånerna. Det inkluderar att medverka i att dessa förutsättningar kontrolleras. Barn i den åldern kan även antas leva mer självständigt i förhållande till sina vårdnadshavare och kan inte, till skillnad från yngre barn, i samma utsträckning förutsättas bo på asylboendet bara för att övriga familjemedlemmar gör det. Det är därmed både angeläget och rimligt att dessa barn omfattas av kravet på närvarokontroll för att säkerställa att bistånd betalas ut på riktiga grunder. Det kan därför inte anses tillräckligt att, som *Rädda Barnen* och *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* förespråkar, endast kontrollera närvaron av barnets vårdnadshavare. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att det är lämpligt att gränsen dras så att barn som fyllt 16 år ska medverka i närvarokontroll. För denna grupp är det dock särskilt viktigt att i första hand beakta vad som bedöms vara barnets bästa, t.ex. genom att kontrolltillfällena planeras så att barn inte hindras från att gå i skolan och delta i fritidsaktiviteter.

Närvarokontrollen ska inte omfatta andra än de som bor på tilldelat asylboende

Från huvudregeln om att boende på tilldelat asylboende är en förutsättning för dagersättning och särskilt bidrag föreslås vissa undantag (se avsnitt 7.5.1). För de asylsökande som omfattas av dessa undantag gäller inte något boendevillkor för att få bistånd. Som *Förvaltningsrätten i Göteborg* och *Asylrättscentrum* påpekar är det i utredningens förslag inte tydligt om den som ordnat eller fått en annan bostad omfattas av krav på närvarokontroll vid det tilldelade asylboendet. Enligt regeringens mening bör det inte finnas något krav på medverkan i närvarokontroll för de som inte omfattas av ett boendevillkor och som bosätter sig i annat boende än det tilldelade asylboendet. En annan ordning skulle i flera situationer, t.ex. för asylsökande som fått skyddat boende, kunna medföra en skyldighet som är orimlig att uppfylla eller på andra sätt leda till oönskade konsekvenser. Närvarokontrollen bör inte heller omfatta de som i andra fall ordnar eget boende, eftersom den gruppen varken bor på ett asylboende eller har rätt till dagersättning och särskilt bidrag. För de som inte bor på asylboende tillgodoses i stället behovet av kontroll genom att det alltså bör gälla en skyldighet att anmäla bl.a. sin adress till Migrationsverket (se avsnitt 8.7) och att sådana asylsökande bör omfattas av en områdesbegränsning (se avsnitt 8.1).

Närvarokontroll är en proportionerlig åtgärd

Utgångspunkten är numera att asylsökande förväntas bo på asylboende. Detta är, med vissa undantag, en förutsättning för att den asylsökande ska ha rätt till dagersättning. Närvarokontrollen medför därmed i sig inte några större tillkommande skyldigheter för asylsökande. Det syftar i stället till att säkerställa att de som får bistånd utifrån förutsättningen att de bor enbart på ett asylboende faktiskt också bor där. Närvarokontrollens funktion är, i likhet med reglerna om undersökning av boendetrymmen och slutna förvaringsställen, att kontrollera att sökandena faktiskt är

bosatta på det asylboende där de tilldelats plats och därigenom att ge ett underlag för bedömningen av rätten till bistånd. Detta skiljer sig därmed tydligt från individuella beslut om boende- eller anmälningsskyldighet. Sådana beslut syftar i första hand till att hindra att asylsökande avviker och kan, om de inte följs, leda till mer ingripande konsekvenser för den enskilde än indraget bistånd. Det bör också betonas att innebörden av att bo på tilldelat asylboende som utgångspunkt är att den asylsökande ska vistas på boendet under en sammanhängande vilotid varje dygn (prop. 2024/25:49 s. 32). Redan detta krav medför att möjligheten att resa eller spendera längre tid på andra platser och samtidigt behålla sin rätt till bistånd är begränsad. Den faktor som har störst påverkan för asylsökandes friheter är därmed kravet att bo på asylboende, inte att detta förhållande också kontrolleras.

I sammanhanget är det viktigt att framhålla att planeringen av de formella närvarokontrollerna behöver vara rimlig i fråga om tidpunkter och frekvens. Som *Asylrättscentrum* framhåller kommer den upplevda inskränkningen av frihet i stor omfattning att bero på utformningen. Kontroller bör därför ske på ett sätt som gör att de som bor på asylboendet kan medverka i kontrollerna på ett naturligt sätt. Detta kan t.ex. göras genom att kontrollerna förläggs i samband med måltider eller till andra tidpunkter då personerna normalt kan förväntas befinna sig på boendet. Hänsyn bör även tas så att en närvarokontroll inte hindrar asylsökandes skolgång, fritidsaktiviteter, möten med myndigheter, deltagande i aktiviteter som anordnas för asylsökande eller arbete under ordinarie arbetstider. Insatsen som krävs av den asylsökande för att medverka i kontrollen bör vidare vara begränsad. Under sådana förhållanden bedömer regeringen, till skillnad från *Svenska Röda Korset* m.fl., att de tillkommande närvarokontrollernas påverkan vad gäller rörelsefriheten samt rätten till privat- och familjeliv för de som redan bor på ett asylboende blir marginell. Åtgärden är under alla omständigheter nödvändig och proportionerlig i förhållande till syftet att bistånd ska betalas ut på riktiga grunder. Av samma skäl bedömer regeringen att den föreslagna närvarokontrollen måste anses vara godtagbar som en sådan mekanism för kontroll som avses i artikel 7.5 i mottagandedirektivet.

Som *Asylrättscentrum* påpekar kan långvariga och betydande begränsningar i rörelsefriheten anses utgöra ett frihetsberövande. Även kortvariga ingripanden av en myndighet kan utgöra frihetsberövanden. En samlad bedömning av inskränkningarnas verkan behöver göras. Men hänsyn till närvarokontrollens utformning och funktion bedömer regeringen, i likhet med *Sveriges advokatsamfund*, att deltagande i närvarokontroll inte kan jämföras med ett frihetsberövande enligt artikel 5 i Europakonventionen eller 2 kap. 8 § regeringsformen.

En möjlighet att meddela föreskrifter om närvarokontrollen

Det är angeläget att utformningen av närvarokontrollen inte blir orimligt betungande att genomföra för asylsökande eller Migrationsverket. Samtidigt är det viktigt att syftet med kontrollen får avsedd verkan.

Förutsättningarna att genomföra kontroller kan variera mellan asylboenden, bl.a. på grund av boendets utformning, antalet boende och i vilken utsträckning boendet är bemannat av Migrationsverkets personal.

Mot den bakgrunden bör regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bemyndigas att kunna meddela föreskrifter om omfattningen av närvarokontrollen.

Regeringen noterar att det även kan finnas behov av föreskrifter för hur närvarokontrollerna ska genomföras. En lösning som för närvarande finns tillgänglig är att kontrollen genomförs elektroniskt genom avläsning av den asylsökandes tillfälliga kort som intygar att innehavaren omfattas av lagen. Detta kan kombineras med stickprovskontroller. Med ett sådant eller liknande tillvägagångssätt bedömer regeringen att närvarokontroller kan genomföras utan alltför omfattande administration och kostnader. Föreskrifter om hur kontrollerna ska genomföras avser verkställighet och kan meddelas med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen.

Konsekvenser av att inte medverka vid närvarokontroll

Några remissinstanser, bl.a. *Länsstyrelsen i Västerbottens län*, anser att det är otydligt vilka konsekvenserna blir för den som inte deltar vid kontrollen samtidigt som den asylsökande bor enbart på asylboendet. Regeringen noterar att förslaget inte innebär att konsekvenser uppstår för den som bor enbart på asylboendet men inte medverkar vid en närvarokontroll. Utevaror från närvarokontroll blir dock, särskilt vid upprepade fall, en konkret omständighet som bör tillmätas stor betydelse vid bedömningen av om den asylsökande bor enbart på asylboendet. Bristande medverkan kan på så sätt få konsekvenser för den asylsökandes rätt till dagersättning och särskilt bidrag.

Migrationsverket önskar ett klargörande av hur närvarokontrollen förhåller sig till implicit återkallelse enligt asylprocedurförordningen. Enligt artikel 9.2 i förordningen ska en sökande tillhandahålla uppgifter om bl.a. bostadsadress och alla förändringar avseende adress. Enligt artikel 41.1 c i förordningen ska en ansökan förklaras implicit återkallad om sökanden vägrar uppge sin adress, om han eller hon har en sådan, såvida inte de behöriga myndigheterna tillhandahåller inkvartering. När det gäller närvarokontrollen konstaterar regeringen att de som omfattas av kontrollen är den grupp asylsökande som bor enbart på tilldelat asylboende. Bostadsadressen är därmed känd för Migrationsverket. Skyldigheten att underrätta Migrationsverket om sin bostadsadress för att undvika implicit återkallelse är alltså av betydelse för utlännningar som inte bor på tilldelad plats. Det kan dock uppkomma situationer där en asylsökande, t.ex. till följd av bristande medverkan vid närvarokontroller, inte längre kan anses bo enbart på sitt asylboende. I dessa fall förutsätts det att utlännningen själv har ordnat eget boende. Om närvaron brister i sådan utsträckning att Migrationsverket beslutar om att dagersättningen ska upphöra på grund av att den asylsökande inte längre uppfyller boendevillkoret behöver den asylsökande underrätta Migrationsverket om den faktiska adressen utanför asylboendet. Om den asylsökande vägrar att uppge sin adress kan en ansökan som nämnts förklaras implicit återkallad. Implicit återkallelse kan även bli en följd för den som vid upprepade tillfällen inte fullgör sin individuellt beslutade anmälningsskyldighet (artikel 41.1 e asylprocedurförordningen). En sådan anmälningsskyldighet föreslås i avsnitt 8.4 gälla i stället för närvarokontrollen.

8.3 Utlänningar med avlägsnandebeslut ska anmäla sig på asylboende

Regeringens förslag

En utlänning med avlägsnandebeslut som har fyllt 16 år ska anmäla sig till Migrationsverket tre dagar per vecka på det asylboende där utlänningen har tilldelats plats.

Utredningens förslag

Förslagen från utredningen stämmer i sak överens med regeringens.

Remissinstanserna

Flerparten av remissinstanserna har inte yttrat sig särskilt om förslaget eller har inget att invända mot det. *Statskontoret* tillstyrker förslaget och anser att ytterligare åtgärder bör övervägas för att stärka incitamenten för den enskilde att fullgöra sina skyldigheter. Flera organisationer, bl.a. *Svenska kyrkan*, *Refugees Welcome Stockholm* och *RFSL*, avstyrker förslaget. *Asylrättscentrum* och *Sveriges Stadsmissioner* ifrågasätter om en generell anmälningsskyldighet under tiden för frivillig avresa är förenlig med återvändandedirektivet. Andra remissinstanser såsom *Civil Rights Defenders* och *Svenska Röda Korset* anser att en generell anmälningsskyldighet inte kan anses proportionerlig i förhållande till inskränkningarna av individens, särskilt barns, rättigheter. Svenska kyrkan och *Sveriges kristna råd* framhåller att tiden som personer med avlägsnandebeslut vistas i Sverige i många fall är lång. *Länsstyrelserna i Uppsala, Västernorrlands och Västerbottens län* samt *RFSL* anser att barn i alla åldrar ska undantas från skyldigheten.

Skälen för regeringens förslag

Enligt återvändandedirektivet kan en anmälningsskyldighet åläggas en utlänning i syfte att förhindra att utlänningen avviker under tidsfristen för frivillig avresa (artikel 7.3). Regeringen anser inte att direktivet hindrar att motsvarande skyldighet åläggs en utlänning även efter det att tidsfristen har löpt ut. I det skedet är medlemsstaterna enligt direktivet skyldiga att vidta alla nödvändiga åtgärder för att verkställa beslutet om återvändande (artikel 8.1).

Regeringen föreslår i avsnitt 7.5.3 att utlänningar med avlägsnandebeslut ges en rätt till dagsättning under förutsättning att personen bor på ett tilldelat asylboende. För att kunna kontrollera efterlevnaden av boendevillkoret behöver utlänningar med avlägsnandebeslut även kunna åläggas att anmäla sig på boendet. De fördelar som en närvarokontroll innebär när det gäller asylsökande gör sig därmed gällande även avseende utlänningar med avlägsnandebeslut. Eftersom en stor andel av de personer som meddelats avlägsnandebeslut ska lämna Sverige inom kort tid finns än större anledning att upprätthålla kontroll över var dessa personer befinner sig. Regeringen anser, till skillnad från bl.a. *Civil Rights Defenders* och *Svenska Röda Korset*, att

detta motiverar att skyldigheten ska gälla generellt för utlänningar med avlägsnandebeslut. Utifrån motsvarande överväganden som gjorts i fråga om närvarokontroll för asylsökande bör dock barn under 16 år undantas från anmälningsskyldighet.

I likhet med vad som förts fram i avsnitt 8.1 om områdesbegränsning bedömer regeringen, till skillnad från *Asylrättscentrum* och *Sveriges Stadsmissioner*, att det är lämpligt och i enlighet med återvändandedirektivet att införa en anmälningsskyldighet som gäller såväl under tiden för frivillig avresa som därefter.

Skyldigheten att anmäla sig bör omfatta samtliga utlänningar med avlägsnandebeslut som tilldelats en plats på ett asylboende. Därmed omfattas såväl de som utnyttjar denna plats och bor på asylboendet som de som får eller ordnar annat boende. Eftersom aktuella utlänningar varken är svenska medborgare eller har laglig rätt att vistas i landet bör en sådan skyldighet inte innebära en kränkning av rörelsefriheten enligt vare sig regeringsformen eller Europakonventionen.

Regeringen anser att utlänningar med avlägsnandebeslut bör anmäla sig vid tre anmälningstillfällen per vecka. Skyldigheten att anmäla sig bör genomföras på det tilldelade asylboendet och i övrigt gå till på ett liknande sätt som vid närvarokontroll för asylsökande (se avsnitt 8.2).

En möjlighet att meddela föreskrifter om anmälningsskyldigheten

På samma sätt som för närvarokontrollen kan det finnas behov av föreskrifter om hur anmälningsskyldigheten ska genomföras. Bestämmelser om vilka dagar och tider samt om genomförandet i övrigt lämpar sig dock bäst att reglera i förordning eller i myndighetsföreskrifter. Sådana föreskrifter om verkställighet kan meddelas med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen.

8.4 Individuell boende- och anmälningsskyldighet för asylsökande

Regeringens förslag

Migrationsverket ska, om det är nödvändigt av hänsyn till allmän ordning eller om det finns en risk för att den asylsökande avviker, få besluta att en asylsökande som har fyllt 16 år får bo enbart på en bestämd plats. Migrationsverket ska även få besluta att en asylsökande som har fyllt 16 år ska anmäla sig till Migrationsverket vid en viss angiven tidpunkt eller återkommande, för att säkerställa att ett beslut om boendeskyldighet iakttas eller för att förhindra att den sökande avviker.

Om ett beslut om anmälningsskyldighet meddelas ska den asylsökande inte behöva medverka i närvarokontroll.

Utredningens förslag

Förslagen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanserna yttrar sig inte särskilt över förslagen. *Polismyndigheten* ställer sig positiv till förslagen men anser att Polismyndigheten ska få tillfälle att lämna synpunkter innan Migrationsverket fattar ett beslut om boendeskyldighet. *Statskontoret* tillstyrker förslagen och anser att individuella beslut är en effektiv åtgärd för att förhindra avvikande. *Asylrättscentrum*, *Civil Rights Defenders*, *Rädda Barnen*, *Svenska kyrkan*, *Svenska Röda Korset*, *Sveriges kristna råd*, *Sveriges Stadsmissioner* och *UNICEF Sverige* avstyrker förslagen i deras helhet. Några remissinstanser, bl.a. *länsstyrelserna i Uppsala, Västernorrlands, Västra Götalands och Västerbottens län* samt *RFSL* och *Socialstyrelsen*, avstyrker delvis förslagen och anser att även barn som fyllt 16 år ska undantas från anmälningsskyldigheten. Asylrättscentrum och Civil Rights Defenders anser att åtgärderna medför oproportionerliga ingrepp i asylsökandes rörelsefrihet. Organisationerna anser vidare, i motsats till *Sveriges advokatsamfund*, att åtgärderna skulle kunna utgöra ett frihetsberövande. Svenska Röda Korset anser att ett för stort utrymme för godtycklighet lämnas för Migrationsverkets bedömningar och att det vid beslut om anmälningsskyldighet behöver tas hänsyn till individens situation med bl.a. skolgång, arbete eller aktiviteter.

Skälen för regeringens förslag

Behovet av att införa boende- och anmälningsskyldighet

Enligt det nya mottagandedirektivet får medlemsstaterna vid behov besluta att en sökande får bo endast på en bestämd plats av hänsyn till allmän ordning eller, när det finns risk för avvikande, för att effektivt hindra sökanden från att avvika (artikel 9.1). Medlemsstaterna får också vid behov kräva att en sökande anmäler sig till behöriga myndigheter, vid en viss angiven tidpunkt eller med rimliga intervall, för att säkerställa att beslut enligt artikel 9.1 iakttas eller för att effektivt förhindra att den sökande avviker (artikel 9.2). Beslut enligt dessa artiklar ska vara proportionerliga och ta hänsyn till relevanta aspekter av sökandens individuella situation (artikel 9.4).

Konsekvenserna för de asylsökande som inte uppfyller sina skyldigheter som följer av de åtgärder som redogjorts för i avsnitt 8.1 och 8.2 är ofta främst ekonomiska. En asylsökande som vid något enstaka tillfälle överträder områdesbegränsningen föreslås få sin dagsättning nedsatt och den som inte längre bor på tilldelat asylboende föreslås helt förlora sin rätt till sådan ersättning. Såväl *Polismyndigheten* som *Statskontoret* påtalar att andra typer av sanktioner kan behövas för att uppnå önskade effekter. Regeringen delar denna bedömning. Den boende- och anmälningsskyldighet som mottagandedirektivet möjliggör kan vara ett effektivt och pålitligt sätt för Migrationsverket att kontrollera var en asylsökande befinner sig. Till sådana beslut kan mer verkningfulla sanktioner kopplas som ger asylsökande starka incitament att följa dessa. Mottagandedirektivet ger t.ex. medlemsstater en möjlighet att låta förvar bli en direkt följd om boendeskyldigheten inte efterlevts (artikel 10.4 c). Frågan om en sådan möjlighet ska införas innefattas i beredningen av Ett nytt regelverk för uppsikt och förvar (SOU 2025:16). Vidare följer av

asylprocedurförordningen att en asylansökan kan betraktas som implicit återkallad bl.a. om den asylsökande vid upprepade tillfällen inte fullgör sin individuella anmälningsskyldighet (artikel 41.1 e).

Regeringen anser i likhet med *Sveriges advokatsamfund* att en individuellt beslutad begränsning av en asylsökandes rätt till rörelsefrihet, när det är nödvändigt med hänsyn till allmän ordning eller för att det föreligger en avvikanderisk, bör utgöra en proportionerlig åtgärd för att upprätthålla kontrollen över var den asylsökande befinner sig och säkerställa att han eller hon är tillgänglig för prövningen av asylansökan och andra insatser. Detta rymms inom de syften som kan motivera inskränkningar av rörelsefriheten enligt det nya mottagandedirektivet. Regleringen i direktivet måste förutsättas vara förenlig med rätten till rörelsefrihet enligt artikel 2 i Europakonventionens fjärde tilläggsprotokoll. Enligt regeringens bedömning bör det vidare, trots *Asylrättscentrums* ifrågasättande, utifrån en bedömning av omständigheterna i det enskilda fallet, anses proportionerligt att begränsa den asylsökandes rörlighet under hela den tid som riskerna kopplade till dessa syften kvarstår. Migrationsverket kommer dock löpande att behöva bedöma om åtgärden är mer långtgående än vad som behövs och om det avsedda resultatet står i rimligt förhållande till de olägenheter som kan antas uppstå för den som beslutet omfattar (jfr 5 § tredje stycket förvaltningslagen [2017:900]). Verket kommer alltså löpande behöva överväga om mindre ingripande åtgärder är tillräckliga. Om förutsättningarna förändras och det inte längre finns grund för beslutet, t.ex. för att det inte längre finns en avvikanderisk eller på grund av att inskränkningen i rörelsefriheten inte bedöms vara en proportionerlig åtgärd för att uppnå syftet, ska Migrationsverket upphäva eller ändra beslutet. Regeringen delar även advokatsamfundets uppfattning att ett beslut om boende- och anmälningsskyldighet inte kan anses utgöra ett frihetsberövande.

Förutsättningarna för att besluta om boende- och anmälningsskyldighet

Det nya mottagandedirektivet medger att individuella beslut om boendeskyldighet fattas antingen utifrån hänsyn till allmän ordning eller vid avvikanderisk. Individuella beslut om anmälningsskyldighet förutsätter att detta antingen behövs för att förhindra att den asylsökande avviker eller för att det har beslutats om boendeskyldighet och att en anmälningsskyldighet behövs för att säkerställa att det beslutet iakttas. Skyldigheterna har därmed delvis överlappande funktioner och kan beslutas antingen för sig eller i förening.

Begreppet allmän ordning har den innebörd som följer av EU-rätten. Någon direkt ledning till hur begreppet ska tolkas i mottagandedirektivets sammanhang finns emellertid ännu inte. Enligt asylprocedurförordningen framgår uttryckligen att begreppet allmän ordning bl.a. kan tillämpas när någon dömts för ett grovt brott (skäl 74). Även andra situationer än då personer begått brott bör kunna omfattas av begreppet hänsyn till allmän ordning. Det kan handla om situationer då personer uppfyller förutsättningarna för att uteslutas från, eller vägras, statusförklaring eller tillhör eller stödjer en terroristorganisation. Det bör också kunna röra sig om situationer då personer har haft en uppsatt roll i en repressiv regim eller

varit aktiva i militären i ett land där folkrättsbrott begås. Även andra fall där behovet inte motiveras utifrån individens agerande utan ifrån situationen som sådan bör kunna omfattas av begreppet. Bedömningen av om det finns skäl för ett beslut om boendeskyldighet med hänsyn till allmän ordning får ske av Migrationsverket i enskilda fall utifrån vägledning i praxis från EU-domstolen och Migrationsöverdomstolen.

Polismyndigheten för fram önskemål om att få tillfälle att lämna synpunkter innan ett beslut om boendeskyldighet med hänsyn till allmän ordning fattas. Myndigheten kan ha värdefull kunskap som kan vara till nytta vid bedömningar av olika boendens lämplighet. Ett eventuellt utbyte av information bedöms kunna göras inom befintlig lagstiftning.

Med risk för avvikande avses i mottagandedirektivet förekomsten av specifika skäl och omständigheter i ett enskilt fall, grundade på objektiva kriterier fastställda i nationell rätt, som ger anledning att anta att en sökande kan komma att avvika (artikel 2.11). Av 1 kap. 15 § utlänningslagen framgår vilka hänsyn som får tas vid bedömning av avvikanderisk vid tillämpningen av utlänningslagen. Grunderna för bedömningen i den bestämmelsen bör gälla även vid bedömningen av avvikanderisk enligt mottagandelagen. Det bör därmed framgå av lagen att det vid bedömning av om det finns en risk för att en asylsökande avviker endast är kriterierna i 1 kap. 15 § utlänningslagen som ska beaktas. De faktorer som kan beaktas är därmed om den asylsökande tidigare har hållit sig undan, har uppgett att han eller hon inte har för avsikt att lämna landet efter ett beslut om avvisning eller utvisning, har uppträtt under någon identitet som varit felaktig, inte har medverkat till att klarlägga sin identitet och därigenom försvårat prövningen av sin ansökan om uppehållstillstånd, medvetet har lämnat oriktiga uppgifter eller undanhållit väsentlig information, tidigare har överträtt ett meddelat återreseförbud, har dömts för ett brott som kan leda till fängelse eller har utvisats av allmän domstol på grund av brott. Som *Förvaltningsrätten i Göteborg* framför är det centrala vid bedömningen vilken risk för avvikande som finns och inte i vilken mån ett beslut kan förutsättas hindra ett avvikande. Detta bör tydligare framgå av lagtexten. I en situation där en avvikanderisk bedöms föreligga men där ett beslut om boende- och anmälningsskyldighet inte anses kunna hindra att utlännings avviker bör i stället övervägas om bestämmelser om uppsikt eller förvar kan tillämpas.

Rädda Barnen vill att det klargörs om en asylsökande som inte bor på ett tilldelat asylboende men i övrigt samarbetar med Migrationsverket kan riskera att få ett beslut om individuell boende- och anmälningsskyldighet. En positiv följd av att asylsökande som huvudregel förväntas bo på asylboenden är att samverkan med myndigheter kan förutsättas bli bättre. Samarbetet med myndigheterna försvåras i regel redan genom att en asylsökande bosätter sig någon annanstans. I vilken mån detta ger utslag vid den individuella bedömningen av behovet av boende- och anmälningsskyldighet kan variera från fall till fall. Enbart att en asylsökande väljer att ordna eget boende – oavsett om det medför att denne står utan rätt till dagersättning och särskilt bidrag eller inte – bör däremot inte innebära att den asylsökande kan anses ha hållit sig undan i den mening som avses enligt nu gällande bestämmelser.

Utifrån motsvarande överväganden som gjorts i fråga om närvarokontroll avsnitt 8.2 bör barn under 16 år undantas från boende- och anmälningsskyldighet.

Anmälningsskyldighetens omfattning

Anmälningsskyldighetens omfattning bör kunna anpassas utifrån gällande förhållanden och den asylsökandes individuella situation. Vid ärenden som rör barn ska beaktas vad som bedöms vara barnets bästa och hänsyn tas till bl.a. barnets rätt till utbildning, privatliv och fritid. Detta bör bl.a. innebära en möjlighet att förlägga anmälningstillfällen med olika intervaller beroende på vad som krävs för att hantera en avvikanderisk. Eftersom skyldigheten beslutas individuellt, bör omfattningen framgå direkt av beslutet. Det är rimligt att en individuellt beslutad anmälningsskyldighet ersätter den asylsökandes skyldighet att delta i den generella närvarokontrollen.

En möjlighet att meddela föreskrifter om genomförandet

Som utgångspunkt bör anmälningsskyldigheten praktiskt kunna genomföras på ett liknande sätt som den generella närvarokontrollen (se avsnitt 8.2). Vilket kontrollsystem som kan anses vara mest lämpligt vid ett asylboende är beroende av flera faktorer, som boendets fysiska utformning, hur många som bor där och i vilken utsträckning boendet kan bemannas med Migrationsverkets personal. Förutsättningarna på ett boende kan också komma att ändras över tid. Det kan också ha betydelse t.ex. var asylboendet ligger i förhållande till samhällsservice, om det finns möjlighet till självhushållning eller om måltider serveras vissa tider samt hur många som bor på boendet och som ska anmäla sig samtidigt. Dessutom kan olika tider vara lämpliga på olika boenden, och anpassningar behöva göras när det gäller asylsökande barn och personer med särskilda behov. Som *Civil Rights Defenders* påpekar kan beslut kring formerna för anmälningsskyldigheten innebära stor påverkan för enskilda. Vid utformningen av sådana föreskrifter behöver därför hänsyn tas till skolgång, möten med myndigheter, deltagande i aktiviteter som anordnas för asylsökande eller arbete under ordinarie arbetstider.

Mot denna bakgrund anser regeringen, till skillnad från *Civil Rights Defenders*, att bestämmelser om hur anmälningsskyldigheten ska genomföras lämpar sig bäst att reglera i förordning eller i myndighetsföreskrifter. Sådana föreskrifter om verkställighet kan meddelas med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen.

8.5 Tillstånd till undantag

Regeringens förslag

En utlänning ska ges tillstånd att utebli från ett eller flera kontrolltillfällen eller tillfälligt vistas utanför ett begränsat område om det finns särskilda skäl.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer i sak överens med regeringens.

Remissinstanserna

Flertalet av remissinstanserna har inte yttrat sig särskilt om förslaget eller har inget att invända mot det. *Civil Rights Defenders* och *Myndigheten för delaktighet* efterlyser ett förtydligande av förutsättningarna för att medge undantag från närvarokontroll. Flera remissinstanser, bl.a. *Civil Rights Defenders*, *RFSL Ungdom*, *Svenska kyrkan* och *Institutet för mänskliga rättigheter*, lyfter fram risker med att undantaget är för snävt utformat i förhållande till grundläggande rättigheter och friheter. Myndigheten för delaktighet poängterar att det är viktigt att hänsyn tas även till funktionsnedsättningar som inte alltid är uppenbara, t.ex. vissa kognitiva nedsättningar. *Region Stockholm* understryker vikten av att det finns en möjlighet att utebli från närvarokontroller i samband med besök hos hälso- och sjukvården. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* och *Region Örebro* anser att tillstånd alltid ska ges när hälso- och sjukvården bedömer att det finns ett vårdbehov. SKR anser vidare att tillstånd alltid ska beviljas om det krävs på grund av att skolan bedömt att ett barn ska delta i undervisningen på ett visst sätt. *Sveriges kristna råd* framhåller att tillstånd bör ges för att säkerställa anpassad skolgång för barn med särskilda behov. *Asylrättscentrum* välkomnar att asylsökande inte behöver begära tillstånd för att infinna sig till möten med myndigheter eller domstolar men anser att detta undantag bör framgå direkt av lagen och även gälla möten med offentliga biträden. Asylrättscentrum anser att undantag från en individuellt beslutad anmälningsskyldighet behöver kunna ges i fler situationer. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* anser att det inte är rättssäkert att beslut endast fattas muntligt.

Skälen för regeringens förslag

Individuella hänsyn kan motivera undantag

Av det nya mottagandedirektivet följer att asylsökande ska kunna ges tillstånd att tillfälligt lämna det geografiska området av vederbörligen motiverade brådskande och allvarliga familjeskäl, eller för nödvändig medicinsk behandling som inte är tillgänglig inom det geografiska området (artikel 8.5 första stycket). Sökanden behöver inte begära tillstånd för att infinna sig till möten med myndigheter och domstolar, om sökandens närvaro är nödvändig. Sökanden ska på förhand underrätta de behöriga myndigheterna om sådana avtalade möten (artikel 8.5 tredje stycket). Enligt mottagandedirektivet får medlemsstaterna även bevilja sökanden ett tillstånd att tillfälligt bo utanför den bestämda plats som anvisats. Beslut om ett sådant tillstånd ska enligt direktivet fattas på individuell, objektiv och opartisk grund och ska motiveras om det går den asylsökande emot (artikel 9.3).

För att uppfylla mottagandedirektivets krav och för att säkerställa att asylsökandes rätt till privat- och familjeliv kan tillgodoses anser regeringen att den asylsökande bör kunna ges tillstånd att tillfälligt vistas utanför det aktuella länet. Regeringen bedömer också att det bör finnas samma möjlighet när det gäller utlännningar med avlägsnandebeslut. Även

om det inte finns någon skyldighet enligt EU-rätten att införa en möjlighet till sådant tillstånd för personer med avlägsnandebeslut, kan rätten till privat- och familjeliv enligt Europakonventionen och barnkonventionen innebära att områdesbegränsningen inte bör upprätthållas i alla situationer. Detsamma kan gälla vid utövandet av andra grundläggande fri- och rättigheter. Vid samtliga beslut som rör barn ska även beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Sammantaget bedömer regeringen att det inte finns skäl att vara mer restriktiv med möjligheten till tillfälliga tillstånd när det gäller utlännningar med avlägsnandebeslut än när det gäller asylsökande. Möjligheten för asylsökande att efter ett beslut om skyldighet att bo på visst ställe få tillstånd att bo utanför den bestämda platsen får anses innebära att tillstånd också ska kunna beviljas för att tillfälligt utebli från specifika anmälningstillfällen.

Även i vissa andra situationer kan det finnas skäl för en utlännings att inte medverka vid en kontrollåtgärd. Det bör därför finnas möjlighet att i enskilda fall få tillstånd i förväg till att utebli från närvarokontrollen. Hänsyn behöver vid en sådan bedömning tas till både Migrationsverkets behov av att upprätthålla kontrollen över var utlännarna befinner sig och till intresset av att enskilda asylsökande inte drabbas oskäligt hårt av kontrollåtgärden. Motsvarande bör gälla för den generella anmälningsskyldigheten för utlännningar med avlägsnandebeslut. Det finns visserligen ingen skyldighet enligt återvändandedirektivet för medlemsstaterna att införa en möjlighet till tillstånd att utebli från sådana anmälningstillfällen. Däremot framstår det som lämpligt av samma anledning som när det gäller tillstånd till undantag från områdesbegränsningen.

Förfarandet bör vara snabbt och enkelt

Det är viktigt att hanteringen av tillstånd kan skötas på ett enkelt sätt som inte leder till onödigt omfattande administration för Migrationsverket och utlännarna. Som bl.a. *Västra Götalandsregionen* framhåller är det nödvändigt att beslut meddelas i tid så att t.ex. vårdbesök eller deltagande i olika aktiviteter inte omöjliggörs på grund av handläggningstid. *Länsstyrelserna i Västernorrlands och Västra Götalands län* anser att det inte är tillräckligt rättssäkert att endast fatta muntliga beslut när ett tillstånd beviljas. Regeringen konstaterar att förvaltningslagen (2017:900) gäller vid handläggning av och beslut om tillstånd. Det innebär bl.a. att handläggningen av ett ärende helt eller delvis kan vara muntlig om det inte är olämpligt och att uppgifter som kan ha betydelse för ett beslut i ett ärende ska dokumenteras (se 9 och 27 §§ förvaltningslagen). Det innebär också att det finns ett krav på dokumentation och motivering av beslut (se 31 och 32 §§ förvaltningslagen). En part har dessutom alltid rätt att få en underrättelse om det fullständiga innehållet i ett beslut skriftligt om han eller hon begär det (33 § tredje stycket förvaltningslagen). Regeringen anser att det inte finns skäl att ställa upp krav om bl.a. beslutets form och motivering som avviker från förvaltningslagens bestämmelser.

Bedömningen av om tillstånd ska beviljas bör göras individuellt men behöver inte vara begränsad till ett enskilt tillfälle. Det bör därför vara möjligt att bevilja tillstånd för en asylsökande att t.ex. utebli under flera närvarokontroller eller anmälningstillfällen i följd under en viss tidsperiod

eller under kontroller som infaller på en viss veckodag. Ett tillstånd att vistas utanför länet bör begränsas i tid och motsvara den tid som utlännningen behöver vara borta. I vissa fall kan det även vara motiverat att ett tillstånd gäller under en längre tid och även vid behov förlängs.

Tillstånd bör ges endast om det finns särskilda skäl

Regeringen anser att det bör krävas att det föreligger särskilda skäl för att Migrationsverket ska kunna bevilja tillstånd. Särskilda skäl bör regelmässigt föreligga vid brådskande och allvarliga familjeskäl. Det kan vara fråga om ett behov av att delta vid en anhörigs begravning eller att besöka en svårt sjuk anhörig. Kravet på särskilda skäl bör i enlighet med vad som framhålls av *Region Stockholm* m.fl. normalt även vara uppfyllt om den asylsökande behöver utebli från ett kontrolltillfälle för att ta emot medicinsk vård, t.ex. vid akuta vårdbesök, sjukhusvistelse eller vid vårdbesök efter kallelse hos hälso- och sjukvården eller lämna länet för att ta emot nödvändig medicinsk vård. Detsamma bör gälla om den asylsökande kallats till ett möte vid en myndighet eller domstol, eller om det annars är nödvändigt att den asylsökande inställer sig vid ett sådant möte. Regeringen anser till skillnad från *Asylrättscentrum* att förutsättningarna för undantag i sådana situationer inte behöver regleras i lagen. Regeringen anser vidare, i likhet med bl.a. *Region Örebro*, att en annan myndighets bedömning av nödvändigheten inte ska överprövas av Migrationsverket – i den mening att Migrationsverket gör en egen bedömning av nödvändigheten – och att det inte heller ska krävas att den andra myndigheten utfärdar ett särskilt intyg för ändamålet.

Även utlänningsars rätt till utbildning behöver beaktas. Barn eller de som fullföljer en utbildning de påbörjat som barn bör därför, i linje med vad som framhålls av *SKR*, i regel ges tillstånd om det krävs för att de fullt ut ska kunna delta i skolarbetet och skolans aktiviteter i övrigt, t.ex. vid skolutflykter. Det ska dock betonas att utgångspunkten är att rätten till skolgång, även vid sådan anpassad skolgång som *Sveriges kristna råd* lyfter fram, bör säkerställas genom utformningen av närvarokontrollen eller anmälningsskyldigheten som sådan och inte genom beviljande av undantag. Som *Statens skolverk* uppmärksammar är elever i flera hänseenden inte bundna till de möjligheter till utbildning som finns inom det län där eleven är bosatt och asylsökande elever har samma rätt till utbildning som andra elever vad gäller exempelvis det fria skolvalet, mottagande i en annan kommuns skola eller riksrekryterande utbildning. Det finns också barn, vilket särskilt framhålls av Rädda Barnen, RFSL och *Specialpedagogiska skolmyndigheten*, som har behov av utbildning i specialskola eller riksgymnasium. Rätt till utbildning och särskilda behov i fråga om formerna för utbildningen är något som enligt regeringens uppfattning i första hand ska beaktas vid boendeplaceringen av familjen (prop. 2024/25:49 s. 24). Hänsyn till sådana omständigheter bör inte enbart tas vid en inledande tilldelning utan även kunna föranleda ett övervägande av om tilldelningen behöver ändras. I fall där en i övrigt lämplig boendeplacering ändå leder till otillfredsställande resultat för skolgången bör tillstånd att vistas utanför det anvisade området kunna medges om de individuella skälen har tillräcklig tyngd. I de fall där det finns ett mer generellt behov av tillgång till samhällsservice i form av bl.a.

utbildning på andra sidan av en länsgräns föreslås i denna lagrådsremiss (se avsnitt 8.1) en möjlighet att utöka området inom vilket de asylsökande får vistas med en eller flera angränsande kommuner. Att arbeta utanför det anvisade området bör inte anses utgöra särskilda skäl, men skulle däremot kunna vägas in vid en bedömning av om det finns anledning att ändra tilldelningen av boende.

Det kan även uppstå andra situationer där det framstår som rimligt att ge utlänningar tillstånd att utebli från kontrolltillfällen eller vistas i ett annat län. Så kan vara fallet om den asylsökande behöver träffa sitt offentliga biträde eller närvara vid en särskilt viktig religiös högtid eller aktivitet. Regeringen bedömer i likhet med bl.a. *Civil Rights Defenders* och *Institutet för mänskliga rättigheter* att det vid tillståndsgivningen behöver beaktas särskilt om utformningen av kontrollåtgärden eller områdesbegränsningen i det enskilda fallet leder till oproportionerliga begränsningar av den asylsökandes fri- och rättigheter. Som *Myndigheten för delaktighet* påpekar bör naturligtvis även hänsyn tas till den enskildes eventuella funktionsnedsättningar.

Utrymmet för att bevilja tillstånd bör minska om en utlänning tidigare inte uppfyllt sina förpliktelser. En bedömning får göras av omständigheterna i det enskilda fallet, där hänsyn tas till utlänningens individuella förutsättningar och behov samt tidigare agerande. En förutsättning för att tillstånd ska beviljas bör vidare vara att utlänningen anger var han eller hon kommer att vistas och lämnar kontaktuppgifter som Migrationsverket kan använda under tiden tillståndet gäller.

Vid tillståndsfrågor som påverkar barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa i enlighet med barnkonventionen. Detta kan medföra att tillstånd beviljas i fler fall. En mer generös tillämpning bör göras inte bara för att tillgodose behov och rättigheter hos de barn som själva omfattas av kontrollåtgärder, utan också behov hos barn som påverkas av bl.a. närvarokontroll för andra. Det kan t.ex. finnas anledning att i vissa fall bevilja tillstånd för besök hos släktingar när föräldrarna behöver avlastning, eller barnen t.ex. vill besöka släktingar. Barn har också rätt att få uttrycka sina åsikter och få dem beaktade utifrån ålder och mognad (artikel 12 barnkonventionen). Tillstånd kan även ges för att möjliggöra att föräldrar följer med vid skolutflykter eller vissa fritidsaktiviteter som är viktiga för barnet. Utgångspunkten bör dock fortfarande vara att sådana aktiviteter som utlänningarna själva har större möjlighet att planera, såsom besök hos närstående, ska styras till andra tidpunkter än vid kontrolltillfällen.

Bedömningarna bör i princip ha samma utgångspunkter för alla utlänningar som omfattas av lagen. I vissa fall kan det dock finnas skäl som med varierande styrka talar mot att bevilja ett tillstånd. Det kan därmed finnas större anledning för Migrationsverket att i vissa fall göra en mer ingående bedömning av möjligheterna att upprätthålla kontakten och risken för att en utlänning avviker. Om en utlänning med avlägsnandebeslut tidigare har åsidosatt anmälningsskyldigheten eller en skyldighet att vistas inom anvisat område bör utgångspunkten vara att det inte finns särskilda skäl att bevilja tillstånd såvida det inte rör sig om nödvändig sjukhusvård eller motsvarande. Särskild uppmärksamhet bör fästas vid möjligheten till undantag för de asylsökande som ålagts en individuell anmälningsskyldighet. *Asylrättscentrum* anser att utredningens

förslag i denna del kommer att leda till en alltför restriktiv tillämpning och att det behöver finnas utrymme för att besluta om undantag från anmälningsskyldighet i fler situationer än för att få nödvändig medicinsk behandling eller motsvarande skäl. Regeringen vill framhålla att en individuell anmälningsskyldighet kan aktualiseras i situationer där detta är motiverat utifrån hänsyn till allmän ordning eller avvikanderisk. Att en sådan anmälningsskyldighet bedömts vara nödvändig bör därför i sig innebära att skälen som talar för att ett tillstånd ska medges normalt behöver vara starkare i förhållande till vad som gäller vid den generella närvarokontrollen. Mot denna bakgrund anser regeringen, i likhet med utredningen, att möjligheten att beviljas tillstånd för frånvaro som utgångspunkt bör gälla situationer där den asylsökande behöver nödvändig medicinsk behandling eller motsvarande skäl av tyngre vikt. Även i detta fall måste dock en samlad bedömning göras av omständigheterna i det enskilda fallet, där hänsyn tas till den asylsökandes individuella förutsättningar och behov samt tidigare agerande.

8.6 Föreskrifter om undantag i särskilda situationer

Regeringens förslag

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om undantag från bestämmelserna om skyldighet att vistas inom ett län, närvarokontroll och anmälningsskyldighet. Sådana föreskrifter ska kunna meddelas om tillströmningen av utlänningar som omfattas av lagen varit eller kan förväntas bli särskilt omfattande och det bedöms vara nödvändigt för att tillgodose behovet av platser på asylboenden.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Enligt 23 d § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., förkortad LMA, kan regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om undantag från kravet på att bo på ett tilldelat asylboende för att ha rätt till ersättning om tillströmningen av utlänningar har varit eller kan väntas bli särskilt omfattande och det bedöms vara nödvändigt för att behovet av platser på asylboenden ska kunna tillgodoses. Den möjligheten bör finnas kvar i den nya lagen. Bestämmelsen har motiverats bl.a. utifrån att det behövs en möjlighet att snabbt besluta om att boendevillkoret för dagersättning och särskilt bidrag inte ska gälla (prop. 2024/25:49 s. 38–40). Regeringen anser att motsvarande möjligheter att snabbt meddela

föreskrifter om undantag från bestämmelserna om närvarokontroll, anmälningsskyldighet och skyldigheten att vistas inom ett område bör finnas. Detta medför att föreskrifter vid behov kan meddelas som t.ex. innebär att utlänningar själva kan ordna boende utanför ett begränsat område.

Eftersom föreskrifterna kan behöva meddelas relativt snabbt är det inte ändamålsenligt med en lagreglering som normalt tar avsevärt längre tid än förordningsändringar eller myndighetsföreskrifter. Mot den bakgrunden bör regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bemyndigas att meddela föreskrifter om undantag från reglerna om närvarokontroll, anmälningsskyldighet och skyldighet att vistas inom ett begränsat område. Sådana föreskrifter ska kunna meddelas om tillströmningen av asylsökande varit eller kan förväntas bli särskilt omfattande och det bedöms vara nödvändigt för att tillgodose behovet av platser på asylboenden.

8.7 Underrättelse om bostadsadress

Regeringens förslag

En asylsökande som ordnar boende på egen hand ska hålla Migrationsverket underrättat om sin bostadsadress.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag

För att kunna utföra sitt uppdrag enligt lagen behöver Migrationsverket ha uppdaterade kontaktuppgifter till de som omfattas av lagen. Enligt 19 a § första stycket LMA ska asylsökande och utlänningar med tillfälligt skydd som ordnar boende på egen hand hålla Migrationsverket underrättat om sin bostadsadress. Med bostadsadress avses den adress som utlänningen faktiskt bor på (prop. 2024/25:49 s. 85). Enligt artikel 7.6 i mottagandedirektivet ska medlemsstaterna kräva att sökande ger behöriga myndigheter bl.a. sin aktuella adress. Förslaget innebär att en asylsökande som ordnar boende på egen hand ska hålla Migrationsverket underrättat om sin bostadsadress. Som framhålls i avsnitt 8.2 kan en vägran att uppges sin adress medföra att en asylansökan ska förklaras som implicit återkallad enligt asylprocedurförordningen.

9 Sysselsättning

9.1 Samhällsintroduktion och annan sysselsättning

Regeringens förslag

Det som idag gäller om samhällsintroduktion och sysselsättning ska oförändrat gälla enligt den nya mottagandelagen. Det innebär att utlänningar som omfattas av lagen som huvudregel ska delta i samhällsintroduktion och att Migrationsverket ska få ge sådana utlänningar tillfälle att delta i sysselsättning.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen föreslår inte att överenskommelser med den som tillhandahåller sysselsättning ska regleras i den nya mottagandelagen.

Remissinstanserna

Endast ett fåtal remissinstanser uttalar sig om förslaget. *Barnombudsmannen, Forum – idéburna organisationer med social inriktning, Malmö och Mölndals kommuner, Refugees Welcome Stockholm, Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoner, queeras och intersexpersoners rättigheter (RFSL) och Svenska Röda Korset* understryker vikten av en meningsfull sysselsättning.

Skälen för regeringens förslag

Samhällsintroduktion och sysselsättning är åtgärder som Migrationsverket i dag ansvarar för vid mottagandet. Reglerna om samhällsintroduktion infördes i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., förkortad LMA, den 1 mars 2025 som en skyldighet för utlänningar som omfattas av lagen, undantaget s.k. tillståndssökande, att delta i (se prop. 2024/25:49 s. 61–67). Samtidigt ändrades Migrationsverkets skyldighet att ordna sysselsättning till en möjlighet för verket (se a. prop. s. 67–69). Reglerna behövs även i ett nytt regelverk och de bör därför föras in i den nya mottagandelagen. Detta innebär bl.a. att målsättningen att samhällsintroduktionen ska ges inom två veckor från, eller i vart fall i nära anslutning till, registreringen av asylansökan bör kvarstå.

9.2 Tillträde till arbetsmarknaden

Regeringens förslag

En asylsökande och ett ensamkommande barn som söker asyl ska ges rätt att arbeta utan arbetstillstånd först efter en viss tid i Sverige. Undantag från kravet på arbetstillstånd ska endast kunna ges efter sex månader från det att asylansökan lämnades in, om Migrationsverket då

inte har fattat ett beslut i asylärendet och förseningen inte beror på den asylsökande.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Majoriteten av remissinstanserna yttrar sig inte särskilt över förslaget. *Polismyndigheten* har inte några invändningar mot förslaget men framhåller i likhet med bl.a. *länsstyrelserna i Uppsala, Västernorrlands och Västerbottens län, Bodens kommun, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*, som samtliga avstyrker förslaget, att det finns en risk för att fler asylsökande kommer att arbeta utan att ha rätt till det. Även *Asylrättscentrum, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Forum – idéburna organisationer med social inriktning, Refugees Welcome Stockholm, RFSL, Svenska Röda Korset, Svenska kyrkan och Sveriges kristna råd* avstyrker förslaget. Flera remissinstanser, däribland *Arbetsförmedlingen, Brottsförebyggande rådet, Institutet för mänskliga rättigheter* och *UNHCR*, anser i likhet med utredningen att förslaget kommer att leda till en sämre etablering och integration av asylsökande i samhället. Länsstyrelsen i Västerbottens län, SKR samt Bodens och *Härnösands kommuner* framför att asylsökande är ett viktigt bidrag till kompetensförsörjningen i kommuner med stort behov av arbetskraft. Brottsförebyggande rådet, Bodens kommun och *Jämställdhetsmyndigheten* framhåller arbete som en faktor som avhåller från kriminalitet och våldsanvändning. Institutet för mänskliga rättigheter och Länsstyrelserna i Uppsala och Västra Götalands län anser att det saknas ett tydligt syfte som motiverar inskränkningen av rätten till att arbeta. *Förvaltningsrätten i Luleå* och *Migrationsverket* anser att det är lämpligt om regleringen av tillträde till arbetsmarknaden genom undantag från kravet på arbetstillstånd i sin helhet framgår av en bestämmelse. Båda remissinstanserna lyfter fram att det med den valda ordningen kan uppstå gränsdragningsproblem och att förutsättningarna enligt utlänningsförordningen (2006:97) och den föreslagna lagen är delvis överlappande.

Skälen för regeringens förslag

Svenska mottagningsvillkor behöver anpassas till EU:s miniminivåer

Det nya mottagandedirektivet, Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1346 av den 14 maj 2024 om normer för mottagande av personer som ansöker om internationellt skydd, kräver att medlemsstaterna ska se till att sökande har tillträde till arbetsmarknaden senast sex månader från den dag då ansökan om internationellt skydd registrerades, under förutsättning att ett administrativt beslut av den behöriga myndigheten inte har fattats och att förseningen inte kan tillskrivas sökanden (artikel 17.1). Av direktivet framgår alltså en bortre gräns för när en asylsökande inte längre kan vägras tillträde till arbetsmarknaden.

Regeringen anser att mottagningsvillkoren för utlänningar som kommer till Sverige – däribland rätten att arbeta under asyltiden – som utgångspunkt inte bör vara mer förmånliga än i övriga EU-länder. Ett viktigt syfte med det nya mottagandedirektivet är att få till en likvärdig behandling och mer rättvis fördelning av asylsökande inom unionen, vilket ska uppnås genom harmoniserade mottagningsvillkor som fastställs på en lämplig nivå (skäl 5). Den svenska regleringen bör därför utgå från EU-rättens miniminivåer och avvika från dessa enbart om det t.ex. krävs för att främja ett enhetligt och ändamålsenligt regelverk. Vidare är ett övergripande mål för mottagandet av asylsökande att åstadkomma en effektiv och ordnad asylprocess med korta handläggningstider. Med kortare handläggningstider innebär möjligheten att kunna arbeta under asylprocessen inte sådana fördelar för individen eller samhället i stort på samma sätt som under tider när processerna varit längre. Regeringen konstaterar också att såväl antalet asylsökande som bifallsfrekvensen för asylärenden blivit lägre och handläggningstiderna kortare.

Asylsökande ska inte ges tillträde till arbetsmarknaden under de inledande sex månaderna

Enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1348 av den 14 maj 2024 om upprättande av ett gemensamt förfarande för internationellt skydd i unionen och om upphävande av direktiv 2013/32/EU, förkortad asylprocedurförordningen, gäller som huvudregel att prövningsförfarandet av en asylansökan ska vara avslutat inom sex månader från det att ansökan lämnades in (artikel 35.4). I påskyndade förfaranden ska prövningen vara avslutad inom tre månader från det att ansökan lämnades in (artikel 35.3). Det bidrar till en tydligare och mer sammanhängande ordning om tidsgränsen för tillträde till arbetsmarknaden anpassas till den normala tidsåtgången för prövning av en asylansökan. Asylsökande bör alltså inte ges tillträde till arbetsmarknaden under den begränsade tid som en ansökan prövas av Migrationsverket och de som får avslag bör inte få arbeta under en eventuell överklagandeprocess. Samtidigt tillförsäkras de vars ärende i första instans drar ut på tiden mer än sex månader, t.ex. på grund av att de faktiska eller rättsliga omständigheterna är komplicerade, en möjlighet till sysselsättning och självförsörjning under asyltiden. Mottagandedirektivets bestämmelse innefattar i denna del redan en avvägning mellan olika relevanta intressen och rättigheter. Mot denna bakgrund anser regeringen att en anpassning till EU:s miniminivå utgör en godtagbar inskränkning i asylsökandes rätt att arbeta och försörja sig och sin familj. Intresset av att Sverige inte erbjuder förmånligare mottagningsvillkor än övriga EU-länder är av sådan vikt att förslaget bör genomföras även med beaktande av de befarade negativa konsekvenserna för integrationen och därmed anslutande frågor som t.ex. *Brottsförebyggande rådet*, *Institutet för mänskliga rättigheter* och *SKR* lyfter fram. Det bör i sammanhanget framhållas att s.k. tidiga insatser för asylsökande, som syftar till att underlätta framtida etablering i Sverige genom en meningsfull sysselsättning under asyltiden, fortsatt är möjliga att ge. Många unga asylsökande kommer dessutom även i fortsättningen att ha tillgång till utbildning. Regeringen föreslår i avsnitt 9.1 att sysselsättning och

samhällsintroduktion vid asylboenden ska gälla även fortsättningsvis. Dessa insatser kan bidra till att göra vistelsen meningsfull och underlätta integrationen för de som beviljas uppehållstillstånd. Det saknas därför enligt regeringens mening skäl att undanta vissa grupper av asylsökande, såsom ensamkommande barn, från begränsningen i tillträdet till arbetsmarknaden.

Ett beslut om förutsättningarna för undantag från kravet på arbetstillstånd enligt lagen är uppfyllda bör fattas av Migrationsverket. *Migrationsverket* påpekar att förslaget inte är tydligt vad gäller för alltför sent inlämnade ansökningar om fortsatt uppehållstillstånd. Regeringen delar den uppfattningen. Det bör förtydligas att sådana ansökningar som görs i tid inte ska innebära en ny period där tillträdet till arbetsmarknaden begränsas. Däremot bör en för sent gjord förlängningsansökan behandlas som en ny ansökan om uppehållstillstånd från vars inlämning en ny frist om sex månader löper.

Migrationsverket noterar även att utredningens förslag, vilket knyter tidsfristen till en ansökan enligt 5 kap. 1 § utlänningslagen (2005:716), innebär att anmälningar om ny prövning enligt 12 kap. 19 § utlänningslagen där nya skyddsskäl framförs som inte tidigare prövats inte kommer att omfattas av undantaget från kravet på arbetstillstånd efter sex månader. Av 12 kap. 19 § tredje stycket nämnda lag följer att den som inte tidigare under sin vistelse i Sverige har fått en asylansökan prövad ska undantas från regeln om ny prövning i första stycket och i stället få sin ansökan – dvs. en ansökan enligt 5 kap. 1 § samma lag – prövad. Utredningens förslag innebär alltså att prövningen av om en asylsökande kan ges tillträde till arbetsmarknaden inte blir beroende av när skyddsskäl första gången framförs och att prövningen som utgångspunkt endast kommer att göras vid ett tillfälle under vistelsen i landet. Denna ordning framstår enligt regeringens mening som lämplig och ändamålsenlig.

Sexmånadersfristen kan förlängas om förseningar i handläggningen beror på den asylsökande

En förutsättning för att undantag från kravet på arbetstillstånd ska kunna medges när Migrationsverket inte har hunnit fatta beslut inom sex månader bör vara att förseningen inte beror på den asylsökande. Ett sådant villkor är nödvändigt för att inte skapa ett incitament att dra ut på asylprocessen i första instans och på så sätt få rätt att arbeta. Genom ett sådant villkor tydliggörs sökandens skyldighet att samarbeta med behöriga myndigheter. *Asylrättscentrum* anser att undantag ska beviljas om en försening endast till viss del kan tillskrivas den asylsökande. Regeringen anser dock inte att undantag alltid ska beviljas om en försening endast till viss del beror på den asylsökande. I situationer där det finns flera skäl till att en försening har uppstått bör en samlad och nyanserad bedömning göras.

Anvisat län ger faktisk möjlighet att tillträda arbetsmarknaden

Enligt det nya mottagandedirektivet ska medlemsstaterna säkerställa att sökande som uppfyller kraven för att få tillgång till arbetsmarknaden faktiskt får sådant tillträde i enlighet med nationell rätt (artikel 17.2). Regeringen föreslår i avsnitt 8.1 att asylsökande som utgångspunkt ska vistas inom det län där deras asylboende är beläget. Regeringen anser,

utifrån motsvarande överväganden som görs i fråga om denna områdesbegränsning, att ett län är ett sådant område som ger asylsökande faktiskt tillträde till arbetsmarknaden. *Svenska Röda Korset* m.fl. för fram att regionala skillnader i arbetstillfällen ska beaktas och att asylsökande måste ha möjlighet att matcha sin kompetens mot tillgängliga arbetstillfällen i olika län. Regeringen konstaterar att Migrationsverket i dag har möjlighet att vid behov besluta om att en asylsökande ska flytta till ett annat boende genom att ändra tilldelningen (prop. 2024/25:49 s. 24). I avsnitt 7.5.1 föreslår regeringen att bestämmelserna om tilldelning inte ska ändras i sak. Ett erbjudande om arbete är en faktor av flera som bör kunna vägas in vid en bedömning av om tilldelningen ska ändras.

Bestämmelser om tillträde till arbetsmarknaden ska placeras i mottagandelagen

En utlänning som ska arbeta i Sverige ska som huvudregel ha arbetstillstånd enligt 2 kap. 7 § utlänningslagen. Det finns en möjlighet för asylsökande att undantas från kravet på arbetstillstånd enligt 5 kap. 4 § utlänningsförordningen. Det nya mottagandedirektivet hindrar inte att medlemsstaterna inför eller behåller andra villkor för tillträde till arbetsmarknaden än de grundförutsättningar som uttryckligen nämns i artikel 17.1, dvs. att en viss tid förflutit och att förseningen inte beror på den enskilde, så länge som ett faktiskt tillträde till arbetsmarknaden säkerställs i enlighet med artikel 17.2.

Förvaltningsrätten i Luleå och *Migrationsverket* ifrågasätter om det är lämpligt att en bestämmelse om grundförutsättningarna för att ges tillträde till arbetsmarknaden placeras i mottagandelagen och att övriga förutsättningar för att beviljas undantag från kravet på arbetstillstånd även i fortsättningen framgår av utlänningsförordningen. Regeringen konstaterar att bestämmelsen om tillträde till arbetsmarknaden har sitt ursprung i mottagandedirektivet och reglerar mottagningsvillkor för asylsökande. Frågan om asylsökandes tillträde till arbetsmarknaden och möjlighet till självförsörjning har även nära samband med andra frågor som regleras i mottagandelagen, såsom boende och dagersättning. Det är vidare Migrationsverket som ska pröva både om den asylsökande uppfyller grundförutsättningarna enligt mottagandelagen och de övriga förutsättningarna som följer av utlänningsförordningen. Prövningen kommer lämpligen att ske vid ett och samma tillfälle. Bestämmelserna i utlänningsförordningen är inte heller utformade som en rättighet för individen. Regeringen ser därför inte att en uppdelning av regleringen av undantag från kravet på arbetstillstånd bör medföra praktiska problem. Såsom *Förvaltningsrätten i Luleå* och *Migrationsverket* påpekar kan omständigheter som är av betydelse för om en försening kan tillskrivas den asylsökande också vara relevanta vid en prövning av de förutsättningar att meddela undantag från krav på arbetstillstånd som följer av utlänningsförordningen.

10 Nedsättning av dagersättning

10.1 Vid överträdelse av områdesbegränsning eller åsidosättande av anmälningsskyldighet

Regeringens förslag

Dagersättningen ska få sättas ned helt för en utlänning under

1. en vecka för varje dag som utlänningen inte följer skyldigheten att vistas inom ett begränsat område,

2. två veckor för varje tillfälle som han eller hon inte följer en individuellt beslutad anmälningsskyldighet, och

3. en vecka om utlänningen för andra gången inom en månads tid inte följer den lagreglerade skyldigheten att anmäla sig till Migrationsverket på det asylboende där utlänningen har tilldelats plats.

Dagersättningen ska inte få sättas ned till följd av omständigheter som utlänningen inte rått över.

Utredningens förslag

Förslagen från utredningen stämmer i sak överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanserna yttrar sig inte särskilt över förslagen eller har inte någon invändning mot dem. *Statskontoret* tillstyrker förslaget om nedsättning vid asylsökandes åsidosättande av anmälningsskyldighet. *Asylrättscentrum*, *Institutet för mänskliga rättigheter* och *länsstyrelserna i Uppsala* och *Västerbottens län* avstyrker förslaget om nedsättning för asylsökande. *Sveriges Stadsmissioner* avstyrker förslaget om nedsättning för personer med avlägsnandebeslut. *Civil Rights Defenders*, *Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter (RFSL)*, *Svenska Röda Korset* och *UNICEF Sverige* avstyrker förslagen i dess helhet och några av dem ifrågasätter att nedsättning av dagersättning är ett lämpligt eller effektivt styrmedel. *Polismyndigheten* anser att nedsättning av dagersättningen inte är tillräckligt vid överträdelser och att det bör införas ett straffansvar för att skapa starkare incitament att följa regelverket. Några remissinstanser, bl.a. *länsstyrelserna i Blekinge* och *Västerbottens län* samt *Sveriges Stadsmissioner*, anser att barn helt bör undantas från nedsättning av asylsökandes dagersättning eller i vart fall nedsättning som följd av åsidosättande av en områdesbegränsning. Ytterligare några remissinstanser, bl.a. *Institutet för mänskliga rättigheter* och *Socialstyrelsen*, för fram att förslagen riskerar att leda till att asylsökande inte kan tillgodose sina grundläggande behov. *Asylrättscentrum* anser att prövningen av om utlänningen rått över de omständigheter som lett till att nedsättning aktualiserats inte får vara alltför restriktiv.

Skälen för regeringens förslag

Nedsättning av asylsökandes dagersättning

Medlemsstater får enligt det nya mottagandedirektivet, Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1346 av den 14 maj 2024 om normer för mottagande av personer som ansöker om internationellt skydd, fatta beslut om att inskränka eller dra in dagersättningen bl.a. om en sökande utan tillstånd lämnar ett geografiskt område inom vilket sökanden får röra sig fritt eller den bostad på en bestämd plats som anvisats (artikel 23.2 a). Denna möjlighet att dra in dagersättningen för asylsökande är ändamålsenlig och bör användas. Konsekvenser för dagersättningen, som normalt utgör den enda inkomsten och borde ha betydelse för den dagliga livsföringen, kan antas utgöra ett konkret ekonomiskt incitament för den asylsökande (jfr prop. 2024/25:49 s. 28). När det gäller överträdelser av områdesbegränsningen måste det beaktas att sådana överträdelser många gånger inte kommer att uppdagas. För att nedsättning av dagersättningen ska utgöra ett effektivt incitament att stanna inom det anvisade området bör nedsättning kunna göras vid varje tillfälle som områdesbegränsningen överträds. Att ersättningen sätts ned under en vecka när en asylsökande vistas utanför det anvisade området framstår som proportionerligt. Varje dag som den asylsökande vid någon tidpunkt vistas utanför området bör ses som en separat överträdelse, även när det handlar om en sammanhållen otillåten vistelse under flera dagar. Dagersättningen ska därför sättas ned under en vecka för varje dag som den asylsökande vistas utanför området.

Utredningen föreslår att nedsättning ska kunna beslutas även när en asylsökande som har fått ett individuellt beslut om anmälningsskyldighet har uteblivit från ett anmälningstillfälle. Som *Asylrättscentrum* framhåller ger artikel 23.2 a i det nya mottagandedirektivet stöd för att tillämpa åsidosättande av individuell boendeskyldighet, men inte anmälningsskyldighet, som en grund för nedsättning. Direktivet medger dock inskränkningar även i andra situationer, t.ex. när en asylsökande underlåter att samarbeta med de behöriga myndigheterna eller inte uppfyller de förfarandekrav som de fastställt (artikel 23.2 b). Bristande samarbete eller efterlevnad anses förekomma i synnerhet bl.a. om anmälningsskyldighet inte fullgörs (skäl 62). Enligt regeringens mening bör därför en sanktion i form av nedsättning kunna tillämpas vid överträdelser av såväl boendesom anmälningsskyldigheten. Det kan i och för sig antas att ett beslut om individuell anmälningsskyldighet i majoriteten av situationerna förenas med ett beslut om individuell boendeskyldighet. Att, i enlighet med utredningens förslag, knyta förutsättningarna för ett beslut om nedsättning till genomförandet av den individuella anmälningsskyldigheten har fördelar, eftersom det blir tydligt för både Migrationsverket och den asylsökande i vilka fall dagersättningen kan dras in. Regeringen anser därför att nedsättning bör beslutas när en asylsökande åsidosätter ett anmälningstillfälle.

Med hänsyn till i vilka situationer som en individuell anmälningsskyldighet för asylsökande föreslås bli aktuell bör konsekvenserna av att skyldigheten inte fullgörs vara kännbara. Beslut om sådan nedsättning bör därför gälla under två veckor. Om den asylsökande uteblir vid fler tillfällen bör ytterligare nedsättning kunna göras med två

veckor per tillfälle. Som berörts tidigare i avsnitt 8.1 och 8.4 kan även frågan om implicit återkallelse av asylansökan aktualiseras vid upprepade fall av underlåtelse att fullgöra anmälningsskyldigheten i enlighet med artikel 9.4 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1348 av den 14 maj 2024 om upprättande av ett gemensamt förfarande för internationellt skydd i unionen och om upphävande av direktiv 2013/32/EU, förkortad asylprocedurförordningen, eller om utlänningen inte förblir tillgänglig för de behöriga myndigheterna (artikel 41.1.e). Vid ärenden som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.

Nedsättning av dagersättning för utlänningar med avlägsnandebeslut

Dagersättningen är tänkt att bl.a. fungera som ett incitament för utlänningar med avlägsnandebeslut att uppfylla särskilda skyldigheter, såsom att anmäla sig vid bestämda tillfällen och att vistas inom det anvisade området. Av motsvarande skäl som när det gäller asylsökande bör därför ersättningen kunna sättas ned om skyldigheterna inte efterlevs. Det är även rimligt att samma principer gäller för denna grupp som för asylsökande även om mottagandedirektivet inte är tillämpligt. Förutsättningarna för nedsättning bör därför i huvudsak vara desamma som gäller för asylsökande. Det är mot denna bakgrund lämpligt att dagersättningen sätts ned under en vecka för varje dag med en överträdelse av områdesbegränsningen.

Anmälningsskyldigheten för utlänningar med avlägsnandebeslut föreslås gälla generellt och med samma omfattning för alla. Det är därför inte lika angeläget att varje överträdelse följs av en sanktion som när det gäller den individuellt beslutade anmälningsskyldigheten för asylsökande. För nedsättning på grund av att en utlänning med avlägsnandebeslut åsidosatt anmälningsskyldigheten bör det krävas att utlänningen uteblivit från två anmälningstillfällen inom en månads tid. Nedsättningen bör då gälla en vecka. Uteblir utlänningen därefter på nytt från ett anmälningstillfälle, inom en månad från det senaste åsidosatta tillfället, är det motiverat att en nedsättning görs med ytterligare en vecka vid varje sådant tillfälle. Det innebär att dagersättningen alltså inte kommer att kunna sättas ned på denna grund för en utlänning som under minst en månads tid följt anmälningsskyldigheten men som därefter vid ett enskilt tillfälle åsidosätter ett anmälningstillfälle. Regeringen bedömer att det är en proportionerlig sanktion samtidigt som dagersättningens funktion som incitament för att uppfylla anmälningsskyldigheten upprätthålls.

Åsidosättandet ska inte bero på orsaker som utlänningen inte rådde över

Beslut om nedsättning ska enligt mottagandedirektivet fattas på objektiv och opartisk grund efter prövning i det enskilda ärendet och ange de skäl som ligger till grund för beslutet. Beslut ska grundas på sökandens speciella situation, särskilt när det gäller sökande med särskilda mottagandebehov, med beaktande av proportionalitetsprincipen (artikel 23.4). Bedömningen av om dagersättning kan sättas ned för asylsökande kan följaktligen inte vara helt schematisk. Hänsyn till omständigheterna kring överträdelsen behöver tas i det enskilda fallet. Denna utgångspunkt bör gälla även vid nedsättning av dagersättning för

personer med avlägsnandebeslut. Dagersättningen bör därför inte sättas ned i situationer där utlänningsen vistats utanför det anvisade området eller har uteblivit från anmälningstillfällen på grund av orsaker som denne inte rådde över. Sådana situationer kan uppstå när det inte har funnits möjlighet att söka tillstånd på förhand, t.ex. när någon oförutsett har lagts in på sjukhus eller på annat sätt behövt söka vård. Som framhålls av bl.a. *länsstyrelserna i Blekinge och Västerbottens län* kan vissa beslut, t.ex. att inte hålla sig inom det begränsadeområdet, ofta ligga utom ett barns kontroll. När det gäller barn ska det därför särskilt beaktas vilka möjligheter barnet självt haft att agera på annat sätt.

Beslut om nedsättning

En nedsättning bör avse hela det belopp som skulle ha betalats ut för motsvarande tid som nedsättningen gäller och dras av vid kommande utbetalning. Även när dagsättningen sätts ned bör utlänningsen behålla möjligheten att tillgodose grundläggande behov. Som framgår i avsnitt 7.4 kan därmed behovet av kost, kläder och basala hygienartiklar behöva tillgodoses av Migrationsverket eller den kommun som anordnar boendet.

Innan Migrationsverket fattar beslut om nedsättning av dagsättning bör utlänningsen få del av informationen och möjlighet att yttra sig över den. Vid överträdelse av anmälningsskyldigheten eller områdesbegränsningen bör all information dokumenteras, vilket följer av 27 § förvaltningslagen (2017:900). Det är Migrationsverket som ska visa att det har funnits förutsättningar för att sätta ned dagsättningen.

Bestämmelsen om nedsättning av dagsättning bör vara fakultativ, vilket innebär att Migrationsverket har möjlighet, men ingen skyldighet, att sätta ned dagsättningen när förutsättningarna är uppfyllda. Vid prövningen av om dagsättningen ska sättas ned ska hänsyn tas till utlänningsens personliga förhållanden och förutsättningar. Om åtgärden rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa vid beslutet.

Ytterligare sanktioner föreslås inte

I utredningens uppdrag har det ingått att överväga om det utöver skyldigheter att följa områdesbegränsning och att anmäla sig behöver införas ytterligare sanktioner eller incitament. Som framför allt *Polismyndigheten* anför är följder i fråga om storleken på, eller rätten till, ekonomiskt bistånd i alla lägen inte tillräckliga för att påverka individers agerande. I detta sammanhang måste dock framhållas att asylsökande som inte följer sina skyldigheter i vissa fall kan komma att få sina ansökningar om uppehållstillstånd betraktade som återkallade. Såväl de som befinner sig i en asylsökningssprocess som de som har fått avlägsnandebeslut kan även komma att tas i förvar om vissa skyldigheter inte följs. Regeringen anser att ytterligare åtgärder skulle fylla en begränsad funktion vid sidan om de påtryckningsmedel som nu föreslås och utredningen har inte heller lämnat några sådana förslag.

10.2 Vid misskötsamhet

Regeringens förslag

Dagersättningen ska få sättas ned helt för en utlänning under två eller fyra veckor om utlänningen gör sig skyldig till allvarlig misskötsamhet på ett asylboende.

Dagersättningen ska inte få sättas ned till följd av omständigheter som utlänningen inte rått över.

Utredningens förslag

Förslagen från utredningen stämmer överens med regeringens. I delbetänkandet föreslås att nedsättningsgrunden ska omfatta utlänningar som fyllt 18 år. Nedsättning föreslås där även göras stegvis på det sätt som föreskrivs i nuvarande 10 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., förkortad LMA, och det föreslås inte något undantag vid omständigheter som utlänningen inte rått över.

Remissinstanserna (delbetänkandet)

De flesta remissinstanserna yttrar sig inte särskilt över förslaget. Bland de som yttrat sig är utfallet blandat. Många remissinstanser, bl.a. *Burlövs, Kungsbacka* och *Uddevalla kommuner, Länsstyrelsen i Stockholms län, Migrationsverket* och *Jämställdhetsmyndigheten*, är positiva till att misskötsamhet vid asylboenden får konsekvenser. Några remissinstanser, bl.a. *Kumla kommun* och *länsstyrelserna i Norrbottens, Jönköpings och Östergötlands län* är tveksamma till att nedsättning av dagersättning är den lämpligaste åtgärden för att skapa tryggare asylboenden. Andra remissinstanser, bl.a. *Migrationsverket* och *Svenska Röda Korset*, anser att effekten av nedsättning som styrmedel begränsas av dagersättningens nivå. *Civil Rights Defenders* avstyrker förslaget och framhåller att nedsättning av dagersättning inte får leda till inskränkningar i asylsökandes rätt till tillfredsställande levnadsstandard. *Stockholms Stadsmission* lämnar en liknande synpunkt. *Barnombudsmannen* och *Rädda Barnen* betonar vikten av att barnets bästa ska beaktas vid beslut om nedsättning. *Sveriges advokatsamfund* och *Sveriges kvinnoorganisationer* anser att brottsliga handlingar bör utredas av polis och inte av boendets personal. *UNHCR*, *Svenska Röda Korset* och *Asylrättscentrum* framhåller att tydliga kriterier för vad som utgör allvarlig misskötsamhet behöver förmedlas till asylsökande. *Myndigheten för delaktighet* betonar vikten av att åtgärderna inte tillämpas godtyckligt eftersom det i sin tur kan leda till att asylsökande med funktionsnedsättning diskrimineras.

Remissinstanserna (slutbetänkandet)

Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Allvarlig misskötsamhet på asylboenden ska leda till nedsatt ersättning

Regeringen anser att boenden för utlänningar behöver vara trygga och säkra. Särskilt viktigt är det att barnen på asylboenden får vistas i en trygg miljö utan att drabbas av andra boendes misskötsamhet. Det innebär att boendena behöver vara fria från bl.a. våld, hot och hantering av narkotika. Även om endast en liten andel av de boende missköter sig kan det få betydande påverkan på boendemiljön i stort. För den som inte visar hänsyn gentemot sina medboende och genom sitt agerande skapar en otrygg boendemiljö bör det därför uppstå konsekvenser. Regeringen anser att nedsättning av dagersättningen är en förutsebar, tydlig och kännbar konsekvens och att det därför är en lämplig åtgärd vid misskötsamhet.

Bristande skötsamhet som inte bör accepteras på asylboenden kan utgöra allt ifrån handlingar av brottslig karaktär till överträdelser av regler av ordningsregler. All sådan misskötsamhet bör kunna föranleda nedsättning av dagersättningen under förutsättning att överträdelsen är tillräckligt allvarlig. En del av de överträdelser som förekommer vid asylboenden kan antas falla inom tillämpningsområdet för straffrättsliga bestämmelser och utgöra t.ex. misshandel, olaga hot, skadegörelse eller ofredande. Om inte även sådana handlingar skulle kunna föranleda nedsättning av dagersättningen skulle sanktionsmöjligheten riskera att bli mycket begränsad. Det skulle också vara svårt för Migrationsverket att bedöma om vissa handlingar kan falla inom en brottsbestämmels tillämpningsområde. Dessutom finns det skäl att vid sidan om ett eventuellt straffrättsligt förfarande även markera att brottet utgör en överträdelse av de gemensamma reglerna vid asylboendet och påverkar boendemiljön. En begränsning bör dock vara att misskötsamheten ska ha begåtts på asylboendet. Syftet med sanktionsmöjligheten är att tydliggöra att boendemiljön är ett gemensamt ansvar. Handlingar som begås på andra platser än asylboendet och dess utomhusytor bör alltså inte hanteras genom nedsättning av dagersättningen. Detsamma bör gälla för handlingar som visserligen begås av utlänningen när han eller hon befinner sig på boendet men som inte har någon påverkan på boendemiljön, t.ex. handlingar som sker på internet och som inte riktas mot andra boende.

Regeringen anser, till skillnad från *Civil Rights Defenders*, att nedsättning av dagersättningen inte utgör ett straffrättsligt förfarande även om agerandet i sig skulle kunna vara brottsligt. Regeringens bedömning är därför att förbudet mot dubbelbestraffning enligt artikel 4.1 i sjunde tilläggsprotokollet till Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, förkortad Europakonventionen, inte aktualiseras. Som bl.a. *Sveriges advokatsamfund* påtalar är det Polismyndigheten som ansvarar för att utreda brottslighet. Det innebär att det vid vissa fall av allvarlig misskötsamhet som läggs till grund för nedsättning även kan vara lämpligt att agerandet polisanmäls. Det ska dock påpekas att prövningen av om utlänningen har gjort sig skyldig till misskötsamhet prövas utifrån bestämmelserna i mottagandelagen och är helt frikopplad från en eventuell straffrättslig prövning.

Regeringen anser, i likhet med bl.a. *UNHCR*, att det behöver vara tydligt för de boende vilka ordningsregler som gäller och att bristande skötsamhet

kan leda till att dagersättningen sätts ned. Regeringen delar också *Myndigheten för delaktighets* uppfattning att det behöver vara tydligt för anställda vilka bedömningar som ska ligga till grund för åtgärder vid misskötsamhet, hur införandet av åtgärder ska genomföras och i vilka steg. Anställda behöver vidare ha kunskap om funktionsnedsättningar och uppvisa en medvetenhet om vikten av gott bemötande, t.ex. för personer med osynliga funktionsnedsättningar som kan ha svårigheter att reglera känslor och sortera olika stimuli. Som myndigheten framför är det viktigt att brist på anpassningar och kunskap hos de anställda inte leder till att personer med funktionsnedsättning diskrimineras och oftare utsätts för sanktioner och åtgärder än övriga boende.

Enligt regeringens uppfattning bör inte all misskötsamhet leda till att ersättningen sätts ned. Bedömningen av om ett visst agerande ska föranleda att ersättningen sätts ned bör göras utifrån den aktuella misskötsamhetens karaktär och omfattning.

Nedsättningen ska gälla under två eller fyra veckor

Eftersom misskötsamhet normalt begås vid olika tillfällen bör ett beslut om nedsättning på den grunden gälla för ett visst antal dagar. Enligt regeringens bedömning är det lämpligt att dagersättningen sätts ned under två eller fyra veckor vid varje tillfälle beroende på hur allvarlig misskötsamhet det är fråga om. Vid t.ex. överträdelser av ordningsregler bör dagersättningen sätts ned under två veckor. När det däremot rör sig om typiskt sett allvarligare överträdelser såsom hot eller våld mot medboende eller personal bör beslutet gälla i fyra veckor. En bedömning får göras i det enskilda fallet av hur allvarlig överträdelsen är.

Om en utlänning fortsätter att missköta sig bör dagersättningen kunna sätts ned under ytterligare två eller fyra veckor. För att så ska bli fallet är det tillräckligt att utlänningen på nytt har gjort sig skyldig till misskötsamhet som kan betraktas som allvarlig. Det behöver alltså inte vara fråga om samma typ av misskötsamhet som den som låg till grund för det första beslutet om nedsättning. Utlänningar som fortsätter med misskötsamt beteende kan därmed få sin dagersättning nedsatt gång på gång under obegränsad tid.

På samma sätt som vid överträdelse av områdesbegränsning eller anmälningsskyldighet bör det vara en möjlighet och inte en skyldighet för Migrationsverket att besluta om nedsättning av dagpenningen. Utlänningens dagersättning bör inte heller kunna sätts ned om misskötsamheten berodde på omständigheter som denne inte rått över. Ett beslut om nedsättning får inte heller leda till att utlänningens grundläggande behov inte kan tillgodoses. Som framgår av avsnitt 7.4 kan därmed behovet av kost, kläder och basala hygienartiklar behöva tillgodoses av Migrationsverket eller den kommun som anordnar boendet. Vid ärenden som rör barn ska även i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.

10.3 Vid försvårande av utredning

Regeringens förslag

Hittillsvarande bestämmelser om nedsättning av dagersättning för den som försvårar utredningen genom att hålla sig undan ska föras över till den nya lagen.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår att medverkan till åtgärd som är nödvändig för att ett beslut om avvisning eller utvisning ska kunna verkställas ska vara ett villkor för bistånd och att vägran till sådan medverkan därutöver ska vara en grund för nedsättning av dagersättning. Utredningen föreslår även att dagersättningen ska kunna sättas ned vid vägran att delta i sysselsättning.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanserna yttrar sig inte särskilt över förslaget. *Migrationsverket* anser att det bör övervägas om en vägran att medverka till att ett avvisnings- eller utvisningsbeslut verkställs ska vara kvar som grund för nedsättning av dagersättningen. Verket ifrågasätter även lämpligheten i användningen av olika åldersgränser. *Asylrättscentrum* och *Sveriges Stadsmissioner* är tveksamma till om mottagandedirektivet ger utrymme för nedsättning av dagersättning vid vägran att delta i bl.a. skötsel av asylboenden.

Skälen för regeringens förslag

De regler för nedsättning som finns i 10 § LMA är delvis fortfarande relevanta och ändamålsenliga. Några av dessa bör därför, med nödvändiga anpassningar utifrån förslagets övriga delar, föras över till den nya lagen.

Enligt nuvarande regler kan dagersättning sättas ned bl.a. för den som försvårar utredningen i ärendet om uppehållstillstånd genom att inte medverka till att klarlägga sin identitet. Som framgår i avsnitt 7.5.1 föreslås det att medverkan till att klarlägga sin identitet i stället ska bli ett villkor för rätt till dagersättning för asylsökande. Någon möjlighet till nedsättning på denna grund bör därför inte föras över till den nya lagen.

I avsnitt 7.5.3 föreslås det att en person som har fyllt 16 år behöver medverka till åtgärder för att ett beslut om avvisning eller utvisning ska kunna verkställas för att ha rätt till dagersättning. Utredningen föreslår att det utöver detta villkor för dagersättning även ska gå att sätta ned dagersättningen om en utlänning utan giltigt skäl vägrar medverka till åtgärd som är nödvändig för att ett beslut om avvisning eller utvisning ska kunna verkställas. Utredningen anser att nedsättning t.ex. ska aktualiseras om personen inte sökt pass som krävs för återresan eller uttryckt en vägran att frivilligt lämna landet. Regeringen anser att en sådan överlappande reglering av villkor för dagersättning och förutsättningar för nedsättning inte är lämplig.

Av det nya mottagandedirektivet följer att dagersättningen får inskränkas eller dras in bl.a. om en sökande underlåter att delta i obligatoriska integrationsåtgärder, om sådana tillhandahålls eller möjliggörs av medlemsstaten (artikel 23.2 f). Regeringen anser i likhet med *Asylrättscentrum* och *Sveriges Stadsmissioner* att det är tveksamt om nedsättningsgrunden när en utlänning vägrar delta i organiserad verksamhet är förenlig med mottagandedirektivet. Den bör därför inte föras över till den nya lagen.

Enligt LMA får dagersättning sättas ned för en utlänning som försvårar utredningen i ärendet om uppehållstillstånd genom att hålla sig undan. Denna nedsättningsgrund är fortfarande ändamålsenlig och bör föras över till den nya lagen. Även det system med upptrappade konsekvenser som följer av LMA bör behållas och föras över till den nya lagen.

Reglerna i LMA innebär att dagersättningen i aktuella fall endast kan sättas ned för den som fyllt 18 år. Denna ordning bör behållas. De nya grunderna för nedsättning som föreslås ovan gäller däremot utan åldersbegränsning, men knyter i vissa fall an till skyldigheter som gäller först från 16 års ålder. Detta innebär att olika åldersgränser kommer att gälla för olika nedsättningsgrunder. Migrationsverket ifrågasätter om detta är en lämplig ordning och även om åldersgränserna är motiverade i förhållande till förutsättningarna för rätten till dagersättning. Enligt regeringens mening är det angeläget att skyldigheter som åläggs utlänningar är åldersanpassade och att det för dessa skyldigheter finns samband med lämpliga sanktioner, t.ex. i form av nedsättning av dagersättning. Detta är viktigare än den tydlighet som skulle uppnås genom en enhetlig åldersgräns för alla nedsättningsgrunder. Såvitt framkommit bör inte heller en sådan ordning leda till praktiska tillämpningsproblem varken i förhållande mellan grunderna för nedsättning eller mellan dessa och villkor för rätt till dagersättning.

11 Återbetalningsskyldighet och återkrav

Regeringens förslag

Migrationsverket ska få besluta om återkrav av dagersättning eller särskilt bidrag enligt lagen. Ett sådant beslut ska fattas om mottagaren av ersättningen har orsakat att denna har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp genom att lämna oriktiga uppgifter eller inte lämna de uppgifter som mottagaren är skyldig att lämna. Detsamma ska gälla om ersättning i annat fall har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp och mottagaren har insett eller skäligen borde ha insett detta.

När återkrav har beslutats ska Migrationsverket kunna bevilja anstånd med betalningen eller träffa avtal om en avbetalningsplan. I sådana fall ska myndigheten ta ut ränta på det obetalda beloppet. Om ett belopp inte betalas i rätt tid ska Migrationsverket ta ut dröjsmålsränta enligt räntelagen.

Migrationsverket ska få avstå från kravet på återbetalning eller ränta helt eller delvis om det finns särskilda skäl.

I den utsträckning som det är skäligt ska Migrationsverket även kunna avräkna krav på återbetalning genom avdrag på efterföljande utbetalningar av ersättning. Avdrag ska även få göras för upplupen ränta.

Utredningens förslag

Förslagen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanserna yttrar sig inte särskilt över förslaget. *Statskontoret* tillstyrker förslaget. *Rädda Barnen* anser att beslut om återkrav ska kunna fattas av såväl en handläggare som en beslutsfattare för att garantera rättssäkerheten. Organisationen framhåller vikten av att Migrationsverket inte ska få en skyldighet att besluta om återbetalning då många familjer lever på marginalen. *Förvaltningsrätten i Göteborg* anser att det bör övervägas om ett uttryckligt beviskrav ska framgå av lagtexten eftersom det i motsvarande bestämmelser i annan lagstiftning funnits långvariga tillämpningsproblem. Förvaltningsrätten föreslår även en alternativ utformning av bestämmelsen om Migrationsverkets möjlighet att göra avdrag på en kommande utbetalning.

Skälen för regeringens förslag

Migrationsverket ska få möjlighet att återkräva bistånd

Migrationsverket har i dag inte någon författningsreglerad möjlighet att återkräva ersättning som har betalats ut felaktigt, till skillnad från vad som gäller för många andra förmånssystem. Syftet med bestämmelser om återbetalningsskyldighet är att värna det allmännas medel och se till att ersättningar betalas ut till rätt mottagare och med rätt belopp. Myndigheten är hänvisad till att kräva skadestånd från den som fått ersättningen, vilket sällan är ett realistiskt alternativ i praktiken. Detta innebär att även den som har orsakat att ersättning har betalats ut felaktigt, t.ex. genom att medvetet lämna felaktiga uppgifter, i de flesta fall får behålla ersättningen. Mot den bakgrunden bör Migrationsverket ges möjlighet att på motsvarande sätt som andra utbetalande myndigheter kunna kräva tillbaka ersättning under vissa förutsättningar. Möjligheten att besluta om återkrav bör gälla både dagersättning och särskilt bidrag enligt den föreslagna mottagandelagen.

Förutsättningarna för återbetalningsskyldighet

Flera förhållanden är av betydelse för frågan om i vilka situationer återbetalning bör aktualiseras. Från statens perspektiv är det å ena sidan viktigt att felaktigt utbetald ersättning kan återkrävas på ett effektivt sätt. Att denna möjlighet finns kan i sig även vara handlingsdirigerande och minska förekomsten av felaktiga utbetalningar. Från den enskildes perspektiv är det å andra sidan viktigt att den som gjort rätt för sig kan förlita sig på att ersättningen, som i normalfallet kommer att utgöra den enskildes enda tillgångar, inte senare kommer att krävas åter. Dagersättning och särskilt bidrag är ersättningar för enskildas försörjning

som i hög utsträckning påminner om andra förmåner, t.ex. inom socialförsäkringen och den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Liknande bestämmelser om återbetalningsskyldighet som finns i de regelverken bör införas i mottagandelagen. Återbetalningsskyldighet bör aktualiseras när den som har fått ersättningen har orsakat att denna lämnats felaktigt eller med för högt belopp genom att lämna oriktiga uppgifter eller inte lämna de uppgifter som han eller hon är skyldig att lämna. Detsamma bör gälla när mottagaren inte orsakat felaktigheten under förutsättning att denne insett eller skäligen borde ha insett att ersättningen var felaktig eller för hög.

Förslaget innebär att personer som tagit emot ersättning enligt mottagandelagen får ett strikt ansvar för återbetalning när det är de själva som orsakat att utbetalningen blivit felaktig eller för hög. Så kan exempelvis vara fallet om det framkommit att en person har haft en inkomst eller varit sammanboende eller om personen flyttat från anvisat asylboende utan att anmäla det till Migrationsverket. I sådana situationer krävs alltså inte någon form av insikt hos mottagaren om felaktigheten. En förutsättning för återbetalningsskyldighet på grund av att den enskilde brustit i sin skyldighet att lämna uppgifter eller anmäla ändrade förhållanden är att det klart framgår av lag eller andra föreskrifter vilka förhållanden som omfattas av skyldigheten, jfr 8 a § förordningen (1994:361) om mottagande av asylsökande m.fl. Den som ansöker om ersättning bör även informeras om villkoren i samband med att ansökan görs eller att ett beslut meddelas. I de fall felaktigheten i stället beror på myndigheten eller på någon annan orsak, förutsätts att den som tagit emot ersättningen har insett eller skäligen borde ha insett att den var felaktig eller för hög för att återbetalningsskyldighet ska aktualiseras.

Frågan om ett beviskrav bör framgå direkt av lagtexten har lyfts fram av *Förvaltningsrätten i Göteborg*. När det kommer till återkrav av ekonomiska ersättningar är det den återkrävande myndigheten som har bevisbördan för att förutsättningarna för återkrav är uppfyllda. Högsta förvaltningsdomstolen har nyligen uttalat att vid återkrav av förmåner gäller vanligen ett förhöjt beviskrav (HFD 2024 ref. 62). Regeringen anser att det lämpar sig bäst att den närmare innebörden av vilket krav som ställs på myndighetens bevisning även i fortsättningen överlämnas till rättstillämpningen.

Migrationsverket ska kunna avstå från ett återkrav

Dagersättningen och det särskilda bidraget enligt mottagandelagen är avsett att utgöra den enskildes enda inkomst och ska tillgodose den enskildes försörjning. Beroende på situationen kan det därför i vissa fall framstå som orimligt att besluta om återkrav även om förutsättningarna för detta är uppfyllda. I många fall kan det dessutom antas kosta för mycket att kräva tillbaka utbetalningarna, särskilt för återkrav som avser små belopp. Migrationsverket bör därför ha möjlighet att avstå från krav på återbetalning, inklusive eventuell ränta och avgifter, om det finns särskilda skäl för det. Ett sådant avstående bör kunna aktualiseras om det under handläggningen av ett ärende kommer fram omständigheter som skulle ha medfört att myndigheten inte skulle ha beslutat om återkrav om omständigheterna varit kända tidigare. Det bör kunna avse såväl den

återbetalningsskyldiges personliga eller ekonomiska förhållanden som andra omständigheter.

Beslut om återkrav ska kunna överklagas och bli verkställbara

Med hänsyn till den stora påverkan som ett krav på återbetalning kan få för en enskilds ekonomiska situation är det angeläget att det krav som riktas mot den enskilde kan underkastas en rättslig prövning. Ett beslut om återkrav enligt mottagandelagen bör därför kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Denna ordning tillgodoser den enskildes rättssäkerhetsintresse och det är därutöver inte nödvändigt att införa sådana regler om beslutsordningen som *Rädda Barnen* föreslår.

Genom ändringar i utsökningsbalken som trädde i kraft 2022 gäller att vissa beslut av en förvaltningsmyndighet utgör exekutionstitlar. Detta gäller bl.a. förvaltningsbeslut som innefattar betalningsskyldighet och får överklagas i annan ordning än den som gäller för laglighetsprövning enligt kommunallagen (2017:725). Ett sådant beslut får därmed verkställas när det har fått laga kraft. Detta innebär, i likhet med t.ex. beslut om återkrav enligt socialförsäkringsbalken, att beslut om återkrav som fått laga kraft kan användas av Migrationsverket för att ansöka om verkställighet hos Kronofogden. Att besluten blir verkställbara innebär att hanteringen blir enklare och mer kostnadseffektiv för Migrationsverket, Kronofogdemyndigheten och domstolarna.

Ränta och avbetalning

Bestämmelser som ger myndigheter rätt att ta ut ränta vid återkrav finns i flera författningar, bl.a. socialförsäkringsbalken. Ränta kan utgöra ett effektivt påtryckningsmedel för att få till stånd frivillig betalning och i förlängningen bidra till att en process om verkställighet undviks. Migrationsverket bör därför ges möjlighet att på motsvarande sätt som flera andra myndigheter ta ut ränta.

Ränta bör kunna tas ut från den dag då anstånd med att betala beviljats eller avtal träffats om avbetalningsplan, dock inte för tid innan det återkrävda beloppet hade förfallit till betalning. Ränta bör då tas ut med en räntesats som överstiger statens utlåningsränta med två procentenheter.

Om ett belopp som har återkrävts inte betalas i tid bör Migrationsverket kunna ta ut dröjsmålsränta på beloppet. Det gäller även belopp som inte har betalats i enlighet med ett beviljat anstånd eller en avbetalningsplan. I sådana situationer bör dröjsmålsränta tas ut i enlighet med bestämmelserna i räntelagen (1975:635).

Avdrag vid senare utbetalningar

I många fall bör det finnas bättre förutsättningar att få tillbaka ett återkrävt belopp genom avdrag vid efterföljande utbetalningar än genom att inleda ett verkställighetsförfarande. Det innebär också att den enskilde kan undvika den process som följer med indrivning och risken att stå för kostnader för verkställigheten. En sådan möjlighet finns redan vid t.ex. återkrav enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2024:506) om arbetslöshetsförsäkring.

Regeringen anser att Migrationsverket under vissa förutsättningar bör ha rätt att avräkna ett krav på återbetalning eller upplupen ränta mot annan

ersättning som ska betalas till den återbetalningsskyldige enligt mottagandelagen. Det belopp som ska återbetalas, eller delar av det, bör alltså kunna avräknas från ersättning som inte har betalats ut. Migrationsverket ska alltså inte kunna kvitta återkravet mot belopp som redan betalats ut, oavsett om tillgångarna skulle vara möjliga att ta i anspråk för myndigheten. Däremot kan sådana medel bli föremål för utmätning i enlighet med utsökningsbalkens regler. Regeringen anser, till skillnad från *Förvaltningsrätten i Göteborg*, att avdragets syfte är tydligt även utan att bestämmelsen i mottagandelagen innehåller begreppet kvittning.

Avdrag bör bara få ske i den utsträckning det är skäligt. En bedömning får alltså göras i varje enskilt fall av om det kan anses vara skäligt och i så fall med vilket belopp.

12 Ändring och överklagande

12.1 Migrationsverket ska kunna ändra beslut om ersättning

Regeringens förslag

Migrationsverket ska kunna ändra ett beslut om ersättning enligt lagen när något förhållande som påverkar rätten till eller storleken på ersättningen har förändrats.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanserna yttrar sig inte särskilt över förslaget. *Statskontoret* tillstyrker förslaget. *Rädda Barnen* anser att beslut om ändring ska fattas av såväl en handläggare som en beslutsfattare för att garantera rättssäkerheten. *Förvaltningsrätten i Göteborg* anser att det bör övervägas om det ska föras in ett uttryckligt beviskrav i lagtexten.

Skälen för regeringens förslag

För att effektivt hushålla med statliga medel är det viktigt att utbetalningar av ersättning enligt lagen är korrekta. Vid ersättningar som beviljas tills vidare och betalas ut periodiskt kan detta medföra utmaningar. För att rätt person ska få rätt bistånd behöver myndigheten då inte bara göra en korrekt bedömning vid prövningen av den enskildes ansökan, utan även kunna beakta om villkoren för bistånd vid efterföljande utbetalningar fortfarande är uppfyllda. Ett tidigare beslut om bistånd enligt lagen bör därför kunna ändras när något förhållande som påverkar rätten till biståndet eller biståndets storlek har förändrats. Det kan t.ex. bli aktuellt när det visar sig

att en person har inkomst, har flyttat från sitt asylboende eller inte längre medverkar till åtgärder för att ett beslut om avvisning eller utvisning ska kunna verkställas.

Ett beslut om beviljande av dagersättning eller särskilt bidrag enligt den föreslagna mottagandelagen är gynnande för den enskilde. Det innebär begränsningar av när ett beslut får ändras till den enskildes nackdel. Generella bestämmelser om detta finns i 37 § förvaltningslagen (2017:900). Av rättsfallet HFD 2023 ref. 3 följer att Migrationsverket med stöd av förvaltningslagens bestämmelser kan ändra ett beslut om dagersättning till den enskildes nackdel när det framkommer att utlänningsen har egna medel. Regeringen anser att det behöver vara tydligt att en sådan ändring ska vara möjlig att göra beträffande alla former av ersättningar enligt mottagandelagen och för alla villkor som gäller för att sådana bidrag ska ges. Migrationsverket bör därför få en lagreglerad rätt att ändra beslut om ekonomiskt bistånd när en person inte längre uppfyller villkoren för biståndet. Det bör därmed införas en bestämmelse i mottagandelagen som är ett s.k. återkallelseförbehåll enligt 37 § andra stycket 1 förvaltningslagen.

Får myndigheten kännedom om sådana förhållanden som kan föranleda en ändring, kommer Migrationsverket handlägga frågan i enlighet med förvaltningslagens bestämmelser. Det saknas mot den bakgrunden skäl att införa en särskild beslutsordning vid ändring på det sätt som *Rädda Barnen* förordar. Av samma anledning finns det inte heller anledning att precisera beviskravet, vilket *Förvaltningsrätten i Göteborg* föreslår.

12.2 Bestämmelser om överklagande

Regeringens förslag

Hittillsvarande bestämmelser om överklagande ska i huvudsak oförändrade föras över till den nya lagen.

Beslut om att inte ge tillstånd till att lämna ett begränsat område eller beslut om individuell boende- och anmälningsskyldighet ska kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Beslut om huruvida förutsättningarna för undantag från kravet på arbetstillstånd enligt lagen är uppfyllda ska kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Utredningens förslag

Förslagen från utredningen stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen föreslår att överklagande av ett beslut om undantag från kravet på arbetstillstånd ska prövas av migrationsdomstol.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanserna har inte uttalat sig särskilt om förslagen. *Asylrättscentrum* anser att det inte står klart vilka beslut som ska kunna överklagas för att få områdesbegränsningen att upphöra i de fall detta krävs enligt mottagandedirektivet. Organisationen framhåller, vilket även

Sveriges Stadsmissioner anser, att ett beslut om tilldelning av boende borde kunna överklagas. *Förvaltningsrätten i Göteborg* ifrågasätter om det är lämpligt att frågor om avvikanderisk bedöms av olika domstolsslag. Förvaltningsrätten anser att det saknas en motivering till varför prövningen av överklaganden av beslut om undantag från kravet på arbetstillstånd ska göras av migrationsdomstol och framhåller att det inte krävs särskild kompetens inom migrationsrätt för att bedöma frågorna samt att en spridning av mål till fler domstolar är att föredra. Asylrättscentrum anser att en prövning i domstol bör omfatta samtliga grunder för att neka undantag från kravet på arbetstillstånd, dvs. även de förutsättningar för undantag som följer av utlänningsförordningen (2006:97), något som även *Förvaltningsrätten i Luleå* och *Migrationsverket* anser bör övervägas. Förvaltningsrätten i Göteborg och Asylrättscentrum ifrågasätter vidare om en begränsning av överklagbarheten över huvud taget är förenlig med artikel 29 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1346 av den 14 maj 2024 om normer för mottagande av personer som ansöker om internationellt skydd, förkortat mottagandedirektivet. *Svenska Röda Korset* anser att det finns risk för att grundläggande rättssäkerhetsgarantier inte tillgodoses om den enskilde inte beviljas juridiskt stöd i processen.

Skälen för regeringens förslag

Principerna för överklagande bör inte ändras

I LMA anges bl.a. att Migrationsverkets eller socialnämndens beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol, dock med undantag för beslut om anvisning av ensamkommande barn, anvisning av en kommun för boende för vissa utlännningar och tilldelning av eller erbjudande om boendeplats. Migrationsverkets beslut får överklagas till förvaltningsrätten inom den domkrets som utlännningen vistades i när beslutet fattades. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten. Beslut i fråga om bistånd enligt lagen eller att genomföra en undersökning av ett boendetrymme på ett asylboende gäller omedelbart.

Motsvarande överklagandemöjligheter bör gälla enligt den nya lagen med mindre justeringar i sak och redaktionella ändringar. Utgångspunkten är därmed fortfarande att de beslut som Migrationsverket fattar enligt den nya mottagandelagen får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Hänvisningen till socialnämndens beslut bör dock tas bort, eftersom personkategorin tillståndssökande inte omfattas av den nya lagen (se avsnitt 5.1). I avsnitt 6.3 föreslås att en kommun ska kunna anvisas att ordna boende för asylsökande i vissa extraordinära situationer. En sådan anvisning bör, i likhet med övriga anvisningar enligt lagen, inte kunnat överklagas. I frågan om överklagbarheten av ett beslut om tilldelning eller erbjudande om boendeplats har regeringen nyligen bedömt att sådana beslut inte ska kunna överklagas (prop. 2024/25:49 s. 24 och 25). Det har inte kommit fram skäl för att nu göra en annan bedömning i frågan.

Beslut att neka tillstånd att vistas utanför anvisat område ska kunna överklagas

Enligt det nya mottagandedirektivet är medlemsstater inte skyldiga att fatta administrativa beslut om anvisning till ett geografiskt område

(artikel 8.4). Det finns inte heller någon uttrycklig rätt att överklaga en sådan anvisning. Däremot ska ett beslut att inte ge ett tillstånd att vistas utanför området kunna överklagas (artikel 29). Vidare framgår det att en anvisning till ett begränsat geografiskt område inte längre är tillämplig om det har fastställts att en sökande inte har beviljats faktisk tillgång till sina rättigheter enligt direktivet (artikel 8.6).

Den ordning som föreslås i avsnitt 8.1 innebär att en generell skyldighet för asylsökande att vistas inom ett visst område regleras i lag. Områdets omfattning framgår av lagen och eventuella kompletterande föreskrifter. Områdesbegränsningen kan därmed inte anses utgöra ett beslut som enligt direktivet ska kunna överklagas. Det är inte heller ett individuellt beslut som involverar några överväganden i det enskilda fallet. Om en begäran om tillstånd att vistas utanför området avslås ska dock ett särskilt beslut fattas. Detsamma bör gälla för beslut i motsvarande situationer för utlännningar med avlägsnandebeslut.

Asylrättscentrum anser att det är otydligt vilka beslut som skulle överklagas för att möjliggöra en prövning enligt artikel 8.6 i direktivet. Enligt regeringens mening bör en invändning om att den asylsökande inte beviljats faktisk tillgång till sina rättigheter kunna framställas t.ex. när den asylsökande överklagar ett beslut om nekat tillstånd till att lämna länet eller ett beslut om att sätta ned dagersättningen till följd av överträdelse av områdesbegränsningen.

Individuella beslut om boende- eller anmälningsskyldighet ska kunna överklagas

Vid beslut om boende- eller anmälningsskyldighet ska medlemsstater enligt det nya mottagandedirektivet säkerställa att beslutet prövas av en rättslig myndighet på eget initiativ när beslutet har tillämpats i mer än två månader, eller att beslutet kan överklagas på begäran av den sökande (artikel 9.5). Beslut som fattas enligt artikel 9 och som påverkar en sökande individuellt ska kunna överklagas (artikel 29).

Mottagandedirektivet kräver alltså att beslut om boendeskyldighet, individuell anmälningsskyldighet och beslut att inte ge en sökande tillstånd till frånvaro vid anmälningstillfällen ska vara överklagbara. Enligt regeringens mening saknas anledning att därutöver införa en ex officio-prövning av domstol när beslutet tillämpats i mer än två månader.

Förvaltningsrätten i Göteborg framhåller att bedömningen av om det finns en risk för att den asylsökande avviker med tillämpning av utlänningslagen (2005:716) normalt hanteras i migrationsdomstol. Regeringen anser dock att de svårigheter som kan följa på att frågor om risk för avvikande prövas i olika instansordningar inte är tillräckliga för att motivera att ett överklagande av ett beslut om boende- eller anmälningsskyldighet hanteras i en annan ordning än övriga beslut enligt mottagandelagen.

Beslut som begränsar en asylsökandes tillträde till arbetsmarknaden ska kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol

Av artikel 29 i det nya mottagandedirektivet framgår att medlemsstater har en skyldighet att se till att beslut i fråga om beviljande, indragning eller inskränkning av förmåner kan överklagas enligt de förfaranden som

fastställs i nationell rätt. Av mottagandedirektivet framgår att tillträde till arbetsmarknaden ska ges om den behöriga myndigheten inte har beslutat i fråga om en ansökan om internationellt skydd inom sex månader och förseningen inte kan tillskrivas den sökande (artikel 17.1). Vidare anges att medlemsstaterna ska säkerställa att de som har tillträde till arbetsmarknaden enligt artikel 17.1 får faktiskt tillträde till arbetsmarknaden i enlighet med nationell rätt (artikel 17.2).

Utredningen bedömer att tillträde till arbetsmarknaden utgör en sådan förmån som avses i artikel 29 i mottagandedirektivet och har inte analyserat förutsättningarna för att införa ett överklagandeförbud när det gäller beslut om att neka tillträde. Enligt regeringens bedömning kan det inte uteslutas att tillträde till arbetsmarknaden är en sådan förmån som kräver en rätt att överklaga. Frågan om de förutsättningar som anges i artikel 17.1 i direktivet är uppfyllda kan därmed behöva prövas i ett överklagandeförfarande. Regeringen anser därför att det inte ska införas ett överklagandeförbud för beslut enligt mottagandelagen om att neka tillträde till arbetsmarknaden.

Som regeringen framhåller i avsnitt 9.2 är reglerna om att utfärda bevis om undantag från kravet på arbetstillstånd enligt utlänningsförordningen inte utformade som en rättighet för individen. Frågor om de närmare förutsättningarna för undantag från kravet på arbetstillstånd enligt nationell rätt bör alltså falla utanför prövningen av rätten till tillträde till arbetsmarknaden enligt mottagandedirektivet. För att tillgodose asylsökandes direktivsenliga rätt krävs därmed enligt regeringens uppfattning att det efter ett överklagande prövas om förutsättningarna som följer av artikel 17.1 är uppfyllda. Regeringen ser, till skillnad från bl.a. *Asylrättscentrum*, inte någon anledning att därutöver utvidga domstolens prövning. Prövningen bör alltså endast omfatta frågan om Migrationsverket har avgjort ärendet inom sex månader från det att asylansökan lämnades in och, om så inte är fallet, att förseningen inte beror på den asylsökande.

Utredningen föreslår att ett beslut enligt mottagandelagen att neka en asylsökande tillträde till arbetsmarknaden ska kunna överklagas till migrationsdomstol. Regeringen bedömer, i likhet med *Förvaltningsrätten i Göteborg*, att domstolarnas prövning av om ett beslut fattats i rätt tid och om eventuell försening beror på den sökande i de allra flesta fallen är av enkel art och inte kräver särskild kompetens inom migrationsrätt. Det är även önskvärt att mål av den aktuella typen följer samma ordning för överklagande som övriga mål enligt mottagandelagen. Regeringen ser mot denna bakgrund inte att det finns skäl för att den aktuella frågan ska överklagas på något annat sätt än andra beslut enligt mottagandelagen, dvs. till allmän förvaltningsdomstol. Med anledning av synpunkterna från *Svenska Röda Korset* vill regeringen framhålla möjligheten att ansöka om rättshjälp och att domstolens utredningsskyldighet bl.a. syftar till att tillgodose grundläggande rättssäkerhetsgarantier vid förfarandet i allmän förvaltningsdomstol. Regeringen anser inte att det finns anledning att införa särskilda regler om möjlighet till rättsligt bistånd vid prövning av frågan om tillträde till arbetsmarknaden.

13 Övriga bestämmelser

Regeringens förslag

Hittillsvarande bestämmelser om handräckning, om kontroll av boendetrymmen, om rätten för en utlänning som har fyllt 16 år att föra sin talan i mål eller ärenden, om statlig ersättning till kommuner, om delgivning i mål och ärenden, om tystnadsplikt och om föreskriftsrätt vid krig eller krigsfara ska föras över till den nya mottagandelagen.

Utredningens förslag

Förslagen från utredningen stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen föreslår att bestämmelsen om statlig ersättning till kommuner förs över med tillägget att ersättning ges i de fall då bistånd har lämnats innan Migrationsverket tagit över ansvaret för att lämna bistånd.

Remissinstanserna

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har yttrat sig över förslaget. SKR anser att kommuner ska ha rätt att begära handräckning när de har ansvar för att ordna anvisat boende. SKR anser även att bestämmelsen om barns rätt att själv föra sin talan enligt den föreslagna mottagandelagen bör överensstämma med motsvarande bestämmelse i socialtjänstlagen (2025:400). Vidare anser SKR att kommunerna även ska ha rätt till statlig ersättning för övriga åtaganden som kommunerna har enligt mottagandelagen. I fråga om reglerna om tystnadsplikt anser SKR att de kan behöva kompletteras för att gälla även vid kommunala boenden.

Skälen för regeringens förslag

I denna lagrådsremiss lämnas förslag på bestämmelser som ska bidra till ett effektivare mottagande av och återvändande för utlänningar. Det föreslås t.ex. bestämmelser om områdesbegränsning och närvarokontroll. Det föreslås också tydligare regler om vilka utlänningar som ska omfattas av den nya lagen. Vidare förtydligas ansvarsfördelningen mellan Migrationsverket och kommunerna. Många bestämmelser i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., förkortad LMA, är dock fortfarande aktuella och behövs för ett effektivt mottagande och återvändande. Det gäller inte minst de bestämmelser som trädde i kraft den 1 mars 2015. Det finns därmed fortsatt behov av bestämmelser om handräckning (19 b § LMA), om kontroll av boendetrymmen (19 c § LMA), om rätt för barn att föra sin talan i mål eller ärenden (20 § LMA), om delgivning i mål och ärenden (21 § LMA) om statlig ersättning till kommuner (23 § LMA), om tystnadsplikt (24 § LMA) och om föreskriftsrätt vid krig eller krigsfara (25 § LMA). Bestämmelserna bör föras över till den nya mottagandelagen utan ändringar i sak.

När det gäller bestämmelsen om utökade kontrollmöjligheter av asylsökandes boendetrymmen infördes den i samband med att asylboenden infördes i mars 2025. Åtgärden syftar till att kontrollera boendevillkoret för rätt till dagersättning och särskilt bidrag. Till att börja

med får Migrationsverket undersöka det boendetrymme och de slutna förvaringsställen som den asylsökande disponerar på asylboendet, om det kan misstänkas att den asylsökande inte bor på den tilldelade boendeplatsen och undersökningen behövs för att kunna bedöma om han eller hon uppfyller boendevillkoret för dagarsättning och särskilt bidrag. Undersökningen ska genomföras i närvaro av ett vittne. All den hänsyn som omständigheterna medger ska iakttas. Beslutet att genomföra en undersökning gäller omedelbart. I och med att mottagandelagen föreslås omfatta fler utlännningar med avlägsnandebeslut, och då boendevillkoret för rätt till dagarsättning och särskilt bidrag även gäller för dem, finns det skäl att låta denna kontrollmöjlighet även vara tillämplig för dessa utlännningar. Det behövs då göras en bedömning av om förslaget även med denna utvidgning är förenligt med de grundläggande fri- och rättigheterna.

Vid införandet av 19 c § LMA gjorde regeringen en bedömning av de rättsliga förutsättningarna för en sådan reglering utifrån regeringsformen och internationella åtaganden och redogjorde i övrigt för förutsättningarna för att tillämpa förfarandet och förslagets förenlighet med grundläggande fri- och rättigheter (prop. 2024/25:49 s. 41–48). Regeringen framförde bl.a. att möjligheten till undersökning gäller i förhållande till en begränsad krets – asylsökande som bor på ett asylboende och som får dagarsättning eller har ansökt om särskilt bidrag. Vidare betonades att förslaget endast gäller i en viss, tydligt avgränsad situation, dvs. om det kan misstänkas att den enskilde inte bor enbart på asylboendet och undersökningen behövs för att Migrationsverket ska kunna bedöma om han eller hon uppfyller boendevillkoret för dagarsättning och särskilt bidrag. Förslaget bedömdes vara nödvändigt för att Migrationsverket ska kunna bedriva ett effektivt arbete med att kontrollera efterlevnaden av villkoren för dagarsättning och särskilt bidrag och därigenom bidra till att motverka att medel från det allmänna utbetalas felaktigt. Möjligheten till sådan kontroll bedömdes också bidra till att asylsökande bor kvar på asylboendet. Förslaget bedömdes därmed utgöra en godtagbar inskränkning av enskildas fri- och rättigheter. Det framhölls särskilt att Migrationsverket alltid ska göra en bedömning av om de vidtagna undersökningsåtgärderna är proportionerliga i det enskilda fallet, samt att en barnkonsekvensanalys alltid ska göras om ärendet rör barn och att vad som bedöms vara barnets bästa alltid ska beaktas i första hand. Förslaget bedömdes vara förenligt med grundläggande fri- och rättigheter. Regeringen bedömer att samma överväganden som gjordes vid införandet av 19 c § gör sig gällande för utlännningar med avlägsnandebeslut. Förslaget att Migrationsverket får möjlighet att undersöka boendetrymmen även för denna personkrets bedöms därmed vara förenligt med grundläggande fri- och rättigheter.

Enligt LMA får Migrationsverket begära hjälp från Polismyndigheten för att verkställa beslut om att en utlänning ska lämna sin plats vid ett asylboende (19 b §). Migrationsverkets möjlighet till handräckning gäller även i boenden som kommunen har anordnat (prop. 2024/25:49 s. 60). Av denna anledning bedömer regeringen, till skillnad från *SKR*, att någon självständig rätt för kommunen att begära sådan hjälp inte behövs.

När det gäller barns rätt att föra sin egen talan förespråkar *SKR* en anpassning till dess motsvarighet i socialtjänstlagen (2025:400), bl.a. till en ålder på 15 år. Till skillnad från *SKR* anser regeringen att den

nuvarande åldersgränsen på 16 år fortfarande är motiverad för ärenden och mål enligt den föreslagna mottagandelagen.

När det gäller den statliga ersättningen till kommuner anser SKR att utredningens förslag riskerar att uppfattas som en begränsning av kommuners rätt till statlig ersättning i förhållande till nuvarande ordning. Regeringen delar den uppfattningen och anser att den nuvarande lydelsen av bestämmelserna alltså ska gälla, eftersom den tydligt reglerar att kommuner ska få statlig ersättning för kostnader som en kommun har för sina skyldigheter enligt den nya mottagandelagen. I förhållande till den nuvarande regleringen anser regeringen att det bör införas en upplysningsbestämmelse som innebär att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen ska kunna meddela föreskrifter om själva ersättningen, t.ex. omfattningen av och storleken på ersättningen.

SKR anser att reglerna om tystnadsplikt i LMA för den som varit verksam inom boendeverksamhet som drivs av en enskild på uppdrag av Migrationsverket kan behöva kompletteras för att även gälla vid kommunala boenden. Regeringen noterar att tystnadsplikt för kommuner regleras i offentlighets- och sekretesslagen (2009:800). Det finns mot den bakgrunden inget behov av att göra någon översyn av tystnadsplikten i det avseende som *SKR* pekar på.

14 Personuppgiftsbehandling

Den föreslagna mottagandelagen innebär att kommuner i vissa situationer ska vara skyldiga att ordna boende för en utlänning som omfattas av lagen. För att reglerna om bistånd och villkor för bistånd ska kunna tillämpas, inbegripet regelverket om nedsättning, och för att utbetalningarna ska kunna genomföras korrekt även i dessa situationer behöver Migrationsverket få information från kommunerna som kan ha betydelse för rätten till bistånd. Förslaget innebär även att Migrationsverket kommer att behandla personuppgifter om utlänningar relaterade till närvarokontroll och anmälningsskyldighet. Det nya regelverket innebär därmed en utökad personuppgiftsbehandling för Migrationsverket och kommunerna.

14.1 Dataskyddsförordningen

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), förkortad EU:s dataskyddsförordning, är i alla delar bindande och direkt tillämplig i samtliga medlemsländer i Europeiska unionen (EU). Förordningen, som utgör den generella regleringen av personuppgiftsbehandling inom EU, tillåter och ibland förutsätter att medlemsstaterna kompletterar förordningen med nationell lagstiftning.

För att behandling av personuppgifter ska vara laglig krävs att åtminstone ett av villkoren i artikel 6.1 a–f är uppfyllda. I normalfallet kan myndigheters behandling av personuppgifter ske med stöd av artikel 6.1 e i EU:s dataskyddsförordning, dvs. på grundval av att behandlingen sker för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i myndighetsutövning (se prop. 2017/18:105 s. 56 och 57). Myndigheters personuppgiftsbehandling kan även vila på artikel 6.1 c, dvs. på grundval att behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige. En sådan rättslig förpliktelse kan t.ex. bestå i en författningsreglerad skyldighet för en myndighet att lämna uppgifter (jfr prop. 2017/18:105 s. 53 och 54).

Den grund för behandlingen som avses i artikel 6.1 c och e ska enligt artikel 6.3 fastställas i enlighet med unionsrätten eller en medlemsstats nationella rätt som den personuppgiftsansvarige omfattas av. Syftet med behandlingen ska fastställas i den rättsliga grunden eller, i fråga om behandling enligt punkt e, vara nödvändig för att utgöra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning. Unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt ska uppfylla ett mål av allmänt intresse och vara proportionell mot det legitima mål som eftersträvas.

Behandling av särskilda kategorier av personuppgifter (känsliga personuppgifter) är förbjuden enligt artikel 9.1. Med särskilda kategorier av personuppgifter avses enligt artikel 9 i EU:s dataskyddsförordning behandling av personuppgifter som avslöjar ras eller etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse eller medlemskap i fackförening och behandling av genetiska uppgifter, biometriska uppgifter för att entydigt identifiera en fysisk person, uppgifter om hälsa eller uppgifter om en fysisk persons sexualliv eller sexuella läggning. Förbudet ska enligt artikel 9.2 inte tillämpas i vissa situationer, t.ex. om den registrerade har lämnat sitt samtycke till behandlingen av personuppgifter för vissa specifika ändamål eller att behandlingen är nödvändig för olika ändamål som anges i artikeln. För att vissa av undantagen ska vara tillämpliga krävs dock att grunden för sådana behandlingar på olika sätt kommer till uttryck i unionsrätten eller i nationell rätt. Ett sådant undantag är att behandlingen är nödvändig med hänsyn till ett viktigt allmänt intresse (artikel 9.2 g).

14.2 Dataskyddslagen

EU:s dataskyddsförordning kompletteras i Sverige av lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning, förkortad dataskyddslagen, och förordningen (2018:219) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning. Dessa författningar är av generell karaktär och reglerar bl.a. frågor om rättslig grund för behandling av personuppgifter, känsliga personuppgifter, tillsynsmyndighetens handläggning och beslut samt skadestånd och överklagande. Lagen är subsidiär i förhållande till annan lag eller förordning, vilket möjliggör avvikande bestämmelser i registerförfattningar. I dataskyddslagen finns också särskilda

bestämmelser om personuppgifter som kan vara mer integritetskänsliga än andra, även om de inte utgör känsliga personuppgifter. Det är t.ex. uppgifter med tydlig koppling till den enskildes privatliv eller ekonomi. En uppgiftstyp som regleras särskilt är personnummer och samordningsnummer (3 kap. 10 § dataskyddslagen). Dessa uppgifter får endast behandlas om det är klart motiverat med hänsyn till ändamålet med behandlingen, vikten av en säker identifiering eller något annat beaktansvärt skäl.

14.3 Registerförfattningar som gäller för kommunerna och Migrationsverket

Stöd för behandling av personuppgifter kan också framgå av särskilda registerförfattningar. När Migrationsverket behandlar personuppgifter gäller utlänningsdatalagen (2016:27). I 11 § anges ett antal ändamål för vilka personuppgifter får behandlas. Ändamålsbestämmelserna tar i första hand sikte på behandling av personuppgifter för Migrationsverkets egen verksamhet (de s.k. primära ändamålen). Migrationsverket får exempelvis behandla personuppgifter för handläggning av ärenden, kontroll av utlännings i samband med inresa och utresa samt kontroll under vistelsen i Sverige och utförande av arbetsuppgifter som gäller mottagande och bosättning av asylsökande och andra utlännings. I 13 § finns bestämmelser om när behandling av personuppgifter är tillåten för att Migrationsverket ska kunna tillhandahålla personuppgifter till andra myndigheter och enskilda om uppgifterna lämnas med stöd av lag eller förordning (de s.k. sekundära ändamålen). I 14 § anges att känsliga personuppgifter endast får behandlas för de ändamål som avses i 11 och 13 §§ om uppgifterna är absolut nödvändiga för syftet med behandlingen.

När kommunerna behandlar personuppgifter inom socialtjänsten gäller lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. Av 6 § följer att personuppgifter får behandlas bara om behandlingen är nödvändig för att arbetsuppgifter inom socialtjänsten ska kunna utföras (de s.k. primära ändamålen). Personuppgifter får även behandlas för uppgiftsutlämnande som föreskrivs i lag eller förordning (de s.k. sekundära ändamålen). I 7 § anges att känsliga personuppgifter endast får behandlas om uppgifterna har lämnats i ett ärende eller är nödvändiga för verksamheten.

14.4 Migrationsverket och kommuner kan behandla personuppgifter med befintlig reglering

Regeringens bedömning

Det behövs ingen ytterligare reglering för att Migrationsverket och kommuner ska kunna behandla personuppgifter med anledning av den föreslagna mottagandelagen.

Utredningens bedömning

Utredningens bedömning stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Endast *Integritetsskyddsmyndigheten* yttrar sig över bedömningen. Myndigheten efterfrågar en grundlig integritetsanalys som innefattar en analys av integritetsrisker med den utökade informationsöverföringen samt en sammantagen bedömning av förslagets nödvändighet och proportionalitet.

Skälen för regeringens bedömning

Den rättsliga grunden för personuppgiftsbehandlingen

För både Migrationsverket och kommuner gäller EU:s dataskyddsförordning, dataskyddslagen och deras respektive registerförfattningar. All behandling av personuppgifter behöver vila på en rättslig grund (artikel 6.1 i EU:s dataskyddsförordning) för att vara tillåten. Regeringen har tidigare bedömt att den verksamhet som en statlig eller kommunal myndighet bedriver, inom ramen för sin befogenhet, är av allmänt intresse (prop. 2017/18:105 s. 57). Den personuppgiftsbehandling som förslagen innebär kommer att ske inom ramen för Migrationsverkets och kommunernas befogenheter och är därmed av allmänt intresse. Behandlingen krävs för att det ska vara möjligt att kontrollera att villkoren för bistånd är uppfyllda och för att åstadkomma ett ordnat mottagande. Den är därför nödvändig för att det allmänna intresset ska kunna tillgodoses. Därmed finns det en rättslig grund för behandlingen enligt artikel 6.1 e i EU:s dataskyddsförordning. Personuppgiftsbehandlingen är proportionell mot det legitima mål som eftersträvas i enlighet med kravet i artikel 6.3.

I fråga om Migrationsverkets behandling finns stöd i 11 § utlänningsdatalagen, eftersom behandlingen behövs för handläggning av ärenden, kontroll av utlännings i samband med inresa och utresa samt kontroll under vistelsen i Sverige och utförande av arbetsuppgifter som gäller mottagande och bosättning av asylsökande och andra utlännings.

Närvarokontroll och anmälningsskyldighet

Den ytterligare behandlingen av personuppgifter som Migrationsverket kommer att behöva göra med anledning av närvarokontroll och anmälningsskyldighet kan antas vara begränsad. Regeringen föreslår i avsnitt 8 att de närmare formerna för hur utlännings närvaro ska registreras inte ska regleras genom lag. Utgångspunkten är dock att kontrollen ska ske på ett enkelt sätt som inte medför omfattande administration eller kostnader, t.ex. genom avläsning av ett personligt kort vid en viss plats i kombination med stickprovskontroller. Med ett sådant eller liknande tillvägagångssätt kommer inte personuppgifter som är känsliga enligt i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning att registreras.

Uppgiftslämnande från kommuner till Migrationsverket

Förslagen innebär att kommunerna kommer behöva lämna vissa personuppgifter till Migrationsverket. Det är fråga om uppgifter som behövs för att bedöma en utlännings rätt till bistånd. Vissa uppgifter kan vara känsliga. Ur integritetssynpunkt bör det särskilt beaktas att sådana uppgifter kan innefatta var en person vistas vid olika tillfällen och annan information som kan avslöja känsliga levnadsförhållanden eller vanor. I vissa fall skulle även uppgifterna, t.ex. de omständigheter som kan motivera nedsättning av bistånd på grund av misskötsamhet, riskera att kunna avslöja uppgifter om personens hälsotillstånd. Migrationsverket och kommunerna kan alltså behöva behandla vissa känsliga personuppgifter. För att Migrationsverket och kommunerna ska få behandla känsliga personuppgifter måste ett av undantagen från förbudet i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning vara tillämpligt.

Regeringen har tidigare bedömt att det är ett viktigt allmänt intresse att myndigheterna kan sköta sitt uppdrag på ett korrekt, rättssäkert och effektivt sätt. Denna bedömning har gjorts för såväl verksamhet som innefattar myndighetsutövning, som annan verksamhet som faller inom myndigheternas befogenhet (se prop. 2017/18:105 s. 83 och 85). Uppgiftslämnandet från kommuner till Migrationsverket som kan innefatta känsliga personuppgifter bedöms vara nödvändigt för att Migrationsverket ska kunna bedriva sin verksamhet på ett korrekt, rättssäkert och effektivt sätt. Det bör betonas att motsvarande uppgifter om de som har boendet ordnat av Migrationsverket förekommer hos verket.

Regeringen bedömer därför att Migrationsverkets och kommunernas behandling av sådana uppgifter är nödvändig av hänsyn till ett viktigt allmänt intresse. Undantag från förbudet kan därmed göras med stöd av artikel 9.2 g i EU:s dataskyddsförordning. Migrationsverkets behandling av känsliga personuppgifter bedöms även vara tillåten enligt 14 § utlänningsdatalagen, dvs. att behandla känsliga personuppgifter i den egna verksamheten som kommunerna kan komma att lämna till myndigheten. Regeringen bedömer därutöver att kommunerna kan behandla känsliga personuppgifter både enligt 3 kap. 3 § dataskyddslagen och 6 § lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. För såväl kommunerna som Migrationsverket gäller att behandlingen måste ske i enlighet med de krav som framgår av de registerförfattningar som gäller för respektive myndighet. Den nationella rätten innehåller därmed bestämmelser om lämpliga och särskilda åtgärder för att säkerställa den registrerades grundläggande rättigheter och intressen, på det sätt som krävs enligt artikel 9.2 g i EU:s dataskyddsförordning.

Proportionalitetsbedömning och sammanfattande slutsats

Som redovisats ovan finns det rättsligt stöd för den personuppgiftsbehandling som förslagen innebär. Enligt regeringens bedömning lever behandlingen även upp till kravet på proportionalitet. Syftet med behandlingen är att myndigheterna ska kunna säkerställa att den som tar emot ekonomiskt stöd lever upp till de krav som ställs för att ersättningen ska betalas ut och upprätthålla kontroll över var vissa utlännningar befinner sig. Behandlingen är nödvändig för att felaktiga

utbetalningar ska kunna undvikas och för att åstadkomma en väl fungerande reglerad invandring.

Något mindre integritetskänsligt alternativ som möjliggör en effektiv kontroll av närvaron bedöms inte finnas. Den tillämpliga bestämmelsen om sekretess i 37 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) innebär en presumtion för sekretess för uppgifter om en enskilds personliga förhållanden. Risken för att uppgifter sprids på ett sätt som innebär men för den personliga integriteten med anledning av registreringen bör därför vara låg. Med hänsyn till närvarokontrollernas och anmälningsskyldighetens betydelse för att åstadkomma ett ordnat mottagande och ett effektivt återvändande finns ett starkt intresse av att registrering av utlänningars närvaro kan göras. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att förslaget innebär en lämplig avvägning mellan intresset av att uppgifterna registreras och skyddet för den personliga integriteten.

Inte heller när det gäller uppgiftslämnande från kommuner till Migrationsverket bedömer regeringen att det finns något mindre integritetskänsligt alternativ. Utan information från kommunerna skulle Migrationsverket vid prövningen av rätten till bistånd i stor utsträckning behöva utgå från uppgifter i utlänningens ansökan utan att kunna kontrollera dessa. Detta skulle medföra en mindre effektiv handläggning och större risker för felaktiga utbetalningar. Mot bakgrund av att sekretessen är lika stark hos Migrationsverket som hos kommunerna och att uppgifterna lämnas till den myndighet som har huvudansvaret för mottagandet av utlänningar bedöms förslaget medföra ett begränsat intrång i den personliga integriteten. Samtidigt finns det ett starkt intresse av att bistånd betalas ut på korrekta grunder. Nyttan med förslaget står därför i rimlig proportion med konsekvenserna för den personliga integriteten.

Sammantaget bedömer regeringen att det finns rättsligt stöd för den personuppgiftsbehandling som förslagen i den nya mottagandelagen innebär och att behandlingen är proportionerlig. Det behövs inte någon ytterligare reglering för att kommunerna eller Migrationsverket ska kunna behandla personuppgifter på det sätt som krävs

15 Ändringar i andra lagar

15.1 Insatser enligt socialtjänstlagen

Regeringens förslag

Utlänningar som omfattas av mottagandelagen ska inte ha rätt till ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen för sin försörjning eller för sina levnadskostnader i övrigt.

Utredningens förslag

Förslagen från utredningen stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår att kommuner inte ska ha befogenhet att bevilja ekonomiskt bistånd.

Remissinstanserna

Flera remissinstanser, bl.a. *Asylrättscentrum*, *Förvaltningsrätten i Göteborg*, *Migrationsverket*, *Region Stockholm*, *Rädda Barnen*, *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*, *Socialstyrelsen*, *UNHCR* samt *Bodens*, *Burlövs*, *Malmö* och *Vänersborgs kommuner*, är positiva till en tydligare ansvarsfördelning mellan Migrationsverket och kommunerna och att kommunerna får ansvar för insatser enligt socialtjänstlagen (2025:400) i form av stöd och hjälp i asylboendet och särskilda boendeformer. *Södertälje kommun* är kritisk till att vistelsekommunen ska verkställa kommunalt stöd på asylboenden. SKR, *Härnösands*, *Stockholms* och *Vänersborgs kommuner* anser att det bör förtydligas i lag i vilken omfattning och på vilken nivå insatser får beviljas. *Mölnads kommun* ifrågasätter om det är förenligt med socialtjänstlagen att kommunen ansvarar för annat lämpligt tillfälligt boende till följd av hot, våld eller andra övergrepp. *Region Stockholm* efterfrågar ett tydligt ansvar för personer som håller sig undan verkställighet och inte har rätt till bistånd enligt mottagandelagen. Asylrättscentrum och *Kalix kommun* betonar vikten av samordning mellan kommuner och Migrationsverket.

Flera remissinstanser, bl.a. *Bodens kommun*, *Socialstyrelsen* och *Sveriges Stadsmissioner*, påpekar att förslaget behöver analyseras utifrån den nya socialtjänstlagen och att det behöver framgå vad som ska gälla för s.k. frivilligt bistånd. *Institutet för mänskliga rättigheter*, *Refugees Welcome Stockholm*, *Rädda Barnen*, *Socialstyrelsen*, *Svenska Kyrkan*, *Svenska Röda Korset*, *Sveriges kristna råd* och *Sveriges Stadsmissioner* är kritiska till att kommuner inte ska kunna lämna ekonomiskt bistånd alls i akuta situationer och anser att det inte är förenligt med kommunens yttersta ansvar och FN:s konvention om barnets rättigheter, förkortad barnkonventionen. Enligt *Sveriges Stadsmissioner* utgör det en klar ändring av socialtjänstens uppdrag och syfte. *Institutet för mänskliga rättigheter* framför att FN:s barnrättskommitté rekommenderat Sverige att öka sociala förmåner och bidrag till bl.a. asylsökande barn. SKR och *Sveriges Stadsmissioner* efterfrågar en analys av Migrationsverkets ansvar och beredskap i nödsituationer. Att det helt saknas en aktör som kan bistå i nödsituationer kan enligt SKR få allvarliga konsekvenser i enskilda fall. Om vissa insatser inte får beviljas eller om kommunens yttersta ansvar inte gäller gruppen bör detta enligt SKR anges i lag.

SKR anser att det bör framgå i lag vilken kommun som har biståndsansvaret samt att det behöver förtydligas hur ansvarsbestämmelserna i socialtjänstlagen förhåller sig till förslaget. Vidare anser SKR att det är en förutsättning för förslagen att samtliga kommunala insatser ersätts till faktisk kostnad. Även bl.a. *Härnösands*, *Mölnads*, *Stockholms* och *Vänersborgs kommuner* anser att det finns en betydande risk för ökade kostnader och belastningar i de kommuner som har asylboenden och förordar full kostnadsersättning för samtliga kommunala insatser.

Skälen för regeringens förslag

Ansvarsfördelningen mellan stat och kommun behöver förtydligas

Den nuvarande ordningen för dagersättning och särskilt bidrag bedöms tillsammans med rätten till boende motsvara kraven i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1346 av den 14 maj 2024 om normer för mottagande av personer som ansöker om internationellt skydd, förkortat mottagandedirektivet, på materiella mottagningsvillkor för att uppnå en värdig levnadsstandard. Direktivet får emellertid även anses innebära att staten har ett visst ansvar för att se till att asylsökande kan tillgodogöra sig mottagningsvillkoren i praktiken. Det innebär att staten också bör bistå med de insatser som är nödvändiga för att de grundläggande behoven ska kunna tillgodoses. Det bör främst röra sig om insatser som är nödvändiga för att den asylsökande ska kunna bo på boendet samt klara grundläggande moment i vardagen, såsom måltider, påklädning och personlig hygien. I dag har Migrationsverket ansvar för tillgänglighetsanpassningar av asylboenden. I det fall en person trots det inte klarar av att bo på ett asylboende har Migrationsverket möjlighet att upphandla boendeplaceringar på särskilda boendeformer enligt socialtjänstlagen. Detsamma gäller när det finns behov av att ordna skyddat boende. Att bedöma behovet av och tillhandahålla särskilda boendeformer är dock inte en uppgift som ingår i Migrationsverkets kärnuppgift.

Migrationsverkets ansvar för att tillgodose asylsökandes grundläggande behov kompletteras av kommunernas ansvar för de som vistas i kommunen. Enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen har en kommun det yttersta ansvaret för att enskilda får de insatser som de behöver, om det inte finns någon annan huvudman som bär ansvaret. Den som inte själv kan tillgodose sina personliga eller ekonomiska behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till insatser enligt 11 kap. 1 § socialtjänstlagen eller ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. 1 § samma lag. Genom insatserna ska den enskilde tillförsäkras skäliga levnadsförhållanden respektive en skälig levnadsnivå. Kommunens yttersta ansvar inskränker emellertid inte det ansvar som andra huvudmän har. Den som omfattas av lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., förkortad LMA, har inte rätt till insatser för personliga behov eller ekonomiskt bistånd i den utsträckning insatserna motsvarar förmåner enligt LMA, och inte heller rätt till ekonomiskt bistånd för bostadskostnader (10 kap. 2 § socialtjänstlagen). Högsta förvaltningsdomstolen har uttalat att den som omfattas av LMA inte har rätt till ekonomiskt bistånd i form av försörjningsstöd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), vilket i dag motsvaras av 12 kap. 1 § socialtjänstlagen, eftersom det är avsett att täcka behov av samma slag som det ekonomiska bistånd som lämnas enligt LMA (HFD 2017 ref. 33). Däremot finns det ingen begränsning vad gäller kommuners möjlighet att bevilja ekonomiskt bistånd utöver vad den enskilde har rätt till med stöd av 12 kap. 2 § socialtjänstlagen om det finns skäl för det. Denna bestämmelse ger dock inte enskilda någon rätt till ekonomiskt bistånd som kan prövas i domstol. Regeringen har i lagrådsremissen Reformerat försörjningsstöd – bidragstak och ökade möjligheter till arbete föreslagit att den som inte vistas lagligen i Sverige endast ska ha rätt till sådant ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. 1 § socialtjänstlagen som behövs i akuta

situationer. Socialnämnden ska inte heller få bevilja ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. 2 § utöver vad som behövs i sådana situationer. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2027.

Förhållandet mellan LMA och socialtjänstlagen har vållat tillämpningsproblem, framför allt när det gäller insatser som är nära förknippade med boendet. Exempel på sådana insatser är skyddat boende, hemtjänst samt personlig hjälp med aktiviteter i det dagliga livet och andra insatser för personer med funktionsnedsättning. Oklarheterna har lett till att Migrationsverket och kommunerna ibland gör olika bedömningar av Migrationsverkets ansvar att erbjuda logi och vilka insatser enligt socialtjänstlagen som kan anses vara av motsvarande karaktär. Även i de fall där det står klart att en förmån enligt socialtjänstlagen inte bedöms vara av motsvarande karaktär som det bistånd som kan lämnas enligt LMA, är det oklart vilka insatser personen i så fall har rätt till enligt socialtjänstlagen. Utlänningar som varken har uppehållstillstånd eller uppehållsrätt har enligt rättspraxis endast i undantagsfall rätt till bistånd utöver vad som krävs för att undvika en akut nödsituation (rättsfallen RÅ 1995 ref. 70, HFD 2014 ref. 37 och HFD 2018 ref. 39). Som *Region Stockholm* påpekar kan oklarheterna leda till att nödvändiga insatser uteblir, men även till att bistånd beviljas av både kommunen och Migrationsverket. Det finns också en risk för att kommunerna och domstolarna gör olika bedömningar i liknande fall och att enskilda därmed behandlas olika. I likhet med det som bl.a. *Migrationsverket* och *SKR* anför anser regeringen att ansvarsfördelningen mellan kommunerna och Migrationsverket behöver förtydligas för utlänningar som söker skydd.

Ingen rätt till ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen

Den som omfattas av mottagandelagen föreslås enligt utredningen kunna få sina behov av ekonomiskt bistånd tillgodosedda genom den lagen. En utlänning som omfattas av mottagandelagen bör alltså inte ha rätt till ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. 1 § socialtjänstlagen. Någon bedömning av om förmånerna är av motsvarande karaktär ska inte behöva göras. Detta bör gälla i förhållande till alla som omfattas av lagen, dvs. även de som håller sig undan verkställighet.

Därutöver föreslår utredningen att det inte längre ska vara möjligt för kommunerna att bevilja ekonomiskt bistånd utöver vad den enskilde har rätt till, till den som omfattas av mottagandelagen. En konsekvens av det förslaget är att kommunerna inte heller har möjlighet att lämna ekonomiskt bistånd i akuta situationer. Förslaget kritiserar av bl.a. *Institutet för mänskliga rättigheter*, *Rädda Barnen*, *Socialstyrelsen* och *Svenska kyrkan* som anser att det strider mot bestämmelsen i socialtjänstlagen om kommunens yttersta ansvar för de som vistas där och mot barnkonventionen. Regeringen vill i sammanhanget betona att kommunens yttersta ansvar inte inskränker det ansvar som andra huvudmän har. Principen innebär alltså inte att kommunen ska träda in i en annan huvudmans ställe, utan att bistå med sådana hjälp- och stödsatser som inte är inom någon annan huvudmans ansvarsområde. Det yttersta ansvaret anses dock innebära att kommunen kan vara skyldig att vidta tillfälliga åtgärder i väntan på att ansvarig huvudman kan ge den enskilde behövlig hjälp. Detsamma gäller när det är oklart vilken

huvudman som har ansvaret i en viss situation (prop. 1979/80:1 Del A s. 144 och 524 och prop. 2024/25:89 s. 238 och 239). När det gäller utlännningar som omfattas av mottagandelagen är det Migrationsverket som har huvudansvar för att bistånd lämnas, och därmed bör betraktas som huvudman för det.

Enligt regeringen kan det inte uteslutas att det kan uppstå ömmande situationer då kommuner även fortsättningsvis bör ha möjlighet att lämna ekonomiskt bistånd, t.ex. i avvaktan på att Migrationsverket tar över ansvaret. Denna möjlighet kan förväntas ha betydelse i akuta situationer och ärenden som rör barn eller andra personer i särskilt utsatta situationer. Till skillnad från utredningen anser regeringen därför att kommunerna även i fortsättningen bör ha möjlighet att lämna ekonomiskt bistånd utöver vad den enskilde har rätt till, till den som omfattas av regelverket för asylmottagandet. Det är inte lämpligt att regeringen närmare utvecklar vad ett eventuellt ekonomiskt bistånd skulle kunna omfatta. Det bör därför anges i socialtjänstlagen att den som omfattas av mottagandelagen inte har rätt till ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. 1 § socialtjänstlagen.

Insatser för personliga behov enligt socialtjänstlagen

Frånsett rätten till ekonomiskt bistånd bör socialtjänstlagen vara tillämplig för den som omfattas av mottagandelagen. Den begränsning som finns i dag gällande insatser för att tillgodose sina personliga behov enligt 11 kap. 1 § socialtjänstlagen föreslås alltså tas bort. Det innebär, vilket bl.a. *Boden* och *Stockholms kommuner* vill ha svar på, att lagen föreslås vara tillämplig både vad gäller behovsprövade och frivilliga insatser.

Förslaget innebär att ansvaret för att ta ställning till och tillhandahålla insatser i form av stöd och hjälp i boende och särskilda boendeformer övergår från Migrationsverket till socialnämnden i vistelsekommunen. Den föreslagna ansvarsfördelningen, som välkomnas av flera remissinstanser, utgår från att man tillvaratar den kompetens som finns hos Migrationsverket och kommunerna i dag och vilka insatser som redan till viss del ges av dessa aktörer. Till skillnad från *Södertälje kommun* bedömer regeringen att det är mer ändamålsenligt att vistelsekommunen ansvarar för sådana insatser. Det innebär att kommunen får ansvar för att personer som på grund av ålder, funktionsnedsättning eller sjukdom inte utan stöd kan bo på ett vanligt asylboende får den hjälp som krävs för att de grundläggande behoven ska kunna tillgodoses, t.ex. genom hemtjänstinsatser. Utöver stöd och hjälp i asylboenden kommer kommunens ansvar omfatta de boendeformer som kan ges som insats enligt lagen, t.ex. boende för äldre personer eller för personer med funktionsnedsättning, skyddat boende och familjehem.

Förslaget innebär att socialnämnden även har fortsatt ansvar för att ta ställning till ansökningar om insatser utöver boendeinsatser enligt socialtjänstlagen, t.ex. behov av kontaktperson eller föräldrastödande insatser. Regeringen anser inte att detta behöver regleras särskilt. Regeringen anser inte heller att det, såsom bl.a. *SKR* och *Vänersborgs kommun* efterfrågar, är lämpligt att i lagen reglera hur bedömningen av insatser för denna grupp ska göras. Det är socialnämnden som är bäst lämpad att utifrån omständigheterna i det enskilda fallet bedöma om behov av insatser föreligger och om det bör beviljas. Utredningen konstaterar

dock att socialtjänstens insatser ofta kräver långsiktighet. Den osäkra längden på vistelsen i landet sätter i praktiken därför vissa faktiska gränser. Som SKR anger kan det också finnas skäl att göra olika bedömningar av behovet beroende på om personen väntar på beslut i asylärendet eller har ett lagakraftvunnet avlägsnandebeslut. Vad rätten till insatser innebär mer konkret för denna målgrupp får utvecklas i praxis över tid.

Som bl.a. *Socialstyrelsen* betonar är det en förutsättning för förslaget att biståndshandläggare och kommunal personal får tillträde till asylboendena samt att lokalerna är anpassade för att bedriva exempelvis hemtjänst där. Behovet av omvårdsinsatser och kommuners möjlighet att tillhandahålla dem är alltså faktorer som Migrationsverket behöver beakta vid utformningen och tilldelning av boendeplatser. Regeringen instämmer med *Sveriges Stadsmissioner* i vikten av att den som omfattas av lagen får tillräcklig och målgruppsanpassad information om sina rättigheter och möjligheter till insatser från kommunen. En god samverkan mellan Migrationsverket och kommunerna är centralt.

Vilken kommun som utgör vistelsekommun får avgöras utifrån socialtjänstlagen. Det saknas beredningsunderlag för att, som SKR efterfrågar, inom ramen för detta lagstiftningsarbete lämna förslag som förtydligar vilken kommun som ska anses vara vistelsekommun i förhållande till de som omfattas av mottagandelagen. Flera kommuner framför att de bör få full kostnadsersättning för samtliga insatser som erbjuds. Vilka insatser som berättigar till statlig ersättning och formen för det föreslås även fortsättningsvis regleras på förordningsnivå.

15.2 Förmåner enligt socialförsäkringsbalken

Regeringens förslag

Bosättningsbaserade förmåner enligt socialförsäkringsbalken ska inte få lämnas till en utlänning som omfattas av mottagandelagen.

För en utlänning som inte omfattas av mottagandelagen ska bosättningsbaserade förmåner enligt socialförsäkringsbalken få lämnas trots att giltighetstiden för ett tidsbegränsat uppehållstillstånd har löpt ut, om en ansökan om ett nytt eller fortsatt uppehållstillstånd har kommit in till Migrationsverket innan det tidigare tillståndet har upphört att gälla. Det ska inte krävas att ansökan avser tillstånd på samma grund eller vissa särskilt angivna grunder.

Utredningens förslag

Förslagen från utredningen stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår att det ska anges i lagen att förmåner ska få lämnas vid en ansökan om statusförklaring eller ställning som varaktigt bosatt.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanserna yttrar sig inte över förslagen. *Inspektionen för socialförsäkringen* och *Pensionsmyndigheten* tillstyrker eller är positiva till förslagen. *Försäkringskassan* är positiv till förslagen men anser att det

behövs en fördjupad analys av förslaget att det vid en förlängningsansökan inte har någon betydelse på vilken grund uppehållstillstånd söks.

Skälen för regeringens förslag

Bosättningsbaserade förmåner ska inte få lämnas till en utlänning som omfattas av mottagandelagen

Bosättningsbaserade förmåner enligt socialförsäkringsbalken kan lämnas till personer som anses vara bosatta i Sverige under förutsättning att de uppfyller vissa villkor. Ett villkor är att personen har uppehållstillstånd, om det rör sig om en person som behöver ha det enligt utlänningslagen. Om det finns synnerliga skäl får förmåner lämnas även om uppehållstillstånd inte har beviljats (5 kap. 12 § första stycket socialförsäkringsbalken). Utlänningar med tillfälligt skydd anses som huvudregel inte bosatta i Sverige i socialförsäkringsbalkens mening, vilket innebär att de inte har rätt till bosättningsbaserade socialförsäkringsförmåner även om de har uppehållstillstånd (5 kap. 3 § andra stycket socialförsäkringsbalken).

Som huvudregel får bosättningsbaserade förmåner lämnas tidigast från och med den dag då ett uppehållstillstånd börjar att gälla men inte för längre tid tillbaka än tre månader före det att tillståndet beviljades (5 kap. 12 § första stycket socialförsäkringsbalken). Eftersom bestämmelserna om vem som ska anses bosatt enligt socialförsäkringsbalken till viss del skiljer sig från vad som gäller enligt folkbokföringslagen (1991:481) kan det hända att personer som beviljas uppehållstillstånd får rätt till bosättningsbaserade förmåner medan de fortfarande omfattas av LMA. Försäkringskassan handlägger dock inte ett ärende innan dess personen har ett personnummer eller ett samordningsnummer, vilket de flesta sökande inte har. För att avgöra vilken förmån som har företräde regleras dessutom att bosättningsbaserade förmåner inte får lämnas för tid då bistånd enligt LMA har lämnats till den försäkrade, om förmånerna är av motsvarande karaktär (5 kap. 12 § tredje stycket socialförsäkringsbalken). Det bör därför inte vara särskilt vanligt att förmåner kan lämnas innan en person är folkbokförd.

De bosättningsbaserade förmåner som lämnas enligt socialförsäkringsbalken är ekonomiska förmåner som i stor utsträckning ska täcka samma behov som dagersättningen och det särskilda bidraget som utlänningar kan få enligt LMA. Det är inte rimligt att en utlänning ska kunna få ersättning från två olika ersättningssystem för samma ändamål. Mot den bakgrunden anser regeringen att den som omfattas av mottagandelagen inte ska kunna få bosättningsbaserade förmåner enligt socialförsäkringsbalken. Det bör gälla oavsett om personen har rätt till bistånd enligt den lagen eller inte.

Bosättningsbaserade förmåner vid ansökan om nytt eller fortsatt uppehållstillstånd

Enligt 5 kap. 12 § andra stycket socialförsäkringsbalken kvarstår rätten till bosättningsbaserade förmåner om den som har ett tidsbegränsat uppehållstillstånd ansöker om fortsatt tillstånd innan det tidigare tillståndet har upphört att gälla. Det förutsätter att ansökan avser fortsatt tillstånd på samma grund eller nytt tillstånd med stöd av lagen (2017:353) om

uppehållstillstånd för studerande på gymnasial nivå, förkortad gymnasielagen, eller vissa särskilt angivna grunder. Det sistnämnda rör sig om vissa ansökningar om tidsbegränsat uppehållstillstånd för arbete eller för att bedriva näringsverksamhet som får sökas inifrån landet, eller uppehållstillstånd för forskning eller studier på forskarnivå (se prop. 2021/22:134). Om en ansökan om fortsatt uppehållstillstånd avslås får förmåner, enligt samma bestämmelse, lämnas tills tidsfristen för frivillig avresa har löpt ut eller beslutet fått laga kraft.

Enligt regeringen bör en utlänning som omfattas av rätten till bosättningsbaserade förmåner ha fortsatt rätt till dem under tiden en ansökan om nytt eller fortsatt uppehållstillstånd handläggs. Det bör gälla oavsett på vilken grund ansökan om uppehållstillstånd görs. Det föreslås därför att kravet i socialförsäkringsbalken på att ansökan om ett nytt eller fortsatt uppehållstillstånd görs på en viss grund tas bort. Som *Försäkringskassan* uppmärksammar får förslaget genomslag vid alla förlängningssituationer, dvs. oavsett på vilken grund ett uppehållstillstånd tidigare har beviljats och vilken grund ansökan om uppehållstillstånd avser. Det innebär att den som har beviljats ett uppehållstillstånd och som har rätt till bosättningsbaserade förmåner kan fortsätta att ta del av dem även om uppehållstillståndet inte längre gäller, under förutsättning att den nya tillståndsansökan har gjorts i tid. Som både *Försäkringskassan* och *Pensionsmyndigheten* framför kommer det att underlätta ärendehandläggningen betydligt.

Om en ansökan om nytt eller fortsatt tillstånd avslås bör personen, på samma sätt som redan gäller, kunna fortsätta få bosättningsbaserade förmåner tills beslutet är verkställbart, dvs. till dess en eventuell tidsfrist för frivillig avresa löper ut eller beslutet annars får laga kraft. Någon ändring föreslås alltså inte i denna del. Den som tidigare har omfattats av mottagandelagen kommer då i regel att omfattas av den lagen på nytt och har då inte rätt till bosättningsbaserade förmåner även om verkställigheten inhiberas. Även i dessa situationer bedöms förslaget förenkla handläggningen för myndigheterna.

Ansökan om statusförklaring och ställning som varaktigt bosatt

Utredningen föreslår att det ska förtydligas att rätten till bosättningsbaserade förmåner enligt socialförsäkringsbalken kvarstår vid en ansökan om statusförklaring och ställning som varaktigt bosatt. Regeringen konstaterar att begreppen för ansökan om internationellt skydd ses över i annan ordning med anledning av migrations- och asylpakten. Mot den bakgrunden bör det inte inom ramen för detta lagstiftningsarbete införas ett förtydligande om statusförklaring i mottagandelagen. Regeringen konstaterar vidare att en ansökan om ställning som varaktigt bosatt kan göras av en bredare personkrets än den som föreslås för mottagandelagen i denna lagrådsremiss. Utredningen motiverar inte heller närmare eller beskriver konsekvenserna av att en sådan ansökan genomgående likställs med en ansökan om förlängt uppehållstillstånd. Regeringen anser därför att utredningens förslag i denna del inte bör genomföras.

15.3 Hälso- och sjukvård

Regeringens förslag

Asylsökande och utlänningar med tillfälligt skydd ska omfattas av lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. om de inte uppfyller båda kriterierna att ha uppehållstillstånd och vara folkbokförda.

En region ska erbjuda utlänningar som omfattas av lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. läkemedel som ingår i läkemedelsförmånerna enligt lagen om läkemedelsförmåner m.m. Barn ska även erbjudas vissa andra varor som ingår i läkemedelsförmånerna. Detta ska endast gälla för de läkemedel och andra varor som förskrivs i samband med vård som ges med stöd av lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl.

Utredningens förslag

Förslagen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanserna yttrar sig inte över förslagen. *Socialstyrelsen* tillstyrker förslaget att personer som har sökt asyl och personer som har ansökt om eller har uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd ska omfattas av lagen (2008:344) om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. om de inte samtidigt har uppehållstillstånd och är folkbokförda. Myndigheten tillstyrker även att en region ska erbjuda utlänningar som omfattas av lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. läkemedel som ingår i läkemedelsförmånerna enligt lagen (2002:160) om läkemedelsförmåner m.m. *SKR* och *Region Örebro län* välkomnar förtydligandet avseende läkemedel men anser, vilket även *Region Skåne* framför, att det kvarstår oklarheter bl.a. i fråga om huruvida vuxna asylsökande och andra utlänningar som omfattas av lagen ska erbjudas de varor som avses. *Region Skåne* framhåller även svårigheter med att identifiera vilket regelverk för vård som en patient tillhör. *Asylrättscentrum* och *Malmö kommun* efterfrågar förtydliganden i fråga om vilken vård som ska erbjudas de som omfattas av lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. *Institutet för mänskliga rättigheter* avstyrker förslaget om att personer som omfattas av lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. inte samtidigt ska kunna anses som bosatta enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), förkortad HSL, med hänvisning till att det innebär en försämring i rätten till hälsa för den berörda gruppen.

Skälen för regeringens förslag

Utgångspunkter för utlänningars rätt till hälso- och sjukvård

Regionerna ansvarar enligt huvudregeln i 8 kap. 1 § HSL för att erbjuda hälso- och sjukvård åt den som är bosatt inom regionen. Särskilda bestämmelser om hälso- och sjukvård för vissa utlänningar finns dock i lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. och lagen (2013:407)

om hälso- och sjukvård till vissa utlännningar som vistas i Sverige utan nödvändiga tillstånd.

Lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. omfattar bl.a. sådana utlännningar som ingår i personkretsen enligt 1 § 1 och 2 LMA, dvs. asylsökande och utlännningar med tillfälligt skydd. Dessa utlännningar omfattas av lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. även om de har meddelats ett beslut om avvisning eller utvisning. Det gäller dock inte en utlännning som håller sig undan så att beslutet inte kan verkställas. För utlännningar som håller sig undan verkställighet eller som på annat sätt vistas i Sverige utan stöd av myndighetsbeslut eller författning gäller lagen om hälso- och sjukvård till vissa utlännningar som vistas i Sverige utan nödvändiga tillstånd. För utlännningar som omfattas av någon av dessa två lagar ska regionen erbjuda den som har fyllt 18 år vård som inte kan anstå, mödrahälsovård, vård vid abort och preventivmedelsrådgivning. Barn ska dock enligt båda regelverken erbjudas vård i samma omfattning som erbjuds dem som är bosatta inom regionen.

Malmö kommun och *Asylrättscentrum* vill ha förtydliganden av vad som ingår i ”vård som inte kan anstå”, bl.a. i förhållande till behovet av insatser från socialtjänsten samt om det inbegriper nödvändig behandling för offer för bl.a. människohandel, tortyr och våldtäkt. Begreppet får även betydelse i de situationer som framhålls som problematiska av *Västra Götalandsregionen*, dvs. för personer som befinner sig i ett pågående vårdförlopp och vars medicinska rättigheter påverkas av förslagen. Vad som utgör vård som inte kan anstå måste avgöras i det enskilda fallet. Regeringen har dock vid införandet av ovannämnda lagar redogjort närmre för vad som omfattas av begreppet (prop. 2007/08:105 s. 38 och 39 samt prop. 2012/13:109 s. 58 och 59.). Av författningskommentarerna framgår att vård som inte kan anstå är avsett att vara en utvidgning av den vård som definieras som omedelbar, men att det även innefattar vård och behandling av sjukdomar och skador i de fall där även en måttlig fördröjning bedöms kunna medföra allvarliga följder för patienten. Även följdinsatser till sådan vård innefattas. Vidare framgår att vård ska kunna erbjudas i ett tidigt skede när detta kan motverka att ett mer allvarligt sjukdomstillstånd utvecklas och behov av en mer omfattande behandling uppstår. Det framgår även att vid en bedömning av om behandling kan anstå eller inte måste hänsyn tas till att det är ovisst om utlännningen kommer att få stanna i Sverige. Ett erbjudande om behandlingsinsatser eller hjälpmedel ska således stå i rimlig proportion till att utlännningens vistelse i Sverige är att anse som tillfällig. När det gäller vård för personer med särskilda behov, som t.ex. utsatts för tortyr eller andra allvarliga våldshandlingar, bör bedömningen av vilken vård som kan anstå göras särskilt omsorgsfullt. Begreppets närmare innebörd får även i fortsättningen utvecklas i praxis.

Lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. ska gälla för utlännningar som omfattas av mottagandelagen

I avsnitt 5.2 föreslås att mottagandelagen som huvudregel ska gälla till dess att en utlännning har uppehållstillstånd eller uppehållsrätt och har beslutats vara folkbokförd. Vissa utlännningar som meddelats avlägsnandebeslut eller lämnat landet och återvänt till Sverige kan återigen omfattas av lagen (se avsnitt 5.3).

Det är en rimlig utgångspunkt att de som omfattas av mottagandelagens tillämpningsområde i så stor utsträckning som möjligt ska omfattas av lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. Regeringen anser, i likhet med *Socialstyrelsen*, att det är lämpligt att lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. ska gälla asylsökande och utlänningar med tillfälligt skydd som inte uppfyller båda kriterierna att ha uppehållstillstånd och vara folkbokförda. Precis som vid tillämpningen av mottagandelagen bör de båda kriterierna vara uppfyllda samtidigt för att en utlänning inte ska omfattas av lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. En sådan reglering medför att de personer som får stanna i landet inte längre kommer att omfattas av lagen om hälso- och sjukvård för asylsökande m.fl. när de folkbokförs, vilket normalt även är då mottagandelagen upphör att gälla för dem. De kommer då i stället att anses bosatta enligt HSL och få rätt till subventionerad vård i full omfattning. Denna tydlighet framhålls som positiv av *Region Skåne*.

Förslaget innebär alltså en viss utvidgning av personkretsen för lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. på så vis att de som beviljas uppehållstillstånd men inte folkbokförs, och för vilka mottagandelagen alltså fortsätter gälla, fortsätter att omfattas av lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. Med denna gränsdragning blir det tydligt att alla som har sökt asyl och beviljats uppehållstillstånd antingen omfattas av HSL eller lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. Det uppstår därmed inte något glapp då en person riskerar att inte omfattas av någon av författningarna och därmed stå utan rätt till vård. Det gäller även i förhållande till utlänningar med tillfälligt skydd. Förslaget innebär även att den som söker asyl eller tillfälligt skydd och som är folkbokförd, men som inte längre har uppehållstillstånd, kommer att omfattas av lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. Den som återigen omfattas av mottagandelagen, t.ex. efter att ha meddelats ett avlägsnandebeslut, kommer därmed att ha rätt till vård enligt den lagen.

Region Skåne anser att det inte är tillräckligt klart hur de olika personkretsarna ska kunna identifieras i hälso- och sjukvården och att detta riskerar att leda till felbedömningar i relation till patientens rätt till vård. Även Riksdagens ombudsmän har i ett beslut den 6 mars 2025 (dnr 6859-2023) uppmärksammat behovet av tydliga och lätt tillämpbara regler när det gäller vård för asylsökande. Regeringen konstaterar att Migrationsverket ska lämna uppgifter om utlänningar som omfattas av lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. till berörd region enligt 2 § förordningen (2008:347) om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl.

Gränsdragningar i några särskilda situationer

För en utlänning som får omfattas av en anvisning enligt bosättningsregelverket föreslås mottagandelagen fortsätta att gälla till dess att utlänningen har tagits emot för bosättning i en kommun eller har avböjt att omfattas av en sådan anvisning. Det betyder att vissa personer som har uppehållstillstånd och som blir folkbokförda innan de tas emot i kommunen kommer att omfattas av mottagandelagens tillämpningsområde, men inte av lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. Dessa personer har därmed rätt till vård enligt reglerna i HSL. Sådana

situationer uppstår redan i förhållande till LMA. Det finns inte skäl att införa en avvikande reglering för dessa fall.

Som utredningen konstaterar är det oklart i vilken mån personer som beviljas uppehållstillstånd som inte kan ligga till grund för folkbokföring har rätt till sjukvård enligt hittillsvarande regler. Genom förslaget kommer dessa personer fortsätta att omfattas av lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. och därmed få rätt till subventionerad vård i samma omfattning som under asyltiden. Detta framstår som en lämplig ordning.

För personer som inte beviljas uppehållstillstånd innebär förslaget att mottagandelagen gäller så länge de är kvar i landet och att de kommer att omfattas av lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. under denna tid. På samma sätt som enligt hittillsvarande regler kommer dock de som håller sig undan så att ett beslut om avvisning eller utvisning inte kan verkställas i stället att omfattas av lagen om hälso- och sjukvård till vissa utlännningar som vistas i Sverige utan nödvändiga tillstånd. Denna ordning är ändamålsenlig och bör behållas.

Att en person inte längre har uppehållstillstånd innebär inte med automatik att personen avregistreras från folkbokföringen. Utifrån de fall då mottagandelagen föreslås gälla återigen för vissa personer kan det därmed uppstå situationer där personer utan uppehållstillstånd fortsatt är folkbokförda samtidigt som mottagandelagen gäller för dem. Med den huvudregel som beskrivits ovan kommer dessa att omfattas av lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. Hälso- och sjukvårdslagen är därmed inte tillämplig för denna grupp (8 kap. 11 § HSL). Regeringen anser att det inte är motiverat att sådana personer har rätt till subventionerad vård i större omfattning än andra som mottagandelagen gäller för. *Institutet för mänskliga rättigheter* påpekar att regressiva åtgärder i förhållande till rätten till hälsa normalt sett inte är tillåtna enligt FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Förslagen innebär dock att även dessa utlännningar ska ha rätt till bl.a. vård som inte kan anstå och att barn får subventionerad vård i full omfattning. Regeringen bedömer mot denna bakgrund, till skillnad från institutet, att en tillämpning som säkerställer tillgång till vård och främjar likabehandling för alla som omfattas av mottagandelagen inte står i strid med några internationella åtaganden.

Läkemedel och andra varor

I lagen om hälso- och sjukvård till vissa utlännningar som vistas i Sverige utan nödvändiga tillstånd finns regler om subventionering av vissa läkemedel och andra varor som förskrivs i samband med vård som ges enligt lagen. Motsvarande bestämmelser saknas i lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. Som utredningen lyfter fram har detta lett till att rättsläget uppfattats som osäkert när vård ges med stöd av den lagen. Det finns därmed ett behov av att förtydliga vad en region ska erbjuda utlännningar som omfattas av mottagandelagen i fråga om läkemedel som ingår i läkemedelsförmånerna och andra varor enligt lagen om läkemedelsförmåner m.m. Trots att *SKR* m.fl. anser att det kvarstår oklarheter bör de läkemedel som förskrivs i samband med vård enligt lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. erbjudas alla utlännningar som omfattas av lagen. När det gäller andra varor som förskrivs vid sådan vård ska dessa

erbjudas till utlännningar som omfattas av lagen om utlännningen inte har fyllt 18 år och om varorna är sådana som avses i 18 § lagen om läkemedelsförmåner m.m., dvs. vissa preventivmedel och förbrukningsvaror.

15.4 Utbildning

Regeringens förslag

Utlänningar som omfattas av mottagandelagen och barn som undantas från lagens tillämpningsområde för att de bor med en vårdnadshavare som inte omfattas av lagen ska vid tillämpningen av skollagen anses bosatta i Sverige även om de inte är folkbokförda. Detta ska gälla även om de har meddelats ett avlägsnandebeslut. Om de håller sig undan verkställigheten av beslutet ska de dock vid tillämpningen av skollagen jämföras med personer som vistas i Sverige utan stöd av myndighetsbeslut eller författning.

Utlänningar som omfattas av mottagandelagen och inte har uppehållstillstånd ska inte ha rätt till utbildning enligt skollagen i större omfattning än andra som omfattas av mottagandelagen, även om de är folkbokförda.

Utredningens förslag

Förslagen från utredningen stämmer i sak överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanserna yttrar sig inte över förslagen. *Skolverket* tillstyrker förslagen. *Institutet för mänskliga rättigheter*, *Rädda Barnen* och *Rädda Barnens ungdomsförbund* samt *UNICEF Sverige* avstyrker att den som håller sig undan verkställighet av ett avlägsnandebeslut inte ska ha rätt till förskola, fritidshem eller annan pedagogisk verksamhet. *UNICEF Sverige* anser att förslagen innebär en betydande kränkning av barns rättigheter och kommer att få stora konsekvenser för de barn som berörs. Även *Rädda Barnen* anför att förslaget kommer att drabba barn hårt i en redan utsatt situation och att alla barn enligt barnkonventionen har rätt till såväl utbildning som fritid, lek och trygghet, oaktat barns juridiska status. *Institutet för mänskliga rättigheter* framför att förslaget utgör en försämring i barns rätt till utbildning, meningsfull fritid och utveckling och efterfrågar en tydlig proportionalitetsavvägning i enlighet med artikel 41 i barnkonventionen.

Skälen för regeringens förslag

Utgångspunkter för utlänningsars rätt till utbildning

I skollagen (2010:800) regleras vilka som har rätt till utbildning enligt lagen och i vilken omfattning. För att en person ska ha rätt till utbildning krävs att personen är bosatt i Sverige. Med bosatt i landet avses enligt 29 kap. 2 § första stycket skollagen personer som ska vara folkbokförda

här enligt folkbokföringslagen. I tillämpningen bedöms en person vara bosatt i Sverige när personen är folkbokförd och får då rätt till utbildning utan begränsningar. Därutöver ska vissa grupper av personer som inte är folkbokförda anses vara bosatta i landet vid tillämpningen av lagen (29 kap. 2 § andra stycket skollagen). Det gäller bl.a. alla som tillhör personkretsen i LMA, inkluderat de barn som undantas från tillämpningsområdet eftersom de bor tillsammans med vuxna som har uppehållstillstånd. Denna personkrets har inte skolplikt men har rätt till den utbildning som erbjuds enligt skollagen, med undantag för kommunal vuxenutbildning. Rätten till gymnasieutbildning är dock begränsad på så vis att den förutsätter att utbildningen påbörjas innan de har fyllt 18 år (29 kap. 3 § första stycket skollagen). Rätten till utbildning i denna omfattning kvarstår även om ett avlägsnandebeslut har meddelats, till dess att personen lämnar landet. Om utlänningen håller sig undan verkställigheten begränsas emellertid rätten till utbildning till att motsvara nivån för de som vistas i landet utan stöd av myndighetsbeslut eller författning (29 kap. 2 § andra stycket 5 och tredje stycket skollagen). Det innebär att de inte heller har rätt till förskola, fritidshem eller annan pedagogisk verksamhet såsom öppen förskola (29 kap. 3 § tredje stycket skollagen).

Utlänningar som omfattas av mottagandelagen ska ha rätt till utbildning

Den som omfattas av mottagandelagen och inte är folkbokförd bör, på motsvarande sätt som gäller i dag, anses bosatt enligt 29 kap. 2 § andra stycket skollagen. Liksom i dag bör det även gälla för de barn som föreslås undantas från mottagandelagens tillämpningsområde för att de bor med en vårdnadshavare som inte omfattas av lagen. Det innebär att de kommer att ha rätt till utbildning enligt skollagen, med undantag för kommunal vuxenutbildning samt att rätten till gymnasieutbildning förutsätter att utbildningen påbörjats innan personen fyllt 18 år. Rätten till utbildning föreslås även fortsättningsvis kvarstå i samma omfattning vid ett avlägsnandebeslut till dess att utlänningen lämnar landet, under förutsättning att utlänningen inte håller sig undan verkställighet. I en sådan situation föreslås att personen, som i dag, jämföras med utlänningar som vistas här utan tillstånd och därmed inte längre har rätt till förskola, fritidshem eller annan pedagogisk verksamhet.

Den som beviljas ett uppehållstillstånd och folkbokförs kommer att vara bosatt i skollagens mening och ha tillgång till utbildning i full omfattning. Det föreslås gälla även om personen fortfarande omfattas av mottagandelagen i avvaktan på att tas emot i en kommun efter anvisning. I likhet med utredningen ser regeringen inte anledning att ändra på detta.

För asylsökande och utlänningar med tillfälligt skydd som beviljas ett kortare uppehållstillstånd som inte kan ligga till grund för folkbokföring, innebär förslaget att de får rätt till utbildning enligt skollagen. Om en sådan person inte omfattas av någon av de övriga situationerna som anges i 29 kap. 2 § andra stycket skollagen saknas i dag rätt till utbildning enligt lagen (se prop. 2012/13:58 s. 16). Genom att de fortsätter att omfattas av mottagandelagen kommer de också att omfattas av den personkrets som anses bosatta i skollagens mening. Förslaget innebär alltså att alla som

omfattas av mottagandelagen och beviljas uppehållstillstånd kommer att anses bosatta enligt skollagen.

Särskilt om utlännningar som är folkbokförda

Utlännningar som har meddelats ett avlägsnandebeslut eller lämnat landet och återvänt föreslås omfattas av mottagandelagen igen. Likaså föreslås mottagandelagen omfatta den som ansöker om asyl eller tillfälligt skydd efter det att giltighetstiden för ett uppehållstillstånd löpt ut. I dessa situationer kan utlännningen vara folkbokförd. Att en person inte längre har uppehållstillstånd innebär inte per automatik att han eller hon avregistreras från folkbokföringen. Det innebär att en sådan utlännning skulle kunna bedömas som bosatt enligt skollagen och därmed ha full rätt till utbildning samtidigt som den omfattas av mottagandelagen.

Utgångspunkten bör vara att den som återigen omfattas av mottagandelagen inte ska ha rätt till välfärdstjänster i större omfattning än andra som omfattas av lagen. Det är inte rimligt att den omständigheten att en person med ett verkställbart avlägsnandebeslut fortsätter att vara folkbokförd får till följd att personen därmed har rätt till utbildning i större omfattning än vad andra som omfattas av mottagandelagen har. Regeringen anser därför att de som omfattas av lagen efter att ett uppehållstillstånd har upphört att gälla ska ha rätt till utbildning i samma omfattning som andra som omfattas av mottagandelagen, även om de är folkbokförda. Det innebär att de fortfarande kommer ha rätt till den utbildning som erbjuds enligt skollagen, med undantag för kommunal vuxenutbildning. Det innebär också att det kommer att finnas en rätt till gymnasieutbildning, om den är påbörjad innan personen har fyllt 18 år.

För den som håller sig undan verkställigheten av ett avlägsnandebeslut bör rätten till utbildning på motsvarande sätt begränsas när det gäller förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet i enlighet med skollagen. Det sistnämnda förslaget kritiserar av *Institutet för mänskliga rättigheter, Rädda Barnen* och *UNICEF Sverige* som anser att det utgör en försämring av barns rätt till utbildning, meningsfull fritid och utveckling i enlighet med barnkonventionen. De flesta barn i denna situation kan inte själva påverka sin situation, dock kan barn åter få rätt till förskola m.m. genom att familjen medverkar till verkställigheten. Regeringen bedömer att det är en rimlig avvägning mellan å ena sidan upprätthållandet av reglerad invandring och å andra sidan barnets rätt till utbildning. Regeringen bedömer inte heller att denna begränsning skulle innebära diskriminering enligt barnkonventionen (jfr prop. 2012/13:58 s. 13). Regeringen vill i sammanhanget betona att alla barn som omfattas av mottagandelagen föreslås ha en omfattande rätt till utbildning. Begränsningarna bedöms vara proportionerliga och inte stå i strid med internationella åtaganden. Till skillnad mot UNICEF Sverige bedömer regeringen alltså att förslaget inte innebär en kränkning av barns rätt till utbildning.

15.5 Studiestöd

Regeringens förslag

Studiehjälp och studiemedel enligt studiestödslagen ska få lämnas även efter det att ett tidsbegränsat uppehållstillstånd har löpt ut, om en ansökan om fortsatt uppehållstillstånd har kommit in till Migrationsverket innan det tidigare tillståndet upphörde att gälla och ansökan avser uppehållstillstånd på en sådan grund som kan ge rätt till sådant stöd. Det ska inte längre krävas att ansökan avser tillstånd på samma grund eller uppehållstillstånd med stöd av gymnasielagen.

Utredningens förslag

Förslagen från utredningen stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen föreslår att studiestöd ska få lämnas även efter det att ett uppehållstillstånd löpt ut om det dessförinnan gjorts en ansökan om statusförklaring eller ställning som varaktigt bosatt. Utredningen föreslår särskilda samordningsbestämmelser för att undvika att studiemedel och omställningsstudiestöd lämnas under tiden som en person omfattas av mottagandelagen.

Remissinstanserna

Endast *Centrala Studiestödsnämnden* (CSN) yttrar sig över förslaget. CSN ifrågasätter behovet av särskilda samordningsbestämmelser och delar inte utredningens uppfattning att studiestöd är avsett att täcka samma behov som dagersättning och särskilt bidrag.

Skälen för regeringens förslag

Det bör inte längre krävas att en förlängningsansökan om uppehållstillstånd avser samma grund

I studiestödslagen (1999:1395) regleras vilka som har rätt till studiestöd i form av studiehjälp och studiemedel. Huvudregeln när det gäller såväl studiehjälp som studiemedel är att det får lämnas till personer som är svenska medborgare. Under vissa omständigheter kan det dock även lämnas till andra, t.ex. personer som är bosatta i landet och har permanent uppehållstillstånd och som bosatt sig här huvudsakligen i annat syfte än att genomgå utbildning. Studiehjälp och studiemedel får dock även lämnas om kravet på permanent uppehållstillstånd inte är uppfyllt, om den studerande har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd på grund av bl.a. asylskäl (2 kap. 4 och 4 b §§ och 3 kap. 4 och 4 b §§ studiestödslagen). Också efter det att ett uppehållstillstånd löpt ut kan stöd i vissa fall lämnas. Det gäller om en ansökan om fortsatt tillstånd har gjorts innan tillståndet upphört att gälla och ansökan avser uppehållstillstånd på samma grund eller uppehållstillstånd med stöd av gymnasielagen (2 kap. 4 a § och 3 kap. 4 a § studiestödslagen).

Regeringen anser att studiestöd ska kunna lämnas efter det att ett tidsbegränsat uppehållstillstånd löpt ut, om ansökan om fortsatt uppehållstillstånd har gjorts i tid och ansökan avser uppehållstillstånd på

en grund som kan ge rätt till sådant stöd. Till skillnad från nu gällande ordning bör det alltså inte krävas att ansökan gäller uppehållstillstånd på samma grund eller enligt gymnasielagen. Utredningen föreslår även att studiestöd därutöver ska kunna lämnas om en ansökan om statusförklaring eller ställning som varaktigt bosatt gjorts innan dess att det tidsbegränsade uppehållstillståndet löpte ut. CSN anser att det är oklart vilka de utlänningar som ska ha rätt till fortsatt studiestöd på grund av att de ansökt om statusförklaring är. Myndigheten noterar vidare att utredningens förslag innebär att bl.a. de som i tid ansökt om ställning som varaktigt bosatt kommer att kunna få fortsatt studiestöd, men att motsvarande regler saknas för bl.a. gästforskare eller innehavare av EU-blåkort.

Som tidigare konstaterats ses begreppen för ansökan om internationellt skydd över i annan ordning med anledning av migrations- och asylpakten. Mot den bakgrunden bör det inte inom ramen för detta lagstiftningsarbete införas ett förtydligande om statusförklaring i mottagandelagen. Regeringen konstaterar vidare att en ansökan om ställning som varaktigt bosatt kan göras av en bredare personkrets än den som omfattas av den föreslagna mottagandelagen. Utredningen har inte heller närmare motiverat eller beskrivit konsekvenserna av att en sådan ansökan genomgående likställs med en ansökan om förlängt uppehållstillstånd. Regeringen anser därför att utredningens förslag i denna del inte bör genomföras.

Det är en grundläggande princip att studiemedel inte bör lämnas för tid då en person har tagit emot vissa andra förmåner. Det finns därför särskilda samordningsbestämmelser inom studiestödsförfattningarna, t.ex. att aktivitetsersättning eller etableringsersättning inte kan ges för samma tid som studiestöd är beviljat. CSN ifrågasätter nyttan av att som utredningen föreslår därutöver införa en särskild samordningsbestämmelse i förhållande till mottagandelagen. Enligt CSN är det osannolikt att en tredjelandsmedborgare i praktiken kommer att omfattas av mottagandelagen och samtidigt, utifrån beviljat uppehållstillstånd, uppfylla kraven för rätt till studiestöd enligt studiestödslagen. Regeringen delar utredningens och CSN:s bedömning att det bör vara ovanligt att en person omfattas av mottagandelagen och samtidigt uppfyller kraven för att få studiemedel. Enligt uppgifter som CSN lämnat till Regeringskansliet fanns det i början av 2026 inte någon tredjelandsmedborgare med beviljat studiemedel som inte är folkbokförd i Sverige och därmed skulle ha omfattats av mottagandelagen om den gällde. Mot den bakgrunden bedömer regeringen att det i nuläget inte finns behov av särskilda samordningsbestämmelser i förhållande till mottagandelagen. En samordningsbestämmelse skulle medföra administrativa kostnader för CSN. Regeringen kommer dock att följa utvecklingen noga och vid behov återkomma till riksdagen.

15.6 Följdändringar

Regeringens förslag

Hänvisningar till den nuvarande lagen om mottagande av asylsökande m.fl. som finns i andra lagar ska anpassas med anledning av den nya mottagandelagen.

Utredningens förslag

Förslagen från utredningen stämmer i huvudsak överens med regeringens. I fråga om utlänningslagen (2005:716) föreslår utredningen en ändring av överklagandebestämmelsen i 14 kap. 3 § och inga ändringar i övrigt i den lagen. Utredningen föreslår inte ändringar i lagen (2026:000) om bistånd till vissa utlännningar vid inhibition av verkställigheten.

Remissinstanserna

Endast ett fåtal remissinstanser yttrar sig över förslagen. *Förvaltningsrätten i Luleå* uppmärksammar att ytterligare bestämmelser i utlänningslagen behöver ändras. *Länsstyrelserna i Västernorrlands och Västra Götalands län* samt *Polismyndigheten* framför att förslagen behöver samordnas med förslagen i promemorian *Inhibition av verkställigheten* – en ny ordning för vissa utlännningar vid tillfälliga verkställighetshinder (Ds 2024:23).

Skälen för regeringens förslag

Ändringar i utlänningslagen

Regeringen framför i avsnitt 12.2 en annan ordning för överklagande av beslut som begränsar en asylsökandes tillträde till arbetsmarknaden än vad utredningen föreslår. Den ändring av 14 kap. 3 § utlänningslagen som utredningen föreslår bör därför inte göras. Som *Förvaltningsrätten i Luleå* påpekar behöver däremot andra följdändringar göras i utlänningslagen. I 11 kap. 13 § utlänningslagen behöver hänvisningen till bestämmelser om dagersättning och särskilt bidrag i LMA ändras så att hänvisningen i stället görs till mottagandelagen.

Även 13 kap. 19 § utlänningslagen behöver ändras. I paragrafen anges att om den som ansöker om uppehållstillstånd som flykting eller som alternativt skyddsbehövande inte håller Migrationsverket underrättat om sin bostadsadress i enlighet med 19 a § LMA, får Migrationsverket betrakta ansökan som återkallad. Det gäller dock inte om utlänningen kan visa att underlåtenheten beror på omständigheter som han eller hon inte har kunnat råda över och inte heller om utlänningen är ett barn. Det bör i stället framgå direkt av bestämmelsen i utlänningslagen vad som gäller utan hänvisning till annan lagstiftning. Bestämmelsen kan komma att påverkas av rättsakterna i den nya migrations- och asylpakten. Förslagen i promemorian *Migrations- och asylpakten* (Ds 2025:30) har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

Ändringar i övriga författningar

I denna lagrådsremiss föreslås det att det införs en ny mottagandelag och att den nuvarande lagen om mottagande av asylsökande m.fl. upphör att gälla. Det är därför nödvändigt att göra följdändringar i ett antal lagar som hänvisar till den nuvarande lagen. De lagar som berörs är arbetsmiljölagen (1977:1160), inkomstskattelagen (1999:1229), lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten, lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap och lagen om bistånd till vissa utlänningar vid inhibition av verkställigheten.

16 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

16.1 Ikraftträdande

Regeringens förslag

Den nya mottagandelagen och ändringar i andra lagar ska träda i kraft den 1 oktober 2026. Lagen om mottagande av asylsökande m.fl. ska då upphöra att gälla.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Endast ett fåtal remissinstanser uttalar sig om förslaget. *Inspektionen för socialförsäkringen* tillstyrker att de föreslagna lagändringarna ska träda i kraft den 1 oktober 2026. *Centrala studiestödsnämnden* har inget att invända mot förslaget om ikraftträdande men påtalar att förslagen innebär ett års utvecklingsarbete och ytterligare sex månaders förberedelser. För att kunna planera för och genomföra nödvändigt utvecklingsarbete behöver myndigheten få veta om förslagen kommer att beslutas senast 18 månader före ikraftträdandet. *Försäkringskassan* bedömer att myndigheten behöver tolv månader för it-utveckling. *Stockholms kommun* anser att tiden fram till ikraftträdande är för kort med hänsyn till de förändringar som behövs i Migrationsverkets verksamhet och samverkan med andra aktörer. *Region Skåne* anser att tiden är kort i relation till förslagets omfattning och konsekvenser.

Skälen för regeringens förslag

Den nya mottagandelagen och ändringar i andra lagar bör träda i kraft så snart det är praktiskt möjligt och lämpligt. Förslagen innebär att ansvarsområden för de olika myndigheter som är inblandade i mottagandet av asylsökande delvis förändras. Detta innebär att de aktuella

myndigheterna behöver göra vissa anpassningar i sina verksamheter. Som *Centrala studiestödsnämnden* och *Försäkringskassan* framhåller kommer ett förändrat regelverk även att medföra behov av utveckling av vissa myndigheters system. Ikraftträdandet bör anpassas för att så många av förberedelserna som möjligt ska vara gjorda när bestämmelserna träder i kraft.

Det har sedan 2016 pågått ett omfattande arbete inom EU med en reform av rättsakterna på migrationsområdet. Det slutliga antagandet av den nya migrations- och asylpakten skedde i maj 2024. Pakten omfattar bl.a. ett nytt omarbetat mottagandedirektiv och en ny asylprocedurförordning, som ska ersätta asylprocedurdirektivet. Det nya omarbetade mottagandedirektivet, Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1346 av den 14 maj 2024 om normer för mottagande av personer som ansöker om internationellt skydd, ska införlivas i svensk rätt senast den 12 juni 2026. Den nya asylprocedurförordningen, Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1348 av den 14 maj 2024 om upprättande av ett gemensamt förfarande för internationellt skydd i unionen och om upphävande av direktiv 2013/32/EU, ska tillämpas från och med den 12 juni 2026. Förslagen i denna lagrådsremiss bygger delvis på de nya rättsakterna.

Ett flertal statliga utredningar och lagstiftningsarbeten pågår samtidigt inom migrationsområdet. Resultaten av dessa ska samordnas. Detta bör beaktas när de nya reglerna ska träda i kraft. Samtidigt är det angeläget att de träder i kraft så snart som möjligt. Regeringen anser mot denna bakgrund att de föreslagna författningsändringarna ska träda i kraft den 1 oktober 2026.

16.2 Övergångsbestämmelser

Regeringens förslag

Den upphävda lagen om mottagande av asylsökande m.fl. ska fortfarande gälla för överklagande av beslut som har meddelats före den 1 oktober 2026.

Mottagandelagens bestämmelser om när en utlänning återigen ska omfattas av lagen ska gälla för en utlänning som tidigare omfattats av den upphävda lagen, om utlänningens rätt till bistånd upphörde efter att utlänningen beviljades uppehållstillstånd eller lämnade landet.

Mottagandelagen ska inte tillämpas för en utlänning vars rätt till bistånd har upphört enligt 11 § första stycket 1 i den upphävda lagen, så länge utlänningen har uppehållstillstånd.

Beslut enligt den upphävda lagen om anvisning till en kommun att ordna boende samt om tilldelning av eller erbjudande om boendeplats ska anses som beslut enligt mottagandelagen.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår inte att det regleras hur bestämmelserna om när lagen

ska gälla återigen ska förhålla sig till utlännningar som omfattats av den upphävda lagen, men inte tidigare omfattats av mottagandelagen. Utredningen föreslår inte heller att det regleras vad som ska gälla för utlännningar vars rätt till bistånd har upphört enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., förkortad LMA, på grund av att utlännningen har fått uppehållstillstånd, eller vad som ska gälla för redan fattade beslut om tilldelning och anvisning till kommuner vid ikraftträdandet.

Remissinstanserna

Endast ett fåtal remissinstanser uttalar sig om förslagen. *Inspektionen för socialförsäkringen* tillstyrker förslaget att den upphävda lagen ska gälla för vissa beslut som har fattats före ikraftträdandet. *Migrationsverket* önskar ett klargörande av vad som ska gälla när de nya reglerna träder i kraft för utlännningar vars rätt till bistånd har upphört i enlighet med 11 § andra eller tredje stycket LMA och som endast kan återfå en rätt till bistånd enligt den lagen om förutsättningarna i 11 a § LMA är uppfyllda. *Sveriges Stadsmissioner* framhåller att förslaget kan medföra att dessa personer, som av olika skäl inte lämnat Sverige i enlighet med ett beslut om avvisning eller utvisning, kan bli helt utestängda från möjligheten till bistånd under lång tid. *Asylrättscentrum* anser att det behövs övergångsbestämmelser för att undvika orimliga situationer för enskilda, främst barnfamiljer, som etablerat sig på en viss plats och som vid lagens ikraftträdande kommer att behöva flytta till ett asylboende.

Skälen för regeringens förslag

När de föreslagna lagändringarna träder i kraft kommer de nya bestämmelserna att omfatta asylsökande som har ansökt om uppehållstillstånd före ikraftträdandet, såvida inte någon av de situationer då lagen inte längre ska gälla eller något undantag från lagens tillämpningsområde är aktuella. Detsamma gäller de personer som nu har uppehållstillstånd med tillfälligt skydd. Utlännningar som före ikraftträdandet har beviljats uppehållstillstånd eller lämnat landet, och vars rätt till bistånd därmed har upphört enligt 11 § första stycket LMA, bör som utgångspunkt inte omfattas av mottagandelagen. Det bör även gälla för utlännningar som har uppehållstillstånd och ännu inte är folkbokförda, men som har tagits emot i en kommun och därmed inte längre har rätt till bistånd enligt LMA. De bör dock kunna omfattas av lagen i de situationer som berörs i avsnitt 5.3, dvs. när en utlännings återigen ska omfattas av lagen, trots att de inte tidigare omfattats av mottagandelagen. Om en sådan utlännings efter ikraftträdandet meddelas ett beslut om avvisning eller utvisning som får verkställas, alternativt anträffas i landet innan ansökan avgjorts eller ett avlägsnandebeslut upphört att gälla, bör utlännningen alltså omfattas av mottagandelagen. Övergångsbestämmelser som klargör detta bör föras in i den nya lagen.

I och med att mottagandelagen träder i kraft kommer förutsättningarna för att lämna dagersättning delvis att förändras. Nya beslut bör därför fattas. Beslut om särskilt bidrag som är avsedda att gälla löpande är inte vanligt förekommande och kan också fattas på nytt. Vid sådana beslut om

bistånd behöver det naturligtvis beaktas om den berörda personen uppfyller förutsättningarna för att ha rätt till bistånd enligt den nya lagen. Med anledning av synpunkterna från *Migrationsverket* och *Sveriges Stadsmissioner* vill regeringen framhålla att tillämpningsområdet för mottagandelagen föreslås gälla oberoende av en utlännings rätt till bistånd. De utlänningar vars rätt till bistånd enligt 11 § andra eller tredje stycket LMA har upphört, bör ha ansökt om ett sådant uppehållstillstånd som innebär att de omfattas av mottagandelagen. De bör dock inte vara folkbokförda eller ha lämnat landet, vilket innebär att de inte uppfyller förutsättningarna för att upphöra att omfattas av lagen (se avsnitt 5.2 och 5.3). De utlänningar vars rätt till bistånd har upphört enligt 11 § andra eller tredje stycket LMA kommer därmed regelmässigt omfattas av den nya mottagandelagen. I vilken mån dessa utlänningar har rätt till bistånd efter ikraftträdandet får prövas enligt bestämmelserna i mottagandelagen. Det behövs alltså inte några övergångsbestämmelser i dessa delar.

Den 1 mars 2025 infördes bestämmelser som innebär att utlänningar som söker asyl i Sverige förväntas bo på asylboenden. Genom övergångsbestämmelserna till de ändringarna gavs asylsökande med eget boende en viss tid för att förbereda en flytt till asylboende (prop. 2024/25:49 s. 72). Regeringen anser inte, till skillnad från *Asylrättscentrum*, att det behövs ytterligare övergångsbestämmelser vad gäller krav om boende på asylboende som villkor för bistånd. När det gäller den praktiska övergången mellan en placering på de särskilda boendeformer som Migrationsverket upphandlat och kommunernas insatser enligt socialtjänstlagen kan det lösas genom att Migrationsverket tilldelar den aktuella personen plats på ett ordinarie asylboende och därmed knyter personen till en kommun. Några övergångsbestämmelser behövs därför inte heller i denna del. Däremot bör det av tydlighetsskäl klargöras vad som ska gälla vid ikraftträdandet för beslut enligt LMA om anvisning till en kommun att ordna boende samt om tilldelning av eller erbjudande om boendeplats. Dessa beslut bör kvarstå utan att Migrationsverket fattar nya tilldelningsbeslut. Det bör därför finnas en övergångsbestämmelse om att dessa beslut ska anses som beslut enligt den nya lagen.

Vad gäller beslut som meddelats innan LMA upphör att gälla kan sådana beslut vara föremål för överklagande. Det är därför lämpligt att den lagen fortsatt ska gälla för överklagande av beslut som fattas innan de nya bestämmelserna träder i kraft.

När det gäller övriga förslag behövs inga särskilda övergångsbestämmelser.

17 Konsekvenser

Regeringens bedömning

Förslagen i denna lagrådsremiss bedöms ge samhällsekonomiska vinster på sikt. Förslagen tydliggör ansvaret för enskildas försörjning och ansvarsfördelningen mellan stat och kommun. Enskildas integritet

kommer att påverkas av skyldigheten att delta i närvarokontroller, fullgöra anmälningsskyldighet och att vistas inom ett begränsat geografiskt område. Nyttan med förslagen står emellertid i rimlig proportion till konsekvenserna för den personliga integriteten.

Förslagen bedöms ha vissa positiva effekter för jämställdheten. De bedöms påverka sysselsättningen i liten utsträckning. Förslagen bedöms ha både positiva och negativa konsekvenser för barn. Även ur ett integrationspolitiskt perspektiv förväntas förslagen ge både positiva och negativa konsekvenser. Detsamma gäller konsekvenserna för arbetet med att förebygga och i övrigt motverka brottslighet, där de positiva effekterna bedöms överväga.

Förslagen bedöms leda till ökade kostnader för Migrationsverket från och med 2026, bl.a. för närvarokontroller och för ersättning till enskilda med avlägsnandebeslut. Kostnaderna avses att finansieras med ökade anslag i enlighet med budgetpropositionen för 2026. De kostnader som förslagen kan ge upphov till för andra statliga myndigheter bedöms rymmas inom deras befintliga ekonomiska ramar.

Utredningens bedömning

Bedömningen från utredningen stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen bedömer att kostnaderna för den föreslagna reformen kommer att täckas av befintliga budgetposter.

Remissinstanserna

Ett stort antal remissinstanser, bl.a. *Migrationsverket*, *Förvaltningsrätten i Göteborg*, *Svenska kyrkan* och *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*, framhåller att ett tydligare bistandsregelverk med tydligare ansvarsfördelning mellan stat och kommun bidrar till större förutsägbarhet och en rättssäkrare tillämpning. Några remissinstanser, bl.a. *Asylrättscentrum*, *Delegationen för migrationsstudier* och *Svenska kyrkan*, framhåller särskilt att förslaget om bistånd för utlänningar med avlägsnandebeslut får positiva konsekvenser för enskilda och minskar utsattheten för den gruppen. Flera remissinstanser, däribland *Barnombudsmannen*, *Civil Rights Defenders*, *Institutet för mänskliga rättigheter* och *länsstyrelserna i Blekinge* och *Uppsala län*, anser att förslagen om närvarokontroll, områdesbegränsning och boende- och anmälningsskyldighet innebär oproportionerliga begränsningar av asylsökandes rörelsefrihet och rätten till privat- och familjeliv. Flera remissinstanser, bl.a. *Asylrättscentrum*, *Barnombudsmannen*, *länsstyrelserna i Dalarnas*, *Västernorrlands* och *Västra Götalands län*, *Socialstyrelsen* och *Vänersborgs kommun*, efterfrågar en barnkonsekvensanalys eller anser att den är bristfällig.

Migrationsverket delar utredningens bedömning av kostnadsberäkningarna. Enligt verket framstår regeringens bedömning i propositionen En ny ordning för asylsökandes boende (prop. 2024/25:49) att drygt hälften av det totala antalet registrerade asylsökande kommer att bo på asylboende från och med 2026 som rimlig. Vad gäller fördelningen mellan boende i asylboende respektive eget boende bedömer Migrationsverket att det finns en risk för att effekterna av incitamenten som nu införs

överskattas. Det kan enligt verket leda till en viss överskattning av de beräknade merkostnaderna som utredningen visar. Enligt *Södertälje kommun* saknas det en analys av konsekvenserna om bedömningen att i princip alla som söker asyl kommer att bo på asylboende är felaktig. *Centrala studiestödsnämnden (CSN)*, *Försäkringskassan* och *Skatteverket* bedömer att förslagen kommer att leda till ökade kostnader för myndigheterna.

Skälen för regeringens bedömning

Samhällsekonomiska konsekvenser

I propositionen En ny ordning för asylsökandes boende (prop. 2024/25:49) bedömde regeringen att förslagen i den propositionen som syftar till att fler asylsökande ska bo på asylboenden och att Migrationsverket ska få bättre kännedom om var skyddssökande bor kan förväntas medföra samhällsekonomiska vinster på sikt. Regeringen gör samma bedömning när det gäller förslagen i denna lagrådsremiss som har det syftet, bl.a. förslagen om närvarokontroller på asylboenden och områdesbegränsning. Regeringen bedömer alltså att förslagen förbättrar förutsättningarna för att motverka utanförskap och bidrar till att asylsökande i högre utsträckning får del av insatser och deltar i sysselsättning. Boende på asylboende bedöms fortsatt förbättra möjligheterna att säkerställa att asylsökande bor under trygga och ordnade förhållanden. Därtill bidrar boende på asylboende till att asylprocessen effektiviseras genom att Migrationsverket enklare kan nå de asylsökande för att genomföra utredningsåtgärder. Förslagen förväntas också i viss mån underlätta integrationen efter asylprocessen. Förslaget att mottaganderegelverket ska utökas till att gälla utlännningar med avlägsnandebeslut bedöms motverka att personer lever i utsatthet eller i ett skuggsamhälle. Förslaget bedöms också medföra att färre personer avviker och att fler återvänder.

Förslaget att asylsökande ges rätt att arbeta utan arbetstillstånd först efter en viss tid i Sverige bedöms medföra att de kommer att försörja sig genom egna inkomster i mindre utsträckning och att staten behöver tillgodose de grundläggande behoven. Samtidigt bedöms förslaget minska incitamenten för utlännningar vars egentliga avsikt är att arbeta i Sverige och att resa in i landet utan att först ordna tillstånd.

Ett tydligare regelverk för vem som har rätt till bistånd, enligt vilka regler och i vilken omfattning bidrar till en rättssäker process och motverkar att personer riskerar att hamna i kläm mellan olika välfärds-system. Förslagen kan medföra ökade behov av kontrollåtgärder för olika aktörer för att säkerställa rätten till biståndet eller förmånen, t.ex. i fråga om utbildning och hälso- och sjukvård. Förslagen om Migrationsverket möjlighet att ändra beslut om beviljad ersättning vid ändrade förhållanden och myndighetens möjlighet att återkräva felaktiga utbetalningar väntas bidra till arbetet med att minska felaktiga utbetalningar från välfärds-systemen och att säkerställa en korrekt användning av offentliga medel.

Konsekvenser för enskilda

Den nya mottagandelagen kommer att omfatta personer i fler situationer än vad lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., förkortad

LMA, gör i dag. Fler personer med ett verkställbart beslut om avvisning eller utvisning kommer att ha rätt till bistånd än vad som gäller enligt LMA. Samtidigt kommer rätten till dagersättning att förenas med ytterligare villkor för att betona skyldigheten att medverka i asylprocessen. Genom förslagen inskräps huvudregeln att den som omfattas av lagen ska bo på asylboende och medverka i asylprocessen för att ha rätt till dagersättning. Att fler bor på asylboenden ger samtidigt enskilda bättre tillgång till korrekt och tillförlitlig information om villkoren för bistånd och rätten till insatser. Utöver att förslaget ger individerna möjlighet att få grundläggande behov tillgodosedda bedöms det främja ett ökat återvändande bland de som har fått avslag. Ett tydligare regelverk bidrar också till att färre personer hamnar utanför välfärdssystemet och minskar därmed risken för utanförskap.

Förslaget innebär i vissa delar frihetsinskränkningar för de som omfattas av lagen. Regeringen bedömer i avsnitt 8 att åtgärder i form av närvarokontroll och områdesbegränsning utgör godtagbara inskränkningar i fråga om bl.a. rörelsefrihet för asylsökande och inte heller kan anses innebära frihetsberövanden. De inskränkningar i enskildas fri- och rättigheter som kan följa av förslagen bedöms därmed – var för sig – nödvändiga, proportionerliga och förenliga med skyddet för enskildas grundläggande fri- och rättigheter.

Några remissinstanser, bl.a. *UNHCR* och *Sveriges advokatsamfund*, anser att den kumulativa effekten av åtgärderna kan stå i strid med internationella åtaganden och efterfrågar en mer utvecklad analys i denna del. Regeringen konstaterar att förslaget utgår ifrån att alla som omfattas av lagen har rätt att vistas inom åtminstone ett helt län. Genom detta säkerställs att de som omfattas av lagen ges tillgång till nödvändig samhällsservice, inte minst i form av hälso- och sjukvård samt utbildning. Områdets storlek och principen om familjesammanhållning ger även utrymme för ett meningsfullt privat- och familjeliv. Det är inte heller fråga om ett faktiskt kvarhållande inom det aktuella området. Inom detta område kommer visserligen rörelsefriheten påverkas ytterligare för dem som omfattas av skyldighet att medverka i närvarokontroll eller anmälningsskyldighet. Som tidigare konstaterats förväntas dock dessa personer bo på det asylboende där kontrollen sker. Formerna för kontrollerna ska så långt möjligt anpassas utifrån vad som är lämpligt vid varje boende och ska inte vara orimligt betungande att genomföra. Det föreslås även en möjlighet till att göra undantag från skyldigheterna om det skulle behövas utifrån en bedömning av de individuella omständigheterna. Medverkan vid närvarokontroll är inte heller det enda tänkbara sättet för en asylsökande att visa att boendevillkoret uppfylls och därmed behålla sin rätt till bistånd. De praktiska konsekvenserna av att behöva medverka i närvarokontroll eller att fullgöra anmälningsskyldighet bör därför inte vara alltför omfattande vad gäller rörelsefriheten. Inskränkningarna i friheter för de som omfattas av lagen måste vidare vägas mot åtgärdernas centrala betydelse för mottagandesystemet som en helhet. Att få till den ökade kontroll som åtgärder i form av närvarokontroller, anmälningsskyldighet och områdesbegränsning kan bidra till är nödvändigt för att åstadkomma ett ordnat mottagande och ett effektivt återvändande. Förslagen har utformats så att inte mer ingripande åtgärder än vad som är nödvändigt ska vidtas.

För de personer som får individuella beslut om boendeskyldighet och anmälningsskyldighet kan frihetsinskränkningarna däremot komma att bli betydande. Dessa beslut aktualiseras dock endast när det finns en avvikanderisk eller när det är nödvändigt av hänsyn till allmän ordning och åtgärderna bedöms proportionerliga utifrån vad som är nödvändigt för att uppnå syftet. Det förutsätts därmed att det utifrån omständigheter i det individuella fallet är nödvändigt att göra mer betydande inskränkningar.

Enligt regeringens mening är därför åtgärderna proportionerliga och förenliga med internationella åtaganden även när de sammanlagda effekterna vägs ihop.

Förslagen om förändringar i ansvarsfördelningen mellan Migrationsverket och kommunerna bidrar till mer enhetliga villkor och insatser för de som omfattas av mottagandelagen, t.ex. i fråga om hemtjänst, särskilda boendeformer enligt socialtjänstlagen (2025:400) eller skyddat boende. Ett tydligare regelverk för rätten till bistånd och välfärdsförmåner ger också bättre förutsättningar för att den enskildes särskilda behov identifieras och tillgodoses, inte minst när det gäller personer med funktionsnedsättning och personer som riskerar att utsättas för våld.

Genom lagen kommer asylsökande som huvudregel inte att medges tillträde till arbetsmarknaden innan uppehållstillstånd har beviljats, vilket innebär en begränsning i möjligheten att försörja sig själv. Individens grundläggande behov bedöms dock tillgodosett genom det bistånd som lagen ger rätt till. Det finns en viss risk att förslaget om tillträde till arbetsmarknaden leder till att nyanländas etablering på arbetsmarknaden fördröjs. Risken för sådana effekter minskar dock genom att asylprocessen förväntas bli snabbare och effektivare. Som bl.a. *Sveriges kristna råd* framför är det viktigt att Migrationsverket och övriga samhället erbjuder de boende en meningsfull sysselsättning. Asylsökande kommer även fortsättningsvis ha möjlighet att delta i tidiga insatser för asylsökande som anordnas av bl.a. det civila samhället. Syftet med insatserna är bl.a. att främja kunskaper om det svenska språket och samhället.

Migrationsverket har ansvar för att tillgänglighetsanpassa sina boenden. För personer med behov som Migrationsverket inte kan tillgodose tydliggörs att kommunen har ett ansvar att erbjuda stöd i form av t.ex. hemtjänst eller särskilda boendeformer enligt socialtjänstlagen. Därmed bedömer regeringen att förslagen inte har några andra konsekvenser för personer med funktionsnedsättning jämfört med övriga befolkningen. Som regeringen redogör för ovan är det viktigt att det finns tydliga metoder och kompetent personal vid Migrationsverket för att undvika att personer med funktionsnedsättning diskrimineras.

Konsekvenser för barn och familjer

Barn på flykt är särskilt sårbara och är därför garanterade ett starkare och vidare skydd genom barnkonventionen. Enligt artikel 2 i FN:s konvention om barnets rättigheter, förkortad barnkonventionen, har alla barn samma rättigheter och konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barnet skyddas mot alla former av diskriminering. Av artikel 3 följer att vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, i första hand ska beaktas vad som

bedöms vara barnets bästa. Barn som är i stånd att bilda egna åsikter har rätt att fritt uttrycka dessa och de ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad (artikel 12). Barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling är också en grundläggande princip i barnkonventionen (artikel 6), samt barnets rätt till bästa möjliga hälsa och tillgång till hälso- och sjukvård och rehabilitering (artikel 24). Enligt FN:s kommitté för barnets rättigheter ska ordet utveckling här tolkas i dess vidaste bemärkelse – som ett helhetsbegrepp som omfattar barnets fysiska, mentala, andliga, moraliska, psykologiska och sociala utveckling (General comment No. 5 [2003] [CRC/GC/2003/5], punkt 12). Barn har rätt till utbildning i enlighet med artikel 28 och till lek, vila och fritid i enlighet med artikel 31. Vidare framgår i artikel 16 att inget barn får utsättas för godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv, sitt hem eller sin korrespondens och inte heller för olagliga angrepp på sin heder och sitt anseende. Barn har också rätt till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling. Barnkonventionen ska ses som en helhet och rättigheterna är ömsesidigt förstärkande och ska tolkas i relation till varandra (prop. 2017/18:186 s. 96). Även Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1346 av den 14 maj 2024 om normer för mottagande av personer som ansöker om internationellt skydd, förkortat mottagandedirektivet, innehåller särskilda bestämmelser som rör mottagandet av barn.

Barnfamiljer ska liksom andra som omfattas av den nya mottagandelagen som huvudregel bo på asylboende. Det innebär att även barn kommer att omfattas av villkoren om områdesbegränsning och från och med att de fyllt 16 år även av villkoren om närvarokontroll och individuell anmälningsskyldighet. Dessa begränsningar kan förväntas ha en negativ inverkan på barn, vilket behöver beaktas vid tillämpningen av lagen. Som *Socialstyrelsen* framför kan även barn under 16 år påverkas negativt av villkor och beslut som riktas mot familjemedlemmar. Regeringen anser därför att alla åtgärder som rör barn i första hand ska utgå ifrån vad som bedöms vara barnets bästa i enlighet med barnkonventionen. Vid tillämpningen ska barnets rätt enligt konventionen till bland annat utveckling, utbildning, lek, vila och fritid beaktas. Områdesbegränsningen omfattar dock ett relativt stort område och bedöms därmed inte ha någon större påverkan på barns rätt till bl.a. utbildning, vård och fritid. Det finns även möjlighet att få tillstånd för kortare vistelser utanför området och för att utebli från närvarokontrollen och anmälningsskyldigheten. Vid bedömningar om tillstånd som rör barn ska i första hand vad som bedöms vara barnets bästa beaktas. Begränsningarna ska även vägas mot att systemet med eget boende riskerar att leda till att barn hamnar i svår utsatthet och utanförskap. Att fler barnfamiljer bor på asylboende under ordnade former kan därmed bidra till att barns rättigheter tillgodoses i högre utsträckning. Som bl.a. *Myndigheten för delaktighet* och *Rädda Barnen* betonar har Migrationsverket ett ansvar för att asylboendena lokaliseras och utformas med hänsyn till att barns särskilda behov av bl.a. trygghet, fysisk och psykisk hälsa, utbildning och en meningsfull fritid tillgodoses.

Även vid bedömningen av vilket boende familjen ska tilldelas eller erbjudas plats på ska Migrationsverket i första hand beakta vad som bedöms vara barnets bästa. Familjer ska, i enlighet med den föreslagna

mottagandelagen och barnkonventionen, i största möjliga utsträckning hållas samman, om familjemedlemmarna samtycker till det. Migrationsverket och kommuner som anordnar boende efter anvisning har dessutom ett ansvar att se till att grundläggande behov och barnets rättigheter tillgodoses. Konsekvenserna för barn och barnets rättigheter ska t.ex. uppmärksammas särskilt i samband med beslut om att dagersättningen ska sättas ned eller upphöra. Därigenom kan barnets rätt till bland annat utveckling och en skälig levnadsstandard i enlighet med barnkonventionen tillgodoses.

När det gäller ensamkommande barn kommer kommunerna liksom i dag ha ansvar för att ordna boende för dem fram tills de fyller 18 år. Därefter kommer samma bestämmelser att gälla för dem som för övriga som omfattas av den nya mottagandelagen. Det innebär att den berörda personen som huvudregel behöver bo på ett asylboende för att uppfylla villkoren för dagersättning. Det kan dock finnas synnerliga skäl att göra undantag från det villkoret, bl.a. med hänsyn till möjligheten att fullfölja sin skolgång. Bestämmelserna i socialtjänstlagen om insatser är dessutom tillämpliga under hela asylprocessen.

Ändringarna i skollagen (2010:800) innebär att alla barn som omfattas av den nya mottagandelagen kommer att ha en omfattande rätt till utbildning. Förslaget att den som är folkbokförd ska likabehandlas med andra som omfattas av mottagandelagen innebär framför allt det inte föreligger skolplikt och att rätten till utbildning i kommunal vuxenutbildning begränsas. Den som håller sig undan ett verkställbart beslut om avvisning eller utvisning kommer inte heller att ha rätt till förskola, fritidshem eller annan pedagogisk verksamhet, vilket redan gäller för barn som inte är folkbokförda.

Den som bor i eget boende utan rätt till dagersättning och särskilt bidrag kommer som *Socialstyrelsen* och *Södertälje kommun* konstaterar inte att ha rätt till ekonomiskt bistånd från något annat välfärdssystem. Detsamma gäller den som har fått ett avslagsbeslut och håller sig undan verkställighet. Detta riskerar att drabba barn särskilt hårt. De kommer dock alltid att kunna få sina grundläggande behov tillgodosedda genom att familjen vänder sig till Migrationsverket för att få en placering på det asylboende där de har tilldelats plats.

Regeringen bedömer sammantaget att förslagen är förenliga med de krav som ställs enligt barnkonventionen, EU-rätten och Sveriges åtaganden i övrigt när det gäller barn.

Konsekvenser för statliga myndigheter

Migrationsverket

Förslagen om närvarokontroller och områdesbegränsningar samt att utlännningar med avlägsnandebeslut ska omfattas av den nya mottagandelagen bedöms leda till att antalet personer som bor på asylboende i stället för i eget boende ökar. Utredningen bedömer att de samlade åtgärderna som utredningen föreslagit kommer att få till följd att i princip samtliga personer som har sökt asyl kommer att bo på asylboende. Regeringen bedömer dock i likhet med *Migrationsverket* att en större andel asylsökande kan antas bo i eget boende, framför allt under inledningsskedet efter det att den nya lagen har trätt i kraft. Även om en så

stor andel som utredningen bedömt skulle komma att bo på asylboende bedömer regeringen att ökningen kan hanteras inom ramen för Migrationsverkets nuvarande beräknade boendekapacitet. Migrationsverket tillfördes medel i budgetpropositionen för 2024 bl.a. för kostnader för att fler asylsökande skulle bo i Migrationsverket boenden (prop. 2023/24:1 utg.omr. 8, bet. 2023/24:SfU4, rskr. 2023/24:83). Sedan dess har antalet asylsökande stadigt minskat med följderna att anslagsökningen i budgetpropositionen för 2024 bedöms vara tillräcklig för att finansiera ett ökat behov av boendeplatser till följd av förslagen i denna lagrådsremiss. Förslaget om att personer med utvisningsbeslut ska omfattas av bestämmelserna innebär även ökade kostnader för dagersättning och särskilt bidrag. Regeringen har tillfört medel för detta ändamål från och med 2026 i budgetpropositionen för 2026 (prop. 2025/26:1 utg.omr. 8, bet. 2025/26:SfU4, rskr. 2025/26:103). Som bl.a. *Brottsförebyggande rådet*, *Rädda Barnen* och *Sveriges kristna råd* framför medför förslagen att arbetet med säkerhet och trygghet på Migrationsverkets boenden behöver förstärkas. Det gäller särskilt i förhållande till barn, eftersom asylsökande barn befinner sig i en särskilt sårbar situation. Regeringen bedömer att förslagen medför ökade kostnader för Migrationsverket för bl.a. förstärkt säkerhetsarbete, ökad bemanning och att genomföra närvarokontroller. Regeringen har därför i budgetpropositionen för 2026 tillfört Migrationsverket medel för dessa kostnader från och med 2026 (prop. 2025/26:1 utg.omr. 8, bet. 2025/26:SfU4, rskr. 2025/26:103). Regeringen gör därmed en delvis annan bedömning än utredningen, som bedömer att kostnaden för den föreslagna reformen kommer att täckas av befintliga budgetposter.

Regeringen bedömer vidare att förslagen medför ökade handläggningskostnader hos Migrationsverket för ärenden om bl.a. dagersättning, undantag från närvarokontroller och områdesbegränsning samt individuella beslut om boende- och anmälningsskyldighet. Förslagen bedöms även, som *Migrationsverket* påpekar, medföra ett behov av systemutveckling hos Migrationsverket. Dessa kostnader bedöms kunna hanteras inom befintliga anslagsramar. Regeringen bedömer, till skillnad från *Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoner, queeras och intersexpersoners rättigheter (RFSL)* och *Rädda barnen*, att de administrativa kostnaderna står i proportion till förslagets förväntade samhällsekonomiska vinster i form av bl.a. förbättrade förutsättningar att motverka utanförskap och effektivisera asylprocessen. Till skillnad från *Statskontoret* bedömer regeringen att frågan är tillräckligt utredd.

Sammantaget bedöms förslagen innebära att statens utgifter på utgiftsområde 8 Migration ökar med 155,5 miljoner kronor under 2026 och 319 miljoner kronor från och med 2027. Förslagen är fullt ut finansierade genom de medel som tillförs för detta ändamål i enlighet med regeringens förslag i budgetpropositionen för 2026.

Förslagen som innebär att fler asylsökande bor på asylboenden kan i förlängningen få en viss påverkan på kostnaderna för kommunersättningar vid flyktmottagande (utgiftsområde 13), om fler nyanlända anvisas till en kommun enligt lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning.

Skatteverket

Genom förslagen knyts den nya mottagandelagens tillämpningsområde och gränsdragningen mot andra välfärdssystem till Skatteverkets beslut om folkbokföring. Det innebär inte någon ändring av Skatteverkets verksamhet men medför att myndighetens handläggningstider i folkbokföringsärenden får betydelse för hur länge en person omfattas av mottagandelagen efter att uppehållstillstånd meddelats. Enligt *Skatteverket* innebär förslagen att större resurser kommer att krävas av verket. Regeringen bedömer dock att kostnaderna bör kunna hanteras inom myndighetens befintliga resursramar.

Försäkringskassan

Förslagen om tydligare biståndsregelverk förväntas leda till att handläggningen av ärenden om bosättningsbaserade förmåner enligt socialförsäkringsbalken förenklas och går snabbare. Därmed ökar förutsättningarna för korrekta beslut och risken för felaktiga utbetalningar minskar. *Försäkringskassan* uppger att etableringsersättningen handläggs nästan helt maskinellt och att det därför krävs utveckling för att kunna ta emot uppgifter om utbetald dagersättning, minska dagersättning och kommunicera uppgifter. Kostnaden för it-utveckling uppskattas till 17,5 miljoner kronor. Regeringen bedömer dock att kostnaderna bör kunna hanteras inom myndighetens befintliga resursramar.

Centrala studiestödsnämnden

Förslagen innebär små förändringar i CSN:s uppgifter men kan väntas medföra att handläggningen blir enklare och snabbare i ärenden om studiestöd till de vars tidsbegränsade uppehållstillstånd löpt ut. Regeringen bedömer därför att myndigheten inte behöver tillföras ytterligare resurser med anledning av förslagen.

Rättsvårdande myndigheter

För Polismyndigheten antas arbetet komma att koncentreras till orter där Migrationsverket har boenden, vilket bör ge bättre förutsättningar för att bistå Migrationsverket med handräckningar och stöd i återvändandeverksamheten. Flera förslag bör underlätta Polismyndighetens arbete då de ger en bättre överblick över var asylsökande ska befinna sig och bidrar till att samtliga asylsökande har en känd adress. Som *Polismyndigheten* konstaterar kommer myndigheten att ha mer aktuell information att utgå ifrån i de ärenden som överlämnas från Migrationsverket, t.ex. i verkställighetsärenden där personen har avvikit. Visst merarbete kan, som myndigheten pekar på, uppstå på grund av individer som påträffas utanför sitt anvisade geografiska område eller som arbetar utan tillstånd. Regeringen bedömer dock att kostnadsökningen inte är större än att den rymms inom befintliga ekonomiska ramar.

Förslagen kan, vilket även *Domstolsverket* och de domstolar som har yttrat sig bedömer, antas leda till en viss ökning av antalet mål hos de allmänna förvaltningsdomstolarna. Migrationsverket kommer bl.a. att fatta nya typer av beslut som sannolikt kan leda till nya domstols-

prövningar och att nya rättsfrågor uppkommer. Förslagen skulle dock samtidigt kunna leda till att fler asylärenden skrivs av till följd av att ansökan betraktas som återkallad. Förslagen syftar även till att avhjälpa otydligheter, brister och olika gränsdragningsproblem som finns i regelverket. Ett mer modernt och ändamålsenligt regelverk kan därför också leda till en ökad tydlighet, effektivare domstolsprocesser och färre processer om gränsdragningsproblem. Regeringen bedömer därför att domstolarna inte behöver tillföras ytterligare resurser med anledning av förslagen.

Kriminalvården berörs primärt inte av förslagen och kommer därför, vilket *Kriminalvården* själv instämmer i, inte att få ett utökat uppdrag. I den utsträckning som asylboenden samlokaliseras med förvar kan dock placeringen av dessa påverka Kriminalvårdens uppgift att bistå Migrationsverket med transporter till och från förvar.

Länsstyrelserna och Statens servicecenter

Förslagen bedöms inte medföra något utökat uppdrag eller nya uppgifter till länsstyrelserna, och alla *länsstyrelser* som yttrar sig är positiva till att regelverket för mottagandet ses över.

Statens servicecenter utför redan i dag uppgifter för Migrationsverkets räkning enligt lagen (2019:212) om viss gemensam offentlig service avseende bl.a. service och stöd till asylsökande. I likhet med *Statens servicecenter* bedömer regeringen att eventuella konsekvenser för myndigheten bör vara små och kunna hanteras inom ramen för befintliga samarbetsformer.

Konsekvenser för kommuner och regioner

Förslagen förväntas leda till att en större andel av de som söker skydd i Sverige bor på asylboenden än i dag. Som *Bodens, Burlövs, Härnösands, Malmö* och *Stockholms kommuner* för fram innebär det att de kommuner där asylboenden lokaliseras kommer att påverkas särskilt med en ökad belastning på samhällsservice såsom t.ex. förskolor, skolor, gymnasieskolor och bibliotek. Det medför även en ökad belastning på regionerna, bl.a. eftersom de är skyldiga att erbjuda asylsökande en inledande hälsoundersökning. Genom förslagen kommer kommuner och regioner samtidigt att ha en bättre överblick över vilka som finns på orten, vilket förväntas ge bättre planeringsförutsättningar. Att en större andel bor på asylboenden innebär också att fler utlännningar kan omfattas av anvisningar enligt bosättningsregelverket, vilket förväntas leda till en mer ändamålsenlig fördelning av nyanlända. Sammantaget bedöms kommuner och regioner få bättre förutsättningar att tillhandahålla bl.a. skola och sjukvård för asylsökande och nyanlända. Att utlännningar med avlägsnandebeslut i större utsträckning ges rätt till bistånd förväntas medföra att det vistas färre personer i kommunerna som saknar försörjning och lever i utsatthet.

Förslagen innebär inte några nya åtaganden för kommunerna när det gäller rätten till ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen. Kommunens befogenhet att bevilja insatser utöver vad den enskilde har rätt till enligt socialtjänstlagen påverkas inte heller. Däremot innebär förslagen att kommunen, och inte Migrationsverket, har ansvaret för att ta ställning till

behov av andra insatser enligt den lagen. Det innebär att kommunerna ska bedöma och vid behov tillhandahålla insatser såsom hemtjänst, andra insatser till personer med funktionsnedsättning och skyddat boende. Som bl.a. *Vänersborgs kommun* framför kan förslagen medföra ökade kostnader för socialtjänsten. Staten ansvarar för att finansiera mottagandet av asylsökande och ersätter kommuner och regioner för kostnader som är relaterade till mottagandet. Det gäller såväl socialtjänst som annan verksamhet hos kommuner eller regioner, exempelvis skola och hälso- och sjukvård åt asylsökande. Utformningen av ersättningarna till kommunerna regleras dock i förordning och hanteras inte i det här lagstiftningsarbetet. Förslagen förutsätter, som bl.a. *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* understryker, en nära samverkan mellan kommunerna och Migrationsverket. *Mölnads* och *Vänersborgs kommuner* ser en risk för att förslaget om särskilda boendeinsatser i kommuner med asylboenden kan få undanträngningseffekter. Regeringen bedömer dock att förslagen inte behöver leda till att ett stort antal personer behöver placeras på sådana boenden. Migrationsverkets ansvar för boende innebär att myndigheten behöver identifiera om den enskilde har särskilda behov och ta hänsyn till detta, bl.a. genom att tillgänglighetsanpassa boendemiljön. Vidare kan möjligheten till andra insatser enligt socialtjänstlagen, t.ex. hemtjänst, innebära att vård- och omsorgsbehovet kan tillgodoses genom andra insatser än särskilda boendeformer enligt socialtjänstlagen.

De nya förslagen om kommuners ansvar för boende efter anvisning vid extraordinära situationer och enligt bosättningsregelverket när personen fortfarande omfattas av mottagandelagen får anses utgöra en inskränkning av den kommunala självstyrelsen. En sådan inskränkning bör enligt 14 kap. 3 § regeringsformen inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har föranlett den.

När möjligheten att anvisa en kommun att ordna boende åt utlänningar med tillfälligt skydd infördes bedömde regeringen att ändamålet med förslagen inte kunde tillgodoses på ett mindre ingripande sätt (prop. 2021/22:250 s. 36 och 37). Regeringen bedömer att motsvarande skäl gör sig gällande i fråga om förslaget om anvisningar vid extraordinära situationer. I dessa situationer är det särskilt angeläget att det finns en beredskap för att snabbt kunna ordna andra boendelösningar enligt ett befintligt system och att alla kommuner är med och bidrar. Det bedöms inte vara möjligt att uppnå genom frivilliga åtaganden för kommunerna. Förfarandet för anvisningar har på motsvarande sätt som för utlänningar med tillfälligt skydd utformats utifrån principen att den kommunala självstyrelsen inte ska inskränkas mer än vad som är nödvändigt.

Vad gäller förslaget att en utlänning omfattas av mottagandelagen till och med folkbokföring får det konsekvenser för boenden som kommuner ordnar efter anvisning enligt lagen om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning. Enligt den lagen har kommunerna visserligen redan en skyldighet att ordna boende för personer som beviljas uppehållstillstånd och uppfyller villkoren för att omfattas av en anvisning. Förslaget innebär dock att kommunen får detta ansvar trots att det fortfarande är Migrationsverket som har huvudansvar för biståndet. Det innebär att det ställs krav på att boendet ska vara möblerat och tillhandahållas utan kostnad för den enskilde. Förfarandet motsvarar alltså det som i dag gäller vid anvisningar som avser utlänningar med tillfälligt

skydd. Regeringen konstaterar att det innebär att tidpunkten för när kommunerna får det fulla ansvaret för en nyanländ i sådana situationer förskjuts, dvs. att Migrationsverket behåller det huvudsakliga ansvaret för bistånd under längre tid än vad som gäller enligt LMA i dag. När ansvaret övergår till kommunerna bör de nyanländas förutsättningar att klara sin försörjning själva vara bättre än i dag. Det kan förväntas att många som omfattas av en anvisning enligt lagen om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning kommer hinna bli folkbokförda innan de flyttar till kommunen, och annars bör det i vart fall röra sig om en begränsad period mellan flytt och folkbokföring. Regeringen bedömer mot denna bakgrund att inskränkningen i den kommunala självstyrelsen får anses vara proportionerlig.

Konsekvenser för jämställdheten

Förslagen bedöms ha vissa positiva effekter för jämställdheten. När en större andel bor på asylboenden blir det lättare för myndigheter och civilsamhället att nå ut med information och insatser, vilket kan ge bättre förutsättningar för att på ett tidigt stadium identifiera och upptäcka förekomst av olika typer av problem relaterade till våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Att socialnämnden får ansvar för att ta ställning till och tillhandahålla boenden vid särskilda behov, t.ex. vid våldsutsatthet, kan också förväntas ha positiv effekt för jämställdheten. Det finns dock en risk, som *Länsstyrelsen i Västerbottens län* för fram, att utsattheten för de som bor i eget boende, särskilt när det gäller kvinnor, kommer att öka då de inte kommer ha rätt till dagarsättning och möjligheten att arbeta begränsas. Länsstyrelsen i Västerbottens län efterfrågar en tydligare koppling till hur förslagen påverkar kvinnors och mäns förutsättningar för inflytande, ekonomi, hälsa, utbildning, arbete och våldsutsatthet och förslagets effekter för olika grupper. Länsstyrelsen föreslår också att jämställdhetsanalyser införs i mottagningssystemet, att personal utbildas i mottagandet för att hantera frågor kopplade till könsbaserad diskriminering och våld samt att riktlinjer skapas för hur jämställdhet ska integreras i förslagens implementering. Enligt regeringens mening kommer sådana frågor att, vid sidan av placeringen och utformningen av boendena, ha stor betydelse för konsekvenserna för jämställdheten och kommer att behöva beaktas vid tillämpningen av lagstiftningen.

Konsekvenser för sysselsättningen och offentlig service

Att asylsökande ges möjlighet att arbeta utan arbetstillstånd först efter sex månader från det att asylansökan lämnades in kommer att påverka sysselsättningen i allmänhet, men i väldigt liten omfattning då både antalet sysselsatta och graden av sysselsättning i gruppen är låg.

På lokal nivå kan sysselsättningen påverkas positivt på de orter där asylboenden lokaliseras genom behov av samhällsservice som skola, vård och omsorg för det ökade antal boende som förslagen väntas leda till. *Burlövs* och *Malmö kommuner* är positiva till att sysselsättningen därigenom bedöms komma att öka. De påpekar samtidigt att det inom stora delar av den kommunala sektorn, bl.a. inom utbildningsområdet och inom vård och omsorg, råder kompetensförsörjningsproblem. Regeringen har

förståelse för det men konstaterar att den frågan inte kan hanteras inom ramen för detta arbete.

Konsekvenser för integrationen

Ur ett integrationspolitiskt perspektiv förväntas förslagen kunna ge både positiva och negativa konsekvenser. Förslag som syftar till en mer ordnad asylprocess förväntas kunna göra tiden i mottagningssystemet kortare. För de asylsökande som beviljas uppehållstillstånd innebär detta att integrationsfrämjande insatser för nyanlända kan påbörjas snabbare.

När fler asylsökande bor på asylboenden förväntas fler att ta del av samhällsintroduktionen. Informationen som ges vid samhällsintroduktionen har betydelse inte bara för tillvaron under asyltiden utan även för den fortsatta integrationen och etableringen i samhället för de som får uppehållstillstånd. Det skapas också bättre förutsättningar för asylsökande att ta del av insatser som anordnas av andra aktörer, bl.a. civilsamhället. Sådana insatser kan bidra till kunskap om det svenska samhället och i svenska samt bidra till värdefulla kontakter. Regeringen bedömer därför, till skillnad från bl.a. *Svenska kyrkan*, *Länsstyrelsen i Dalarnas län*, *RFSU Ungdom* och *Rädda barnen*, att förslagen som syftar till att asylsökande ska bo på asylboende i viss mån kan bidra positivt till de integrationspolitiska målen.

Förslaget om att få arbeta först efter sex månader kan, som bl.a. *Arbetsförmedlingen*, *Institutet för mänskliga rättigheter*, *Länsstyrelsen i Västerbottens län* och *Sveriges Stadsmissioner* framhåller, få negativa effekter för utlänningens förutsättningar att etablera sig på arbetsmarknaden. Det gäller särskilt när asylprocessen blir utdragen. Förslagen i stort förväntas dock bidra till att processen blir kortare och att de asylsökande som beviljas uppehållstillstånd därefter kan påbörja integrationsfrämjande insatser eller börja arbeta.

Möjligheten att välja eget boende under asyltiden har bidragit till att en stor andel asylsökande historiskt sett bosatt sig i ett begränsat antal av landets kommuner och ofta i områden där utanförskapet är stort. Att fler asylsökande bor på asylboende och därmed kan omfattas av en anvisning till en kommun enligt lagen om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning skapar, i likhet med vad *Länsstyrelsen i Dalarnas län* framhåller, bättre förutsättningar för mottagandet av nyanlända och en lyckad integration.

Konsekvenser för brottsligheten

Asylsökande ska enligt förslag i denna lagrådsremiss ges rätt att arbeta utan arbetstillstånd först efter en viss tid i Sverige. *Brottsförebyggande rådet* och *Jämställdhetsmyndigheten* för fram att förslaget innebär risker ur ett brottsförebyggande perspektiv. Regeringen instämmer i den bedömning som bl.a. *Polismyndigheten*, *Arbetsförmedlingen* och *SKR* gör att förslaget medför en risk att fler asylsökande kommer att arbeta i landet utan att ha rätt till det. Som *Sveriges Stadsmissioner* påpekar hamnar dessa personer också i en utsatt position på arbetsmarknaden med en ökad risk för utnyttjande och exploatering. Regeringen anser dock att intresset av att anpassa regelverket till miniminivåerna enligt EU-rätten och att uppnå ett ordnat mottagande väger tyngre. Förslaget kan även bidra till att minska

arbetslivskriminaliteten, då det kan förväntas vara färre som använder rätten att söka asyl som en alternativ väg till arbetskraftsinvandring.

Boende på asylboende kan också bidra till att exempelvis våld mot kvinnor och barn kan uppmärksammas av personal på boendena, vilket kan verka förebyggande och bidra till att brott lagförs. Samtidigt kan det, som bl.a. *Jämställdhetsmyndigheten* och *RFSL* påpekar, medföra risker för säkerheten på asylboenden när fler bor där. Förslagen om närvarokontroller på asylboendet och individuell anmälningsskyldighet kan dock bidra till tätare kontakt med Migrationsverkets personal, vilket bedöms kunna bidra till ökad säkerhet och minska risken för exploatering. Genom ett tydligt ansvar för kommunen att tillhandahålla insatser i form av bl.a. skyddat boende förbättras också, som *Jämställdhetsmyndigheten* och *Länsstyrelsen i Västerbottens län* påtalar, förutsättningarna för att skydda de som omfattas av mottagandelagen som riskerar att utsättas för brott.

Förslaget om att en utlännings dagersättning får sättas ned vid allvarlig misskötsamhet på ett asylboende bedöms bidra till att motverka att brottsliga handlingar i form av t.ex. misshandel, olaga hot, skadegörelse eller ofredande begås på boendet. Sammantaget bedöms förslagen få övervägande positiva effekter för arbetet med att förebygga och i övrigt motverka brottslighet.

18 Författningskommentar

18.1 Förslaget till mottagandelag

1 kap. Lagens innehåll och tillämpningsområde

Lagens innehåll

1 § Innehållet i denna lag är uppdelat enligt följande:

- lagens innehåll och tillämpningsområde (1 kap.),
- ansvariga myndigheter (2 kap.),
- boende (3 kap.),
- områdesbegränsning och kontrollåtgärder (4 kap.),
- sysselsättning (5 kap.),
- dagersättning och särskilt bidrag (6 kap.),
- återbetalningsskyldighet och återkrav (7 kap.),
- tvångsåtgärder (8 kap.),
- processuella frågor och tystnadsplikt (9 kap.),
- överklagande av beslut (10 kap.), och
- möjligheter att meddela föreskrifter om undantag från lagen (11 kap.).

I paragrafen finns en förteckning över de kapitel som lagen innehåller. Paragrafen har inte någon motsvarighet i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 4.

Tillämpningsområde

Utlänningar som omfattas av lagen

2 § Lagen omfattar en utlänning som

1. har ansökt om uppehållstillstånd i Sverige som flykting eller alternativt skyddsbehövande enligt 4 kap. 1 eller 2 § utlänningslagen (2005:716), eller
2. har ansökt om uppehållstillstånd med tillfälligt skydd eller uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd enligt 21 kap. 2, 3, 4 eller 6 § utlänningslagen.

I paragrafen regleras vilka utläningar som omfattas av lagen. Paragrafen motsvarar i delvis 1 § första stycket lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

Av *punkt 1* framgår att lagen omfattar en utlännings som har ansökt om uppehållstillstånd som flykting eller alternativt skyddsbehövande, dvs. på grund av skyddsbehov.

Av *punkt 2* framgår att lagen även omfattar den som har ansökt om uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd, dvs. en utlännings som omfattas av massflyktsdirektivet. Vad som avses med de olika grunderna för uppehållstillstånd framgår av utlänningslagen.

Utläningar som har ansökt om asyl eller uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd omfattas därmed alltid av lagen, såvida inte någon av undantagen från lagens tillämpningsområde enligt 6 § är tillämpliga. Utläningen fortsätter sedan att omfattas av lagen till dess att den upphör att gälla enligt 3 §. Det innebär bl.a. att en utlännings som tidigare har haft ett uppehållstillstånd och som ansöker om asyl eller uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd efter det att giltighetstiden för uppehållstillståndet har löpt ut omfattas av lagen. En utlännings som meddelas ett avlägsnandebeslut fortsätter som huvudregel att omfattas av lagen. I 4 § regleras ytterligare en situation när en utlännings med avlägsnandebeslut kan omfattas av lagen.

3 § En utlännings omfattas av lagen till dess att utläningen

1. har uppehållstillstånd eller uppehållsrätt och Skatteverket har beslutat att utläningen är folkbokförd i Sverige, eller
2. har lämnat Sverige, om han eller hon saknar uppehållstillstånd.

En utlännings som avses i första stycket 1 och som får omfattas av en anvisning till en kommun enligt lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, omfattas av denna lag till dess att utläningen har tagits emot för bosättning i en kommun eller har avböjt att omfattas av en sådan anvisning.

I paragrafen anges när en utlännings upphör att omfattas av lagen. Paragrafen motsvarar delvis 8 och 11 §§ lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

Enligt *första stycket 1* omfattas en utlännings inte längre av lagen när utläningen har uppehållstillstånd eller uppehållsrätt och har beslutats vara folkbokförd här i landet. Båda kriterierna ska vara uppfyllda samtidigt. Det har inte någon betydelse i vilken ordning kriterierna uppfylls. Den som inte är folkbokförd när ett uppehållstillstånd beviljas fortsätter alltså att omfattas av lagen till dess att folkbokföring har skett. En utlännings som är folkbokförd när han eller hon ansöker om uppehållstillstånd omfattas av lagen till dess att uppehållstillstånd har beviljats eller uppehållsrätt har konstaterats.

Av *första stycket 2* framgår att en utlännings inte längre omfattas av lagen när utläningen har lämnat Sverige. Detta gäller dock endast om utläningen saknar uppehållstillstånd. Vid bedömningen av om en

utlänning har lämnat landet kan ledning hämtas från definitionen av utresa enligt 1 kap. 6 § utlänningslagen (2005:716). Det innebär att utlänningen ska ha passerat gränsen för svenskt territorium för att anses ha lämnat landet.

Av *andra stycket* framgår att en utlänning som får omfattas av en anvisning till en kommun inte ska upphöra att omfattas av lagen innan utlänningen antingen har tagits emot i en kommun för bosättning efter anvisning eller har avböjt att omfattas av en sådan anvisning. Det innebär att vissa utlännningar som både är folkbokförda och har uppehållstillstånd kan omfattas av lagen under längre tid än vad som framgår av första stycket. Vilka utlännningar som får omfattas av en anvisning till en kommun framgår av lagen om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning och de föreskrifter som har meddelats med stöd av den lagen. Om utlänningen avböjer att omfattas av en anvisning är det viktigt att det dokumenteras.

4 § En utlänning som enligt 3 § första stycket 1 har upphört att omfattas av lagen och som har meddelats ett beslut om avvisning eller utvisning omfattas återigen av lagen när beslutet får verkställas.

Paragrafen reglerar att en utlänning som har upphört att omfattas av lagen enligt 3 § första stycket 1 återigen omfattas av den om utlänningen har ett avlägsnandebeslut som får verkställas. Paragrafen har inte någon motsvarighet i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 5.3.

Paragrafen reglerar situationen när en utlänning har upphört att omfattas av lagen på grund av att utlänningen har uppehållstillstånd eller uppehållsrätt och har beslutats vara folkbokförd. En grundläggande förutsättning är att utlänningen tidigare har omfattats av lagen, dvs. att utlänningen har ansökt om asyl eller uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd. Om utlänningen har meddelats ett beslut om avvisning eller utvisning som får verkställas omfattas utlänningen återigen av lagen. Det kan röra sig om en utlänning vars uppehållstillstånd återkallas eller löper ut utan att en ansökan om fortsatt tillstånd har gjorts, eller om en utlänning som har fått avslag på en ansökan om nytt eller fortsatt tillstånd. Utlänningen omfattas då av lagen från den tidpunkt då ett avvisnings- eller utvisningsbeslut får verkställas enligt utlänningslagen (2005:716), dvs. i normalfallet när beslutet har fått laga kraft och en eventuell tidsfrist för frivillig avresa har löpt ut.

Om villkoren är uppfyllda för att lagen återigen ska gälla fortsätter utlänningen att omfattas av den tills någon av situationerna i 3 § föreligger eller något av undantagen i 6 § är tillämpliga. Detta gäller även om avlägsnandebeslutet inte anses vara verkställbart under en viss period.

5 § En utlänning som enligt 3 § första stycket 2 har upphört att omfattas av lagen och som har återvänt till Sverige omfattas återigen av lagen om

1. utlänningen har ansökt om uppehållstillstånd och ärendet ännu inte har avgjorts genom ett beslut som har fått laga kraft, eller

2. utlänningen har meddelats ett beslut om avvisning eller utvisning som har fått laga kraft och inte har upphört att gälla.

Paragrafen reglerar i vilka situationer lagen återigen gäller för en utlänning som har upphört att omfattas av lagen enligt 3 § första stycket 2. Paragrafen har inte någon motsvarighet i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 5.3.

Paragrafen reglerar situationen när en utlänning som inte har uppehållstillstånd har upphört att omfattas av lagen på grund av att utlänningen har lämnat landet. En grundläggande förutsättning är att utlänningen tidigare har omfattats av lagen och att utlänningen återvänt till landet igen.

Enligt *punkt 1* omfattas en utlänning av lagen på nytt om ansökan om uppehållstillstånd fortfarande prövas eller ett beslut i ärendet inte har fått laga kraft. En utlänning som har ansökt om skydd i Sverige och som lämnar landet innan ärendet är avgjort omfattas alltså av lagen och dess villkor igen vid ett återvändande.

Av *punkt 2* framgår att en utlänning omfattas av lagen igen om utlänningen har meddelats ett beslut om avvísning eller utvisning som har fått laga kraft och inte har upphört att gälla. Detta gäller både under en tidsfrist för frivillig avresa och därefter. Det innebär att en utlänning med ett gällande lagakraftvunnet avlägsnandebeslut som reser ut ur landet och därefter återvänder omfattas av lagen och dess villkor igen. När ett beslut upphör att gälla framgår av 12 kap. 22 § utlänningslagen (2005:716).

Vissa utläningar som inte omfattas av lagen

6 § Lagen omfattar inte en utlänning

1. som har ansökt om uppehållstillstånd om utlänningen vid tidpunkten för ansökan hade uppehållstillstånd eller uppehållsrätt och var folkbokförd i Sverige,
2. som är under 18 år och bor hos en vårdnadshavare som inte omfattas av lagen,
3. som är medborgare i någon av Europeiska unionens medlemsstater, om det inte finns synnerliga skäl för det,
4. som ansöker om eller har ett uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 eller 15 b § utlänningslagen (2005:716),
5. vars ansökan om uppehållstillstånd handläggs enligt lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utläningar, eller
6. som har meddelats ett beslut om inhibition av verkställigheten enligt 12 kap. 16 e § första stycket eller 17 a § första stycket utlänningslagen, om inte annat följer av 2 § lagen (2026:000) om bistånd till vissa utläningar vid inhibition av verkställigheten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om undantag från lagens tillämpningsområde. Paragrafen motsvarar delvis 1 a § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.

Enligt *punkt 1* undantas en utlänning som har ansökt om ett uppehållstillstånd om utlänningen vid tidpunkten för ansökan hade uppehållstillstånd eller uppehållsrätt och var folkbokförd i Sverige. Punkten motsvarar delvis 1 a § tredje stycket lagen om mottagande av asylsökande m.fl. Utlänningen har i en sådan situation upphört att omfattas av den förevarande lagen och omfattas i stället som utgångspunkt av andra regelverk för bistånd och välfärdsförmåner. Det innebär att utlänningen vanligtvis fortsätter att omfattas av dessa regelverk under tiden en ansökan om ett nytt eller fortsatt uppehållstillstånd prövas, även efter giltighetstiden för det ursprungliga uppehållstillståndet. Till skillnad från vad som gäller enligt lagen om mottagande av asylsökande m.fl. saknar

det betydelse på vilken grund ansökan om uppehållstillstånd görs, så länge den görs i tid. Undantaget gäller endast om både villkoret om uppehållstillstånd eller uppehållsrätt och folkbokföring är uppfyllda vid tidpunkten för ansökan. Utlänningar som inte är folkbokförda när de ansöker om nytt eller fortsatt uppehållstillstånd på grund av skyddsskäl omfattas alltså av lagen. Likaså omfattas utlänningar som är folkbokförda men inte har uppehållsrätt eller ett gällande uppehållstillstånd av lagen om de ansöker om asyl eller uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd efter giltighetstiden för ett uppehållstillstånd.

Enligt *punkt 2* undantas barn under 18 år som bor hos en vårdnadshavare som inte omfattas av mottagandelagen. Punkten motsvarar delvis 1 a § första stycket lagen om mottagande av asylsökande m.fl. Den ska därför tillämpas på samma sätt som dess motsvarighet i lagen om mottagande av asylsökande m.fl. (prop. 1994/95:206 s. 14).

Enligt *punkt 3* undantas EU-medborgare från lagens tillämpningsområde såvida det inte finns synnerliga skäl. Det framgår av protokoll (nr 24) om asyl för medborgare i Europeiska unionens medlemsstater, det s.k. asylprotokollet, att EU-medborgare som regel inte har rätt att få sin asylansökan prövad. Punkten motsvarar 1 a § andra stycket lagen om mottagande av asylsökande m.fl. För innebörden av begreppet synnerliga skäl, se prop. 2016/17:172 s. 34–36.

Enligt *punkt 4* undantas s.k. bevispersoner och skyddspersoner från lagens tillämpningsområde. Punkten motsvarar 1 a § fjärde stycket lagen om mottagande av asylsökande m.fl. Undantaget gäller endast så länge som ansökan om uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 eller 15 b § utlänningslagen är under prövning och ett sådant uppehållstillstånd gäller. Om en asylansökan görs därefter eller prövningen av en asylansökan fortfarande pågår när uppehållstillståndet löper ut kan utlänningen omfattas av mottagandelagen, såvida utlänningen inte är folkbokförd eller något annat undantag är tillämpligt.

Enligt *punkt 5*, som inte har någon motsvarighet i lagen om mottagande av asylsökande m.fl., undantas utlänningar vars ansökan om uppehållstillstånd handläggs enligt lagen om särskild kontroll av vissa utlänningar. Den lagen tillämpas när Säkerhetspolisen har ansökt om att en utlänning ska utvisas på grund av att utlänningen kan antas begå eller medverka till brott enligt terroristbrottslagen (2022:666) eller kan utgöra ett allvarligt hot mot Sveriges säkerhet. Om en sådan utlänning har ansökt eller ansöker om uppehållstillstånd handläggs ansökan enligt den lagen.

Enligt *punkt 6* undantas en utlänning som har meddelats ett beslut om inhibition av verkställigheten enligt 12 kap. 16 e § första stycket eller 17 a § första stycket utlänningslagen. Utlänningen omfattas då av lagen om bistånd vid inhibition av verkställigheten för vissa utlänningar i stället. Vissa bestämmelser i mottagandelagen ska dock tillämpas för en utlänning som omfattas av den lagen, vilket framgår av 2 § i den lagen. Punkten motsvarar i sak 1 a § femte stycket lagen om mottagande av asylsökande m.fl.

Definitioner vid tillämpningen av 2–6 kap.

7 § Med ett *ensamkommande barn* avses vid tillämpningen av 2–6 kap. en utlänning under 18 år som vid ankomsten till Sverige är skild från båda sina

föräldrar eller från någon annan vuxen person som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe, eller som efter ankomsten står utan sådan ställföreträdare.

Paragrafen innehåller en definition av vad som avses med ensamkommande barn vid tillämpningen av 2–6 kap. Paragrafen motsvarar delvis 1 b § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.

Ett barn omfattas av definitionen så länge han eller hon bedöms vara ensamkommande. Det innebär att bestämmelser i lagen som avser ensamkommande barn även är tillämpliga t.ex. efter det att ett avlägsnandebeslut har meddelats. När han eller hon fyller 18 år eller inte längre är att anse som ensamkommande kan utlännningen omfattas av andra definitioner i lagen (8–11 §§), beroende på vilken personkrets som utlännningen tillhör och var i processen ärendet om uppehållstillstånd är.

8 § Med en *utlännning med tillfälligt skydd* avses vid tillämpningen av 2–6 kap. en utlännning vars ansökan om ett uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd enligt 21 kap. 2, 3, 4 eller 6 § utlänningslagen (2005:716) är under prövning eller har beviljats.

Med en utlännning med tillfälligt skydd avses dock inte ett ensamkommande barn.

Paragrafen innehåller en definition av vad som avses med en utlännning med tillfälligt skydd vid tillämpningen av 2–6 kap. Paragrafen har inte någon motsvarighet i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.

Av *första stycket* framgår att med en utlännning med tillfälligt skydd avses en utlännning vars ansökan om uppehållstillstånd med tillfälligt skydd eller uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd är under prövning eller har beviljats. Det innebär att en utlännning omfattas av definitionen från det att ansökan görs och under tiden ett sådant uppehållstillstånd gäller. En utlännning omfattas alltså inte av definitionen om ärendet om uppehållstillstånd har avgjorts utan att tillstånd har beviljats, t.ex. genom att en ansökan har avslagits eller att ärendet har skrivits av och beslutet har fått laga kraft.

Enligt *andra stycket* omfattar definitionen inte en utlännning som är ett ensamkommande barn enligt 7 §.

9 § Med en *asylsökande* avses vid tillämpningen av 2–6 kap. en utlännning vars ansökan om uppehållstillstånd som flykting eller alternativt skyddsbehövande enligt 4 kap. 1 eller 2 § utlänningslagen (2005:716) är under prövning.

Med en asylsökande avses dock inte ett ensamkommande barn, en utlännning med tillfälligt skydd eller en utlännning som har meddelats ett beslut om avvisning eller utvisning som får verkställas omedelbart.

Paragrafen innehåller en definition av vad som avses med en asylsökande vid tillämpningen av 2–6 kap. Paragrafen har inte någon motsvarighet i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.

Enligt *första stycket* omfattas en utlännning av definitionen under tiden en asylansökan prövas. En asylansökan ska inte längre anses vara under prövning när ett uppehållstillstånd har beviljats. En utlännning omfattas inte heller av den förevarande definitionen om ärendet har avgjorts på annat

sätt, t.ex. genom att en ansökan har avslagits eller att ärendet har skrivits av och beslutet har fått laga kraft.

Av *andra stycket* följer att om utlännningen omfattas av definitionerna som avser ensamkommande barn (7 §) eller utlännning med tillfälligt skydd (8 §) är dessa tillämpliga i stället. Definitionen omfattar inte heller en utlännning vars ärende om uppehållstillstånd har avgjorts genom ett beslut som får verkställas omedelbart. Att vissa beslut får verkställas omedelbart framgår av 8 kap. 19 § utlänningslagen.

10 § Med en *utlännning med uppehållstillstånd* avses vid tillämpningen av 2–6 kap. en utlännning som har ett uppehållstillstånd.

Med en utlännning med uppehållstillstånd avses även en utlännning, som inte är asylsökande, vars ansökan om ett nytt eller fortsatt uppehållstillstånd är under prövning. Detta gäller inte om utlännningen har meddelats ett beslut om avvísning eller utvisning som får verkställas omedelbart.

Med en utlännning med uppehållstillstånd avses dock inte ett ensamkommande barn eller en utlännning med tillfälligt skydd.

Paragrafen innehåller en definition av vad som avses med en utlännning med uppehållstillstånd vid tillämpningen av 2–6 kap. Paragrafen har inte någon motsvarighet i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.

Av *första stycket* framgår att definitionen gäller utlännningar som har beviljats uppehållstillstånd. Det har ingen betydelse på vilken grund uppehållstillståndet har beviljats. Utlännningen omfattas av definitionen så länge uppehållstillståndet gäller. Om uppehållstillståndets giltighetstid löper ut medan utlännningen fortfarande omfattas av lagen är utlännningen alltså inte längre en sådan som avses enligt definitionen.

Enligt *andra stycket* gäller definitionen också utlännningar som har ansökt om ett nytt eller fortsatt uppehållstillstånd på annan grund än som flykting eller alternativt skyddsbehövande. En sådan situation kan uppstå om en utlännning som sökt asyl beviljas ett uppehållstillstånd som inte kan ligga till grund för folkbokföring, och därmed fortsätter omfattas av lagen, eller om utlännningen inte folkbokförs innan giltighetstiden för uppehållstillståndet löper ut. Om utlännningen då ansöker om ett nytt eller fortsatt uppehållstillstånd, exempelvis på grund av anknytning, omfattas han eller hon fortsatt av definitionen utlännning med uppehållstillstånd både under prövningen av ansökan och sedan ett uppehållstillstånd har beviljats. Utlännningar i denna situation jämföras således med utlännningar som faktiskt har uppehållstillstånd. En utlännning med uppehållstillstånd som ansöker om ett nytt eller fortsatt uppehållstillstånd på grund av asylskäl ska i stället, oavsett om även andra grunder för uppehållstillstånd åberopas samtidigt, betraktas som asylsökande enligt 9 § när giltighetstiden för uppehållstillståndet har löpt ut. Om en ansökan inte beviljas, t.ex. på grund av att den avslås eller avvisas, ska utlännningen omfattas av definitionen till dess att beslutet har fått laga kraft eller får verkställas omedelbart.

Av *tredje stycket* framgår att definitionen inte avser en utlännning som är ett ensamkommande barn enligt 7 § eller en utlännning med tillfälligt skydd enligt 8 §.

11 § Med en *utlänning med avlägsnandebeslut* avses vid tillämpningen av 2–6 kap. en utlänning som har meddelats ett beslut om avvísning eller utvisning, som fått laga kraft eller som får verkställas omedelbart.

Med en utlänning med avlägsnandebeslut avses dock inte ett ensamkommande barn, en utlänning med tillfälligt skydd, en asylsökande eller en utlänning med uppehållstillstånd.

Paragrafen innehåller en definition av vad som avses med en utlänning med avlägsnandebeslut vid tillämpningen av 2–6 kap. Paragrafen har inte någon motsvarighet i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.

Av *första stycket* framgår att med en utlänning med avlägsnandebeslut avses en utlänning som har meddelats ett avlägsnandebeslut som har fått laga kraft eller som får verkställas omedelbart. Det saknar betydelse för tillämpligheten av förevarande paragraf om utlänningen tidigare haft uppehållstillstånd. Definitionen omfattar alltså bl.a. en utlänning som tidigare har beviljats ett uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd som har meddelats ett avlägsnandebeslut.

Av *andra stycket* följer att med en utlänning med avlägsnandebeslut avses enbart en utlänning som inte omfattas av definitionerna i 7–10 §§. Det innebär t.ex. att om en utlänning som har meddelats ett avlägsnandebeslut som har fått laga kraft beviljas ny prövning enligt 12 kap. 19 § tredje stycket utlänningslagen (2005:716) kommer utlänningen i stället att anses som en asylsökande. Det innebär också att ensamkommande barn inte omfattas av definitionen i förevarande paragraf.

Asyl- och migrationshanteringsförordningen

12 § Ett beslut om överföring enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1351 av den 14 maj 2024 om asyl- och migrationshantering, om ändring av förordningarna (EU) 2021/1147 och (EU) 2021/1060 och om upphävande av förordning (EU) nr 604/2013 ska anses som ett beslut om avvísning eller utvisning vid tillämpningen av denna lag.

Paragrafen reglerar att överföringsbeslut enligt asyl- och migrationshanteringsförordningen ska anses som ett beslut om avvísning eller utvisning vid tillämpningen av lagen. Paragrafen motsvarar i sak 1 c § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 5.5.

Asyl- och migrationshanteringsförordningen ersätter Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 604/2013 av den 26 juni 2013 om kriterier och mekanismer för att avgöra vilken medlemsstat som är ansvarig för att pröva en ansökan om internationellt skydd som en tredjelandsmedborgare eller en statslös har lämnat in i någon medlemsstat, den s.k. Dublinförordningen. Förordningen ska tillämpas från och med den 12 juni 2026. Paragrafen innebär bl.a. att de särskilda bestämmelser i förevarande lag som gäller för utlännningar med avlägsnandebeslut är tillämpliga för utlännningar som omfattas av ett beslut om överföring. Paragrafen har även betydelse för vilka utlännningar som omfattas av lagen, se t.ex. 4 §. Hänvisningen till asyl- och

migrationshanteringsförrordningen avser förrordningen i den vid varje tidpunkt gällande lydelsen, en s.k. dynamisk hänvisning.

2 kap. Ansvariga myndigheter

Migrationsverkets ansvar

Migrationsverkets huvudansvar för mottagandet

1 § Migrationsverket har huvudansvaret för mottagandet av utlänningar som omfattas av denna lag.

Migrationsverket ansvarar för att bistånd i form av boende, dagersättning och särskilt bidrag lämnas enligt denna lag, om inte något annat är särskilt föreskrivet.

Migrationsverket ska registrera utlänningar som omfattas av denna lag.

Paragrafen reglerar bl.a. Migrationsverkets huvudansvar för mottagandet av utlänningar som omfattas av lagen. Paragrafen motsvarar delvis 2, 3 a och 13 §§ lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 6.1.

I *första stycket*, som delvis motsvarar 2 § första stycket första meningen lagen om mottagande av asylsökande m.fl., anges att Migrationsverket har huvudansvar för mottagandet. Ansvaret omfattar alla skeden i processen, från ansökan till underrättelsen om efterföljande beslut och verkställigheten av det.

Andra stycket reglerar Migrationsverkets ansvar för att bistånd i form av boende, dagersättning och särskilt bidrag lämnas till de utlänningar som omfattas av lagen och har rätt till bistånd, om inte något annat är särskilt föreskrivet. Migrationsverket har alltså huvudansvaret för att biståndet lämnas. I vissa fall har dock kommunerna ansvar för att ordna boende efter anvisningar av Migrationsverket och att tillfälligt lämna bistånd under en övergångstid till dess att Migrationsverket tar över ansvaret. Sådant särskilt utpekad ansvar framgår av förevarande lag eller av annan författning.

I *trede stycket* anges att Migrationsverket ska registrera alla utlänningar som omfattas av lagen. Det motsvarar 3 a § första stycket första meningen lagen om mottagande av asylsökande m.fl., med den skillnaden att det inte anges att registreringen ska vara kopplad till ett asylboende.

Migrationsverkets ansvar för att driva asylboenden

2 § Migrationsverket ska driva asylboenden för utlänningar som omfattas av denna lag. Migrationsverket får uppdra åt andra att driva asylboenden.

Paragrafen reglerar ansvaret för att tillhandahålla boende till utlänningar som omfattas av lagen. Paragrafen motsvarar delvis 2 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 6.1.

I paragrafen anges att Migrationsverket ska driva asylboenden för de som omfattas av lagen. Vidare framgår att Migrationsverket får uppdra åt andra att driva sådana boenden. Att en annan aktör ordnar boende frantar inte Migrationsverket dess huvudansvar för att ordna boenden av förevarande slag. I 9 kap. 4 § finns bestämmelser om tystnadsplikt inom boendeverksamhet som drivs av enskild.

3 § Migrationsverket ska anvisa en kommun att ordna boende för ensamkommande barn.

Paragrafen anger att Migrationsverket ska anvisa en kommun att ordna boende för ensamkommande barn. Paragrafen motsvarar delvis 3 § andra stycket lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 6.3.

Migrationsverket ska i dessa fall alltid anvisa en kommun som ska ordna boendet. Kommunens skyldighet och befogenhet att efter anvisning ordna boendet framgår av 8 och 10 §§. Av 8 § följer att bestämmelserna om skyldigheten för barnet att i vissa fall betala ersättning för boende och kost gäller även för dessa boenden.

4 § Migrationsverket får anvisa en kommun att ordna boende för

1. en utlänning med tillfälligt skydd, och
2. en asylsökande, om tillströmningen av asylsökande har varit eller kan väntas bli särskilt omfattande och det är nödvändigt för att behovet av platser på asylboenden ska kunna tillgodoses.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att Migrationsverket får anvisa en kommun att ordna boende för utlänningar med tillfälligt skydd, och asylsökande vid extraordinära situationer. Paragrafen motsvarar delvis 3 § första stycket andra meningen lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 6.3.

Enligt *punkt 1* får Migrationsverket anvisa en kommun att ordna boende för en utlänning med tillfälligt skydd. Kommunen är då skyldig att ordna boendet.

I *punkt 2* anges förutsättningarna för Migrationsverket att anvisa en kommun att ordna boende för asylsökande. Det krävs att tillströmningen av asylsökande har varit eller kan väntas bli särskilt omfattande. Det ska alltså vara fråga om en extraordinär situation. Bedömningen av vilken nivå av tillströmning som krävs bör göras utifrån samma grunder som vid tillämpningen av 23 d § lagen om mottagande av asylsökande m.fl. (prop. 2024/25:49 s. 39 och 88). För att förfarandet ska få tillämpas ska Migrationsverket bedöma att det är nödvändigt för att behovet av platser på asylboenden ska kunna tillgodoses. Punkten har ingen motsvarighet i lagen om mottagande av asylsökande m.fl.

Kommunens skyldighet och befogenhet att efter anvisning ordna boende framgår av 9 och 10 §§. Av 9 § och 3 kap. 8 § framgår en skyldighet för utlänningen att i vissa fall betala ersättning för boende och kost.

Fördelning av anvisningar mellan kommuner

5 § Vid fördelningen av anvisningar enligt 4 § mellan kommuner ska hänsyn tas till varje kommuns arbetsmarknadsförutsättningar, befolkningsstorlek, sammantagna mottagande av nyanlända och ensamkommande barn samt omfattningen av asylsökande som vistas i kommunen.

Paragrafen reglerar vilka kriterier som Migrationsverket ska ta hänsyn till vid fördelningen av anvisningar till kommuner i fråga om utlänningar med tillfälligt skydd och asylsökande vid vissa extraordinära situationer, se 4 §.

Paragrafen motsvarar delvis 3 b § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 6.3.

I förhållande till lagen om mottagande av asylsökande m.fl. omfattar paragrafen även kriterier för fördelningen av sådana anvisningar som avser asylsökande vid vissa extraordinära situationer.

6 § Regeringen får i fråga om anvisningar enligt 4 § meddela föreskrifter om

1. det antal utlännningar för vilka det under en viss period finns ett behov av att anvisa en kommun att ordna boende för,
2. prioriteringen vid anvisningar,
3. fördelningen av anvisningar mellan kommuner,
4. kriterier, utöver de som anges i 5 §, som får beaktas vid fördelningen av anvisningar, och
5. inom vilken tid en kommun ska ordna boende.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter i fråga om anvisningar till en kommun som ska ordna boende. Paragrafen motsvarar delvis 23 a § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 6.3.

Bemyndigandet innebär att regeringen får meddela föreskrifter för anvisningar som gäller utlännningar med tillfälligt skydd och för anvisningar av asylsökande i vissa extraordinära situationer. Bemyndigandet enligt lagen om mottagande av asylsökande m.fl. kvarstår alltså oförändrat, med tillägget att det även gäller för anvisningar som avser asylsökande vid vissa extraordinära situationer.

Kommunens ansvar

Kommunens initiala ansvar för att bistånd lämnas

7 § En kommun ska lämna bistånd enligt denna lag till en utlänning med tillfälligt skydd och till ett ensamkommande barn, om utlännningen vistas i kommunen och biståndet behövs till dess att Migrationsverket tar ansvar för att bistånd lämnas.

Detsamma gäller i fråga om en asylsökande som vistas i kommunen om tillströmningen av asylsökande har varit eller kan väntas bli särskilt omfattande och Migrationsverket bedömer att bistånd bör lämnas.

Paragrafen reglerar kommunens initiala ansvar att lämna bistånd enligt lagen till dess att Migrationsverket tar över ansvaret för det. Paragrafen motsvarar delvis 3 a § tredje stycket lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Enligt *första stycket* har kommunen ansvar för att lämna initialt bistånd till en utlänning med tillfälligt skydd och ensamkommande barn som vistas i kommunen. Kommunens ansvar sträcker sig fram till dess att Migrationsverket, som har det huvudsakliga ansvaret, faktiskt tar över ansvaret. Under denna period är det alltså kommunen som beslutar om bistånd. Stycket motsvarar i fråga om utlännningar med tillfälligt skydd 3 a § tredje stycket lagen om mottagande av asylsökande m.fl.

Av *andra stycket* framgår att kommunen även har ett initialt ansvar att lämna bistånd till asylsökande om tillströmningen av asylsökande har varit eller kan väntas bli särskilt omfattande och Migrationsverket bedömer att

bistånd bör lämnas. Stycket har ingen motsvarighet i lagen om mottagande av asylsökande m.fl.

Kommunens ansvar för att ordna boende

8 § En kommun ska efter anvisning av Migrationsverket ordna boende för ett ensamkommande barn.

Det som sägs om en utlännings rätt till boende och skyldighet att betala ersättning för boende i 3 kap. 1 § första stycket och 8 § gäller även när kommunen ordnar ett sådant boende som avses i första stycket.

Paragrafen reglerar kommunens skyldighet att efter anvisning ordna boende för ensamkommande barn. Paragrafen motsvarar delvis 2 och 3 §§ lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

I *första stycket* anges kommunens skyldighet att efter anvisning ordna boende för ett ensamkommande barn. Att Migrationsverket ska anvisa en kommun att ordna boende i dessa fall framgår av 3 §. Stycket motsvarar delvis 3 § andra stycket lagen om mottagande av asylsökande m.fl.

Andra stycket anger att bestämmelserna om rätt till boende i 3 kap. 1 § första stycket och om att i vissa fall betala ersättning för boende och kost enligt 3 kap. 8 § även gäller för ensamkommande barn. Stycket motsvarar delvis 2 § andra stycket lagen om mottagande av asylsökande m.fl.

9 § En kommun ska efter anvisning av Migrationsverket ordna boende för en asylsökande och en utlännings med tillfälligt skydd.

Av 5 § lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning framgår att en kommun är skyldig att efter anvisning ta emot en nyanländ för bosättning i kommunen.

Det som sägs om asylboende i denna lag gäller även när kommunen ordnar ett sådant boende som avses i första och andra styckena, så länge utlännings omfattas av denna lag.

Paragrafen reglerar kommunens skyldighet att ordna boende för vissa utlännings och innehåller en upplysning om kommunens skyldighet att ordna boende enligt bosättningsregelverket. När det gäller utlännings med tillfälligt skydd motsvarar paragrafen delvis 3 § första stycket andra meningen lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

Av *första stycket* framgår kommunens ansvar att efter anvisning ordna boende för en asylsökande och en utlännings med tillfälligt skydd. Migrationsverkets anvisningsmöjlighet framgår av 4 §.

Andra stycket innehåller en upplysning om att kommunen är skyldig att efter anvisning enligt bosättningsregelverket ta emot nyanlända för bosättning. Till skillnad från de situationer som anges i första stycket följer Migrationsverkets befogenhet att anvisa en kommun att ta emot nyanlända för bosättning och kommunens skyldighet att ta emot den som omfattas av en anvisning av lagen om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning i stället för av förevarande lag. Skyldigheten att ta emot nyanlända för bosättning anses bl.a. omfatta att ordna boende.

Av *tredje stycket* framgår att när en kommun ordnar ett boende efter anvisning, med undantag för boenden för ensamkommande barn, betraktas det boendet som ett asylboende. Kommunen har därmed samma ansvar för

boendet som Migrationsverket har i de fall då verket ansvarar för att anordna boende. De villkor i lagen som är kopplade till att bo på ett asylboende gäller även för dessa boenden. Det sagda innebär bl.a. att ett boende som en kommun ordnar efter en anvisning enligt bostättningsregelverket betraktas som ett asylboende. Detta gäller så länge utlänningen omfattas av förevarande lag. Om utlänningen blir folkbokförd och upphör att omfattas av lagen är boendet alltså inte längre ett asylboende. Liksom övriga asylboenden ska boendet vara kostnadsfritt så länge personen omfattas av lagen. Det framgår av 3 kap. 8 § att den som har egna medel ska betala en skälig ersättning till Migrationsverket för boendet. Att boendet betraktas som ett asylboende innebär också att kommunen har ansvar för nödvändiga tillgänglighetsanpassningar av boendemiljön.

Den kommunala befogenheten att ordna boende

10 § En kommun får efter anvisning av Migrationsverket enligt 3 eller 4 § ordna boende för en utlänning.

Paragrafen reglerar kommunernas befogenhet att efter anvisning enligt lagen ordna boende för utlänningar som omfattas av den. Paragrafen motsvarar delvis 2 § andra och tredje styckena lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

Liksom i lagen om mottagande av asylsökande m.fl. regleras här befogenheten för en kommun att ordna boende för ensamkommande barn och utlänningar med tillfälligt skydd, jfr prop. 2005/06:46 s. 44–46 och prop. 2021/22:250 s. 13, 14 och 18. På motsvarande sätt regleras även en ny befogenhet för kommunerna att ordna boende åt asylsökande vid vissa extraordinära situationer (4 § 2).

Statlig ersättning till kommuner

11 § En kommun som har lämnat bistånd enligt denna lag har rätt till ersättning från staten för biståndet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om sådan ersättning som avses i första stycket.

Paragrafen reglerar en kommuns rätt till statlig ersättning för bistånd som har lämnats till en utlänning enligt lagen. Paragrafen motsvarar 23 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (prop. 1993/94:94 s. 102). Övervägandena finns i avsnitt 13.

I *första stycket* regleras att en kommun har rätt till ersättning för sina kostnader för det bistånd de lämnar enligt lagen.

I *andra stycket* finns en upplysningsbestämmelse som anger att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela föreskrifter om själva ersättningen, t.ex. omfattningen av och storleken på ersättningen.

3 kap. Boende

Villkor för rätt till asylboende

1 § En utlänning som omfattas av denna lag har rätt till en plats på ett asylboende. En utlänning med uppehållstillstånd har dock endast rätt till en plats på ett asylboende om utlänningen fullgör sin anmälningsskyldighet enligt 26 § folkbokföringslagen (1991:481) och

1. får omfattas av en anvisning till en kommun enligt lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, eller
2. saknar inkomst eller egna tillgångar.

Paragrafen reglerar rätten till plats på asylboende för en utlänning som omfattas av mottagandelagen. Paragrafen motsvarar delvis 14 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 7.1 och 7.5.2.

Av *första stycket* framgår att en utlänning som utgångspunkt har rätt till en plats på ett asylboende. I vilken omfattning ett boende som en kommun har anvisats att ordna för en utlänning betraktas som ett asylboende anges i 2 kap. 9 § tredje stycket. Ensamkommande barns rätt till boende tillgodoses alltid genom att kommunen ordnar boendet (se 2 kap. 3 och 8 §§).

Av *andra stycket* framgår de särskilda villkor som gäller för att en utlänning med uppehållstillstånd ska ha rätt till en plats på asylboende. Stycket, som saknar motsvarighet i lagen om mottagande av asylsökande m.fl., innebär att Migrationsverket behöver ta ställning till om rätten till boende ska upphöra i samband med att en utlänning som bor ett på asylboende beviljas uppehållstillstånd. En grundförutsättning är att utlänningen fullgör sin skyldighet enligt 26 § folkbokföringslagen att anmäla flytten till Sverige. Detta gäller dock endast för de utlänningar som enligt folkbokföringslagen är skyldiga att göra en sådan anmälan. Enligt 26 § folkbokföringslagen ska den som har flyttat in från utlandet och ska folkbokföras anmäla inflyttningen till Skatteverket inom en vecka efter det att han eller hon har vistats i landet i tre månader. Om den som måste ha uppehållstillstånd för att få vistas i Sverige har vistats i landet i mer än tre månader utan att ha vare sig uppehållstillstånd eller uppehållsrätt, ska dock anmälan göras inom fyra veckor efter den dag då förutsättningarna för folkbokföring har uppfyllts. Den som inte anmält i enlighet med denna skyldighet har inte längre rätt att bo kvar på asylboendet. Av 6 kap. 1 § framgår att utlänningen då inte heller har rätt till dagersättning eller särskilt bidrag. Om utlänningen kan visa att en anmälan om inflyttning är gjord ska det vara möjligt att få boende enligt lagen igen.

Av *andra stycket 1* framgår att den som får omfattas av en anvisning till en kommun enligt bosättningsregelverket har rätt till en plats på asylboende. Det innebär att utlänningen har rätt att bo på ett asylboende i väntan på en anvisning till en kommun. Det gäller även om utlänningen är folkbokförd. För en utlänning som redan är folkbokförd när den tas emot i en kommun innebär punkten därmed ingen skillnad mot vad som gäller enligt 8 § andra stycket lagen om mottagande av asylsökande m.fl. En utlänning som ännu inte är folkbokförd när den tas emot i en kommun efter anvisning enligt bosättningsregelverket fortsätter att omfattas av lagen, vilket innebär att Migrationsverket behåller huvudansvaret för

mottagandet ytterligare en tid. Utlänningens rätt till boende tillgodoses genom att den anvisade kommunen ordnar boende. Att den som har egna medel ska betala en ersättning för boendet till Migrationsverket framgår av 8 §.

Enligt *andra stycket* 2 har den som har uppehållstillstånd men inte får omfattas av en anvisning enligt bosättningsregelverket, eller avböjer att omfattas av en sådan anvisning, endast rätt till asylboende under förutsättning att utlänningen saknar inkomst eller egna tillgångar.

Tilldelning av och erbjudande om boende

2 § Migrationsverket ska tilldela en asylsökande och en utlänning med avlägsnandebeslut en plats på ett asylboende.

Av paragrafen framgår att en asylsökande och en utlänning med avlägsnandebeslut ska tilldelas en plats på ett asylboende. Paragrafen motsvarar delvis 3 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.1 och 7.5.3.

Paragrafen innebär att utlänningen ska bli tilldelad en plats på ett av Migrationsverkets boenden, eller vid en extraordinär situation ett boende som en kommun enligt 2 kap. 9 § ordnat efter anvisning, även om han eller hon inte har önskemål om att bo på ett asylboende. Tilldelningen ska alltså ske oavsett Migrationsverkets bedömning av att utlänningen omfattas av ett undantag från boendevillkoret i 6 kap. 3 § andra stycket för att ha rätt till dagersättning och särskilt bidrag. En asylsökande eller en utlänning med avlägsnandebeslut som inte bor på ett asylboende ska när som helst ha möjlighet att vända sig till Migrationsverket för att utnyttja sin boendeplats. En utlänning som omfattas av lagen och som får avslag på en asylansökan är redan tilldelad en plats på ett asylboende. Det är upp till Migrationsverket att avgöra om det då finns skäl att tilldela en annan plats. I de fall en utlänning med avlägsnandebeslut bor på ett boende som kommunen har ordnat efter anvisning ska utlänningen alltid tilldelas en ny plats på Migrationsverkets asylboenden. För en utlänning som har upphört att omfattas av lagen och därefter får ett avslagsbeslut som får verkställas behöver Migrationsverket tilldela en ny plats (se prop. 2024/25:49 s. 22–25 och 80). Av 2 kap. 1 och 2 §§ framgår att det är Migrationsverket som ansvarar för asylboenden.

3 § Migrationsverket får besluta att en asylsökande som har fyllt 16 år ska bo enbart på en bestämd plats, om det är nödvändigt med hänsyn till allmän ordning eller om det finns en risk för att utlänningen avviker.

Vid bedömningen av om det finns en risk för att utlänningen avviker ska endast kriterierna i 1 kap. 15 § utlänningslagen (2005:716) beaktas.

Paragrafen reglerar beslut om boendeskyldighet och hur risk för avvikande ska bedömas. Paragrafen har inte någon motsvarighet i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 8.4.

Av *första stycket* framgår en möjlighet för Migrationsverket att fatta beslut i enskilda fall om att asylsökande som fyllt 16 år enbart får bo på en bestämd plats. Beslutet kan avse den redan tilldelade platsen eller innebära att den asylsökande tilldelas ett nytt boende där denne måste bo. Beslut om boendeskyldighet får fattas av Migrationsverket om det är nödvändigt av

hänsyn till allmän ordning eller när det finns risk att den asylsökande avviker. Begreppen allmän ordning och säkerhet förekommer i flera EU-rättsakter och har tolkats av EU-domstolen i flera avgöranden. Av domstolens praxis framgår att begreppen ska ges den innebörd som följer av unionsrätten. I praxis har en person som misstänkts för brott genom att ha arbetat utan tillstånd i Sverige bedömts utgöra ett hot mot allmän ordning vid tillämpning av s.k. sannolikhetsförvar (se rättsfallet MIG 2024:9). Även andra utlänningar än de som har begått brott kan omfattas av begreppet hot mot allmän ordning. Det kan t.ex. handla om utlänningar som har uteslutits från, eller vägrats, statusförklaring eller som tillhör eller stödjer en terroristorganisation. Det kan också röra sig om utlänningar som haft en hög ställning i en repressiv regim eller varit aktiva i militären i ett land där folkrättsbrott begås.

Av *andra stycket* framgår hur risken för att en asylsökande avviker ska bedömas. I 1 kap. 15 § utlänningslagen fastställs de hänsyn som får tas vid bedömningen av avvikanderisk vid tillämpningen av den lagen. Vid bedömningen av om det finns risk för att en utlänning avviker enligt förevarande lag ska samma kriterier gälla som enligt utlänningslagen.

4 § Migrationsverket ska erbjuda en utlänning med tillfälligt skydd en plats på ett asylboende eller anvisa en kommun att ordna boendet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om boende för en utlänning med tillfälligt skydd. Paragrafen motsvarar 3 § första stycket andra meningen lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.4.

Paragrafen innebär att Migrationsverket ska erbjuda alla utlänningar med tillfälligt skydd en plats på ett asylboende eller anvisa en kommun att ordna boendet. Kommunen är då enligt 2 kap. 9 § skyldig att ordna boende. Av den paragrafen framgår vidare att det som sägs i lagen om asylboende även gäller när kommunen ordnar boende efter anvisning för utlänningar med tillfälligt skydd.

5 § Vid tilldelning av eller erbjudande om en plats på ett asylboende ska Migrationsverket, om familjemedlemmarna samtycker till det, se till att familjer hålls samman. Detta gäller inte om det finns särskilda skäl.

Paragrafen reglerar Migrationsverkets skyldighet att se till att familjer hålls samman. Paragrafen motsvarar 2 c § förordningen (1994:361) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 7.3.

När Migrationsverket tilldelar eller erbjuder en utlänning en plats på ett asylboende ska verket ta hänsyn till vissa omständigheter i det enskilda fallet. Det kan handla om att ta särskilda hänsyn till att utlänningen tillhör en familj eller att i första hand beakta en bedömning av barnets bästa när det handlar om barn eller en barnfamilj. Utgångspunkten är att familjer ska hållas samman. En förutsättning är att familjemedlemmarna samtycker till det. Barns åsikter bör då tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad enligt artikel 12 i FN:s konvention om barnets rättigheter som gäller som svensk lag, se lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Migrationsverket får endast frånga principen om familjesammanhållning om det finns särskilda skäl. Det kan

t.ex. röra sig om att det är nödvändigt för att tillgodose familjemedlemmars särskilda behov eller för att förhindra att en familjemedlem utsätter en annan för våld eller förtryck. Om dessa omständigheter ändras behöver Migrationsverket överväga behovet av att ändra tilldelningsbesluten så att familjen kan hållas samman.

Boende för ensamkommande barn

6 § När Migrationsverket har anvisat en kommun att ordna boende för ett ensamkommande barn ska barnet anses vistas i den kommunen i den mening som avses i 29 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:400).

Paragrafen anger att ensamkommande barn som omfattas av en anvisning till en kommun anses vistas i den kommunen i den mening som avses i 29 kap. 4 § socialtjänstlagen. Paragrafen motsvarar 3 § andra stycket sista meningen lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.5.

Att barnet vistas i kommunen innebär att kommunen har ansvar för att utreda barnets behov av stöd och hjälp och att besluta om lämpligt boende för barnet, t.ex. placering i ett boende enligt socialtjänstlagen (se prop. 2005/06:46 s. 49 och prop. 2017/18:119 s. 10 och 11).

7 § En kommun som har anvisats att ordna boende för ett ensamkommande barn får placera barnet i ett boende i en annan kommun endast om

1. kommunerna har ingått en överenskommelse om placeringen,
2. placeringen sker med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller med stöd av socialtjänstlagen (2025:400) i fråga om barn med motsvarande vårdbehov, eller
3. det med hänsyn till barnets vårdbehov finns synnerliga skäl.

Paragrafen reglerar i vilka situationer en kommun som har anvisats att ta emot ett ensamkommande barn får placera barnet i ett boende i en annan kommun. Paragrafen innebär att en anvisningskommuns möjlighet att placera ensamkommande barn utanför kommunen begränsas (se prop. 2017/18:119 s. 10–17 och 21). Paragrafen motsvarar 3 § tredje stycket lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.5.

En utlännings skyldighet att betala ersättning för boende

8 § En utlännings skyldighet att betala ersättning för boendet. När kost ingår i boendet ska utlännings skyldighet att betala en skälig ersättning även för den.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om grunderna för beräkningen av sådan ersättning som avses i första stycket.

Paragrafen reglerar att utlännings skyldighet att betala en skälig ersättning för boendet och för kost, om den ingår. Paragrafen motsvarar 15 och delvis 23 c §§ lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.

Av första stycket framgår att en utlännings skyldighet att betala en skälig ersättning till

Migrationsverket för boendet och för kost, om sådan ingår. Av 2 kap. 8 och 9 §§ framgår att stycket även är tillämpligt för boenden som en kommun ordnar efter anvisning. I förhållande till lagen om mottagande av asylsökande m.fl. har endast språkliga ändringar gjorts, framför allt genom att begreppet inkomst används i stället för inkomst av förvärvsarbete eller annan inkomst. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Andra stycket innehåller en upplysning om att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer kan meddela föreskrifter om grunderna för beräkningen av den ersättning som en utlänning med egna medel ska betala för boende och kost.

Grundläggande behov ska tillgodoses

9 § När Migrationsverket ordnar boende för en utlänning ska verket se till att den som bor på boendet kan få sina grundläggande behov tillgodosedda. En kommun som ordnar boende för en utlänning efter anvisning har motsvarande ansvar.

Migrationsverkets ansvar enligt första stycket gäller även för den som har skäl att inte bo på det tilldelade asylboendet enligt 6 kap. 3 § andra stycket.

Paragrafen reglerar ansvaret för Migrationsverket och kommuner som ordnar boende efter anvisning att se till att de som bor på boendet kan få sina grundläggande behov tillgodosedda. Paragrafen har inte någon motsvarighet i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 7.4.

Första stycket innebär att Migrationsverket har ansvaret för att en utlännings grundläggande behov kan tillgodoses om utlänningen bor på ett asylboende. Detsamma gäller kommuner som efter anvisning ordnar boende för en utlänning som omfattas av lagen (se 2 kap. 8 och 9 §§). Enligt artikel 19.2 i det nya mottagandedirektivet, Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1346 av den 14 maj 2024 om normer för mottagande av personer som ansöker om internationellt skydd, ska medlemsstaterna bl.a. se till att de materiella mottagningsvillkoren ger sökande en tillräcklig levnadsstandard. De grundläggande behoven för en utlänning som omfattas av mottagandelagen tillgodoses i vanliga fall genom att utlänningen tilldelas eller erbjuds ett boende samt genom rätten till dagersättning och särskilt bidrag. Paragrafen tar sikte på situationer när dagersättningen sätts ned eller upphör. Migrationsverket och kommunerna har då en skyldighet att se till att utlänningen kan tillgodoses grundläggande behov på annat sätt, t.ex. genom att matvaror, kläder och skor samt basala hygienprodukter tillhandahålls.

I *andra stycket* anges att Migrationsverkets ansvar för att en utlänning kan tillgodoses grundläggande behov även omfattar en utlänning som har skäl för att inte bo på det tilldelade asylboendet enligt 6 kap. 3 § andra stycket. Det är upp till Migrationsverket respektive den anvisade kommunen att avgöra hur behoven ska tillgodoses i det enskilda fallet.

4 kap. Områdesbegränsning och kontrollåtgärder

Områdesbegränsning

1 § En asylsökande och en utlänning med avlägsnandebeslut ska vistas inom det län där det tilldelade asylboendet ligger.

Om utlänningen har skäl att inte bo på det tilldelade asylboendet enligt 6 kap. 3 § andra stycket ska utlänningen i stället vistas inom det län där dennes boende ligger.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att utöka områdena enligt första och andra styckena med en eller flera angränsande kommuner.

Paragrafen reglerar skyldigheten för en asylsökande och en utlänning med avlägsnandebeslut att vistas inom ett visst begränsat område. Paragrafen har inte någon motsvarighet i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 8.1.

Enligt 3 kap. 2 § ska Migrationsverket tilldela asylsökande och utlänningar med avlägsnandebeslut en plats på ett asylboende. *Första stycket* i förevarande paragraf innebär att asylsökande och utlänningar med avlägsnandebeslut som huvudregel har en skyldighet att vistas inom det län där asylboendet som utlänningen tilldelats plats på ligger. Stycket gäller oavsett av om den tilldelade platsen nyttjas eller inte.

Av *andra stycket* framgår hur området bestäms för de utlänningar som inte omfattas av ett boendevillkor för rätt till dagersättning och särskilt bidrag och som inte bor på det tilldelade asylboendet. Dessa ska i stället vistas inom det län där det faktiska boendet ligger. För att undantaget ska kunna tillämpas krävs att Migrationsverket har bedömt att boendevillkoret inte gäller för utlänningen. En sådan bedömning kan t.ex. framgå av ett beslut om dagersättning eller en handling som utfärdats med stöd av artikel 29.4 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1348 av den 14 maj 2024 om upprättande av ett gemensamt förfarande för internationellt skydd i unionen och om upphävande av direktiv 2013/32/EU, förkortad asylprocedurförordningen.

Skyldigheten att vistas inom det begränsade området gäller under hela den tid som prövningen av asylansökan pågår. När ett avlägsnandebeslut har meddelats gäller skyldigheten under både en eventuell tidsfrist för frivillig avresa och därefter. Vid överträdelser av områdesbegränsningen kan dagersättningen sättas ned med stöd av 6 kap. 8 §. I artikel 41.1 e i asylprocedurförordningen anges att en asylansökan ska förklaras som implicit återkallad om en sökande upprepade gånger inte fullgjort de anmälningsskyldigheter som ålagts honom eller henne i enlighet med artikel 9.4 eller inte förblir tillgänglig för de behöriga myndigheterna. Av artikel 9.4 framgår att en sökande ska fullgöra bl.a. skyldigheten att stanna kvar på ett anvisat geografiskt område inom medlemsstatens territorium i enlighet med mottagandedirektivet.

I *tredje stycket* finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om att utöka den områdesbegränsning som följer av första och andra styckena. Stycket möjliggör att området utökas med en eller flera angränsande kommuner för t.ex. de som bor på ett asylboende som är placerat så att nödvändig samhällsservice är mest tillgänglig på andra sidan av en länsgräns.

2 § Migrationsverket ska ge en utlänning tillstånd att tillfälligt vistas utanför ett område som avses i 1 §, om det finns särskilda skäl.

Paragrafen reglerar Migrationsverkets skyldighet att i vissa fall ge en utlänning tillstånd till undantag från områdesbegränsningen. Paragrafen har inte någon motsvarighet i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 8.5.

Migrationsverket ska ge en utlänning tillstånd att vistas utanför ett område enligt 1 § när det finns särskilda skäl för det. Särskilda skäl kan föreligga vid brådskande och allvarliga familjeskäl som att delta vid en anhörigs begravning eller att besöka en svårt sjuk anhörig. Även behov av sjukvård som endast kan ges på vissa sjukhus utanför länet kan anses som särskilda skäl. Det kan även uppstå andra situationer när det framstår som rimligt att ge utlänningen tillstånd att lämna området. Så kan vara fallet om utlänningen behöver träffa sitt offentliga biträde eller närvara vid en särskilt viktig religiös högtid eller aktivitet. Önskemål om att arbeta utanför området kan dock inte anses utgöra särskilda skäl. Barnets bästa ska beaktas vid alla åtgärder som rör barn. Det innebär att hänsyn till bl.a. barnets rätt till privatliv, skolgång och rätt till fritid behöver tas. För att tillgodose barnets intressen kan även tillstånd behöva ges till andra familjemedlemmar i vissa situationer, t.ex. till föräldrar som behöver resa med vid en skolutflykt.

Ett tillstånd att vistas utanför länet ska begränsas i tid och motsvara den tid som den asylsökande behöver vara borta. I de fall det är motiverat kan ett tillstånd gälla under en längre tid och vid behov förlängas.

Närvarokontroll på asylboendet

3 § En asylsökande som har fyllt 16 år och bor på det tilldelade asylboendet ska medverka vid närvarokontroll på boendet. En asylsökande som har meddelats ett beslut om anmälningsskyldighet enligt 5 § behöver inte medverka vid närvarokontroll.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om omfattningen av närvarokontrollerna.

Paragrafen reglerar asylsökandes skyldighet att medverka i närvarokontroll. Paragrafen har inte någon motsvarighet i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 8.2 och 8.4.

Av *första stycket* framgår att en asylsökande som har fyllt 16 år och som bor på ett tilldelat asylboende ska delta i närvarokontroll på asylboendet. Kontrollen omfattar de asylsökande som bor enbart på det tilldelade asylboendet för att säkerställa att de uppfyller boendevillkoret enligt 6 kap. 3 §. En asylsökande som har meddelats ett beslut om individuell anmälningsskyldighet enligt 5 § ska inte vara skyldig att delta i närvarokontroll.

I *andra stycket* finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om omfattningen av närvarokontrollerna. Utrymmet att meddela föreskrifter är alltså begränsat till hur ofta närvarokontrollerna ska ske.

4 § Migrationsverket ska ge en asylsökande tillstånd att inte medverka vid närvarokontroll, om det finns särskilda skäl.

Paragrafen innehåller bestämmelser om Migrationsverkets skyldighet att ge asylsökande tillstånd att inte närvara vid kontroller i vissa fall. Paragrafen har inte någon motsvarighet i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 8.5.

Enligt paragrafen ska en asylsökande ges tillstånd att inte närvara vid en eller flera närvarokontroller om det finns särskilda skäl. Bedömningen av om det finns särskilda skäl bör göras utifrån samma utgångspunkter som vid en prövning enligt 2 §. Utrymmet för att bevilja tillstånd bör minska om en asylsökande tidigare inte uppfyllt sina förpliktelser. En bedömning får göras av omständigheterna i det enskilda fallet, där hänsyn tas till den asylsökandes individuella förutsättningar och behov samt tidigare agerande. Vid tillståndsfrågor som påverkar barn ska barnets bästa beaktas, t.ex. kan tillstånd ges om det krävs för att barnet fullt ut ska kunna delta i skolarbetet och aktiviteter i övrigt, som skolutflykter eller andra fritidsaktiviteter som är viktiga för barnets hälsa och utveckling.

Bedömningen av om tillstånd ska beviljas ska göras individuellt men behöver inte vara begränsad till ett enskilt kontrolltillfälle. Tillstånd kan därmed ges för flera kontroller i följd under en viss tidsperiod eller för kontroller som infaller en viss veckodag. Vid bedömningen av om det är lämpligt att bevilja eller förlänga ett tillstånd som sträcker sig utöver något enstaka tillfälle bör stor vikt fästas vid om det inte råder någon tvekan kring att den asylsökande faktiskt bor på asylboendet och i övrigt uppfyller sina förpliktelser. Vid handläggningen av tillstånd att utebli från närvarokontroll bör det beaktas att en överträdelse av närvarokontrollen inte medför några direkta konsekvenser för den som bedöms bo på asylboendet. En annan sak är att missade närvarokontroller kan få betydelse för bedömningen av om boendevillkoret i 6 kap. 3 § är uppfyllt.

Anmälningsskyldighet

5 § Migrationsverket får besluta att en asylsökande som har fyllt 16 år ska anmäla sig till verket vid en viss angiven tidpunkt eller återkommande för att säkerställa att beslut enligt 3 kap. 3 § följs eller om det finns en risk för att den asylsökande avviker.

Vid bedömningen av om det finns en risk för att den asylsökande avviker ska endast kriterierna i 1 kap. 15 § utlänningslagen (2005:716) beaktas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om individuell anmälningsskyldighet och hur risken för avvikande ska bedömas. Paragrafen har inte någon motsvarighet i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 8.4.

Av *första stycket* framgår att Migrationsverket ska kunna besluta om en anmälningsskyldighet för en asylsökande som har fyllt 16 år när det behövs för att säkerställa att ett beslut om boendeskyldighet enligt 3 kap. 3 § följs. En anmälningsskyldighet ska även vid behov kunna beslutas för en asylsökande som fyllt 16 år om det finns en risk för att han eller hon avviker. Anmälningsskyldigheten ska fullgöras vid en viss angiven tidpunkt eller återkommande. Vilka intervall som är skäliga beror på de omständigheter som gör att anmälningsskyldigheten behövs. En proportionalitetsbedömning ska därför alltid göras i enlighet med 5 § tredje stycket förvaltningslagen (2017:900). Om den asylsökande inte

följer anmälningsskyldigheten kan dagersättningen sättas ned med stöd av 6 kap. 8 §. I artikel 41.1 e i asylprocedurförordningen anges att en asylansökan ska förklaras som implicit återkallad om en sökande upprepade gånger inte fullgjort de anmälningsskyldigheter som har ålagts honom eller henne i enlighet med artikel 9.4.

Av *andra stycket* framgår att risken för avvikande, på samma sätt som vid individuell boendeskyldighet enligt 3 kap. 3 §, ska bedömas endast enligt kriterierna i 1 kap. 15 § utlänningslagen.

6 § En utlännings med avlägsnandebeslut som har fyllt 16 år ska anmäla sig till Migrationsverket tre dagar per vecka på det asylboende där utlännings har tilldelats plats.

Paragrafen reglerar anmälningsskyldighet för utlännings med avlägsnandebeslut. Paragrafen har inte någon motsvarighet i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 8.3.

Av paragrafen framgår att alla utlännings med avlägsnandebeslut som har fyllt 16 år ska anmäla sig tre dagar i veckan vid sitt asylboende. Skyldigheten gäller alltså oavsett av om utlännings nyttjar sin tilldelade plats eller inte. Skyldigheten gäller vidare under både en eventuell tidsfrist för frivillig avresa och därefter. Av 7 § framgår att Migrationsverket ska ge en utlännings med anmälningsskyldighet tillstånd att inte behöva närvara vid ett eller flera tillfällen om det finns särskilda skäl. Om anmälningsskyldigheten inte följs vid upprepade tillfällen kan dagersättningen sättas ned med stöd av 6 kap. 8 §.

7 § Migrationsverket ska ge en utlännings med anmälningsskyldighet tillstånd att inte närvara vid ett anmälningstillfälle om det finns särskilda skäl.

Paragrafen reglerar Migrationsverkets skyldighet att ge utlännings tillstånd att inte behöva närvara vid ett eller flera anmälningstillfällen när det finns särskilda skäl. Paragrafen har inte någon motsvarighet i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 8.5.

Paragrafen innebär att Migrationsverket ska ge en utlännings tillstånd att utebli från ett eller flera anmälningstillfällen när det finns särskilda skäl. De särskilda skäl som anges i 4 § kan även utgöra särskilda skäl för att inte behöva anmäla sig till Migrationsverket enligt förevarande paragraf. Det finns dock större anledning enligt förevarande paragraf att göra en mer ingående bedömning av risken för att personen avviker. En faktor som kan beaktas när det gäller anmälningsskyldigheten för utlännings med avlägsnandebeslut är under hur lång tid personen har visat följsamhet i fråga om anmälningsskyldigheten. Om en utlännings tidigare har åsidosatt sin anmälningsskyldighet eller skyldighet att vistas inom ett begränsat område är utgångspunkten att det inte finns särskilda skäl att bevilja tillstånd såvida det inte rör sig om nödvändig sjukhusvård eller motsvarande. Det behöver även beaktas vilka omständigheter som legat till grund för beslutet om individuell anmälningsskyldighet. Det medför att möjligheten att beviljas tillstånd till frånvaro i sådana fall i princip

begränsas till situationer där den asylsökande behöver nödvändig medicinsk behandling eller när det finns motsvarande tungt vägande skäl.

Paragrafen gäller både i förhållande till den individuella anmälningsskyldigheten för asylsökande enligt 5 § och den generella anmälningsskyldigheten för utlänningar med avlägsnandebeslut enligt 6 §.

Underrättelse om bostadsadress

8 § En asylsökande som ordnar boende på egen hand ska hålla Migrationsverket underrättat om sin bostadsadress.

Paragrafen reglerar en skyldighet för asylsökande som ordnar boende på egen hand att hålla Migrationsverket underrättat om sin bostadsadress. Paragrafen motsvarar delvis 19 a § första stycket lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 8.7.

Att Migrationsverket ska hållas underrättat om bostadsadressen innebär att korrekt och aktuell information om den adress som utlänningen faktiskt bor på behöver lämnas. Skyldigheten kan därför inte uppfyllas genom att ange en adress som t.ex. går till en postbox. Det innebär också att Migrationsverket ska underrättas om utlänningen flyttar till en ny bostad. I artikel 41.1 c asylprocedurförordningen finns bestämmelser om att en ansökan ska förklaras som implicit återkallad om sökanden i vissa situationer vägrar att uppge sin adress.

5 kap. Sysselsättning

Samhällsintroduktion

1 § En utlänning som omfattas av denna lag ska delta i samhällsintroduktion, om han eller hon har fyllt 16 år. Det gäller dock inte om utlänningen med hänsyn till sina personliga förhållanden har synnerliga skäl att inte delta.

Migrationsverket ska anordna samhällsintroduktion för utlänningar som omfattas av denna lag.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om omfattningen av samhällsintroduktionen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om samhällsintroduktion. Paragrafen motsvarar 3 c och 23 b §§ lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (se prop. 2024/25:49 s. 81 och 87). Övervägandena finns i avsnitt 9.1.

Svenskundervisning och annan sysselsättning

2 § En utlänning som omfattas av denna lag får ges tillfälle att delta i svenskundervisning, skötseln av ett asylboende och annan sysselsättning som bidrar till att göra vistelsen meningsfull.

Paragrafen reglerar Migrationsverkets ansvar att anordna sysselsättning för vissa utlänningar. Paragrafen motsvarar i sak 4 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (se prop. 2024/25:49 s. 68 och 69). Övervägandena finns i avsnitt 9.1.

3 § En utlänning som deltar i sysselsättning enligt 2 § ska inte anses som arbetstagare.

Utlänningen ska dock likställas med arbetstagare vid tillämpning av 2 kap. 1–9 §§, 3 kap. 1–4 och 6–13 §§, 4 kap. 1–4 och 8–10 §§, 5 kap. 1–3 §§ samt 7–9 kap. arbetsmiljölagen (1977:1160).

Det som sägs om arbetsgivare i arbetsmiljölagen ska gälla den som ansvarar för den verksamhet som utlänningen deltar i.

Paragrafen reglerar i vilken utsträckning en utlänning som deltar i sysselsättning enligt 2 § ska anses vara arbetstagare samt i vilken utsträckning arbetsmiljölagens bestämmelser om arbetsgivare då är tillämpliga. Paragrafen motsvarar i sak 5 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (se prop. 1993/94:94 s. 95 och 96). Övervägandena finns i avsnitt 9.1.

4 § Om en utlänning ska delta i sysselsättning som avses i 2 § och som tillhandahålls av någon annan än Migrationsverket ska ett skriftligt avtal om villkoren för sysselsättningen träffas mellan verket och den som tillhandahåller sysselsättningen. Migrationsverket får uppdra åt andra att träffa sådana avtal.

Strider en överenskommelse mellan den som tillhandahåller sysselsättningen och en utlänning mot ett avtal som avses i första stycket är överenskommelsen ogiltig.

Paragrafen innehåller bestämmelser om avtal mellan Migrationsverket och den som tillhandahåller sådan sysselsättning som avses i 2 §. Paragrafen motsvarar 6 och 7 §§ lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (se prop. 1993/94:94 s. 96 och 97). Övervägandena finns i avsnitt 9.1.

I *första stycket* finns bestämmelser om kravet på ett skriftligt avtal om de villkor som ska gälla när en utlänning ska delta i sådan sysselsättning som avses i 2 § och den bedrivs av annan aktör än Migrationsverket. I samma stycke regleras en möjlighet för Migrationsverket att uppdra åt andra att träffa de avtal som krävs.

I *andra stycket* anges vad som gäller om en överenskommelse mellan den som tillhandahåller sysselsättning och en utlänning strider mot ett sådant avtal som avses i första stycket. I en sådan situation är överenskommelsen ogiltig.

Tillträde till arbetsmarknaden

5 § En asylsökande och ett ensamkommande barn får undantas från kravet på arbetstillstånd endast om utlänningens ärende om uppehållstillstånd enligt 5 kap. 1 § utlänningslagen (2005:716) inte har avgjorts inom sex månader från det att ansökan lämnades in och förutsatt att förseningen inte beror på utlänningen.

Migrationsverket beslutar i fråga om huruvida förutsättningarna enligt första stycket är uppfyllda.

Paragrafen innehåller bestämmelser om asylsökandes tillträde till arbetsmarknaden. Paragrafen har inte någon motsvarighet i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 9.2.

Av *första stycket* framgår grundförutsättningen för att en asylsökande, innefattande även ensamkommande barn som ansöker om

uppehållstillstånd enligt 5 kap. 1 § utlänningslagen, ska kunna beviljas tillträde till arbetsmarknaden genom att undantas från kravet på arbetstillstånd. Stycket innebär att möjligheterna att utfärda undantag från kravet på arbetstillstånd begränsas till fall där Migrationsverket inte har fattat beslut i asylärendet inom sex månader från det att asylansökan lämnades in och förseningen inte beror på den sökande. Det är därmed först när väntetiden i första instans överstigit sex månader som undantag kan utfärdas. Den asylsökande som medges undantag från kravet på arbetstillstånd kommer därefter att kunna arbeta under hela asylprocessen, även under eventuell handläggningstid i migrationsdomstolarna. Fristen om sex månader beräknas från den dag då asylansökan lämnades in. Vid bedömningen av om förseningen beror på sökanden är det i första hand av betydelse i vilken mån denne har samarbetat med myndigheterna. När det finns flera orsaker till att en försening har uppstått, där vissa beror på den sökande och andra inte, behöver en samlad och nyanserad bedömning göras. Om den asylsökandes agerande i sig har medfört att en försening har uppstått, exempelvis om denne inte medverkat till att fastställa identiteten, bör det sakna betydelse om det under samma tid även funnits andra skäl till att handläggningen av ärendet har försenats.

Av *andra stycket* framgår att det är Migrationsverket som beslutar i en fråga om huruvida förutsättningarna i första stycket för undantag från kravet på arbetstillstånd är uppfyllda. Ytterligare förutsättningar för att en asylsökande ska kunna medges undantag från kravet på arbetstillstånd framgår av 5 kap. 4 § utlänningsförordningen (2006:97).

6 kap. Dagersättning och särskilt bidrag

Allmänna villkor för rätt till dagersättning och särskilt bidrag

1 § En utlänning som omfattas av denna lag har rätt till bistånd i form av dagersättning och särskilt bidrag om utlänningen saknar inkomst eller egna tillgångar och, i tillämpliga fall, uppfyller villkoren i 3–6 §§.

Dagersättning lämnas för den dagliga livsföringen. Särskilt bidrag lämnas för annat angeläget behov.

Paragrafen anger de allmänna villkoren för att en utlänning ska ha rätt till bistånd i form av dagersättning och särskilt bidrag och vilka behov sådant bistånd lämnas för. Paragrafen motsvarar delvis 8 § första stycket, 17 § första stycket och 18 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 7.1 och 7.2.

I *första stycket* regleras de allmänna villkoren för att ha rätt till dagersättning och särskilt bidrag. Villkoren är att utlänningen omfattas av denna lag och att han eller hon saknar inkomster eller tillgångar. Det innebär att dagersättningen och det särskilda bidraget är behovsprövade. Stycket är förtydligat i förhållande till lagen om mottagande av asylsökande m.fl. på så vis att det anges att en förutsättning för att lämna även särskilt bidrag är att utlänningen saknar inkomst eller egna tillgångar.

För att en utlänning ska ha rätt till dagersättning eller särskilt bidrag krävs att alla villkor är uppfyllda, dvs. utöver de allmänna villkoren även de särskilda villkoren i 3–6 §§. Ensamkommande barn har rätt till dagersättning och särskilt bidrag utan att behöva uppfylla några särskilda villkor.

I *andra stycket* anges vad dagersättning och särskilt bidrag är avsedda att täcka.

2 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om

1. grunderna för beräkningen av sådan dagersättning och sådant särskilt bidrag som avses i 1 §, och

2. i vilka fall det särskilda bidraget får beviljas.

Paragrafen innehåller en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer kan meddela föreskrifter om grunderna för beräkningen av dagersättning och särskilt bidrag. Vidare omfattar paragrafen möjligheten att meddela föreskrifter om i vilka fall särskilt bidrag får beviljas. Paragrafen motsvarar delvis 23 c § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 7.1.

Särskilda villkor för asylsökande och utlänningar med avlägsnandebeslut

3 § En asylsökande och en utlänning med avlägsnandebeslut har rätt till dagersättning och särskilt bidrag endast om utlänningen bor enbart på det tilldelade asylboendet.

Första stycket gäller inte för en utlänning som

1. bor tillsammans med en medlem av den närmaste familjen som är bosatt i Sverige, eller

2. med hänsyn till sina personliga förhållanden har synnerliga skäl att inte bo på asylboende.

Paragrafen anger det boendevillkor som gäller för att asylsökande och utlänningar med avlägsnandebeslut ska ha rätt till dagersättning och särskilt bidrag. Paragrafen motsvarar delvis 8 § första stycket, 8 a §, 17 § första stycket och 18 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.1 och 7.5.3.

Av *första stycket* framgår att rätten till dagersättningen och det särskilda bidraget för asylsökande och utlänningar med avlägsnandebeslut är villkorad av att utlänningen bor enbart på det tilldelade asylboendet. Att en utlänning bor enbart på asylboendet innebär att han eller hon som utgångspunkt tillbringar sin dygnsvila där. Att utlänningen tillbringar sin dygnsvila någon annanstans under ett eller ett par dygn vid enstaka tillfällen innebär inte att han eller hon inte bor enbart på asylboendet (se vidare prop. 2024/25:49 s. 82 och 83). Genom att en närvarokontroll införs, se 4 kap. 3 §, bör även utfallet av en sådan kontroll beaktas vid bedömningen av om villkoret är uppfyllt. Boendevillkoret gäller oavsett ålder.

I *andra stycket* finns undantag från boendevillkoret. Stycket motsvarar undantagen i 8 a § andra stycket lagen om mottagande av asylsökande m.fl. (se prop. 2024/25:49 s. 83).

4 § En asylsökande som har fyllt 16 år har rätt till dagersättning endast om den asylsökande medverkar till att klarlägga sin identitet.

En utlänning med avlägsnandebeslut som har fyllt 16 år har rätt till dagersättning endast om utlänningen medverkar till åtgärder för att beslutet ska kunna verkställas.

Paragrafen reglerar särskilda villkor, utöver de som framgår av 3 §, som ska vara uppfyllda för att en asylsökande och en utlänning med avlägsnandebeslut ska ha rätt till dagersättning. Paragrafen motsvarar delvis 10 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.1 och 7.5.3.

Enligt *första stycket* ska en asylsökande som har fyllt 16 år medverka till att klarlägga sin identitet för att ha rätt till dagersättning. Stycket motsvarar delvis 10 § första stycket 2 och tredje stycket 2 lagen om mottagande av asylsökande m.fl. Till skillnad från lagen om mottagande av asylsökande m.fl., där bristande medverkan utgör en grund för nedsättning av dagersättningen, är skyldigheten att medverka enligt förevarande lag en förutsättning för rätten till dagersättning.

Enligt *andra stycket* ska en utlänning med avlägsnandebeslut som har fyllt 16 år medverka till åtgärder för att avlägsnandebeslutet ska kunna verkställas för att ha rätt till dagersättning. Stycket motsvarar delvis 10 § femte stycket lagen om mottagande av asylsökande m.fl. Till skillnad från vad som gäller enligt lagen om mottagande av asylsökande m.fl., där vägran att medverka till verkställighetsåtgärder utgör en grund för nedsättning av dagersättningen, är skyldigheten att medverka till sådana åtgärder enligt förevarande lag en förutsättning för rätten till dagersättning.

Åldersgränsen för när bristande medverkan får konsekvenser för rätten till bistånd enligt såväl första som andra stycket sänks från 18 till 16 år. Vid tillämpningen av villkoren måste det bedömas vad som är rimligt i det enskilda fallet med beaktande av individens förutsättningar. Att utlänningen är ett barn är en omständighet som i enlighet med principen om barnets bästa ska tillmätas särskild betydelse.

Särskilda villkor för utlännningar med uppehållstillstånd och tillfälligt skydd

5 § En utlänning med uppehållstillstånd och en utlänning med tillfälligt skydd har rätt till dagersättning och särskilt bidrag endast om utlänningen befinner sig i landet och håller Migrationsverket underrättat om sin bostadsadress. Undermåttsskyldigheten gäller inte om utlänningen bor på ett asylboende.

Paragrafen reglerar särskilda villkor som ska vara uppfyllda för att en utlänning med uppehållstillstånd och en utlänning med tillfälligt skydd ska ha rätt till dagersättning och särskilt bidrag. Paragrafen motsvarar delvis 8 § första stycket, 17 § första stycket och 18 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.2 och 7.5.4.

Av paragrafen framgår att endast utlännningar som befinner sig i Sverige har rätt till dagersättning och särskilt bidrag. Den som har uppehållstillstånd kan åka utomlands och fortsätta att omfattas av lagen men har under tiden utomlands inte rätt till dagersättning och särskilt bidrag. Vid bedömningen av om en utlänning har lämnat landet kan ledning hämtas från definitionen av utresa enligt 1 kap. 6 § utlänningslagen (2005:716). Det innebär att utlänningen ska ha passerat gränsen för svenskt territorium för att anses ha lämnat landet. Vid återkomsten till Sverige kan utlänningen ansöka om dagersättning och särskilt bidrag på nytt.

Ett ytterligare villkor för rätten till dagersättning och särskilt bidrag är att utlänningen håller Migrationsverket underrättat om sin bostadsadress. Detta gäller inte för den som bor på ett asylboende. Det gäller inte heller för en utlänning som bor i ett boende som kommunen har ordnat efter anvisning, eftersom sådana boenden ska ses som asylboenden enligt 2 kap. 9 §. Till skillnad från vad som gäller för bl.a. asylsökande enligt 3 § finns alltså inget krav på att bo på asylboende för rätten till dagersättning och särskilt bidrag.

6 § En utlänning med uppehållstillstånd har rätt till dagersättning och särskilt bidrag endast om utlänningen fullgör sin anmälningsskyldighet enligt 26 § folkbokföringslagen (1991:481).

Paragrafen anger att rätten till bistånd för utlänningar med uppehållstillstånd förutsätter att den som ska folkbokföras fullgör sin skyldighet att anmäla inflyttningen till Skatteverket. Paragrafen har inte någon motsvarighet i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.2.

Enligt 26 § folkbokföringslagen ska den som har flyttat in från utlandet och ska folkbokföras anmäla inflyttningen till Skatteverket inom en vecka efter det att han eller hon har vistats i landet i tre månader. Om den som måste ha uppehållstillstånd för att få vistas i Sverige har vistats i landet i mer än tre månader utan att ha beviljats uppehållstillstånd, ska dock anmälan göras inom fyra veckor efter den dag förutsättningarna för folkbokföring har uppfyllts. Paragrafen innebär att den som inte har anmält inflyttning i enlighet med skyldigheten saknar rätt till dagersättning och särskilt bidrag. Av 3 kap. 1 § andra stycket framgår att en utlänning med uppehållstillstånd som inte fullgör en sådan skyldighet även saknar rätt till boende enligt lagen. Om utlänningen kan visa att en anmälan om inflyttning är gjord är det möjligt att få dagersättning och särskilt bidrag igen.

Nedsättning av dagersättning

7 § Dagersättningen får sättas ned för en utlänning som har fyllt 18 år om utlänningen försvårar utredningen i ett pågående ärende om uppehållstillstånd genom att hålla sig undan. Ersättningen får inte sättas ned i den del som är avsedd att täcka utgifter för utlänningens egen mathållning.

Om utlänningen efter en nedsättning av dagersättningen på nytt försvårar utredningen i ärendet genom att hålla sig undan får ersättningen sättas ned helt om utlänningen erbjuds plats på ett asylboende där fri kost ingår.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att sätta ned dagersättningen för utlänningar som försvårar utredningen genom att hålla sig undan. Paragrafen motsvarar 10 § första stycket 3, andra stycket, tredje stycket 3 och fjärde stycket lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (se prop. 1993/94:94 s. 49). Övervägandena finns i avsnitt 10.3.

Enligt *första stycket* får dagersättningen, liksom hittills, sättas ned för vuxna utlänningar som försvårar utredningen i ärendet om uppehållstillstånd genom att hålla sig undan och därmed fördröjer handläggningen (se prop. 1993/94:94 s. 50). Stycket motsvarar 10 § första stycket 3 lagen om mottagande av asylsökande m.fl. Det framgår också att

dagersättningen, liksom tidigare, i ett första skede endast kan sättas ned med den del av dagsättning som inte är avsedd för egen mathållning. Det innebär, vid full nedsättning, att någon dagsättning inte kommer att lämnas om fri kost ingår i boendet men att dagsättningen kommer att kvarstå med motsvarande belopp för den som har egen mathållning.

Enligt *andra stycket* får dagsättningen sättas ned helt om utlänningen även efter det att ersättningen har satts ned håller sig undan, förutsatt att plats på ett asylboende med fri kost då erbjuds. Denna situation borde i praktiken främst aktualiseras för utlänningar som har skäl att inte bo på asylboende enligt 6 kap. 3 § andra stycket.

8 § Dagsättningen får sättas ned helt för en utlänning under

1. två eller fyra veckor om utlänningen gör sig skyldig till allvarlig misskötsamhet på ett asylboende,

2. en vecka för varje dag som utlänningen inte följer skyldigheten att vistas inom ett begränsat område enligt 4 kap. 1 §,

3. två veckor för varje tillfälle som utlänningen inte följer sin anmälningsskyldighet enligt 4 kap. 5 §, eller

4. en vecka om utlänningen för andra gången inom en månads tid inte följer anmälningsskyldigheten enligt 4 kap. 6 §.

Dagsättningen får inte sättas ned till följd av omständigheter som utlänningen inte rätt över.

Paragrafen reglerar nedsättning av dagsättning under viss tid till följd av allvarlig misskötsamhet och överträdelse av områdesbegränsning eller anmälningsskyldighet. Paragrafen har inte någon motsvarighet i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 10.1 och 10.2.

I *första stycket* anges i vilka situationer och under hur lång tid dagsättningen får sättas ned. Det gäller för alla utlänningar som får dagsättning enligt lagen. Stycket innebär en möjlighet, men inte en skyldighet, att under vissa förutsättningar sätta ned dagsättningen. Det finns därmed utrymme att underlåta att sätta ned dagsättningen om det i ett enskilt fall finns skäl för det. Vid prövningen av om dagsättningen ska sättas ned ska hänsyn tas till om utlänningen har särskilda mottagandebehov. Om åtgärden rör barn ska principen om barnets bästa beaktas vid beslutet. Det kan därmed finnas skäl att underlåta att besluta om nedsättning om beslutet i det enskilda fallet skulle drabba ett barn oskäligt hårt. Det kan även finnas skäl för att delvis avstå från att besluta om nedsättning som grundar sig på flera punkter samtidigt, om den sammantagna sanktionen framstår som oproportionerlig. Så kan t.ex. vara fallet om en utlänning genom ett och samma agerande överträder en områdesbegränsning och en anmälningsskyldighet (punkterna 2–4).

I *första stycket 1* regleras nedsättning till följd av allvarlig misskötsamhet på ett asylboende. Punkten omfattar olika former av misskötsamhet som sker på asylboendet och som typiskt sett påverkar boendemiljön, såväl inomhus som utomhus. Exempel på misskötsamhet är hot, våld, trakasserier eller andra kränkningar mot medboende eller personal, att egendom förstörs, narkotikahantering, störande ljud, rökning inomhus, otillåten användning av kokplattor och åtgärder som försvagar brandskyddet. Att t.ex. utebli från en närvarokontroll kan inte anses påverka boendemiljön och bör därmed inte leda till att ersättningen sätts

ned. Bedömningen av om ett visst beteende ska anses utgöra allvarlig misskötsamhet ska göras utifrån den aktuella misskötsamhetens karaktär och omfattning. Ersättningen ska inte dras in vid mindre förseelser, t.ex. att vid ett enstaka tillfälle bryta mot en ordningsregel som att inte röka inomhus. Upprepade överträdelser av sådant slag, särskilt efter tillsägelse, kan dock innebära att den kumulerade misskötsamheten är att bedöma som allvarlig. Vid allvarligare överträdelser såsom hot och våld mot medboende eller personal kan det däremot vara tillräckligt med ett enstaka tillfälle för att det ska röra sig om allvarlig misskötsamhet. En bedömning får göras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet, med utgångspunkt i hur agerandet har påverkat boendemiljön. Särskild hänsyn bör tas till om barn på boendet har påverkats.

En nedsättning av dagersättningen till följd av allvarlig misskötsamhet på ett asylboende ska avse en tid om två eller fyra veckor. Genom de olika nivåerna ges ett visst utrymme för att värdera nedsättningen utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Vid överträdelser av ordningsregler, t.ex. upprepad rökning inomhus eller användning av kokplattor på rummet, bör dagersättningen som utgångspunkt sättas ned under två veckor, givet att handlingen inte framstår som av särskilt allvarligt slag. När det däremot rör sig om allvarligare överträdelser såsom hot och våld mot medboende eller personal bör nedsättningen avse en tid om fyra veckor.

Av *första stycket 2* framgår att dagersättningen får sättas ned för en utlänning som vistas utanför ett begränsat område enligt 4 kap. 1 §.

En nedsättning av dagersättningen ska avse en tid om en vecka för varje dag som en utlänning inte fullgör sin skyldighet att vistas inom ett begränsat område.

Av *första stycket 3* framgår att dagersättningen får sättas ned för en utlänning som inte följer den individuella anmälningsskyldighet som ålagts honom eller henne enligt 4 kap. 5 §. Nedsättningen får göras vid varje tillfälle som skyldigheten inte följs.

En nedsättning av dagersättningen avseende en utlänning som inte följer sin individuella anmälningsskyldighet ska avse en tid om två veckor.

I *första stycket 4* regleras nedsättning av dagersättningen för en utlänning med avlägsnandebeslut som vid flera tillfällen inte följer anmälningsskyldigheten. Vid beräkningen ska hänsyn tas till överträdelser från och med dagen för det första åsidosättandet till motsvarande datum i följande månad. För efterföljande överträdelser beräknas tiden på motsvarande sätt från och med dagen för den senaste överträdelser som föranlett nedsättningen. För en utlänning som upprepade gånger inte följer anmälningsskyldigheten kan därmed, såvida inte mer än en månad hinner passera mellan tillfällena, nedsättning göras vid varje upprepad överträdelse.

En nedsättning av dagersättningen avseende en utlänning som inte följer anmälningsskyldigheten vid två tillfällen inom en månads tid ska avse en tid om en vecka.

Av *andra stycket* framgår ett undantag då dagersättningen inte får sättas ned även om förutsättningarna enligt paragrafen i övrigt är uppfyllda. Dagersättningen får inte sättas ned om orsaken till att bestämmelserna inte följts varit omständigheter som utlänningen inte rått över. Vid bedömningen av om dagersättningen ska sättas ned ska hänsyn tas till

omständigheterna kring överträdelsen i det enskilda fallet. Sådana situationer kan uppstå när det inte har funnits möjlighet att söka tillstånd på förhand, t.ex. när någon oförutsett har lagts in på sjukhus eller på annat sätt behövt söka vård. Stycket bör endast i undantagsfall vara tillämpligt när det gäller nedsättning på grund av misskötsamhet. Det kan exempelvis vara fråga om att misskötsamheten föregåtts av ett angrepp och utlänningsens agerande utifrån omständigheterna får anses vara försvarligt.

Ändring av beslut om dagersättning och särskilt bidrag

9 § Migrationsverket får ändra ett beslut om dagersättning eller särskilt bidrag enligt denna lag när något förhållande som påverkar rätten till eller storleken på ersättningen har förändrats.

Paragrafen reglerar när Migrationsverket får ändra ett tidigare fattat beslut om ersättning till en utlännings. Paragrafen har inte någon motsvarighet i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 12.1.

Paragrafen är ett s.k. återkallelseförbehåll enligt 37 § andra stycket 1 förvaltningslagen (2017:900). Den innebär att Migrationsverket får ändra ett beslut när de förutsättningar som låg till grund för beslutet har förändrats. Ändringen kan innebära att beslutet blir mer fördelaktigt men också att det blir till nackdel för utlänningsen. Ett beslut om ändring kan t.ex. göras på grund av att utlänningsen inte längre uppfyller förutsättningarna för att få ersättning eller för att nivån på ersättningen är fel. Det kan t.ex. ha framkommit nya uppgifter om att den enskilde har en inkomst, inte längre bor på tilldelat asylboende eller inte längre medverkar till åtgärder för att ett avlägsnandebeslut ska kunna verkställas.

Om förhållanden som påverkar rätten till bistånd har ändrats får Migrationsverket göra en ny prövning av om utlänningsen fortsättningsvis ska ges bistånd och i så fall på vilken nivå. Ett beslut gäller från den dag beslutet har fattats. Därmed påverkas endast kommande utbetalningar av ett ändrat beslut enligt förevarande paragraf. I 37 § förvaltningslagen finns ytterligare bestämmelser om när beslut får ändras.

7 kap. Återbetalningsskyldighet och återkrav

Förutsättningar för återbetalningsskyldighet

1 § En mottagare av dagersättning eller särskilt bidrag enligt denna lag är återbetalningsskyldig om

1. mottagaren genom att lämna oriktiga uppgifter eller inte lämna de uppgifter som mottagaren är skyldig att lämna har orsakat att ersättning har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp, eller

2. ersättning i annat fall har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp och mottagaren har insett eller skäligen borde ha insett detta.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för när en utlännings som har tagit emot ersättning enligt lagen ska vara betalningsskyldig. Paragrafen har inte någon motsvarighet i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 11.

Återbetalningsskyldigheten kan avse både dagersättning och särskilt bidrag.

Punkt 1 gäller fall när felaktigheten orsakats av att mottagaren lämnat oriktiga uppgifter eller inte har lämnat de uppgifter som han eller hon är skyldig att lämna. Utbetalningen av förmånerna kan ha blivit felaktig på grund av att villkoren för dessa inte varit uppfyllda, t.ex. för att en utlänning har haft en inkomst eller har flyttat från ett boende som han eller hon varit skyldig att bo på utan att anmäla detta. Bistånd kan också ha betalats med för högt belopp om det t.ex. visar sig att en utlänning som har antagits vara ensamstående visar sig ha varit sammanboende. I sådana situationer blir mottagaren återbetalningsskyldig. Det krävs i denna situation, till skillnad från enligt punkten 2, inte att mottagaren har insett eller skäligen borde ha insett att utbetalningen varit felaktig. För att återbetalningsskyldighet ska aktualiseras på grund av att utlänningen har brustit i sin skyldighet att lämna uppgifter eller anmäla ändrade förhållanden måste det dock klart framgå vilka förhållanden han eller hon är skyldig att lämna uppgifter om för att fullgöra sin skyldighet.

Punkt 2 reglerar återbetalningsskyldighet av ersättning som i andra fall än de som avses i första punkten har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp. Det kan t.ex. röra sig om misstag från Migrationsverkets sida. För återbetalningsskyldighet på denna grund krävs att mottagaren har insett eller skäligen borde ha insett felaktigheten.

Återkrav

2 § Om en mottagare är återbetalningsskyldig ska Migrationsverket återkräva det felaktigt utbetalda beloppet. Ett beslut om återkrav ska innehålla uppgifter om det belopp som ska betalas tillbaka och när beloppet senast ska betalas.

Paragrafen reglerar återkrav när förutsättningarna för återbetalningsskyldighet enligt 1 § är uppfyllda och vad Migrationsverkets beslut ska innehålla. Paragrafen har inte någon motsvarighet i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 11.

Migrationsverket ska besluta om återkrav när förutsättningarna för detta är uppfyllda. Om Migrationsverket fattar ett beslut om återkrav bör det göras tydligt för den enskilde vad han eller hon har att förhålla sig till. Ett beslut om återkrav ska därför innehålla uppgifter om det belopp som ska betalas tillbaka och när beloppet senast ska betalas.

Avbetalning och anstånd

3 § Migrationsverket får träffa avtal med den återbetalningsskyldige om avbetalning eller bevilja anstånd med betalningen.

Ränta ska tas ut på det obetalda beloppet från den dag då avtalet om avbetalningsplan träffades eller anståndet beviljades, dock inte för tid innan det återkrävda beloppet har förfallit till betalning. Ränta ska tas ut efter en räntesats som vid varje tidpunkt överstiger statens utlåningsränta med två procentenheter.

Paragrafen reglerar anstånd med betalning, avbetalningsplan och Migrationsverkets skyldighet att ta ut ränta. Paragrafen har inte någon

motsvarighet i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 11.

I *första stycket* regleras Migrationsverkets möjlighet vid återkrav att träffa avtal med den återbetalningsskyldige om en avbetalningsplan och bevilja anstånd med betalning.

Enligt *andra stycket* ska Migrationsverket ta ut ränta på det obetalda beloppet. Räntan ska tas ut från den dag då anståndet beviljades eller avtalet om avbetalningsplan träffades, dock inte för tid innan det återkrävda beloppet har förfallit till betalning. Ränta ska tas ut efter en räntesats som vid varje tidpunkt överstiger statens utlåningsränta med två procentenheter. Utlåningsräntan fastställs årligen av Riksgäldskontoret. Av 5 § framgår att Migrationsverket helt eller delvis kan avstå från ett krav på ränta.

Dröjsmålsränta

4 § Om ett belopp som har återkrävts inte betalas i rätt tid, ska dröjsmålsränta enligt räntelagen (1975:635) tas ut på det obetalda beloppet. Detsamma gäller när ett avtal har träffats om en avbetalningsplan eller den återbetalningsskyldige har beviljats anstånd med betalningen och betalning inte sker inom den tid som följer av avtalet eller beslutet om anstånd.

Paragrafen innehåller bestämmelser om dröjsmålsränta på ett återkrävt belopp som inte betalats i rätt tid. Paragrafen har inte någon motsvarighet i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 11.

Enligt paragrafen ska Migrationsverket ta ut ränta enligt räntelagen om ett återkrävt belopp inte betalas i rätt tid. Dröjsmålsränta enligt räntelagen utgår med den vid var tid gällande referensränta som fastställts av Riksbanken med ett tillägg av åtta procentenheter (6 § räntelagen). Ränta ska även tas ut om den tid för betalning som följer av ett beslut om anstånd eller ett avtal om avbetalningsplan inte följs. Av 5 § framgår att Migrationsverket helt eller delvis kan avstå från ett krav på ränta.

Avstående från återkrav

5 § Migrationsverket får helt eller delvis avstå från ett krav på återbetalning eller ränta om det med hänsyn till den återbetalningsskyldiges personliga eller ekonomiska förhållanden eller andra omständigheter finns särskilda skäl för det.

Paragrafen reglerar avstående från ett krav på återbetalning eller ränta. Paragrafen har inte någon motsvarighet i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 11.

Migrationsverket kan avstå från kravet helt eller delvis om det finns särskilda skäl för det. Vid frågan om det finns sådana skäl ska en samlad bedömning av omständigheterna göras. Exempel på vad som kan tas med i bedömningen är långvarig betalningsoförmåga, allvarlig sjukdom eller andra sociala skäl, se vidare prop. 2008/09:3 s. 31 och 32. Vidare kan hänsyn tas t.ex. till hur stort belopp den felaktiga utbetalningen avser, hur lång tid som gått sedan utbetalningen, om mottagaren medvetet har orsakat den felaktiga utbetalningen och om den utbetalade ersättningen utgjort mottagarens enda inkomst. När barn berörs ska även principen om barnets

bästa beaktas. Om utbetalningen har varit felaktig på grund av att mottagaren har haft annan inkomst eller andra medel bör utgångspunkten vara att ersättningen ska krävas tillbaka. Detsamma bör gälla om utbetalningen är felaktig på grund av att mottagaren har flyttat från det boende som han eller hon varit skyldig att bo på utan att till Migrationsverket anmäla att förhållandena har ändrats.

Möjligheten för Migrationsverket att avstå från ett återkrav gäller även krav på ränta. Med ränta avses både ränta till följd av ett beviljat anstånd eller ett avtal om en återbetalningsskyldighet enligt 3 § och dröjsmålsränta enligt 4 §.

Om det finns skäl för att helt avstå från ett krav kan det saknas behov av att göra en närmare prövning av återbetalningsskyldigheten enligt 1 § eller att fatta ett formellt beslut om återkrav enligt 2 §.

Avdrag på ersättning

6 § Migrationsverket får, vid en utbetalning av ersättning enligt denna lag till den som är återbetalningsskyldig, dra av ett skäligt belopp i avräkning mot det återkrävda beloppet. Avdrag får även göras för ränta som den återbetalningsskyldige ska betala.

Paragrafen reglerar avräkning genom avdrag på ersättning. Paragrafen har inte någon motsvarighet i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 11.

Paragrafen möjliggör för Migrationsverket att avräkna krav på återbetalning genom avdrag på kommande utbetalningar. Det gäller även upplupen ränta. För att avdrag ska kunna beslutas krävs att det först har fattats ett beslut om återkrav. Även själva beslutet om avdrag kan överklagas.

Avdrag på ersättning får endast beslutas i den utsträckning det kan anses skäligt. Vid den bedömningen måste hänsyn tas till ersättningens betydelse för den enskildes försörjning. Det kan i regel inte anses skäligt att avräkna ett återkrav mot ersättning om det får till följd att den enskilde står helt utan inkomst. Det kan normalt sett inte heller anses skäligt att göra avdrag från ett särskilt bidrag, som beviljats för att täcka kostnader för särskilda, angelägna behov.

8 kap. Tvångsåtgärder

1 § Om Migrationsverket begär det ska Polismyndigheten lämna den hjälp som behövs för att verkställa ett beslut enligt denna lag som innebär att en utlänning ska lämna sin plats vid ett asylboende.

Hjälp enligt första stycket får begäras endast om

1. det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att en polismans särskilda befogenheter enligt 10 eller 10 a § polislagen (1984:387) behöver tillgripas, eller
2. det annars finns synnerliga skäl.

Paragrafen reglerar Polismyndighetens skyldighet att hjälpa Migrationsverket med handräckning i vissa situationer. Paragrafen motsvarar 19 b § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (se prop. 2024/25:49 s. 85 och 86). Övervägandena finns i avsnitt 13.

2 § Migrationsverket får undersöka det boendetrymme och de slutna förvaringsställen som en utlänning disponerar på ett asylboende, om

1. det kan misstänkas att utlänningen inte bor enbart på asylboendet, och
2. undersökningen behövs för att kunna bedöma om utlänningen uppfyller villkoret för dagersättning och särskilt bidrag i 6 kap. 3 § första stycket.

Undersökningen ska genomföras i närvaro av ett vittne. All den hänsyn som omständigheterna medger ska iakttas.

Paragrafen reglerar en befogenhet för Migrationsverket att undersöka vissa utrymmen på ett asylboende. Paragrafen motsvarar 19 c § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (se prop. 2024/25:49 s. 86 och 87). Övervägandena finns i avsnitt 13.

9 kap. Processuella frågor och tystnadsplikt

Rätt att föra talan

1 § En utlänning som har fyllt 16 år har rätt att själv föra sin talan i mål eller ärenden enligt denna lag.

Paragrafen innebär att utlänningar som har fyllt 16 år har rätt att själv föra sin talan i mål eller ärenden enligt lagen. Paragrafen motsvarar 20 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (se prop. 1993/94:94 s. 101). Övervägandena finns i avsnitt 13.

När beslut gäller

2 § Beslut om bistånd enligt denna lag gäller omedelbart, förutom beslut om återkrav enligt 7 kap. 2 §. Även ett beslut om att genomföra en undersökning enligt 8 kap. 2 § gäller omedelbart.

I paragrafen regleras när vissa beslut enligt lagen börjar att gälla. Paragrafen motsvarar delvis 22 § tredje stycket lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 13.

Enligt paragrafen gäller beslut om bistånd enligt lagen omedelbart. Med bistånd avses boende, dagersättning och särskilt bidrag (se 2 kap. 1 §). Från detta görs dock undantag för beslut om återkrav. Ett sådant beslut gäller i stället när beslutet har fått laga kraft i enlighet med 35 § förvaltningslagen (2017:900). Även beslut om undersökning av utlänningars boendetrymme och eventuella förvaringsutrymmen enligt 8 kap. 2 § gäller omedelbart.

Delgivning

3 § I mål eller ärenden enligt denna lag får delgivning inte ske enligt 34–38 och 47–51 §§ delgivningslagen (2010:1932). I mål vid allmän förvaltningsdomstol får dock delgivning ske enligt 48 § första stycket 1 samma lag, om utlänningen har lämnat landet.

Paragrafen reglerar delgivning i mål och ärenden enligt lagen. Paragrafen motsvarar 21 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (se prop. 1993/94:94 s. 101). Övervägandena finns i avsnitt 13.

Tystnadsplikt

4 § Den som är eller har varit verksam inom boendeverksamhet som drivs av enskild på uppdrag av Migrationsverket enligt 2 kap. 2 § får inte obehörigen röja vad den då har fått veta om enskildas personliga förhållanden.

Paragrafen innehåller bestämmelser om tystnadsplikt inom sådan boendeverksamhet som drivs av enskild på uppdrag av Migrationsverket enligt 2 kap. 2 §. Paragrafen motsvarar 24 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (se prop. 1993/94:150 bilaga 11 s. 6). Övervägandena finns i avsnitt 13.

10 kap. Överklagande av beslut

1 § Migrationsverkets beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Beslut om anvisning till en kommun att ordna boende och beslut om tilldelning av eller erbjudande om boendeplats får dock inte överklagas.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande. Paragrafen motsvarar delvis 22 § första och fjärde styckena lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 12.2.

Av första stycket framgår att beslut enligt lagen får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Det innebär att överklagande sker till förvaltningsrätten, se 14 § första stycket lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar.

Andra stycket innehåller ett överklagandeförbud för Migrationsverkets beslut om anvisning till en kommun att ordna boende enligt 2 kap. 3 eller 4 § samt beslut om tilldelning av eller erbjudande om boende enligt 3 kap. 2 eller 4 §.

I tredje stycket anges att det krävs prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätten.

2 § Migrationsverkets beslut får överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets utlänningen bodde när beslutet fattades.

I paragrafen regleras vilken förvaltningsrätt som är behörig att pröva ett överklagande av Migrationsverkets beslut. Paragrafen motsvarar 22 § andra stycket lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (se prop. 1993/94:94 s. 101). Övervägandena finns i avsnitt 12.2.

11 kap. Möjligheter att meddela föreskrifter om undantag från lagen

1 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från skyldigheten för en utlännings att vistas inom ett län enligt 4 kap. 1 §, undantag från närvarokontrollen för en utlännings enligt 4 kap. 3 § och undantag från anmälningsskyldigheten för en utlännings enligt 4 kap. 5 eller 6 §, om tillströmningen av utlännings som omfattas av denna lag har varit eller kan väntas bli särskilt omfattande och det är nödvändigt för att behovet av platser på asylboenden ska kunna tillgodoses.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan under de förutsättningar som anges i första stycket med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen

meddela föreskrifter om undantag från villkoret att bo på ett tilldelat boende för rätt till dagersättning och särskilt bidrag enligt 6 kap. 3 §.

Paragrafen reglerar en möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om undantag från vissa bestämmelser i lagen vid en situation med särskilt hög tillströmning av utlänningar till Sverige. Paragrafen motsvarar delvis 23 d § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 8.6.

Första stycket innehåller ett bemyndigande som anger att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från skyldigheten för en utlänning att vistas inom ett län enligt 4 kap. 1 §, närvarokontrollen för en utlänning enligt 4 kap. 3 § och anmälningsskyldigheten för en utlänning enligt 4 kap. 5 och 6 §§. Förutsättningar för detta är att det råder en extraordinär situation på så vis att tillströmningen av utlänningar som omfattas av lagen har varit eller kan väntas bli särskilt omfattande och att det är nödvändigt för att behovet av platser på asylboenden ska kunna tillgodoses. Bedömningen av vilken nivå av tillströmning som krävs bör göras utifrån samma grunder som vid tillämpningen av 23 d § lagen om mottagande av asylsökande m.fl. (prop. 2024/25:49 s. 39 och 88). Stycket har ingen motsvarighet i lagen om mottagande av asylsökande m.fl.

Andra stycket innehåller en upplysningsbestämmelse som anger att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, under de förutsättningar som anges i första stycket kan meddela föreskrifter om undantag från villkoret att bo på ett tilldelat boende för rätt till dagersättning och särskilt bidrag enligt 6 kap. 3 §. Stycket motsvarar 23 d § lagen om mottagande av asylsökande m.fl. (se prop. 2024/25:49 s. 88).

2 § Regeringen får meddela föreskrifter som avviker från denna lag, om Sverige är i krig eller krigsfara eller det råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter som avviker från lagen om Sverige är i krig eller krigsfara m.m. Paragrafen motsvarar 25 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (se prop. 1994/95:7 s. 123). Övervägandena finns i avsnitt 13.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026.
2. Genom lagen upphävs lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.
3. Den upphävda lagen gäller fortfarande för överklagande av beslut som har meddelats före ikraftträdandet.
4. Lagen tillämpas inte för en utlänning vars rätt till bistånd har upphört enligt 11 § första stycket 1 i den upphävda lagen så länge utlänningen har uppehållstillstånd.
- 5 Vid tillämpningen av 1 kap. 4 och 5 §§ ska med en sådan utlänning som avses i 3 § första stycket jämföras en utlänning vars rätt till bistånd enligt den upphävda

lagen har upphört efter det att uppehållstillstånd har beviljats eller utlänningen lämnat Sverige.

6. Beslut enligt den upphävda lagen om anvisning till en kommun att ordna boende samt om tilldelning av eller erbjudande om boendeplats ska anses som beslut enligt den nya lagen.

Bestämmelserna reglerar när lagen träder i kraft och i vilka situationer bestämmelser i den äldre lagen gäller efter ikraftträdandet. Övervägandena finns i avsnitt 16.

Av *punkt 1* framgår att den nya lagen träder i kraft den 1 oktober 2026.

Genom *punkt 2* upphör lagen om mottagande av asylsökande m.fl. att gälla vid samma tidpunkt som den nya lagen träder i kraft.

Av *punkt 3* framgår att den upphävda lagen ska fortsätta att gälla för överklagande av beslut som har meddelats före ikraftträdandet.

Av *punkt 4* framgår att lagen inte tillämpas för en utlänning vars rätt till bistånd har upphört enligt 11 § första stycket 1 i den upphävda lagen, dvs. på grund av att han eller hon har beviljats uppehållstillstånd. Detta gäller dock endast så länge utlänningen fortfarande har uppehållstillstånd.

Av *punkt 5* framgår vad som ska gälla för utlänningar som vid ikraftträdandet inte omfattas av den nya lagen, men som tidigare har omfattats av lagen om mottagande av asylsökande m.fl. I 1 kap. 4 och 5 § regleras fall när vissa utlänningar återigen omfattas av lagen. Punkten innebär att dessa paragrafer gäller även för vissa utlänningar som inte omfattades av lagen om mottagande av asylsökande m.fl. vid ikraftträdandet.

Av *punkt 6* framgår att beslut enligt den upphävda lagen om anvisning till en kommun att ordna boende samt om tilldelning av eller erbjudande om boendeplats ska anses som beslut enligt den nya lagen.

18.2 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

5 kap.

12 § Till den som enligt utlänningslagen (2005:716) behöver ha uppehållstillstånd i Sverige får bosättningsbaserade förmåner lämnas tidigast från och med den dag då ett sådant tillstånd börjar gälla men inte för längre tid tillbaka än tre månader före det att tillståndet beviljades. Om det finns synnerliga skäl, får förmåner lämnas även om uppehållstillstånd inte har beviljats.

Till den som har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd får bosättningsbaserade förmåner lämnas utan hinder av att tillståndet har upphört att gälla, om en ansökan om *nytt eller* fortsatt uppehållstillstånd har kommit in till Migrationsverket innan det tidigare tillståndet har upphört att gälla. Om ansökan avslås får förmåner lämnas till dess att utlänningens tidsfrist för frivillig avresa enligt 8 kap. 21 § första stycket utlänningslagen har löpt ut. Om avslagsbeslutet inte innehåller någon tidsfrist för frivillig avresa får förmåner lämnas till dess att beslutet har fått laga kraft.

Förmåner enligt första stycket lämnas inte för tid då *den försäkrade omfattas av mottagandelagen (2026:000)*.

Paragrafen innehåller bestämmelser om försäkringsskyddets omfattning när uppehållstillstånd krävs. Övervägandena finns i avsnitt 15.2.

I *andra stycket* anges vad som gäller vid en ansökan om nytt eller fortsatt uppehållstillstånd. Ändringen innebär att den som ansöker om ett nytt eller fortsatt uppehållstillstånd i tid, det vill säga innan giltighetstiden för det tidigare tillståndet har löpt ut, kan fortsätta att få bosättningsbaserade förmåner oavsett på vilken grund ansökan görs. Villkoret om att ansökan om uppehållstillstånd ska avse samma grund eller vissa särskilt angivna grunder för att rätten till förmåner ska kvarstå tas alltså bort.

Tredje stycket ändras så att bosättningsbaserade förmåner inte får ges under den tid som en person omfattas av mottagandelagen. Under den tiden regleras rätten till ekonomiskt bistånd endast enligt mottagandelagen. Detta gäller oavsett om personen har rätt till bistånd enligt mottagandelagen eller inte. Stycket innebär att utläningar som omfattas av mottagandelagen och som beviljas uppehållstillstånd inte kan få bosättningsbaserade förmåner förrän tidigast när de har folkbokförts eller, om det sker senare, tas emot i en kommun efter anvisning enligt bosättningsregelverket eller avböjer att omfattas av en sådan anvisning (1 kap. 3 § mottagandelagen). Stycket innebär också att bosättningsbaserade förmåner inte får betalas ut retroaktivt för tid som den försäkrade har omfattats av mottagandelagen.

18.3 Förslaget till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)

1 kap.

4 § För deltagare i arbetsmarknadspolitiska program är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 7 § lagen (2000:625) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.

För deltagare i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet som har anvisats av socialnämnd är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 12 kap. 6 § socialtjänstlagen (2025:400).

För dem som Migrationsverket ger sysselsättning enligt 5 kap. 2 § mottagandelagen (2026:000) är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 5 kap. 3 § mottagandelagen.

Att denna lag i vissa fall, utöver vad som framgår av 2 § första stycket andra meningen, gäller även utomlands framgår av 5 § lagen (2010:449) om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser.

Paragrafen reglerar i vilken utsträckning arbetsmiljölagen är tillämplig i vissa angivna situationer. Övervägandena finns i avsnitt 15.6.

Ändringen innebär att hänvisningarna till lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. ersätts med hänvisningar till mottagandelagen.

18.4 Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

8 kap.

12 § Bistånd enligt *mottagandelagen (2026:000)* och lagen (2026:000) om bistånd till vissa utlänningar vid inhibition av verkställigheten är skattefria.

Paragrafen reglerar att bistånd, dvs. dagersättning och särskilt bidrag, är skattefria. Övervägandena finns i avsnitt 15.6.

Ändringen innebär att hänvisningen till lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. ersätts med en hänvisning till mottagandelagen.

18.5 Förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)

2 kap.

4 a § Studiehjälp får lämnas till studerande som har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd även efter det att tillståndet har upphört att gälla om den studerande har ansökt om ett fortsatt tillstånd *som avses i 4 § fjärde stycket eller i 4 b §* och ansökan har kommit in till Migrationsverket innan det tidigare tillståndet har upphört att gälla. Om ansökan avslås får studiehjälp lämnas till dess att utlänningsens tidsfrist för frivillig avresa enligt 8 kap. 21 § första stycket utlänningslagen (2005:716) har löpt ut. Om avslagsbeslutet inte innehåller någon tidsfrist för frivillig avresa får studiehjälp lämnas till dess att beslutet har fått laga kraft.

Paragrafen reglerar rätten till studiehjälp vid ansökningar om fortsatt uppehållstillstånd. Övervägandena finns i avsnitt 15.5.

Den nya lydelsen innebär att kravet på att ansökan om fortsatt uppehållstillstånd ska avse ett uppehållstillstånd på samma grund eller viss särskild angiven grund tas bort. Studiehjälp ska i stället lämnas efter det att ett tidsbegränsat uppehållstillstånd har löpt ut, om en ansökan om fortsatt uppehållstillstånd har kommit in till Migrationsverket innan det tidigare tillståndet upphörde att gälla och ansökan avser uppehållstillstånd på en sådan grund som kan ge rätt till sådant stöd. Detta framgår av hänvisningen till 4 § fjärde stycket och 4 b §.

3 kap.

4 a § Studiemedel får lämnas till studerande som har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd även efter det att tillståndet har upphört att gälla om den studerande har ansökt om ett fortsatt tillstånd *som avses i 4 § fjärde stycket eller i 4 b §* och ansökan har kommit in till Migrationsverket innan det tidigare tillståndet har upphört att gälla. Om ansökan avslås får studiemedel lämnas till dess att utlänningsens tidsfrist för frivillig avresa enligt 8 kap. 21 § första stycket utlänningslagen (2005:716) har löpt ut. Om avslagsbeslutet inte innehåller någon tidsfrist för frivillig avresa får studiemedel lämnas till dess att beslutet har fått laga kraft.

Paragrafen reglerar rätten till studiemedel vid ansökningar om fortsatt uppehållstillstånd. Övervägandena finns i avsnitt 15.5.

Kravet på att ansökan om fortsatt uppehållstillstånd ska avse ett uppehållstillstånd på samma grund eller viss särskild angiven grund tas bort. Studiemedel ska i stället lämnas efter det att ett tidsbegränsat uppehållstillstånd har löpt ut, om en ansökan om fortsatt uppehållstillstånd har kommit in till Migrationsverket innan det tidigare tillståndet upphörde att gälla och ansökan avser uppehållstillstånd på en sådan grund som kan ge rätt till sådant stöd. Detta framgår av hänvisningen till 4 § fjärde stycket och 4 b §.

18.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten

5 § Arbetsförmedlingen får behandla personuppgifter för tillhandahållande av information som behövs inom

1. Försäkringskassans, Centrala studiestödsnämndens eller arbetslöshetskassornas verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av förmåner, ersättningar och andra stöd,

2. Skatteverkets verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av skatt,

3. Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringens verksamhet som avser tillsyn och uppföljning samt utfärdande av sådana intyg som visar rätten att med bibehållen arbetslöshetsersättning söka arbete i något annat land,

4. Kronofogdemyndighetens verksamhet som underlag för bedömning enligt 4 kap. utsökningsbalken av i vilken utsträckning en gäldenär har utmätningssbar egendom,

5. socialnämndernas verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. socialtjänstlagen (2025:400),

6. Migrationsverkets verksamhet som underlag för beslut om bistånd enligt *mottagandelagen* (2026:000),

7. leverantörers verksamhet att utföra arbetsmarknadspolitiska insatser på uppdrag av Arbetsförmedlingen,

8. Utbetalningsmyndighetens verksamhet, och

9. kommunernas verksamhet som avser kommunal vuxenutbildning.

Arbetsförmedlingen får även behandla personuppgifter för att tillhandahålla information till riksdagen eller regeringen eller till någon annan för att fullgöra uppgiftslämnande i enlighet med lag eller förordning.

Paragrafen reglerar de s.k. sekundära ändamålen för Arbetsförmedlingens behandling av personuppgifter, dvs. för myndighetens tillhandahållande av information som behövs inom andra myndigheters och organs verksamheter. Övervägandena finns i avsnitt 15.6.

Ändringen i *första stycket 6* innebär att hänvisningen till lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. ersätts med en hänvisning till *mottagandelagen*.

18.7 Förslaget till lag om ändring i utlänningslagen (2005:716)

11 kap.

13 § En utlännings som hålls i förvar har rätt att få sådan dagersättning och sådant särskilt bidrag som avses i 6 kap. 1 § *mottagandelagen* (2026:000).

Paragrafen reglerar en utlännings rätt till dagersättning och särskilt bidrag under den tid som han eller hon hålls i förvar. Övervägandena finns i avsnitt 15.6.

Ändringen innebär att hänvisningen till lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. ersätts med en hänvisning till mottagandelagen.

13 kap.

19 § Om den som ansöker om uppehållstillstånd som flykting enligt 4 kap. 1 § eller som alternativt skyddsbehövande enligt 4 kap. 2 § *ordnar boende på egen hand* och inte håller Migrationsverket underrättat om sin bostadsadress, får Migrationsverket betrakta ansökan som återkallad. Det gäller dock inte om utlänningsen kan visa att underlåtenheten beror på omständigheter som han eller hon inte har kunnat råda över.

Första stycket gäller inte om utlänningsen är ett barn.

Paragrafen reglerar under vilka förutsättningar en ansökan om uppehållstillstånd får betraktas som återkallad. Övervägandena finns i avsnitt 5.6.

Ändringen i *första stycket* innebär att hänvisningen till 19 a § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. tas bort. I stället framgår det direkt av paragrafen att skyldigheten att hålla Migrationsverket underrättat om sin bostadsadress gäller vissa utlänningsen som ordnar boende på egen hand.

18.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap

2 kap.

4 § Kommuners och regioners skyldighet att ta hand om dem som omfattas av ett utrymningsbeslut och utlänningsen som söker skydd i Sverige regleras i socialtjänstlagen (2025:400), hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och *mottagandelagen* (2026:000).

Paragrafen avser kommuners och regioners skyldighet att ta hand om dem som omfattas av ett utrymningsbeslut. Övervägandena finns i avsnitt 15.6.

Ändringen innebär att hänvisningen till lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. ersätts med en hänvisning till mottagandelagen.

18.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (2008:344) om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl.

4 § Denna lag omfattar utlännningar som

1. har ansökt om uppehållstillstånd i Sverige som flykting enligt 4 kap. 1 § eller som alternativt skyddsbehövande enligt 4 kap. 2 § utlänningslagen (2005:716), *även om de har meddelats ett beslut om avvísning eller utvisning,*

2. har ansökt om uppehållstillstånd med tillfälligt skydd eller uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd med stöd av bestämmelserna i 21 kap. 2, 3, 4 eller 6 § utlänningslagen, *även om de har meddelats ett beslut om avvísning eller utvisning,*

3. hålls i förvar enligt 10 kap. 1 eller 2 § utlänningslagen och som inte har placerats i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest,

4. vistas här med stöd av tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 eller 15 d § utlänningslagen, eller

5. har meddelats ett beslut om inhibition av verkställigheten enligt 12 kap. 16 e § första stycket eller 17 a § första stycket utlänningslagen.

En utlännning som avses i första stycket 1 eller 2 omfattas dock inte av lagen, om han eller hon

1. har uppehållstillstånd och är folkbokförd här i landet, eller

2. håller sig undan så att ett beslut om avvísning eller utvisning inte kan verkställas.

Paragrafen reglerar personkretsen i lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. Övervägandena finns i avsnitt 15.3.

Av *första stycket 1 och 2* framgår att asylsökande och utlännningar med tillfälligt skydd omfattas av lagen, och att det gäller även om de har meddelats ett beslut om avvísning eller utvisning. I andra punkten anges inte längre att den som har beviljats ett sådant uppehållstillstånd omfattas, då ett sådant förtydligande inte är nödvändigt. Hur ett uppehållstillstånd påverkar lagens tillämpningsområde framgår i stället i andra stycket.

I *andra stycket* anges undantag från första stycket 1 och 2. I dessa situationer omfattas alltså inte en asylsökande eller en utlännning med tillfälligt skydd av lagen.

Enligt *andra stycket 1* omfattas inte en sådan utlännning om han eller hon har uppehållstillstånd och är folkbokförd här i landet. Båda kriterierna för att inte omfattas av lagen – att ha ett uppehållstillstånd och vara folkbokförd – behöver vara uppfyllda samtidigt för att punkten ska vara tillämplig. Däremot saknar det betydelse om folkbokföring beslutats före eller efter det att uppehållstillstånd beviljats. Utlännningar med uppehållstillstånd omfattas alltså av lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. så länge de inte är folkbokförda. Detta innebär att utlännningar som beviljas uppehållstillstånd kommer att upphöra att omfattas av lagen när de blir folkbokförda, även om de fortsätter att omfattas av mottagandelagen i väntan på anvisning till en kommun. De som inte är folkbokförda fortsätter däremot att omfattas av lagen. Även de som är folkbokförda men vars uppehållstillstånd har återkallats eller upphört att gälla omfattas av lagen.

Av *andra stycket 2* framgår att asylsökande och utlännningar med tillfälligt skydd som håller sig undan så att ett beslut om avvísning eller utvisning inte kan verkställas är undantagna från lagens tillämpningsområde. Bestämmelsen har endast ändrats lagtekniskt och innebär ingen ändring i sak i förhållande till vad som gäller i dag.

Läkemedel och andra varor

6 a § En region ska erbjuda utlänningar som avses i 4 § sådana läkemedel som ingår i läkemedelsförmånerna enligt lagen (2002:160) om läkemedelsförmåner m.m. En region ska även erbjuda utlänningar som inte har fyllt 18 år sådana varor som avses i 18 § lagen om läkemedelsförmåner m.m.

Första stycket gäller endast de läkemedel och andra varor som förskrivs i samband med vård som ges med stöd av denna lag.

Paragrafen, som är ny, reglerar vilka läkemedel och andra varor som ska erbjudas utlänningar som omfattas av lagen. Övervägandena finns i avsnitt 15.3.

Enligt *första stycket* ska utlänningar som omfattas av lagen erbjudas de läkemedel som ingår i läkemedelsförmånerna enligt lagen om läkemedelsförmåner m.m. De utlänningar som omfattas av lagen och som inte har fyllt 18 år ska även erbjudas sådana varor som avses i 18 § lagen om läkemedelsförmåner m.m.

I *andra stycket* regleras att de läkemedel och andra varor som avses endast är sådana som förskrivs i samband med att vård ges enligt förevarande lag.

Paragrafen motsvarar 9 § lagen (2013:407) om hälso- och sjukvård till vissa utlänningar som vistas i Sverige utan nödvändiga tillstånd.

18.10 Förslaget till lag om ändring i skollagen (2010:800)

29 kap.

2 § Med bosatt i landet avses i denna lag den som ska vara folkbokförd här enligt folkbokföringslagen (1991:481).

Som bosatt i landet ska vid tillämpningen av denna lag anses även den som inte är folkbokförd här men som

1. omfattas av *mottagandelagen* (2026:000) eller som avses i 1 kap. 6 § 2 i *den lagen*,

2. vistas här med stöd av tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 § utlänningslagen (2005:716),

3. har rätt till utbildning eller annan verksamhet enligt denna lag till följd av EU-rätten, avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller avtalet mellan Europeiska unionen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Schweiz, å andra sidan, om fri rörlighet för personer,

4. är familjemedlem till en person som tillhör en främmande makts beskickning eller lönade konsulat eller dess betjäning eller som avses i 4 § lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall och som inte omfattas av 3,

5. vistas här utan stöd av myndighetsbeslut eller författning, eller

6. har meddelats ett beslut om inhibition av verkställigheten enligt 12 kap. 16 e § första stycket eller 17 a § första stycket utlänningslagen.

Har ett beslut om avvisning eller utvisning meddelats mot någon som avses i andra stycket 1 ska denne fortfarande anses vara bosatt i Sverige på den grunden till dess att han eller hon lämnar landet. Om den som avvisats eller utvisats håller sig undan så att beslutet inte kan verkställas ska personen dock anses som bosatt i Sverige på den grund som anges i andra stycket 5.

Begränsningar i rätten till utbildning för dem som avses i andra stycket följer av 3 §.

Första stycket gäller inte för en utlänning som omfattas av mottagandelagen, eller som avses i 1 kap. 6 § 2 i den lagen, och inte har uppehållstillstånd. En sådan utlänning ska vid tillämpningen av lagen anses som bosatt i landet på den grund som anges i andra stycket 1.

Första stycket gäller inte för en utlänning som har meddelats ett beslut om inhibition av verkställigheten enligt 12 kap. 16 e § första stycket eller 17 a § första stycket utlänningslagen. En sådan utlänning ska vid tillämpningen av lagen anses som bosatt i landet endast på den grund som anges i andra stycket 6.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vem som ska anses bosatt vid tillämpningen av lagen. Den innehåller även en upplysningsbestämmelse om att begränsningar i rätten till utbildning för dem som avses i andra stycket följer av 3 §. Övervägandena finns i avsnitt 15.4.

Enligt *första stycket* anses den som ska vara folkbokförd i Sverige vara bosatt vid tillämpningen av lagen. Barn som är bosatta i Sverige har enligt 7 kap. 1 § skolplikt och har rätt till utbildning enligt skollagen utan begränsningar.

I *andra stycket* anges i vilka situationer en person som inte är folkbokförd ska anses bosatt i landet. Ändringen i *andra stycket 1* innebär att utlänningar som omfattas av mottagandelagen samt barn som undantas från den lagens tillämpningsområde för att de bor med en vårdnadshavare som inte omfattas av den lagen ska anses bosatta i landet. Det innebär bl.a. att den som omfattas av mottagandelagen och har beviljats ett uppehållstillstånd som inte kan ligga till grund för folkbokföring fortsätter att anses som bosatt i skollagens mening.

Femte stycket, som är nytt, innebär att en utlänning som omfattas av mottagandelagen ska anses vara bosatt enligt andra stycket 1 i förevarande lag, även om utlänningen är folkbokförd. Detsamma gäller för barn som undantas från den lagens tillämpningsområde för att de bor med en vårdnadshavare som inte omfattas av den lagen. Detta gäller dock endast under förutsättning att utlänningen inte har uppehållstillstånd. En person som avses i förevarande stycke omfattas inte av skolplikten, eftersom den inte gäller barn som anses bosatta i Sverige enligt andra stycket (7 kap. 2 § tredje stycket skollagen). Vidare gäller de begränsningar i rätten till utbildning som framgår av 3 §. Det innebär att en sådan utlänning inte har rätt till utbildning i kommunal vuxenutbildning och att rätten till gymnasieutbildning förutsätter att den har påbörjats innan 18-årsdagen. Den som har beviljats uppehållstillstånd och är folkbokförd men fortfarande omfattas av mottagandelagen i avvaktan på att tas emot i en kommun efter anvisning enligt bosättningsregelverket har rätt till utbildning enligt första stycket, dvs. utan begränsningar. Av tredje stycket följer att utlänningar som avses i andra stycket 1, dvs. även de som anges i femte stycket, som meddelas ett avlägsnandebeslut som är verkställbart ska fortsätta anses vara bosatta i Sverige på den grunden till dess att de lämnar landet. Den som håller sig undan verkställigheten av beslutet ska dock anses bosatt på den grund som anges i andra stycket 5 i stället. Det innebär att en utlänning som håller sig undan verkställighet jämföras med personer som vistas i landet utan stöd av myndighetsbeslut eller författning. Begränsningarna i rätten till utbildning enligt 3 § för denna grupp innebär att de inte heller har rätt till förskola, fritidshem eller annan pedagogisk verksamhet enligt lagen.

18.11 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2025:400)

10 kap.

2 § Den som omfattas av *mottagandelagen (2026:000)* eller *lagen (2026:000)* om bistånd till vissa utlännningar vid inhibition av verkställigheten har inte rätt till ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. 1 §.

Paragrafen reglerar förhållandet mellan förevarande lag, mottagandelagen och lagen om bistånd till vissa utlännningar vid inhibition av verkställigheten. Övervägandena finns i avsnitt 15.1.

Paragrafen utvidgas till att omfatta rätten till allt ekonomiskt bistånd som kan lämnas enligt 12 kap. 1 §, dvs. bistånd för sin försörjning eller för sina levnadskostnader i övrigt. Till skillnad från vad som hittills har gällt i förhållande till lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. ska det inte göras någon bedömning av om det ekonomiska biståndet motsvarar en förmån enligt mottagandelagen. Begränsningen påverkar inte kommunens möjlighet att lämna ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. 2 § socialtjänstlagen.

Därutöver ändras paragrafen på så sätt att begränsningen av rätten till insatser för personliga behov enligt 11 kap. 1 § som hittills gällt för den som omfattas av lagen om mottagande av asylsökande m.fl. tas bort. Det innebär att lagens tillämpningsområde för utlännningar som omfattas av mottagandelagen endast är begränsat när det gäller rätten till ekonomiskt bistånd. Ändringen innebär att socialnämnden, i stället för Migrationsverket, ska ta ställning till om den som omfattas av mottagandelagen har rätt till insatser såsom hemtjänst, särskilda boendeformer eller skyddat boende och vid behov tillhandahålla sådana insatser. Migrationsverket ansvarar dock för att göra nödvändiga tillgänglighetsanpassningar på asylboenden.

18.12 Förslaget till lag om ändring i lagen (2026:000) om bistånd till vissa utlännningar vid inhibition av verkställigheten

2 § Vid tillämpningen av denna lag gäller följande bestämmelser i *mottagandelagen (2026:000)*.

1. 2 kap. 1 § första stycket och 2 § första stycket om Migrationsverkets ansvar,
2. 2 kap. 3, 8 och 10 §§ och 3 kap. 6 och 7 §§ om ensamkommande barn,
3. 3 kap. 8 § om betalning av skäligt belopp till Migrationsverket i vissa fall,
4. 5 kap. 2–4 §§ om sysselsättning,
5. 9 kap. 1 § om rätt att föra talan,
6. 9 kap. 3 § om delgivning, och
7. 9 kap. 4 § om tystnadsplikt.

Paragrafen anger vilka bestämmelser i mottagandelagen som ska gälla vid tillämpningen av lagen. Övervägandena finns i avsnitt 15.6.

Ändringarna innebär att hänvisningarna till lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. tas bort och ersätts med hänvisningar till mottagandelagen.

12 § Migrationsverkets beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Migrationsverkets beslut att anvisa en kommun att ordna boendet för ensamkommande barn enligt *2 kap. 3 § mottagandelagen (2026:000)* och om tilldelning av boendeplats enligt 5 § första stycket denna lag får dock inte överklagas.

Migrationsverkets beslut får överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets utlännningen vistades när beslutet fattades.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande. Övervägandena finns i avsnitt 15.6.

Ändringen innebär att hänvisningen till lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. tas bort och ersätts med en hänvisning till mottagandelagen.

Sammanfattning av delbetänkandet En ny ordning för asylsökandes boende (SOU 2022:64) i här relevanta delar

Skötsamhet som villkor för dagersättning

Utredningen föreslår att dagersättningen ska kunna sättas ned för personer som gör sig skyldiga till allvarlig misskötsamhet på asylboenden. På så sätt markeras att boendemiljön är ett gemensamt ansvar och att misskötsamhet inte accepteras. Dessutom bör nedsättning av dagersättning utgöra en förutsebar, tydlig och kännbar konsekvens av misskötsamhet. Möjligheten att sätta ned dagersättningen ska kunna användas vid all sorts misskötsamhet och således omfatta såväl brottsliga handlingar som överträdelser av ordningsregler. Ett beslut om att sätta ned dagersättningen ska gälla under två eller fyra veckor vid varje tillfälle, beroende på hur allvarlig misskötsamhet det rör sig om.

Delbetänkandets lagförslag i relevanta delar (SOU 2022:64)

Bilaga 2

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.¹³

dels att 7, 10 a och 16 §§ ska upphöra att gälla,

dels att nuvarande 12 a, 15 och 19 §§ ska betecknas 19 a, 14 och 23 c §§,

dels att nya 14 §, 1, 1 a, 2–3 a, 4–6, 8, 9, 10, 13 och 24 §§ och rubriken närmast före 4 § ska ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 23 a § ska lyda ”Bemyndiganden”,

dels att det ska införas åtta nya paragrafer, 8 a, 19 a–19 c, 23 b–23 d och 24 a §§ och närmast före 2, 6, 10, 19 a och 24 a §§ nya rubriker av följande lydelse,

dels att det närmast före 11 § ska införas en ny rubrik som ska lyda ”När rätten till bistånd upphör”.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Nedsättning av dagersättning

10 §¹⁴

Dagersättning enligt 17 § får sättas ned för en utlänning som fyllt 18 år om han eller hon

1. utan giltigt skäl vägrar att 1. gör sig skyldig till allvarlig delta i verksamhet som avses i 4 §, misskötsamhet på ett asylboende,

2. försvårar utredningen i ärendet om uppehållstillstånd genom att inte medverka till att klarlägga sin identitet, eller

3. försvårar utredningen i ärendet om uppehållstillstånd genom att hålla sig undan.

Nedsättning enligt första stycket får dock inte avse den del av ersättningen som är avsedd att täcka utgifter för utlänningens egen mathållning.

Dagersättningen får sättas ned helt för utlänningar som avses i 1 § första stycket 1 eller 2 om utlänningen även efter det att nedsättning har gjorts enligt första stycket

1. utan giltigt skäl vägrar att 1. gör sig skyldig till allvarlig delta i verksamhet som avses i 4 §, misskötsamhet på ett asylboende,

2. försvårar utredningen i ärendet om uppehållstillstånd genom att inte medverka till att klarlägga sin identitet, eller

3. försvårar utredningen i ärendet om uppehållstillstånd genom att hålla sig undan,

¹³ Senaste lydelse av

11 § 2016:381

23 a § 2022:1006

rubriken närmast före 23 a § 2022:1006.

¹⁴ Senaste lydelse 2004:1377.

om utlänningen erbjuds plats på en förläggning och fri kost ingår i den erbjudna inkvarteringen.

Bestämmelserna om nedsättning av dagersättning tillämpas också i de fall en utlänning utan giltigt skäl vägrar att medverka till åtgärd som är nödvändig för att ett beslut om avvisning eller utvisning skall kunna verkställas.

om utlänningen får möjlighet att flytta till ett asylboende där fri kost ingår.

Beslut om nedsättning av dagersättning enligt första stycket 1 eller tredje stycket 1 ska gälla i två eller fyra veckor.

Bestämmelserna om nedsättning av dagersättning tillämpas också i de fall en utlänning utan giltigt skäl vägrar att medverka till åtgärd som är nödvändig för att ett beslut om avvisning eller utvisning ska kunna verkställas.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2024.
 2. För utlännningar som är registrerade vid en förläggning vid ikraftträdandet tillämpas 6 §, 8 §, såvitt gäller kravet att bo på det asylboende där de har tilldelats plats för att få rätt till bistånd, och 19 c § i den nya lydelsen i tid från och med den 1 april 2025.

Förteckning över remissinstanserna (SOU 2022:64)

Bilaga 3

Efter remiss har yttranden över delbetänkandet (SOU 2022:64) lämnats av Arbetsförmedlingen, Arjeplogs kommun, Asylrättscentrum, Barnombudsmannen, Bodens kommun, Borlänge Kommun, Brottsförebyggande rådet, Burlövs kommun, Båstads kommun, Civil Rights Defenders, Delegationen för migrationsstudier, Diskrimineringsombudsmannen, Domstolsverket, Funktionsrätt Sverige, Försäkringskassan, Förvaltningsrätten i Malmö, Förvaltningsrätten i Stockholm, Göteborgs kommun, Hagfors kommun, Helsingborgs kommun, Härryda kommun, Justitiekanslern, Jämställdhetsmyndigheten, Kammarrätten i Stockholm, Karlstads kommun, Kumla kommun, Kungsbacka kommun, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Länsstyrelsen i Stockholms, Länsstyrelsen i Östergötland, Malmö kommun, Migrationsverket, Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Polismyndigheten, Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter, Riksdagens ombudsmän (JO), Rädda Barnen, Sigtuna kommun, Skatteverket, Socialstyrelsen, Specialpedagogiska skolmyndighet, Statens Skolverk, Stockholms Stadsmission, Stockholms kommun, Sundsvalls tingsrätt, Svenska Röda Korset, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Kommuner och Regioner, Sveriges kristna råd, Sveriges Kvinnoorganisationer, Säkerhetspolisen, Söderhamns kommun, Södertälje kommun, Uddevalla kommun, Umeå kommun, UNHCR, Vetlanda kommun och Vänersborgs kommun.

Alvesta kommun, Amnesty International, Entreprenörskapsforum, Enköpings kommun, Falkenbergs kommun, Flens kommun, Haparanda kommun, Judiska Centralrådet, Kalmar kommun, Linköpings kommun, Svedala kommun, UNICEF, och Växjö tingsrätt har avstått från att yttra sig.

Yttranden har dessutom inkommit från Flyktinggruppernas riksråd, Independent Living Institute, Institutet för mänskliga rättigheter och Svenska kyrkan.

Sammanfattning av betänkandet Mottagandelagen En ny lag för ordnat asylmottagande och effektivt återvändande (SOU 2024:68)

Mottagandelagen – en ny lag för ordnat asylmottagande och effektivt återvändande

Utredningens uppgift inför detta slutbetänkande har bestått av tre övergripande delar: att se över lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. och gränsdragningen mot andra regelverk, att föreslå åtgärder för ett ordnat mottagande av asylsökande och att lämna förslag för att den svenska regleringen av asylsökandes mottagningsvillkor ska anpassas till miniminivåer enligt EU-rätten.

Utredningen har valt att föreslå att en ny lag ska reglera mottagandet av vissa utlänningar som ansöker om uppehållstillstånd i Sverige i stället för den nuvarande lagen om mottagande av asylsökande m.fl. Syftet med den nya lagen är att säkerställa att regelverket är modernt och ändamålsenligt samt att åtgärda otydligheter, brister och luckor i regelverket och skapa legitimitet och ett långsiktigt hållbart regelverk. Flera av bestämmelserna i lagen om mottagande av asylsökande m.fl. förs över till den nya lagen. Många bestämmelser är dock nya. Lagen föreslås heta mottagandelagen (2026:00).

Här följer en sammanfattning av uppdraget och de huvudsakliga förslagen.

Lagens tillämpningsområde

Den första delen av uppdraget som handlat om översyn av det nuvarande regelverket har innefattat att ta ställning till hur de kategorier av utlänningar som omfattas av lagen, och därmed omfattas av de rättigheter och skyldigheter rörande bland annat bistånd och boende som lagen innehåller, bör avgränsas och definieras. I uppdraget har också ingått att ta ställning till när utlänningar ska upphöra att omfattas av lagen.

Utredningen föreslår att mottagandelagens personkrets i huvudsak ska vara den samma som enligt lagen om mottagande av asylsökande m.fl. i dag. Det innebär att lagen omfattar utlänningar som har sökt asyl och utlänningar som omfattas av massflyktsdirektivet. Den nuvarande personkategorin tillståndssökande föreslås inte tas med.

Utredningen föreslår att de utlänningar som omfattas av mottagandelagen i regel ska upphöra att omfattas av lagen när de samtidigt har uppehållstillstånd och är folkbokförda. Folkbokföringen utgör enligt utredningens bedömning en tydlig slutpunkt för lagens tillämpningsområde som både enskilda och andra aktörer enkelt kan förhålla sig till. De som omfattas av systemet med anvisning enligt lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning föreslås dock inte upphöra att omfattas av mottagandelagen innan de har

tagits emot i en kommun efter anvisning eller tackat nej till en sådan anvisning. Bilaga 4

Utredningen föreslår vidare att utlännningar som inte har uppehållstillstånd ska upphöra att omfattas av mottagandelagen när de lämnar landet.

Utredningen föreslår också att utlännningar som har upphört att omfattas av mottagandelagen under vissa förutsättningar ska kunna omfattas av den på nytt. De som har upphört att omfattas av lagen efter att ha beviljats uppehållstillstånd och folkbokförts föreslås exempelvis omfattas av lagen på nytt om de meddelas ett beslut om utvisning som får verkställas.

På motsvarande sätt som i dag föreslås att vissa kategorier helt undantas från mottagandelagens tillämpningsområde. Det gäller exempelvis barn som bor hos en vårdnadshavare som har uppehållstillstånd eller som av andra skäl inte omfattas av lagen. Inte heller EU-medborgare omfattas som utgångspunkt av lagen. Även vissa andra utlännningar ska inte omfattas av lagen. En ny grupp som föreslås undantas från lagens tillämpningsområde är personer som omfattas av lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utlännningar.

Förmåner enligt lagen

Utredningens förslag innebär att bestämmelserna om förmåner i mottagandelagen utformas på ett annat sätt än enligt lagen om mottagande av asylsökande m.fl. I stället för att ange när rätten till bistånd upphör, regleras när det finns rätt till respektive förmån i olika situationer och för olika grupper.

De som omfattas av mottagandelagen föreslås under vissa förutsättningar ha rätt till logi samt ekonomiskt bistånd i form av dagersättning, särskilt bidrag och en ny sorts ersättning som kallas för övergångsersättning.

För utlännningar med tillfälligt skydd föreslås särskilda regler och andra villkor än de som gäller för asylsökande. Särskilda bestämmelser föreslås liksom i dag gälla för ensamkommande barn. Utredningen bedömer att det nuvarande systemet för mottagande av ensamkommande barn inte bör ändras.

Utredningens förslag innebär att asylsökandes medverkan till klarläggande av identiteten blir ett villkor för dagersättning snarare än en nedsättningsgrund, så som enligt gällande ordning.

Utredningen har också haft uppgiften att utvärdera konsekvenserna av 2016 års förändringar av reglerna om när rätten till bistånd enligt lagen om mottagande av asylsökande m.fl. upphör. Syftet har varit att utvärdera om förändringarna har fått de avsedda effekterna, bland annat för återvändandearbetet. Utredningen bedömer att de förändringar av rätten till bistånd som infördes 2016 inte har uppnått sitt syfte, bland annat att öka incitamentet för gruppen att frivilligt lämna landet. Utredningen föreslår därför i viss mån en återgång till de villkor som rådde före 2016. Det innebär att även vuxna utan barn som har verkställbart beslut om avvisning eller utvisning ges rätt till bistånd under vissa villkor, till dess att de lämnar landet.

För att underlätta individens övergång mellan de olika statliga systemen föreslår utredningen vidare att en ny sorts ersättning som kallas

övergångsersättning ska införas för personer som beviljats uppehållstillstånd. Syftet är att ersättningen ska kunna användas under det glapp som uppstår till följd av att dagersättningen betalas ut i förskott medan andra ersättningar betalas ut i efterskott. Ersättningen ska betalas ut som ett engångsbelopp i samband med att en person som har uppehållstillstånd upphör att omfattas av mottagandelagen och skrivs ut från Migrationsverkets mottagningssystem.

Boende för asylsökande i extraordinära situationer

I utredningens uppdrag har ingått att analysera om, och i så fall hur, regelverket bör anpassas för att förbättra möjligheterna att tillhandahålla insatser vid extraordinära situationer i asylmottagandet. Utredningen föreslår att Migrationsverket ska få anvisa en kommun som ska ordna boende för asylsökande om tillströmningen av asylsökande har varit eller kan förväntas bli särskilt omfattande och det är nödvändigt för att tillgodose behovet av boendeplatser. I dag finns ingen sådan skyldighet för kommunen. Förslaget är tänkt att fungera som en ventil för situationer då antalet asylsökande som kommer till Sverige ökar på ett sätt som innebär att det blir svårt för Migrationsverket att tillhandahålla plats på asylboende till alla.

Boende för personer som omfattas av mottagandelagen efter anvisning enligt bosättningslagen

Utredningen föreslår att kommunerna ska ha ansvar för att ordna boende för personer som fortsätter att omfattas av mottagandelagen efter att ha flyttat till en kommun som har anvisats enligt bosättningslagen. Ansvaret gäller så länge personen omfattas av mottagandelagen. Ansvaret inträder när personen flyttar till kommunen och gäller tills personen blir folkbokförd och således upphör att omfattas av mottagandelagen. Därefter kvarstår kommunens skyldighet att ta emot personen för bosättning i enlighet med bosättningslagen.

Lagens förhållande till andra regelverk

En del av utredningens uppdrag att se över den nuvarande lagen om mottagande av asylsökande m.fl. har varit att se över gränsdragningen mot andra regelverk. I det uppdraget har ingått att ta ställning till vilka förmåner och insatser som ska erbjudas enligt lagen och tydliggöra hur dessa kan samordnas med insatser enligt andra regelverk. En given utgångspunkt har varit att enskilda inte ska ha rätt till förmåner av samma slag enligt flera olika regelverk samtidigt eller under en längre tid än de olika regelverken medger.

Lagens förhållande till socialtjänstlagen

En central del av översynen av gränsdragningen mot andra regelverk är mottagandelagens förhållande till socialtjänstlagen (2001:453). Utredningen föreslår förtydliganden av ansvarsfördelningen mellan Migrationsverket och kommunerna för att klargöra vilken aktör som har

ansvar för att bistå med olika typer av insatser till utlännningar som omfattas av mottagandelagen. Bilaga 4

Utredningen föreslår att utlännningar som omfattas av mottagandelagen inte ska ha rätt till ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen. Konsekvensen av förslaget är att socialtjänstlagen i övrigt är tillämplig och att asylsökande och massflyktingar kan få en prövning av rätten till andra typer av insatser som kan ges enligt den lagen. Det krävs inte som i dag en prövning av om förmånerna är av motsvarande karaktär.

Av socialtjänstlagen följer att socialnämnden i vistelsekommunen ska ta ställning till rätten till insatser i form av stöd och hjälp i boende så som hemtjänst, särskilda boendeformer, skyddat boende eller annat lämpligt tillfälligt boende till följd av hot, våld eller andra övergrepp. Utredningen föreslår även att en kommun får rätt till ersättning för sociala insatser som ges till personer som omfattas av mottagandelagen i fler situationer än i dag.

Utredningen bedömer att det ska ingå i Migrationsverkets ansvar för logi enligt mottagandelagen att göra nödvändiga fysiska anpassningar av boendemiljön på asylboenden. Utredningen föreslår däremot att det inte ska ingå i Migrationsverkets ansvar för logi att driva eller att uppdra åt andra att driva asylboenden i form av särskilda vårdboenden.

Ändringar i andra regelverk

Utredningen har även haft i uppgift att se över följdändringar i fråga om personkretsen i andra författningar. I den delen av uppdraget har ingått att överväga om det finns ett behov av följdändringar i andra författningar som reglerar vilka insatser som ska erbjudas asylsökande och andra utlännningar som omfattas av lagen om mottagande av asylsökande m.fl. I denna del har också ingått att överväga om det finns ett behov av att förändra eller tydliggöra när de olika personkategorierna ska omfattas av de olika regelverken.

Enligt utredningens bedömning finns det behov av att göra ett antal ändringar i andra regelverk, både till följd av den föreslagna mottagandelagen och till följd av de ändringar som har genomförts i utlänningslagen (2005:716) under de senaste åren. I sina överväganden har utredningen utgått från tre generella utgångspunkter: Att de som omfattas av mottagandelagen inte bör ha rätt till andra förmåner av samma slag, att de som ansöker om fortsatt uppehållstillstånd i tid inte ska förlora rätten till insatser och förmåner enligt andra regelverk medan ansökan prövas, samt att rätten till insatser enligt andra regelverk bör begränsas när uppehållstillstånd upphör att gälla.

Med anledning av detta föreslår utredningen en rad ändringar i andra regelverk. Förslagen innebär bland annat att etableringsersättning, bosättningsbaserade förmåner enligt socialförsäkringsbalken och studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) inte ska utgå under tiden som en person omfattas av mottagandelagen.

Utredningens förslag innebär vidare att i situationer då en person som omfattas av lagen (2008:344) om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. samtidigt kan anses vara bosatt enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) ska lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. tillämpas. De som

omfattas av den lagen ska således inte erbjudas vård enligt hälso- och sjukvårdslagen.

Utredningen bedömer också att det finns ett behov av följdändringar för att förtydliga att en region ska erbjuda utlännningar som omfattas av lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. läkemedel som ingår i läkemedelsförmånerna enligt lagen (2002:160) om läkemedelsförmåner m.m. Detta gäller endast de läkemedel och andra varor som föreskrivs i samband med vård som ges med stöd av lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl.

Enligt utredningens förslag ska personer som omfattas av mottagandelagen anses som bosatta i Sverige vid tillämpningen av skollagen (2010:800), så länge de inte är folkbokförda. Detta ska gälla även om de har meddelats ett beslut om avvísning eller utvisning. Om de håller sig undan så att beslutet inte kan verkställas ska de dock jämföras med personer som vistas i Sverige utan stöd av myndighetsbeslut eller författning. De som omfattas av mottagandelagen efter att deras uppehållstillstånd har upphört att gälla ska inte ha rätt till utbildning i större omfattning än andra som omfattas av mottagandelagen, även om de är folkbokförda.

Utredningen lämnar därutöver förslag till följdändringar i författningar som reglerar statlig ersättning och som är nödvändiga för att utredningens förslag ska kunna genomföras.

En förbättrad informationsöverföring

I utredningens uppdrag har även ingått att föreslå hur informationsöverföring mellan aktuella myndigheter kan förbättras i fråga om till exempel vilka insatser eller vilket bistånd som en utlänning som omfattas av lagen har beviljats. Syftet är bland annat att tillförsäkra korrekta utbetalningar.

Utredningens föreslår att en kommun som beviljat boende för personer som omfattas av mottagandelagen ska vara skyldig att lämna de uppgifter till Migrationsverket som behövs för att verket ska kunna bedöma personernas rätt till bistånd. Enligt utredningens förslag ska även Migrationsverket till den kommun som anvisats att ordna boende lämna de uppgifter om en utlänning som behövs för kommunens anordnande av boendet.

Utredningen föreslår vidare att Migrationsverket på begäran av Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden eller en socialnämnd ska lämna uppgift om en viss person omfattas av mottagandelagen.

Migrationsverket ska också enligt förslaget till den ansvariga myndigheten i aktuell kommun lämna uppgifter om barn mellan 3 och 18 år som omfattas av mottagandelagen och vistas i kommunen. Uppgifter ska även lämnas om ungdomar över 18 år som omfattas av mottagandelagen och som går en gymnasieutbildning som har påbörjats före 18 års ålder.

Utredningen föreslår vidare att de som omfattas av mottagandelagen ska vara registrerade hos Migrationsverket samt att det ska framgå av personens tillfälliga kort eller uppehållstillståndskort att han eller hon

omfattas av lagen. Av kortet ska det också framgå om personen håller sig undan så att ett beslut om av- eller utvisning inte kan verkställas.

Utredningen föreslår även att uppgift om uppehållstillstånd för en folkbokförd person ska registreras i folkbokföringsdatabasen. Där ska det anges att en person har uppehållstillstånd så länge uppehållstillståndet gäller och när en ansökan om fortsatt uppehållstillstånd, statusförklaring eller ställning som varaktigt bosatt är under prövning, under förutsättning att ansökan har gjorts innan det tidigare tillståndet upphörde att gälla. Vidare föreslår utredningen att Migrationsverket ska underrätta Skatteverket direkt när ett uppehållstillstånd löper ut, om personen inte har ansökt om fortsatt tillstånd, statusförklaring eller ställning som varaktigt bosatt.

Rätt att ompröva dagersättning och återkräva felaktigt utbetalt bistånd

En annan del av uppdraget har bestått i att analysera vilka ändringar av regelverket som behövs för att säkerställa att Migrationsverket kan besluta om att återkräva felaktigt utbetalt bistånd samt ändra eller återkalla beslut om bistånd om förhållandena för den som får biståndet förändrats.

Utredningen föreslår att Migrationsverket ges en lagreglerad rätt att ompröva ett beslut om beviljad dagersättning när något förhållande som påverkar rätten till dagersättning eller dagersättningens storlek har ändrats.

Utredningen föreslår vidare åtgärder för att ge Migrationsverket möjlighet att återkräva felaktigt utbetalt bistånd samt ändra eller återkalla beslut vid ändrade förhållanden. Förslagen innebär att Migrationsverket får en uttrycklig rätt att ändra gynnande beslut om dagersättning och kräva tillbaka ekonomiskt bistånd som har betalats ut felaktigt eller med för högt belopp. Migrationsverket får en uttrycklig rätt att återkräva ekonomiskt bistånd som har betalats ut felaktigt exempelvis på grund av att den sökande lämnat oriktiga uppgifter.

Nya skyldigheter för asylsökande

Den andra delen av utredningens uppdrag har varit att föreslå åtgärder för ett ordnat mottagande av asylsökande. I denna del har ingått att föreslå hur en anmälningsskyldighet, kopplad till att asylsökande ska bo på ett visst asylboende, kan införas samt ta ställning till vilka sanktioner en sådan ska förenas med. Uppdraget har också varit att ta ställning till om ett system där asylsökande anvisas att vistas inom ett geografiskt område ska införas samt lämna förslag på hur en sådan ordning kan utformas och vilka sanktioner och eventuella incitament detta ska förenas med. Det finns inte liknande åtgärder i lagen om mottagande av asylsökande m.fl. i dag.

Asylsökandes närvaro på asylboendena ska kontrolleras

Utredningen föreslår att asylsökande ska delta i närvarokontroller på det asylboende där de tilldelats plats. Närvarokontrollen är enligt utredningens bedömning ett verktyg för att säkerställa efterlevnaden av att en asylsökande bor enbart på tilldelat asylboende. Närvarokontrollen föreslås ske elektroniskt, genom att den asylsökande registrerar sitt tillfälliga kort

som intygar att han eller hon omfattas av mottagandelagen, i kombination med stickprov. Närvarokontrollen ska inte gälla barn under 16 år.

Utredningens förslag innebär att det ska finnas möjlighet att i enskilda fall få tillstånd att utebli från närvarokontrollen. Detta kan till exempel vara fallet när den asylsökande tillfälligt behöver läggas in på sjukhus eller ska delta i en familjesammankomst. En bedömning får göras av omständigheterna i det enskilda fallet. När en tillståndsfråga rör en barnfamilj ska i första hand beaktas vad som kan anses vara barnets bästa. Generellt sett kan barns särskilda behov leda till att det finns anledning att bevilja tillstånd till frånvaro i fler fall.

Asylsökande ska vistas inom ett begränsat geografiskt område

Utredningen föreslår att asylsökande ska vara skyldiga att vistas inom ett begränsat geografiskt område, som ska omfatta det län där asylboendet är beläget. Syftet är att säkerställa en snabb, effektiv och ändamålsenlig behandling av asylansökningarna och med hänsyn till kapaciteten i de berörda geografiska områdena.

Enligt förslaget ska en asylsökande kunna beviljas tillstånd att tillfälligt vistas utanför området om det finns särskilda skäl. Det kan handla om situationer då den asylsökande har behov av och rätt till insatser som inte kan tillgodoses inom det aktuella länet. Detsamma gäller om den asylsökande har familjemedlemmar som bor i ett annat län. När en tillståndsfråga rör en barnfamilj ska i första hand beaktas vad som kan anses vara barnets bästa. Generellt sett kan barns särskilda behov leda till att det finns anledning att bevilja tillstånd att tillfälligt vistas utanför området i fler fall.

Enligt förslaget ska Polismyndigheten underrätta Migrationsverket om en utlänning som omfattas av mottagandelagen anträffas utanför det område som han eller hon har rätt att vistas inom.

Migrationsverket ska i vissa situationer kunna fatta individuella beslut om boendeskyldighet och anmälningsskyldighet

Utredningen föreslår att Migrationsverket i vissa situationer vid behov ska kunna fatta ett individuellt beslut om boendeskyldighet för en asylsökande av hänsyn till allmän ordning eller för att effektivt hindra den asylsökande från att avvika. I dessa situationer ska Migrationsverket även kunna fatta individuella beslut om skyldighet att anmäla sig till Migrationsverket vid vissa angivna tidpunkter, för att säkerställa att beslutet om boendeskyldighet följs eller för att förhindra att den asylsökande avviker.

Enligt utredningens förslag ska anmälningsskyldighet inte gälla barn under 16 år. En asylsökande ska kunna beviljas tillstånd att utebli från ett eller flera anmälningstillfällen om det finns särskilda skäl. Möjligheten att beviljas tillstånd för frånvaro bör enligt förslaget begränsas till situationer där den asylsökande behöver nödvändig medicinsk behandling eller liknande skäl.

Beslut om boendeskyldighet och anmälningsskyldighet ska enligt förslaget kunna överklagas till förvaltningsdomstol.

Dagersättningen ska sättas ned om den asylsökande vistas utanför det län där asylboendet är beläget eller åsidosätter en individuell anmälningsskyldighet

Enligt tidigare förslag kommer dagsättningen att kunna upphöra om en asylsökande inte bor på asylboendet. Utredningen föreslår att dagsättningen ska kunna sättas ned om en asylsökande vistas utanför det län där asylboendet är beläget, eller om den asylsökande inte fullgör den anmälningsskyldighet som kan meddelas i vissa situationer.

Enligt förslaget ska dagsättningen inte sättas ned om åsidosättandet av områdesbegränsningen berott på orsaker som den asylsökande inte rådde över. Att dagsättningen sätts ned eller upphör ska inte leda till att personen förlorar sina möjligheter att tillgodose grundläggande behov som tak över huvudet, mat och kläder.

Undantag från skyldigheterna i särskilda situationer

I utredningens uppdrag har även ingått att ta ställning till om det i extraordinära situationer eller i enskilda fall ska finnas undantag från dessa föreslagna åtgärder eller sanktioner och vilka omständigheter som i sådana fall ska beaktas.

Utredningen föreslår att regeringen ska kunna meddela föreskrifter om undantag från reglerna om närvarokontroll, anmälningsskyldighet och skyldighet att vistas inom ett begränsat område. Sådana föreskrifter kan meddelas om antalet asylsökande eller utlänningar som omfattas av massflyktsdirektivet har varit eller kan förväntas bli särskilt omfattande och det bedöms vara nödvändigt för att tillgodose behovet av platser på asylboenden.

Utredningen bedömer att nödvändiga undantag i enskilda fall kan göras inom ramen för möjligheten att söka tillfälliga tillstånd och prövningarna av om dagsättningen ska sättas ned.

Nya skyldigheter för personer med avlägsnandebeslut

Utredningen har vidare övervägt ändringar i regelverket för att främja ett effektivt återvändande för personer som har meddelats beslut om överföring eller beslut om avvisning eller utvisning som fått laga kraft (avlägsnandebeslut).

Personer med avlägsnandebeslut ska bo på det asylboende där de tilldelats plats

Enligt utredningens förslag ska personer med avlägsnandebeslut vara skyldiga att bo på asylboende. Detta kan enligt utredningens bedömning förväntas främja återvändandearbetet. Dessutom kan det säkerställas att personer med avlägsnandebeslut lever under ordnade förhållanden och motverka att deras utsatta position utnyttjas. Det kommer att vara upp till regeringen eller Migrationsverket att reglera om plats ska tilldelas på återvändandecenter eller något annat sorts asylboende, samt när en person ska flytta mellan olika boenden.

Personer med avlägsnandebeslut ska anmäla sig på asylboendet

Utredningen föreslår att personer som fått avslag på sin asylansökan och meddelats avlägsnandebeslut ska vara skyldiga att anmäla sig till Migrationsverket tre dagar per vecka. Syftet är att kontrollera att skyldigheten att bo på asylboende uppfylls. Enligt förslaget ska anmälningsskyldigheten fullgöras på asylboendet. Anmälningsskyldigheten ska inte gälla barn under 16 år.

Enligt utredningens förslag ska en person med avlägsnandebeslut kunna beviljas tillstånd att utebli från ett eller flera anmälningstillfällen om det finns särskilda skäl. Det kan till exempel vara fråga om att delta i familjesammankomster eller träffa en anhörig som är svårt sjuk. Det är också rimligt att tillstånd kan beviljas till exempel när en person behöver läggas in på sjukhus. Enligt utredningens bedömning kan det finnas större anledning för Migrationsverket att göra en mer ingående bedömning av möjligheterna att upprätthålla kontakten och risken för att en person avviker.

Personer med avlägsnandebeslut ska vistas inom ett begränsat geografiskt område

Utredningen föreslår även att personer med avlägsnandebeslut ska vara skyldiga att vistas inom ett begränsat geografiskt område, som ska omfatta det län där asylboendet är beläget.

Utredningen föreslår också att det ska finnas samma möjlighet att begära tillstånd att tillfälligt vistas utanför det aktuella länet om det finns särskilda skäl som för asylsökande.

Enligt förslaget ska Polismyndigheten underrätta Migrationsverket om en utlännings som omfattas av mottagandelagen anträffas utanför det område som han eller hon har rätt att vistas inom.

Konsekvenser om skyldigheterna inte uppfylls

När det gäller personer med avlägsnandebeslut föreslår utredningen att rätten till dagersättning ska villkoras av att personen bor på asylboende och medverkar till åtgärder för att beslutet om avvisning eller utvisning ska kunna verkställas.

Utredningen föreslår vidare att dagersättningen ska kunna sättas ner om en person med avlägsnandebeslut har uteblivit från anmälningstillfällen eller vistas utanför det aktuella länet. Enligt förslaget ska dagersättningen inte sättas ned om åsidosättandet av anmälningsskyldigheten eller områdesbegränsningen berott på orsaker som personen inte rådde över. Att dagersättningen sätts ned eller upphör ska enligt förslaget inte heller leda till att personen förlorar sina möjligheter att tillgodose grundläggande behov som tak över huvudet, mat och kläder.

Om en person med avlägsnandebeslut har uteblivit från anmälningstillfällen eller vistas utanför det aktuella länet bör det enligt utredningens bedömning även kunna beaktas vid bedömningen av om det finns grund för förvar.

Förslag för att den svenska regleringen av asylsökandes mottagningsvillkor ska anpassas till miniminivåer enligt EU-rätten

Bilaga 4

Den tredje delen av utredningens uppdrag har varit att analysera om det svenska regelverket i fråga om materiella mottagningsvillkor, kostnader för hälso- och sjukvård samt möjligheterna att beviljas undantag från kravet på arbetstillstånd går utöver miniminivåerna enligt EU-rätten och att lämna förslag för att regelverket ska anpassas till miniminivåerna. Syftet har varit att generellt se över att den svenska regleringen inte är mer förmånlig än i övriga EU-länder. I den delen har ingått i uppdraget att ta ställning till om det i vissa fall finns skäl att avvika från miniminivåerna.

I denna del ingår bland annat överväganden och förslag som rör vilka kostnader dagersättningen och särskilt bidrag enligt mottagandelagen ska täcka samt nivåerna på ersättningen. Utredningen föreslår att dagersättningen, till skillnad från i dag, även som utgångspunkt ska täcka behov av vinterkläder. I dag finns i stället en möjlighet att ansöka om och beviljas särskilt bidrag för behov av vinterkläder. Syftet är att renodla utformningen och förenkla tillämpningen av de ekonomiska bidragen. Förslaget innebär att dagersättningen även ska innefatta ett schabloniserat engångsbelopp för vinterkläder som betalas ut av Migrationsverket vid några tillfällen per år.

Utredningen bedömer att för att den svenska regleringen ska vara förenlig med EU-rätten krävs att bestämmelserna i mottagandelagen utformas så att det finns en koppling mellan nivån på dagersättningen och nationella normer för att säkerställa en rimlig levnadsstandard för svenska medborgare. Utredningen föreslår att dagersättningen, som i dag anges som fasta belopp, i stället ska fastställas som en andel av riksnormen för försörjningsstöd som ska täcka personliga kostnader och beräknas enligt procentsatser som fastställs av regeringen i förordning. Förslaget innebär att det införs en koppling till försörjningsstödet som i sin tur är kopplat till konsumentprisindex.

Utredningen föreslår vidare att asylsökande till skillnad från vad som gäller i dag ska ges rätt att arbeta utan arbetstillstånd först efter en viss tid i Sverige. Undantaget från kravet på arbetstillstånd ska inträda först sex månader efter det att asylansökan lämnades in, under förutsättning att övriga villkor är uppfyllda, om Migrationsverket inte har fattat ett beslut i asylärendet och förseningen inte kan tillskrivas den asylsökande. Tidsgränsen för tillträde till arbetsmarknaden anpassas därigenom till den normala tidsåtgången för prövning av asylansökan enligt EU-rätten och till den miniminivå som gäller enligt det nya omarbetade mottagandedirektivet. Enligt förslaget ska det vara möjligt att överklaga ett beslut som begränsar den asylsökandes tillträde till arbetsmarknaden.

Utredningen bedömer att skyldigheten för asylsökande att bekosta materiella mottagningsvillkor – så som boende, mat och dagersättning – inte är mer förmånlig än vad EU-rätten kräver. Det är således inte möjligt att kräva att asylsökande i större utsträckning än i dag täcker eller på annat sätt bidrar till kostnaderna för att täcka materiella mottagningsvillkor. Det bedöms exempelvis inte vara förenligt med EU-rätten att kräva att asylsökande ska ta lån för att betala för kostnader för mottagandet.

Utredningen bedömer att skyldigheten för asylsökande som saknar egna medel att betala reducerade vårdavgifter inte är mer förmånlig än vad EU-rätten kräver. Utredningen lämnar ett förslag om att asylsökande som har egna medel åläggs att täcka eller bidra till kostnader för nödvändig hälso- och sjukvård i större utsträckning än i dag, nämligen de vårdavgifter som betalas av bosatta i Sverige. Utredningen avråder dock från att förslaget genomförs, bland annat eftersom hanteringen skulle bli betungande och administrativt svår. Nuvarande ordningen bör därför behållas.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Utredningen föreslår att författningsändringarna ska träda i kraft den 1 oktober 2026. I fråga om beslut som har meddelats före den 1 oktober 2026 ska dock den upphävda lagen om mottagande av asylsökande m.fl. gälla. Detta gäller inte beslut om dagersättning eller särskilt bidrag. För sådana beslut ska mottagandelagen tillämpas direkt.

Konsekvenser

Migrationsverket har av naturliga skäl en central roll i utredningens alla förslag, då myndigheten har ansvaret för asylmottagningen i Sverige. Att reformera mottagandeverksamheten kommer att betyda stora förändringar för myndigheten. Utredningen bedömer att de samlade åtgärder som föreslagits kommer få till följd att i princip samtliga som har sökt asyl bor på asylboende. Utredningen bedömer att en reform av asylmottagandet, där samtliga asylsökande förväntas bo på asylboenden kommer att bidra till att boendekostnaderna ökar från Migrationsverkets prognostiserade 1,3 miljarder kronor för 2026 till 1,6 miljarder kronor för 2026. Kostnadsökningen drivs främst av fler kollektiva boendelösningar. Utredningen uppskattar att förslaget om att även vuxna utan barn som har meddelats ett beslut om avvisning eller utvisning ska omfattas av mottagandelagen och ha rätt till bistånd under vissa villkor innebär att boendekostnaderna för åren 2026 och 2027 kommer att öka från omkring 270 miljoner kronor till 1 miljard per år. Om fler blir berättigade till dagersättning, uppskattar utredningen att det kommer öka kostnaderna för dagersättning med som mest 40 miljoner kronor per år för asylsökande i en återvändandefas. Förslaget bedöms ge andra samhällsekonomiska vinster.

Utredningen bedömer att Polismyndighetens och Kriminalvårdens arbete i huvudsak bör gagnas av förslaget. Ökningen i mål hos domstolarna bedöms bli av mindre omfattning och bör därför kunna hanteras av domstolarna inom befintliga anslagsramar. De långa handläggningstiderna i migrationsdomstolarna leder till ökade kostnader för mottagnings-systemet i stort och innebär också att de förslag som utredningen nu lämnar om bland annat begränsad rörelsefrihet och en starkt begränsad möjlighet att undantas från kravet på arbetstillstånd under asylprocessen blir mer ingripande för enskilda asylsökande.

För landets kommuner och regioner kommer utredningens förslag påverka de kommunala och regionala verksamheterna där asylboendena lokaliseras.

Ur ett integrationspolitiskt perspektiv förväntas utredningens förslag kunna ge både positiva och negativa konsekvenser. Vidare blir det föreslagna mottagandet av asylsökande mer ordnat vilket säkerställer att fler kommer att leva under ordnade förhållanden och få tillgång till information och insatser. Ett mer ordnat mottagande bör också kunna bidra till att asylansökningar kan handläggas effektivt och rättssäkert samt att de asylsökande i högre utsträckning kan förberedas inför ett beslut om uppehållstillstånd eller återvändande. Förslagen bedöms ha särskilt stor betydelse för asylsökande barn, som kan tillförsäkras en lämplig boendemiljö med utrymme för lek och skolarbete. De bedöms också ge positiva effekter för jämställdheten.

Sammantaget bedömer utredningen att förslagen bör leda till fördelar både för enskilda och för samhället i stort.

Betänkandets lagförslag (SOU 2024:68)

Förslag till mottagandelag (2026:00)

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Lagens innehåll och tillämpningsområde

Lagens innehåll

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om mottagandet av vissa utlänningar som ansöker om uppehållstillstånd i Sverige. I lagen finns

- bestämmelser om lagens innehåll och lagens tillämpningsområde (1 kap.)
- allmänna bestämmelser om mottagandet (2 kap.)
- bestämmelser som gäller när asylansökan prövas (3 kap.)
- bestämmelser som gäller när uppehållstillstånd har beviljats (4 kap.)
- bestämmelser som gäller när beslut om avvisning eller utvisning har meddelats (5 kap.)
- särskilda bestämmelser för personer med tillfälligt skydd (6 kap.)
- särskilda bestämmelser för ensamkommande barn (7 kap.)
- gemensamma bestämmelser om logi (8 kap.)
- gemensamma bestämmelser om annat bistånd (9 kap.)
- övriga bestämmelser (10 kap.).

Utlänningar som omfattas av lagen

2 § Lagen omfattar utlänningar som

1. har ansökt om uppehållstillstånd i Sverige som flykting enligt 4 kap. 1 § eller som alternativt skyddsbehövande enligt 4 kap. 2 § utlänningslagen (2005:716), eller

2. har ansökt om eller beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd eller uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd med stöd av bestämmelserna i 21 kap. 2, 3, 4 eller 6 § utlänningslagen.

3 § Utlänningar upphör att omfattas av lagen

1. när de samtidigt har uppehållstillstånd och är folkbokförda här i landet, eller,

2. när de samtidigt har uppehållsrätt och är folkbokförda här i landet, eller,

3. om de inte har uppehållstillstånd, när de lämnar landet.

Utlänningar som avses i första stycket 1 och 2 anses vara folkbokförda från dagen för Skatteverkets beslut.

De som får omfattas av anvisning till en kommun enligt lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning upphör dock inte att omfattas av mottagandelagen innan de har tagits emot för bosättning i en anvisad kommun eller tackat nej till en anvisning.

4 § Utlänningar som har upphört att omfattas av lagen i enlighet med 3 § första stycket 1 och 2 omfattas av den på nytt om de be-finner sig här i

landet och har meddelats ett beslut om avvisning eller utvisning som får verkställas. Bilaga 5

Utlänningar som har upphört att omfattas av lagen i enlighet med 3 § första stycket 3 omfattas av den på nytt om de anträffas här i landet och

1. deras ansökan om uppehållstillstånd som flykting eller som alternativt skyddsbehövande inte har avgjorts genom ett beslut som har fått laga kraft, eller

2. de har meddelats ett beslut om avvisning eller utvisning som har fått laga kraft och inte har upphört att gälla.

Undantag

5 § Lagen omfattar inte

1. utlänningar som samtidigt har uppehållstillstånd eller uppehållsrätt och är folkbokförda här i landet när ansökan om uppehållstillstånd görs,

2. barn under 18 år som saknar uppehållstillstånd och som inte bor på ett asylboende, om de bor hos en vårdnadshavare som har uppehållstillstånd eller av andra skäl inte omfattas av lagen,

3. medborgare i någon av Europeiska unionens medlemsstater, såvida det inte finns synnerliga skäl för det,

4. utlänningar som vistas här med stöd av ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 eller 15 b § utlänningslagen eller för vilka en ansökan om ett sådant tillstånd är under prövning, eller

5. utlänningar vars ansökan om uppehållstillstånd handläggs enligt lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utlänningar.

2 kap. Allmänna bestämmelser om mottagandet

Ansvar för mottagandet

1 § Migrationsverket ska ha huvudansvaret för mottagandet av utlänningar som omfattas av lagen samt för åtgärder och mottagande i enlighet med lagen.

Migrationsverket ska för detta ändamål driva asylboenden för utlänningar som omfattas av lagen.

Migrationsverket får uppdra åt andra att driva asylboenden.

Registrering

2 § Utlänningar som omfattas av lagen ska vara registrerade hos Migrationsverket.

Rätt till bistånd

3 § Bistånd enligt denna lag lämnas i form av logi, dagersättning, särskilt bidrag och övergångsersättning.

4 § Utlänningar som omfattas av lagen har rätt till bistånd enligt de villkor som anges i kap 3–10.

Samhällsintroduktion

5 § En utlänning som avses i 1 kap. 2 § som har fyllt 16 år ska delta i samhällsintroduktion. Det gäller dock inte om utlänningen med hänsyn till sina personliga förhållanden har synnerliga skäl att inte delta.

Samhällsintroduktionen ska anordnas av Migrationsverket.

Sysselsättning

6 § Migrationsverket får ge utlänningar som avses i 1 kap. 2 § sysselsättning genom att de får tillfälle att delta i svenskundervisning, i skötseln av asylboenden och i annan verksamhet som bidrar till att göra vistelsen meningsfull.

7 § Utlänningar som deltar i verksamhet som avses i 6 § ska inte anses som arbetstagare.

De ska dock likställas med arbetstagare vid tillämpning av 2 kap. 1–9 §§, 3 kap. 1–4 och 6–13 §§, 4 kap. 1–4 och 8–10 §§, 5 kap. 1–3 §§ samt 7–9 kap. arbetsmiljölagen (1977:1160).

Därvid ska vad i arbetsmiljölagen sägs om arbetsgivare gälla den som svarar för den verksamhet i vilken utlänningen deltar.

8 § Om utlänningar ska delta i verksamhet som avses i 6 § och som drivs av någon annan än Migrationsverket ska skriftligt avtal om villkoren för verksamheten träffas mellan verket och den som driver verksamheten. Migrationsverket får uppdra åt andra att träffa sådana avtal.

Förhållandet till andra författningar

9 § Utlänningar som omfattas av denna lag har inte rätt till ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen (2001:453).

10 § Av socialförsäkringsbalken och studiestödslagen (1999:1395) framgår att bosättningsbaserade förmåner och studiestöd inte kan utgå under tiden som en utlänning omfattas av denna lag.

11 § Bestämmelser om hälso- och sjukvård och utbildning för utlänningar som omfattas av denna lag finns i lagen (2008:344) om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. och skollagen (2010:800).

3 kap. Bestämmelser som gäller när asylansökan prövas

1 § Bestämmelserna i detta kapitel gäller när en utlänning har ansökt om uppehållstillstånd som flykting eller som alternativt skyddsbehövande, till dess att ansökan har avgjorts genom ett beslut som har fått laga kraft (asylsökande).

Bistånd

2 § Migrationsverket ansvarar för att bistånd lämnas enligt denna lag.

3 § Migrationsverket ska tilldela asylsökande plats på ett asylboende.

Migrationsverket får anvisa en kommun som ska ordna boende för asylsökande om tillströmningen av asylsökande har varit eller kan väntas bli särskilt omfattande och det bedöms vara nödvändigt för att behovet av platser på asylboenden ska kunna tillgodoses.

De boenden som kommunen ordnar enligt andra stycket ska jämföras med Migrationsverkets asylboenden.

4 § En asylsökande har rätt till dagersättning och särskilt bidrag endast under förutsättning att personen bor enbart på det asylboende där han eller hon har tilldelats plats.

Detta gäller inte för en asylsökande som

1. bor tillsammans med en medlem i den närmaste familjen som är bosatt i Sverige, eller

2. med hänsyn till sina personliga förhållanden har synnerliga skäl att inte bo på asylboende.

För en asylsökande som fyllt 16 år krävs för rätt till dagersättning dessutom att personen medverkar till att klarlägga sin identitet.

5 § Av 9 kap. 4–5 §§ framgår när dagersättningen får sättas ned.

6 § Om tillströmningen av asylsökande har varit eller kan väntas bli särskilt omfattande och Migrationsverket bedömer att det finns skäl för det ska en kommun lämna bistånd enligt denna lag till utlänningar som vistas i kommunen och om biståndet behövs till dess att Migrationsverket tar över ansvaret för att bistånd lämnas.

Närvarokontroll på asylboendet

7 § En asylsökande som har fyllt 16 år ska delta i närvarokontroll på det asylboende där han eller hon har tilldelats plats.

Migrationsverket ska ge den asylsökande tillstånd att utebli från en eller flera närvarokontroller när det finns särskilda skäl.

Skyldighet att vistas inom ett län

8 § En asylsökande ska vistas inom det län där asylboendet som han eller hon har tilldelats plats på ligger.

Migrationsverket ska ge den asylsökande tillstånd att tillfälligt vistas utanför länet när det finns särskilda skäl.

Beslut om boende på en bestämd plats

9 § Migrationsverket får besluta att en asylsökande som har fyllt 16 år får bo enbart på en bestämd plats av hänsyn till allmän ordning eller om det behövs för att hindra den asylsökande från att avvika när det finns risk för avvikande.

10 § Vid bedömning av om det finns risk för att en utlänning avviker ska endast kriterierna i 1 kap. 15 § utlänningslagen beaktas.

Beslut om anmälningsskyldighet

11 § Migrationsverket får besluta att en asylsökande som har fyllt 16 år ska anmäla sig till Migrationsverket vid en viss angiven tidpunkt eller med skäligena tidsmellanrum för att säkerställa att beslut enligt 9 § iakttas eller om det behövs för att förhindra att han eller hon avviker.

Migrationsverket ska ge den asylsökande tillstånd att utebli från ett eller flera anmälningstillfällen när det finns särskilda skäl.

12 § Om beslut om anmälningsskyldighet enligt 11 § meddelas ska den asylsökande inte delta i närvarokontrollen enligt 7 §.

Undantag från kravet på arbetstillstånd

13 § En asylsökande får undantas från kravet på arbetstillstånd endast om ett ärende om uppehållstillstånd enligt 5 kap. 1 § utlänningslagen inte har avgjorts inom sex månader från det att ansökan lämnades in och förutsatt att förseningen inte kan tillskrivas sökanden.

Beslut i frågan om förutsättningarna är uppfyllda meddelas av Migrationsverket. Övriga förutsättningar för att undantag från kravet på arbetstillstånd ska gälla framgår av föreskrifter meddelade med stöd av 2 kap. 9 § utlänningslagen.

4 kap. Bestämmelser som gäller när uppehållstillstånd har beviljats

1 § Bestämmelserna i detta kapitel gäller när en asylsökande som omfattas av lagen har uppehållstillstånd, till dess att utlänningslagen upphör att omfattas av lagen eller uppehållstillståndet annars upphör att gälla, samt när en utlänningslag som omfattas av lagen har ansökt om fortsatt uppehållstillstånd, till dess att ansökan har avgjorts genom ett beslut som har fått laga kraft (asylsökande med uppehållstillstånd).

Bestämmelserna gäller inte utlänningslag som avses i 1 kap. 2 § 2.

Bistånd

2 § Asylsökande med uppehållstillstånd har rätt till plats på ett asylboende under förutsättning att de

1. får omfattas av anvisning till en kommun enligt lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning, eller

2. saknar inkomst och egna tillgångar.

3 § Av 5 § lagen om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning framgår att en kommun är skyldig att efter anvisning ta emot en nyanländ för bosättning i kommunen.

4 § En asylsökande med uppehållstillstånd har rätt till dagersättning och särskilt bidrag under förutsättning att

1. han eller hon befinner sig i landet, och

2. den som inte bor på asylboende håller Migrationsverket under-rättat om sin adress.

5 § Rätten till logi, dagersättning och särskilt bidrag enligt 2 och 4 §§ gäller under förutsättning att en utlänning som ska folkbokföras fullgör sin skyldighet enligt folkbokföringslagen (1991:481) att anmäla inflyttningen till Skatteverket.

Bilaga 5

6 § Asylsökande med uppehållstillstånd har rätt till övergångsersättning om de folkbokförs här i landet.

5 kap. Bestämmelser som gäller när beslut om avvisning eller utvisning har meddelats

1 § Bestämmelserna i detta kapitel gäller när utlänningar som omfattas av lagen har meddelats beslut om avvisning eller utvisning och beslutet har fått laga kraft (personer med avlägsnandebeslut).

2 § Ett beslut om överföring enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 604/2013 av den 26 juni 2013 om kriterier och mekanismer för att avgöra vilken medlemsstat som är ansvarig för att pröva en ansökan om internationellt skydd som en tredjelandsmedborgare eller en statslös har lämnat in i någon medlemsstat (omarbetning) (Dublinförordningen) ska anses som ett beslut om avvisning eller utvisning vid tillämpningen av denna lag.

Bistånd

3 § Migrationsverket ska tilldela personer med avlägsnandebeslut plats på ett asylboende.

4 § En person med avlägsnandebeslut har rätt till dagersättning och särskilt bidrag endast under förutsättning att personen bor enbart på det asylboende där han eller hon har tilldelats plats.

Detta gäller inte för en person som

1. bor tillsammans med en medlem i den närmaste familjen som är bosatt i Sverige, eller
2. med hänsyn till sina personliga förhållanden har synnerliga skäl att inte bo på asylboende.

För en person med avlägsnandebeslut som fyllt 16 år krävs för rätt till dagersättning dessutom att personen medverkar till åtgärder för att beslutet om avvisning eller utvisning ska kunna verkställas.

5 § Av 9 kap. 4–5 §§ framgår när dagersättningen får sättas ned.

Skyldighet att vistas inom ett län

6 § En person med avlägsnandebeslut ska vistas inom det län där asylboendet som han eller hon har tilldelats plats på ligger.

Migrationsverket ska ge en person med avlägsnandebeslut tillstånd att tillfälligt vistas utanför länet när det finns särskilda skäl.

Anmälningsskyldighet

7 § En person med avlägsnandebeslut som har fyllt 16 år ska anmäla sig till Migrationsverket tre dagar per vecka på det asylboende där han eller hon har tilldelats plats.

Migrationsverket ska ge en person med avlägsnandebeslut tillstånd att utebli från ett eller flera anmälningstillfällen när det finns särskilda skäl.

6 kap. Särskilda bestämmelser för personer med tillfälligt skydd

1 § Bestämmelserna i detta kapitel gäller när en utlänning har ansökt om uppehållstillstånd med tillfälligt skydd eller efter tillfälligt skydd, till dess att ansökan har avgjorts genom ett beslut som har fått laga kraft, samt när uppehållstillstånd med tillfälligt skydd eller efter tillfälligt skydd har beviljats, till dess att personen upphör att omfattas av lagen eller uppehållstillståndet upphör att gälla (personer med tillfälligt skydd).

Bestämmelserna gäller även om en person med tillfälligt skydd ansöker om uppehållstillstånd som flykting eller som alternativt skyddsbehövande.

Bistånd

2 § Migrationsverket ska erbjuda personer med tillfälligt skydd plats på ett asylboende eller anvisa en kommun som ska ordna boende

3 § En person med tillfälligt skydd har rätt till dagersättning och särskilt bidrag under förutsättning att

1. han eller hon befinner sig i landet, och
2. personen håller Migrationsverket underrättat om sin bostads-adress om han eller hon inte bor på asylboende.

4 § En person med tillfälligt skydd har rätt till övergångsersättning enligt denna lag om han eller hon folkbokförs här i landet.

5 § En kommun ska lämna bistånd enligt denna lag till en person med tillfälligt skydd om han eller hon vistas i kommunen och om biståndet behövs till dess att Migrationsverket tar över ansvaret för att bistånd lämnas.

7 kap. Särskilda bestämmelser för ensamkommande barn

1 § I detta kapitel finns särskilda bestämmelser om mottagande av barn under 18 år som vid ankomsten till Sverige är skilda från båda sina föräldrar eller från någon vuxen person som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe, eller som efter ankomsten står utan sådan ställföreträdare (ensamkommande barn). Bestämmelserna är tillämpliga endast så länge barnet är att anse som ensamkommande.

2 § Bestämmelserna i detta kapitel gäller för ensamkommande barn, i stället för bestämmelserna i kapitel 3–6.

3 § Migrationsverket ska anvisa en kommun som ska ordna boende för ensamkommande barn.

4 § Ensamkommande barn har rätt till dagersättning och särskilt bidrag.

5 § Ensamkommande barn har rätt till övergångsersättning om de folkbokförs här i landet.

När en kommun anvisats att ordna boende

6 § När Migrationsverket har anvisat en kommun som ska ordna boende för ensamkommande barn ska det anses att barnet vistas i den kommunen i den mening som avses i 2 a kap. 1 § socialtjänstlagen.

7 § En kommun som har anvisats att ta emot ett ensamkommande barn får placera barnet i ett boende i en annan kommun endast om

1. kommunerna har ingått en överenskommelse om placeringen,
2. placeringen sker med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller med stöd av socialtjänstlagen i fråga om barn med motsvarande vårdbehov, eller
3. det med hänsyn till barnets vårdbehov finns synnerliga skäl.

Undantag från kravet på arbetstillstånd

8 § Ensamkommande barn får undantas från kravet på arbetstillstånd endast om ett ärende om uppehållstillstånd enligt 5 kap. 1 § utlänningslagen inte har avgjorts inom sex månader från det att ansökan lämnades in och förutsatt att förseningen inte kan tillskrivas sökanden.

Beslut i frågan om förutsättningarna är uppfyllda meddelas av Migrationsverket. Övriga förutsättningar för att undantag från kravet på arbetstillstånd ska gälla framgår av föreskrifter meddelade med stöd av 2 kap. 9 § utlänningslagen.

8 kap. Gemensamma bestämmelser om logi

1 § Migrationsverket och kommuner som anordnar boende för personer som omfattas av lagen ska se till att de som bor på boendet kan tillgodose grundläggande behov.

Familjer

2 § När Migrationsverket tilldelar eller erbjuder en utlänningsplats som omfattas av lagen ska platsen på ett asylboende ska verket, om familjemedlemmarna inte motsätter sig det, se till att familjer i största möjliga utsträckning hålls samman.

Anvisning av en kommun som ska ordna boende

3 § En kommun får anordna boende för utlänningsplatser som omfattas av lagen i de fall som anges i

- 3 kap. 3 § andra stycket om anvisning av boende vid extraordinära situationer,
 - 4 kap. 3 § andra stycket om anvisning av boende för vissa nyanlända invandrare,
 - 6 kap. 2 § om anvisning av boende för personer med tillfälligt skydd och
 - 7 kap. 3 § om anvisning av boende åt ensamkommande barn.
- Det som sägs om asylboenden i 3 kap. 3 §, 4 kap. 3 §, 6 kap. 2 § och 8 kap. 6 § ska gälla även sådana boenden.

4 § Vid fördelningen av anvisningar enligt 3 kap. 3 § andra stycket eller 6 kap. 2 § mellan kommuner ska hänsyn tas till kommunens arbetsmarknadsförutsättningar, befolkningsstorlek, sammantagna mottagande av nyanlända och ensamkommande barn samt omfattningen av asylsökande som bor i kommunen.

Underrättelse om bostadsadress

5 § En utlänning som avses i 1 kap. 2 § 1 som ordnar boende på egen hand ska hålla Migrationsverket underrättat om sin bostadsadress.

I 13 kap. 19 § utlänningslagen finns bestämmelser om att en ansökan om uppehållstillstånd får betraktas som återkallad om en asylsökande inte fullgör sin skyldighet enligt första stycket.

Skyldighet att betala för logi och kost

6 § Utlänningar som har inkomst eller egna tillgångar och som bor på ett asylboende ska betala ett skäligt belopp som ersättning till Migrationsverket. När kost ingår i inkvarteringen på boendet ska skälig ersättning betalas även för detta.

Tvångsåtgärder

7 § Om Migrationsverket begär det ska Polismyndigheten lämna den hjälp som behövs för att verkställa ett beslut enligt denna lag som innebär att en utlänning ska lämna sin plats vid ett asylboende.

Hjälp enligt första stycket får begäras endast om

- 1 det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att en polismans särskilda befogenheter enligt 10 eller 10 a § polislagen (1984:387) behöver tillgripas, eller
2. det annars finns synnerliga skäl.

8 § Migrationsverket får undersöka det boendetrymme och de slutna förvaringsställen som en utlänning disponerar på ett asylboende, om det kan misstänkas att utlänningen inte enbart bor på asylboendet och undersökningen behövs för att kunna bedöma om utlänningen uppfyller villkoret för dagersättning och särskilt bidrag i 3 kap. 4 § eller 5 kap. 4 §.

Undersökningen ska genomföras i närvaro av ett vittne. All den hänsyn som omständigheterna medger ska iakttas.

Allmänna förutsättningar för annat bistånd

1 § Dagersättning, särskilt bidrag och övergångsersättning får endast lämnas till utlänningar som saknar inkomst och egna tillgångar.

2 § Migrationsverket ska ompröva ett beslut om ekonomiskt bistånd när något förhållande som påverkar rätten till biståndet eller dess storlek har ändrats.

Dagersättning

3 § Dagersättning utgör bistånd för den dagliga livsföringen.

4 § Dagersättning enligt 1 § och 3 § får sättas ned för en utlänning som fyllt 18 år om han eller hon

1. utan giltigt skäl vägrar att delta i verksamhet som avses i 2 kap. 6 §, eller

2. försvårar utredningen i ärendet om uppehållstillstånd genom att hålla sig undan.

Nedsättning enligt första stycket får dock inte avse den del av ersättningen som är avsedd att täcka utgifter för utlänningens egen mat-hållning.

Dagersättningen får sättas ned helt om utlänningen även efter det att nedsättning har gjorts enligt första stycket

1. utan giltigt skäl vägrar att delta i verksamhet som avses i 2 kap. 6 §, eller

2. försvårar utredningen i ärendet om uppehållstillstånd genom att hålla sig undan.

Nedsättning enligt tredje stycket får endast ske om utlänningen erbjuds plats på ett asylboende och fri kost ingår i den erbjudna inkvarteringen.

Bestämmelserna om nedsättning av dagersättning tillämpas också i de fall en utlänning utan giltigt skäl vägrar att medverka till åtgärd som är nödvändig för att ett beslut om avvisning eller utvisning ska kunna verkställas.

5 § Dagersättningen får även sättas ned för en utlänning som

1. gör sig skyldig till allvarlig misskötsamhet på ett asylboende,

2. inte följer sin skyldighet att vistas inom det län där asylboendet som han eller hon har tilldelats plats på ligger enligt 3 kap. 8 § eller 5 kap. 6 §, eller

3. inte följer den anmälningsskyldighet som ålagts utlänningen enligt 3 kap. 11 § eller

4. inte följer den anmälningsskyldighet som ålagts utlänningen enligt 5 kap. 7 §.

Beslutet om nedsättning av dagersättning ska gälla:

1. Två eller fyra veckor om utlänningen missköter sig enligt första stycket 1.

2. En vecka om utlänningen inte följer sin skyldighet att vistas inom ett län enligt första stycket 2. Om skyldigheten att vistas inom ett län inte följs

vid flera tillfällen under en månad ska beslutet gälla i ytterligare en vecka för varje tillfälle.

3. Två veckor om anmälningsskyldigheten enligt 3 kap. 11 § inte följs.

4. En vecka om anmälningsskyldigheten enligt 5 kap. 7 § inte följs vid minst två tillfällen. Om anmälningsskyldigheten enligt 5 kap. 7 § inte följs vid fler tillfällen under en månad ska beslutet gälla i ytterligare en vecka för varje tillfälle.

Dagersättningen får inte sättas ned om orsaken till att bestämmelserna inte följts varit omständigheter som utlänningen inte rådde över.

Särskilt bidrag

6 § Särskilt bidrag utgör bistånd för annat angeläget behov.

Övergångsersättning

7 § Övergångsersättning utgör bistånd för kostnader som uppstår i samband med att utlänningar som har beviljats uppehållstillstånd upphör att omfattas av denna lag.

Återkrav

8 § Migrationsverket får besluta om återbetalning av ersättning som myndigheten har beslutat enligt denna lag, om den som har fått ersättningen har orsakat att denna har lämnats på felaktig grund eller med ett för högt belopp, genom att lämna oriktiga uppgifter eller underlåta att fullgöra en uppgiftsskyldighet.

Detsamma gäller om ersättning i annat fall har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp och den som fått ersättningen har insett eller skäligen borde ha insett detta.

9 § Vid återkrav får Migrationsverket bevilja anstånd med betalningen eller träffa avtal med den återbetalningsskyldige om en avbetalningsplan. Myndigheten får i sådana fall ta ut ränta på det obetalda beloppet.

Ränta får tas ut från den dag då anståndet beviljades eller avtalet om avbetalningsplan träffades, dock inte för tid innan det återkrävda beloppet har förfallit till betalning. Ränta ska tas ut efter en räntesats som vid varje tidpunkt överstiger statens utlåningsränta med två procentenheter.

10 § Om ett belopp som har återkrävts inte betalas i rätt tid, får dröjsmålsränta enligt räntelagen (1975:635) tas ut på beloppet. Detsamma gäller när den återbetalningsskyldige beviljats anstånd med betalningen eller träffat ett avtal om en avbetalningsplan och betalning inte sker inom den tid som följer av beslutet om anstånd eller avtalet.

11 § Migrationsverket får helt eller delvis efterge krav på återbetalning eller ränta enligt 8–10 §§.

12 § Migrationsverket får, i den utsträckning det är skäligt, besluta om att göra avdrag på ersättning enligt denna lag om den ersättningsberättigade är återbetalningsskyldig enligt ett beslut som fattats med stöd av 8 §. Avdrag får även göras för upplupen ränta.

Rätt att föra talan

1 § Utlänningar som har fyllt 16 år har rätt att själv föra sin talan i mål eller ärenden enligt denna lag.

Delgivning

2 § I mål eller ärende enligt denna lag får delgivning inte ske enligt 34–38 och 47–51 §§ delgivningslagen (2010:1932). I mål vid allmän förvaltningsdomstol får dock delgivning ske enligt 48 § första stycket i samma lag, om utlänningen har lämnat landet.

Överklagande av beslut

3 § Migrationsverkets beslut om att förutsättningarna för undantag från kravet på arbetstillstånd inte är uppfyllda enligt 3 kap. 13 § och 7 kap. 8 § denna lag får överklagas till en migrationsdomstol.

Migrationsdomstolens beslut överklagas till Migrationsöverdomstolen.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till Migrationsöverdomstolen.

4 § Migrationsverkets övriga beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Migrationsverkets beslut om

- anvisning av ensamkommande barn,
- anvisning av en kommun för boende för utlänningar som avses i 1 kap.

2 §,

- tilldelning eller erbjudande om boendeplats, och
 - skyldighet att vistas inom ett län
- får dock inte överklagas.

Migrationsverkets beslut får överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets utlänningen bodde när beslutet fattades.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

5 § Beslut i fråga om bistånd enligt denna lag gäller omedelbart, förutom när beslutet gäller återkrav enligt 9 kap. 8 §. Även ett beslut om att genomföra en undersökning enligt 8 kap. 8 § gäller omedelbart.

Statlig ersättning

6 § En kommun som har lämnat bistånd enligt 3 kap. 6 § eller 6 kap. 5 § denna lag har rätt till ersättning från staten för biståndet.

Rätt att meddela föreskrifter

7 § Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om omfattningen av sådan samhällsintroduktion som avses i 2 kap. 5 §.

8 § Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om omfattningen och utformningen av närvarokontrollen enligt 3 kap. 7 § och anmälningsskyldigheten enligt 3 kap. 11 §.

9 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om grunder för beräkning av de belopp som avses i 8 kap. 6 §, 9 kap. 3, 6 och 7 §§ samt kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om i vilka fall särskilt bidrag och övergångsersättning får beviljas.

10 § Regeringen får i fråga om anvisning av en kommun som ska ordna boende enligt 3 kap. 3 § andra stycket, 6 kap. 2 § och 7 kap. 3 § meddela föreskrifter om

1. det antal utlännningar för vilka det under en viss period finns ett behov av att anvisa en kommun för boende,
2. prioriteringen vid anvisningar,
3. fördelningen av anvisningar mellan kommuner,
4. vilka kriterier, utöver de som anges i 8 kap. 4 §, som får beaktas vid fördelningen av anvisningar, och
5. inom vilken tid en kommun ska ordna boende.

11 § Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från

- att boende på asylboende ska vara ett villkor för dagersättning och särskilt bidrag enligt 3 kap. 4 § och 5 kap. 4 §,
- närvarokontroll enligt 3 kap. 7 §,
- anmälningsskyldighet enligt 3 kap. 11 § och 5 kap. 7 §, och
- skyldighet att vistas inom ett län enligt 3 kap. 8 § och 5 kap. 6 § om antalet utlännningar som avses i 1 kap. 2 § har varit eller kan väntas bli särskilt omfattande och det bedöms vara nödvändigt för att behovet av platser på asylboenden ska kunna tillgodoses.

Tystnadsplikt

12 § Den som är eller har varit verksam inom boendeverksamhet som drivs av enskild på uppdrag av Migrationsverket enligt 2 kap. 1 § tredje stycket, får inte obehörigen röja vad han eller hon har då fått veta om enskildas personliga förhållanden.

Uppgiftsskyldighet

13 § En kommun som ordnar boende för utlännningar som omfattas av denna lag ska till Migrationsverket lämna de uppgifter som behövs för att verket ska kunna bedöma en utlännings rätt till bistånd enligt lagen och uppgifter om ändringar av en utlännings boendeförhållanden.

14 § En kommun som beviljat boende enligt socialtjänstlagen för utlännningar som omfattas av denna lag ska till Migrationsverket lämna de uppgifter som behövs för att verket ska kunna bedöma en utlännings rätt till bistånd.

15 § Regeringen får meddela särskilda föreskrifter som avviker från denna lag, om Sverige är i krig eller krigsfara eller det råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026, då lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. ska upphöra att gälla. I fråga om beslut som har meddelats före den 1 oktober 2026 ska dock den upphävda lagen gälla. Detta gäller inte beslut om dagersättning eller särskilt bidrag. För sådana beslut ska denna lag tillämpas från ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)

Härigenom föreskrivas att 1 kap. 4 § arbetsmiljölagen (1977:1160) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

4 §¹

För deltagare i arbetsmarknadspolitiska program är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 7 § lagen (2000:625) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.

För deltagare i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet som har anvisats av socialnämnd är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 4 kap. 6 § socialtjänstlagen (2001:453).

För dem som Migrationsverket ger sysselsättning enligt 4 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 5 § lagen om mottagande av asylsökande m.fl.	För dem som Migrationsverket ger sysselsättning enligt 2 kap. 6 § mottagandelagen (2026:00) är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 2 kap. 7 § mottagandelagen.
--	--

Att denna lag i vissa fall, utöver vad som framgår av 2 § första stycket andra meningen, gäller även utomlands framgår av 5 § lagen (2010:449) om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Bilaga 5

Härigenom föreskrivas att 8 kap. 12 § inkomstskattelagen (1999:1229) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

12 §

Bistånd enligt *lagen (1994:137)* Bistånd enligt *mottagandelagen om mottagande av asylsökande (2026:00)* är skattefria.
m.fl. är skattefria.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026.

Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)

Härigenom föreskrivas att 2 kap. 4 a, 3 kap. 4 a och 25 §§ studiestödslagen (1999:1395) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

4 a §¹

Studiehjälp får lämnas till studerande som har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd även efter det att tillståndet har upphört att gälla om den studerande har ansökt om ett fortsatt tillstånd *på samma grund eller om ett nytt tillstånd med stöd av någon bestämelse i lagen (2017:353) om uppehållstillstånd för studerande på gymnasial nivå* och ansökan har kommit in till Migrationsverket innan det tidigare tillståndet har upphört att gälla. Om ansökan avslås får studiehjälp lämnas till dess att utlänningsens tidsfrist för frivillig avresa enligt 8 kap. 21 § första stycket utlänningslagen (2005:716) har löpt ut. Om avslagsbeslutet inte innehåller någon tidsfrist för frivillig avresa får studiehjälp lämnas till dess att beslutet har fått laga kraft.

Studiehjälp får lämnas till studerande som har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd även efter det att tillståndet har upphört att gälla om den studerande har ansökt om ett fortsatt tillstånd *som avses i 4 § fjärde stycket, statusförklaring eller ställning som varaktigt bosatt* och ansökan har kommit in till Migrationsverket innan det tidigare tillståndet har upphört att gälla. Om ansökan avslås får studiehjälp lämnas till dess att utlänningsens tidsfrist för frivillig avresa enligt 8 kap. 21 § första stycket utlänningslagen (2005:716) har löpt ut. Om avslagsbeslutet inte innehåller någon tidsfrist för frivillig avresa får studiehjälp lämnas till dess att beslutet har fått laga kraft.

3 kap.

4 a §²

Studiemedel får lämnas till studerande som har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd även efter det att tillståndet har upphört att gälla om den studerande har ansökt om ett fortsatt tillstånd *på samma grund eller om ett nytt tillstånd med stöd av någon bestämelse i lagen (2017:353) om uppehållstillstånd för studerande på gymnasial nivå* och ansökan har

Studiemedel får lämnas till studerande som har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd även efter det att tillståndet har upphört att gälla om den studerande har ansökt om ett fortsatt tillstånd *som avses i 4 § fjärde stycket, statusförklaring eller ställning som varaktigt bosatt* och ansökan har kommit in till Migrationsverket innan det tidigare tillståndet har

¹ Senaste lydelse 2021:770.

² Senaste lydelse 2021:770.

kommit in till Migrationsverket innan det tidigare tillståndet har upphört att gälla. Om ansökan avslås får studiemedel lämnas till dess att utlänningens tidsfrist för frivillig avresa enligt 8 kap. 21 § första stycket utlänningslagen (2005:716) har löpt ut. Om avslagsbeslutet inte innehåller någon tidsfrist för frivillig avresa får studiemedel lämnas till dess att beslutet har fått laga kraft.

upphört att gälla. Om ansökan avslås får studiemedel lämnas till dess att utlänningens tidsfrist för frivillig avresa enligt 8 kap. 21 § första stycket utlänningslagen (2005:716) har löpt ut. Om avslagsbeslutet inte innehåller någon tidsfrist för frivillig avresa får studiemedel lämnas till dess att beslutet har fått laga kraft.

25 §³

Studiemedel får inte lämnas eller tas emot för den tid för vilken det lämnas

1. studiehjälp enligt 2 kap.,
2. aktivitetsstöd, utvecklingsersättning eller etableringsersättning för att delta i ett arbetsmarknadspolitiskt program,
3. sjukersättning, aktivitetsersättning eller rehabiliteringsersättning enligt socialförsäkringsbalken,
4. statsbidrag som administreras av Specialpedagogiska skolmyndigheten för
 - kortare studier om funktionsnedsättning,
 - kortare studier på grundskole- eller gymnasienivå som är särskilt anpassade för personer med funktionsnedsättning, och
 - studier inom kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning,
5. statsbidrag som administreras av Sametinget för kortare studier i alfabetisering i samiska,
6. utbildningsbidrag för kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå, eller
7. studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd.

Studiemedel får inte lämnas för den tid då den studerande tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspåbudsplikt eller fullgör utbildning till reserv eller yrkesofficer.

Studiemedel får inte lämnas för högskoleutbildning på forskarnivå om den studerande är eller har varit anställd som doktorand.

Studiemedel får inte lämnas för den tid då den studerande beviljats studiestöd eller motsvarande studiefinansiering från ett annat land. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilken utländsk studiefinansiering som ska omfattas av detta stycke.

Regeringen får meddela föreskrifter om avvikelser från första stycket.

Studiemedel får inte lämnas för den tid då den studerande omfattas av mottagandelagen (2026:00).

³ Senaste lydelse 2023:351.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026.

Förslag till lag om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet

Bilaga 5

Härigenom föreskrivas att 2 kap. 8 § lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

8 b §¹

Migrationsverket får ha direktåtkomst till uppgifter i beskattningsdatabasen, om uppgifterna behövs i ett ärende om dagersättning åt asylsökande enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.

Migrationsverket får ha direktåtkomst till uppgifter i beskattningsdatabasen, om uppgifterna behövs i ett ärende om dagersättning åt asylsökande enligt mottagandelagen (2026:00).

Direktåtkomsten får endast omfatta

1. uppgifter per betalningsmottagare i en sådan arbetsgivardeklaration eller förenklad arbetsgivardeklaration som avses i 26 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244),

2. identifikationsuppgifter för den uppgiftsskyldige och betalningsmottagaren, och

3. uppgift om den redovisningsperiod som deklarationen avser.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026.

¹ Senaste lydelse 2017:388.

Förslag till lag om ändring i lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbokföringsverksamhet

Härigenom föreskrivas att 2 kap. 3 § lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbokföringsverksamhet ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

3 §

För de ändamål som anges i 1 kap. 4 § får följande uppgifter behandlas i databasen:

1. person- eller samordnings-nummer,
2. namn,
3. födelsetid,
4. födelsehemort,
5. födelseort,
6. adress,
7. folkbokföringsfastighet, lägenhetsnummer, folkbokföringsort, distrikt och folkbokföring under särskild rubrik,
8. medborgarskap,
9. civilstånd,
10. make, barn, föräldrar, vårdnadshavare och annan person som den registrerade har samband med inom folkbokföringen,
11. samband enligt 10 som är grundat på adoption,
12. inflyttning från utlandet,
13. avregistrering enligt 19–22 §§ folkbokföringslagen (1991:481),
14. anmälan enligt 5 kap. 2 § vallagen (2005:837),
15. gravsättning,
16. personnummer som personen har tilldelats i ett annat nordiskt land,
17. uppehållsrätt för en person som är folkbokförd,
18. tidpunkt för när vilandeförklaring kan komma att ske enligt 3 kap. 2 § 1 lagen (2022:1697) om samordningsnummer,
19. vilandeförklaring enligt 3 kap. 2 § lagen om samordningsnummer med angivande av om förklaringen skett med stöd av punkt 1 eller 2 i den paragrafen,
20. tidpunkt för när en person med samordningsnummer eller en person med personnummer som inte är eller har varit folkbokförd har avlidit, *och*
21. fingeravtryck, ansiktsbilder och biometriska uppgifter som tas fram ur dessa.
20. tidpunkt för när en person med samordningsnummer eller en person med personnummer som inte är eller har varit folkbokförd har avlidit,
21. fingeravtryck, ansiktsbilder och biometriska uppgifter som tas fram ur dessa, *och*
22. *uppehållstillstånd för en person som är folkbokförd.*

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026.

Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivas att 2 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §¹

Varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område, och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Detta innebär ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän.

Bestämmelser om ansvarsfördelningen mellan kommuner i fråga om stöd och hjälp enligt denna lag finns i 2 a kap.

I fråga om den som omfattas av lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. finns det särskilda bestämmelser om bistånd och placering av barn i den lagen.	I fråga om den som omfattas av mottagandelagen (2026:00) finns det särskilda bestämmelser om bistånd och placering av barn i den lagen.
--	--

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026.

Förslag till lag om ändring i lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten

Bilaga 5

Härigenom föreskrivas att 5 § lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Arbetsförmedlingen får behandla personuppgifter för tillhanda-hållande av information som behövs inom

1. Försäkringskassans, Centrala studiestödsnämndens eller arbetslöshetskassornas verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av förmåner, ersättningar och andra stöd,

2. Skatteverkets verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av skatt,

3. Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringens verksamhet som avser tillsyn och uppföljning samt utfärdande av intyg enligt 48 § lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring,

4. Kronofogdemyndighetens verksamhet som underlag för bedömning enligt 4 kap. utsökningsbalken av i vilken utsträckning en gäldenär har utmättningsbar egendom,

5. Socialnämndernas verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. socialtjänstlagen (2001:453),

6. Migrationsverkets verksamhet som underlag för beslut om bistånd enligt *lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.*,

6. Migrationsverkets verksamhet som underlag för beslut om bistånd enligt *mottagandelagen (2026:00)*,

7. leverantörers verksamhet att utföra arbetsmarknadspolitiska insatser på uppdrag av Arbetsförmedlingen, och

7. leverantörers verksamhet att utföra arbetsmarknadspolitiska insatser på uppdrag av Arbetsförmedlingen, och

8. Utbetalningsmyndighetens verksamhet.

8. Utbetalningsmyndighetens verksamhet.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026.

Förslag till lag om ändring i utlänningslagen (2005:716)

Härigenom föreskrivas 14 kap. 3 § utlänningslagen (2005:716) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 kap.

3 §

Migrationsverkets beslut får överklagas till en migrationsdomstol, om beslutet innebär

- avvisning eller utvisning,
- avslag på en ansökan om upphävande av allmän domstols beslut om utvisning på grund av brott,
- avslag på en ansökan om uppehållstillstånd, arbetstillstånd eller ställning som varaktigt bosatt i Sverige, eller
- återkallelse av ett uppehållstillstånd, arbetstillstånd eller ställning som varaktigt bosatt i Sverige.

I 10 kap. 3 § mottagandelagen (2026:00) finns bestämmelser om överklagande av beslut om att förutsättningarna för undantag från kravet på arbetstillstånd inte är uppfyllda.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026.

Förslag till lag om ändring i lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap

Bilaga 5

Härigenom föreskrivas 2 kap. 4 § lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

4 §¹

Kommuners och regioners skyldighet att ta hand om dem som omfattas av ett utrymningsbeslut och utlänningar som söker skydd i Sverige regleras i socialtjänstlagen (2001:453), hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och *lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.*

Kommuners och regioners skyldighet att ta hand om dem som omfattas av ett utrymningsbeslut och utlänningar som söker skydd i Sverige regleras i socialtjänstlagen (2001:453), hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och *mottagandelagen (2026:00).*

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026.

¹ Senaste lydelse 2019:926.

Förslag till lag om ändring i lagen (2008:344) om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2008:344) om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl.

dels att 4 § ska ha följande lydelse

dels att det ska införas en ny paragraf, 6 a §, av följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 6 a § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §¹

Denna lag omfattar utlännningar som

1. har ansökt om uppehållstillstånd i Sverige som flykting enligt 4 kap. 1 § eller som alternativt skyddsbehövande enligt 4 kap. 2 § utlänningslagen (2005:716) *eller motsvarande äldre bestämmelser* och som inte är folkbokförda här i landet,

2. har ansökt om eller beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd eller uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd med stöd av bestämmelserna i 21 kap. 2, 3, 4 eller 6 § utlänningslagen och som inte är folkbokförda här i landet,

3. hålls i förvar enligt 10 kap. 1 eller 2 § utlänningslagen och som inte har placerats i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest, eller

4. vistas här med stöd av tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 eller 15 d § utlänningslagen.

Sådana utlännningar som avses i första stycket 1 eller 2 omfattas av lagen även om de har meddelats ett beslut om avvisning eller utvisning. Det gäller dock inte en utlännning som håller sig undan så att beslutet inte kan verkställas.

1. har ansökt om uppehållstillstånd i Sverige som flykting enligt 4 kap. 1 § eller som alternativt skyddsbehövande enligt 4 kap. 2 § utlänningslagen (2005:716) och som inte *samtidigt har uppehållstillstånd* och är folkbokförda här i landet,

2. har ansökt om eller beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd eller uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd med stöd av bestämmelserna i 21 kap. 2, 3, 4 eller 6 § utlänningslagen och som inte *samtidigt har uppehållstillstånd* och är folkbokförda här i landet,

Utlännningar som avses i första stycket 1 eller 2 ska inte anses vara bosatta inom en region vid tillämpningen av hälso- och sjukvårdslagen (2017:30).

6 a §

En region ska erbjuda utlänningar som omfattas av denna lag sådana läkemedel som ingår i läkemedelsförmånerna enligt lagen (2002:160) om läkemedelsförmåner m.m. En region ska även erbjuda utlänningar som omfattas av denna lag och som inte har fyllt 18 år sådana varor som avses i 18 § lagen om läkemedelsförmåner m.m.

Första stycket gäller endast de läkemedel och andra varor som förskrivs i samband med vård som ges med stöd av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026.

Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 10 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

10 §

Särskilda bestämmelser om hälso- och sjukvård finns i lagen (2008:344) om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. och lagen (2013:407) om hälso- och sjukvård till vissa utlännningar som vistas i Sverige utan nödvändiga tillstånd.

*Av lagen om hälso- och sjukvård
åt asylsökande m.fl. följer att vissa
utlännningar som omfattas av den
lagen inte ska anses bosatta inom
en region vid tillämpningen av
denna lag.*

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026.

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 12 § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

12 §¹

Till den som enligt utlänningslagen (2005:716) behöver ha uppehållstillstånd i Sverige får bosättningsbaserade förmåner lämnas tidigast från och med den dag då ett sådant tillstånd börjar gälla men inte för längre tid tillbaka än tre månader före det att tillståndet beviljades. Om det finns synnerliga skäl, får förmåner lämnas även om uppehållstillstånd inte har beviljats.

Till den som har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd får bosättningsbaserade förmåner lämnas utan hinder av att tillståndet har upphört att gälla, om en ansökan om fortsatt uppehållstillstånd har kommit in till Migrationsverket innan det tidigare tillståndet har upphört att gälla *och ansökan avser ett fortsatt tillstånd på samma grund eller på en sådan annan grund som enligt 5 kap. 18 § andra stycket 8 b eller 5 b kap. 15 § andra stycket 3 utlänningslagen kan beviljas efter inresan eller ett nytt tillstånd med stöd av någon bestämmelse i lagen (2017:353) om uppehållstillstånd för studerande på gymnasial nivå*. Om ansökan avslås får förmåner lämnas till dess att utlänningsens tidsfrist för frivillig avresa enligt 8 kap. 21 § första stycket utlänningslagen har löpt ut. Om avslagsbeslutet inte innehåller någon tidsfrist för frivillig avresa får förmåner lämnas till dess att beslutet har fått laga kraft.

Förmåner enligt första stycket lämnas inte för tid då *bistånd enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. har lämnats*

Till den som har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd får bosättningsbaserade förmåner lämnas utan hinder av att tillståndet har upphört att gälla, om en ansökan om fortsatt uppehållstillstånd, *statusförklaring eller ställning som varaktigt bosatt* har kommit in till Migrationsverket innan det tidigare tillståndet har upphört att gälla. Om ansökan avslås får förmåner lämnas till dess att utlänningsens tidsfrist för frivillig avresa enligt 8 kap. 21 § första stycket utlänningslagen har löpt ut. Om avslagsbeslutet inte innehåller någon tidsfrist för frivillig avresa får förmåner lämnas till dess att beslutet har fått laga kraft.

Förmåner enligt första stycket lämnas inte för tid då *den försäkrade omfattas av mottagandelagen (2026:00)*.

¹ Senaste lydelse 2022:304.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026.

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (2010:800) att 29 kap. 2 § ska ha följande lydelse och att det ska införas en ny paragraf, 29 kap. 2 a §, av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***29 kap.****2 §¹**

Med bosatt i landet avses i denna lag den som ska vara folkbokförd här enligt folkbokföringslagen (1991:481).

Som bosatt i landet ska vid tillämpningen av denna lag anses även den som inte är folkbokförd här men som

1. omfattas av 1 § första stycket eller 1 a § första stycket lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., 1. omfattas av mottagandelagen (2026:00) eller undantas från lagens tillämpningsområde enligt 1 kap. 5 § 2,

2. vistas här med stöd av tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 § utlänningslagen (2005:716),

3. har rätt till utbildning eller annan verksamhet enligt denna lag till följd av EU-rätten, avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller avtalet mellan Europeiska unionen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Schweiz, å andra sidan, om fri rörlighet för personer,

4. är familjemedlem till en person som tillhör en främmande makts beskickning eller lönade konsulat eller dess betjäning eller som avses i 4 § lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall och som inte omfattas av 3, eller

5. vistas här utan stöd av myndighetsbeslut eller författning.

Har ett beslut om avvisning eller utvisning meddelats mot någon som avses i andra stycket 1 ska denne fortfarande anses vara bosatt i Sverige på den grunden till dess att han eller hon lämnar landet. Om den som avvisats eller utvisats håller sig undan så att beslutet inte kan verkställas ska personen dock anses som bosatt i Sverige på den grund som anges i andra stycket 5.

Begränsningar i rätten till utbildning för dem som avses i andra stycket följer av 3 §.

Begränsningar i rätten till utbildning för dem som avses i andra stycket och 2 a § följer av 3 §.

2 a §

De begränsningar i rätten till utbildning som följer av 3 § gäller utlännningar som avses i 1 kap. 4 § mottagandelagen (2026:00) även om de är folkbokförda. Sådana utlännningar ska vid tillämpningen av denna lag anses bosatta i landet på den grund som anges i 2 § andra

¹ Senaste lydelse 2017:582.

stycket 1. Om den som avvisats eller utvisats håller sig undan så att beslutet inte kan verkställas ska personen dock anses som bosatt i Sverige på den grund som anges i 2 § andra stycket 5.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026.

Förslag till lag om ändring i lagen (2017:527) om studiestartsstöd

Bilaga 5

Härigenom föreskrivas att 25 § lagen (2017:527) om studiestartsstöd ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

25 §¹

Om en person som har studie-
startsstöd därefter beviljas studie-
medel enligt 3 kap. studiestöds-
lagen (1999:1395) får studiestarts-
stöd inte lämnas eller tas emot för
den tid som studiemedel lämnas
för. Studiestartsstöd får inte heller
lämnas eller tas emot för en vecka
som det samtidigt lämnas
omställningsstudiestöd för enligt
lagen (2022:856) om om-
ställningsstudiestöd. Vidare får
studiestartsstöd heller inte lämnas
eller tas emot för den tid för vilken
studiemedel enligt 3 kap. 25 §
första stycket 1–6 och andra *och*
fjärde styckena studiestödslagen
inte får lämnas.

Om tilläggsbidrag lämnas enligt 18 § denna lag och tilläggsbidrag kan
lämnas för samma barn och för samma tidsperiod enligt studiestödslagen
ska bidragen samordnas så att sammanlagt högst ett tilläggsbidrag lämnas
enligt båda lagarna för samma tidsperiod.

Om en person som har studie-
startsstöd därefter beviljas studie-
medel enligt 3 kap. studiestöds-
lagen (1999:1395) får studiestarts-
stöd inte lämnas eller tas emot för
den tid som studiemedel lämnas
för. Studiestartsstöd får inte heller
lämnas eller tas emot för en vecka
som det samtidigt lämnas
omställningsstudiestöd för enligt
lagen (2022:856) om om-
ställningsstudiestöd. Vidare får
studiestartsstöd heller inte lämnas
eller tas emot för den tid för vilken
studiemedel enligt 3 kap. 25 §
första stycket 1–6 och andra, fjärde
och femte styckena studie-
stödslagen inte får lämnas.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026.

¹ Senaste lydelse 2022:863.

Förslag till lag om ändring i lagen (2017:584) om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (2017:584) om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Lagen gäller även för nyanlända invandrare som har haft ett uppehållstillstånd som avses i 1 eller 2 § och som inom giltighetstiden för uppehållstillståndet ansökt om ett nytt eller fortsatt tillstånd som avses i 1 eller 2 §. Om ansökan avslås gäller lagen fram tills beslutet har fått laga kraft.

Lagen gäller även för nyanlända invandrare som har haft ett uppehållstillstånd som avses i 1 eller 2 §, och som inom giltighetstiden för uppehållstillståndet ansökt om ett nytt eller fortsatt tillstånd som avses i 1 eller 2 §, *statusförklaring eller ställning som varaktigt bosatt i Sverige*. Om ansökan avslås gäller lagen fram tills beslutet har fått laga kraft.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026.

Förslag till lag om ändring i lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd

Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 29 § lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

29 §¹

Omställningsstudiestöd får inte lämnas eller tas emot för den tid för vilken det lämnas

1. aktivitetsstöd, utvecklingsersättning eller etableringsersättning för att delta i ett arbetsmarknadspolitiskt program,

2. sjukersättning, aktivitetsersättning, rehabiliteringsersättning eller föräldrapenningsförmåner enligt socialförsäkringsbalken,

3. statsbidrag som administreras av Specialpedagogiska skolmyndigheten för

a. kortare studier om funktionsnedsättning,

b. kortare studier på grundskole- eller gymnasienivå som är särskilt anpassade för personer med funktionsnedsättning, och

c. studier inom kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning,

4. statsbidrag som administreras av Sametinget för kortare studier i alfabetisering i samiska, eller

5. utbildningsbidrag för kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå.

Omställningsstudiestöd får inte lämnas eller tas emot för

1. den tid då den studerande tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspåbud eller fullgör utbildning till reserv- eller yrkesofficer,

2. högskoleutbildning på forskarnivå om den studerande är eller har varit anställd som doktorand,

3. den tid då den studerande beviljats studiestöd eller motsvarande studiefinansiering från ett annat land,

4. studier som den studerande samtidigt uppbär lön för att bedriva, eller

5. den tid då den studerande omfattas av mottagandelagen (2026:00).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela

1. föreskrifter om undantag från första stycket, och

2. ytterligare föreskrifter om vilken utländsk studiefinansiering som omfattas av andra stycket 3.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2026.

¹ Senaste lydelse 2023:358.

Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över betänkandet (SOU 2024:68) lämnats av Arbetsförmedlingen, Asylrättscentrum, Barnombudsmannen, Bodens kommun, Brottsförebyggande rådet, Burlövs kommun, Centrala studiestödsnämnden, Civil Rights Defenders, Delegationen för migrationsstudier, Diskrimineringsombudsmannen, Domstolsverket, Flens kommun, Försäkringskassan, Förvaltningsrätten i Göteborg, Förvaltningsrätten i Luleå, Härnösands kommun, Inspektionen för socialförsäkringen, Institutet för mänskliga rättigheter, Integritetsskyddsmyndigheten, Jämställdhetsmyndigheten, Kalix kommun, Kammarrätten i Stockholm, Kriminalvården, Länsstyrelsen i Blekinge län, Länsstyrelsen i Dalarnas län, Länsstyrelsen i Uppsala län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Malmö kommun, Migrationsverket, Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Mölndals kommun, Pensionsmyndigheten, Polismyndigheten, Region Skåne, Region Stockholm, Region Örebro, Riksdagens ombudsmän (JO), Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter, Rädda Barnen, Skatteverket, Socialstyrelsen, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Statens servicecenter, Statens skolverk, Statskontoret, Svenska kyrkan, Svenska Röda Korset, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Kommuner och Regioner, Sveriges kristna råd, Sveriges Stadsmissioner, Säkerhetspolisen, Södertälje kommun, UNHCR, UNICEF Sverige, Vänersborgs kommun och Västra Götalandsregionen.

Ensamkommandes Förbund, Entreprenörskapsforum, Flyktinggruppernas riksråd (FARR), Funktionsrätt Sverige, Länsstyrelsen i Kalmar län, Region Västerbotten, Region Östergötland, Sigtuna kommun, Sveriges kvinnoorganisationer, Sveriges läkarförbund och Vårdförbundet har avstått från att yttra sig.

Yttranden har dessutom inkommit från Forum – idéburna organisationer med social inriktning, IMER-förbundet, Refugees Welcome Stockholm, RFSL Ungdom, Rädda Barnens ungdomsförbund och Stockholms kommun.